

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ZİGGURAT

KAAN POLATLAR

ZİGGURAT

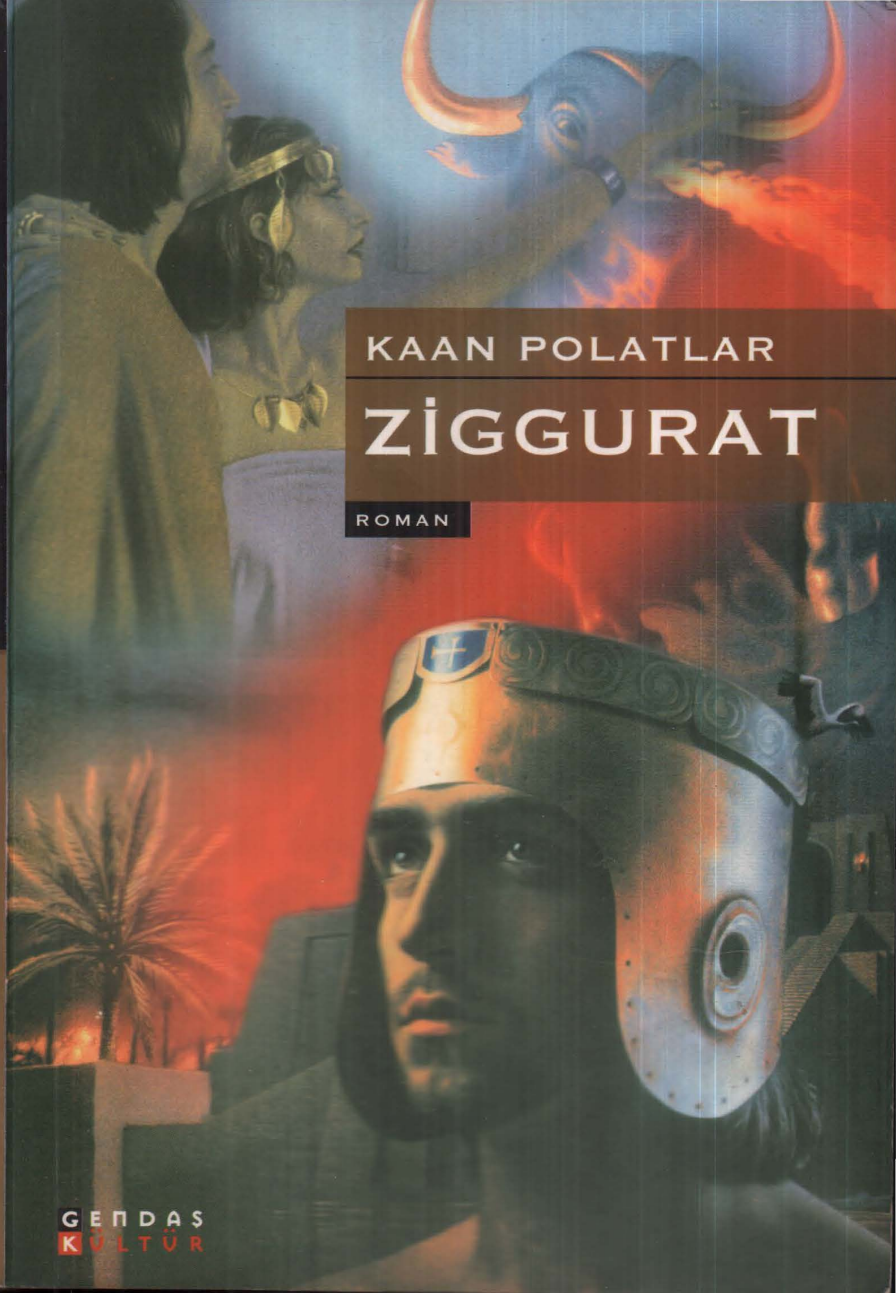
ROMAN

YS
344

KAAN POLATLAR

GENĐAS
KÜLTÜR

KAAN POLATLAR

1969'DA Osmaniye'de doğdu. Ortaöğrenimini Adapazarı Ozanlar Lisesi'nde yaptı. Yüksek öğrenimini 1988'de Ankara Üniversitesi Protohistorya ve Ön Asya Arkeolojisi bölümünde tamamladı. Okulu bitirdikten sonra bir süre ticaretle uğraştı. Daha sonra öğretmenlik hakkını kazanarak 1996 yılında memuriyete geçti. O yıl, tarih tezi niteliğindeki ilk kitabı, *İnsanlığın Atılım Çağları* basıldı. *Ziggurat*, bu tarih tezlerine dayanarak yazdığı ilk romanıdır.

Ziggurat

Yeni Seri: 344

Türk Edebiyatı: 51

© M. Kaan Polatlar ve GENDAŞ A.Ş., İstanbul 2002

Editör: Adnan Özer

Kapak Tasarımı: Nevruz Kıran

Birinci Baskı: Ekim 2002

ISBN 975-308-410-2

Kapak, iç baskı ve cilt: Kaya Matbacılık (0212) 656 62 20

Gendaş A.Ş.

Çatalçeşme Sk. No: 19 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: (0212) 512 33 86 - 512 94 67 (Pbx) Faks: 520 82 12

e posta: gendas@ixir.com

KAAN POLATLAR

ZİGGURAT

ROMAN

BÖLÜM I

Zaferin kazanıldığı o gün çığlıklar ve ölüm durduğunda, bunun savaşılanlardaki ilk etkisi, kendi yaptıklarına karşı duydukları şaşkınlık ve inanamazlık hissiydi. Gülme ile ağlama arasında gidip gelen garip kahkahalar havaya savrulurken, kendi kendilerine bu olayın bir açıklamasını yapmaya çalışıyorlardı. Sanki bir açıklamasını yapsalar, bu kadar kolay bir zafer için bunca yıl neden beklendiğini anlayabilse, zafer, daha sahici olacaktı onlar için. Bu duygularla geçirdikleri birkaç saatin sonunda akıllarını başlarına getiren şey, belki de havanın yavaş yavaş kararmakta oluşuydu. Bu yaptıklarıyla, kendi konumlarını aklın alamayacağı bir belirsizlik içine ittikten sonra, gecenin ürkütücü yalnızlığından medet umulamayacağını biliyorlardı. Gece, hülyaları besleyen bir örtü olabilirdi; ama durumlarını kavrayabilen birçoğu için geceyi burada geçirmek, tahammülü zorlayan, garip, ürkütücü hayaller görmek anlamına geliyordu. Buna rağmen topluluk, hâlâ ortak bir iradenin disipliniyle hareket etme becerisi gösteremiyordu.

Akşama doğru, başıboş kalarak etrafa dağılmış develeri bulup getirme işi bittiğinde, sağda solda kümelenmiş kölelerin zafer sarhoşluğu ve taşkınlıkları da efendilerinininkinden daha az vahşi ve çılgınca görünmüyordu. Birbirinden habersiz hareket

eden gruplar, yakaladıkları develeri aç kurtlar gibi boğazlamışlar ve daha hayvanın derisini bile yüzmeden kopardıkları etleri, alelacele yakılmış ateşlerin üzerinde kızartmaya başlamışlardı. Hayvanların bu şekilde ziyan edilmeleri, her akıllı başında insanı rahatlıkla çileden çıkarabilirdi. Çünkü ortaya çıkan et miktarı, tüketilebilecek olandan çok fazlaydı ve bu sıcak çöl havasında geriye kalanların saklanması imkân yoktu.

Aratra'ya yakın küçük bir kente kumaş ihracı yapan bu kervandan artakalan develerin sırtındaki yükler, az sonra karnı doyan kölelerin ilgisini çekmekte gecikmedi. Özenle yerleştirilmiş ve kalın şiltelere sarılmış birbirinden güzel kumaşlar, denkerlerinden çıkartılıp incelendiğinde, bunlar için kavgaların başlaması da gecikmedi. Aratra'nın büyük tapınaklarına bağlı dokuma tezgâhlarında üretilen bu nadide kumaşlar, Aratra'nın en önemli ihraç maddesiydi. Genellikle, çevre kentlerin tapınaklarına mensup rahiplerin, zanaatçıların veya büyük toprak sahiplerinin üzerinde görülen, narin hanımların kibar ellerinde dikilerek şekil alan bu kumaşların methini duymayan yoktu. Ama şimdi işyancılar, develerin, ölen efendilerinin veya kendi kanlarının bu kumaşlara bulaşmasına hiç aldırmaz etmeden bunları çekiştiriyor, yırtarak parçalamaya ve üzerlerine giysiler biçmeye uğraşıyorlardı. Bu çılgınlığı, eline geçirdiği bir makasla sonlandırma başarısını gösteren ilk kişi Halki oldu. Elindeki makası almaya kalkışanlara savurduğu yumruklardan sonra bir daha buna cesaret eden olmadığı için herkesin meraklı bakışları arasında rahatça işini yapmaya koyuldu: Önce bir top kumaşı kumlara serip kendince uygun bulduğu bir yerden kesti; kumaşı ikiye katladı; katın olduğu kısımdan yarım daire şeklinde bir parçayı kesip çıkardı ve kumaşın ortasında oluşan bu deliğe kafasını geçirip göğsüne ve sırtına uzanan parçaları, eski kemeriyle beline sıkıca bağladı. Yine kumaş topundan kestiği bir parçayı da peşta-

mal olarak altına giysi yapınca, ona hayranlıkla bakan diğerleri, kendilerine de aynı tür bir elbise yapması için yalvarmaya başladılar. Halkı, önünde itişip duran bu adamları zorlukla sıraya sokarak iradesini gösterdi.

O gün isyanın nasıl başladığını kimse tam olarak bilmiyordu. Olayın bilinen yanı şuydu: İçinde yer aldıkları kervan, öğle saatlerinde, kuzeybatı yönünden gelen haydutlar tarafından saldırıya uğramıştı. İnsanın kanını donduran çığlıklarla bir anda kıraç tepelerin ardından çıkıveren bu heyulanın, alev gibi dalgalanıp duran sıcak havanın yarattığı bir serap olmadığına, kimse tam anlamıyla emin olamamıştı. Yine de, sıcaklığın aptallaştırıcı etkisine köleler kadar ihtiyaç duymayan kervanın Aratralı sahipleri, harekete geçmekte gecikmedi. Kervan muhafızları develerini haydutların üzerine sürdüklerinde, bu hayvanların vahşi bir çatışmanın gerektirdiği hız ve çeviklikten yoksun olduklarını şaşarak fark ettiler. Develerin, sinirli bir hareketlilikle koşuşturan atların arasında hüznünlü bir yavaşlıkları vardı. Sanki bir düzine av köpeği arasında kalmış iri bir ayının çaresiz salınımlarını andırıyordu hareketleri. Yine de, verilen kayıpların ardından haydutlar, saldırılarını kısa kesip geri çekildiler. İlk saldırıyı püskürttükten sonra kaçıp giden haydutların görünebilen bir yerde tekrar toplandığını fark eden kervanbaşı, o anda kritik bir karar vererek, develerden birinin sırtında taşınan mızrakları kölelere dağıtarak savunmayı güçlendirebileceğini düşünme gafletinde bulundu. Başta, bu taktik işe yaramış görünüyordu. Çünkü ikinci saldırı sırasında, haydutlar, tarafsız kalacaklarına emin oldukları bu insan kalabalığının içine daldıklarında, ummadıkları bir kuşatmaya uğradılar ve imha edildiler; ama, kendini savaşın şiddetine kaptırarak elindeki silahın gücüyle dur durak bilmeyen kölelerden biri, muhafızlar sevinç çığlıkları atarak zaferlerini kutladıkları sırada, önündeki birinin sırtına mızrağını sapladı.

Bu sırada Halki de mızrağıyla, üzerine gelen bir muhafızı öldürmüştü; ama şu anda diğer kölelerin zannettikleri gibi, isyanı başlatanın kendisi olmadığını biliyordu. İsyanı başlatan kişi, çarpışma sırasında ölmüştü. Ama şu anda önemli olan, isyanı kimin başlattığı değil, Halki'nin, çılgın bir halde bulunan bu adamları hizaya getirip sakinleştirmesiydi. Yaptığı elbiselerin neye benzediği kimsenin umurunda değildi nasıl olsa...

Bu kumral, kirpi saçlı, kırık burunlu adamı herkes Halki adıyla tanımasına karşın, gerçekte onun geçmişini hiç kimse bilmiyordu. Bu nedenle hiç kimse, onun yeteneklerini basit bir tarifile açıklayabilecek durumda değildi. Sadece adının bir Hatti adı olduğu biliniyordu. Geçmişiyile ilgili bilinen tek gerçek buydu. Onun bütün çabasına rağmen, Aratra'nın tarihine geçecek olan bu küçük grup, sanki zehirli bir yılanın ısırgıyla felç olmuş gibi aklın yönetiminden yoksun bir halde oyalanıyordu. Bir an önce yürüyüşe geçmeleri gerektiğini biliyorlardı ama, bunu başaramıyorlardı. Çünkü, sert ve disiplinli çalışma koşullarına alışık olan bu adamlar, aslında yıllar yılı ne şekilde çalışılması gerektiğine dair en ufak bir zihin faaliyetine girişmedikleri için, şimdi başlarında bir zorbanın tartışmasız buyrukları olmadan başıbozuk, çocuksu bir topluluk durumuna dönüşüvermişlerdi.

Otlara kendini bırakıp yatanları ve nedensiz bir oburlukla yiyecek toplama çabalarını gördükçe, Halki sinirden deliye dönmeye başlamıştı. O, diğerlerinden biraz farklıydı. Çünkü Halki'nin kendine sebepler bulma, bunları kendine açıklama derdi yoktu. O, köle yapıldığında bile bunun geçici bir süre olduğunu kabul edip, belki biraz rastlantısal ya da şanssızlık diyebileceği gerekçelerle, zaten kendine bunu açıklamıştı. Üstelik, şanssızlığa ödünç verdiği özgürlüğünü de nihayet geri almıştı. Onun hayali bunlardan çok daha fazla bir şeydi: Yitirileni bulmak değildi onunkisi, elinde olmayanı kazanmaktı. Bu ise bir

insanın ömründe kazanabileceği her şey demekti. Bu yüzden, gördüğü kargaşa karşısında daha fazla dayanamayarak “Yeter artık!” diye bağırdı: “Hepiniz kırlara çıkmaya kalkışmış çocuklara benziyorsunuz. Burada aklınıza her eseni yapmanın özgürlük olduğunu mu sanıyorsunuz? Ya da tembellik ve dinlenme hakkı olarak mı görüyorsunuz, özgürlüğü? Oysa şu anda eğer bir hakkımız varsa, bu sadece kaçma ve ilerde de çarpışma hakkıdır. Kaçarak, çarpışma hakkını, çarpışma hakkıyla tekrar çarpışma hakkını, sonra tekrar çarpışma hakkını elde edeceğiz. Şimdilik bütün haklarımız işte bu kadar. Özgürlük dediğimiz şey bütün bu hakların toplamıdır. Şimdi sefayı bırakın da yürüyüşe başlayalım.”

Aratra, yaptıkları bu isyanı cezalandırmak için mutlaka birilerini gönderecekti. Bu nedenle hızla dağlara doğru tırmanmalıydılar. Üstelik bu kadar cesedin olduğu bir yerde konaklamayı kimse aklından bile geçirmezdi. Toprağı avuçlamış, ağızları ve gözleri açık bu hüznü ölüler insana hiç iyi şeyler hissettirmezdi. Ayrıca, kan kokusunu alan çakal ve akbabaların iştahlarından kaynaklanan sabırsız çığlıkları da insana güzel bir uyku çektirmezdi doğrusu. Bütün bu nedenler varken, sırf Halki'nin sözleriyle bu kadar kişi yürüyüşe geçmiyordu elbette. Buradan kaçıp uzaklaşma isteği herkesin gözlerinde çakılı ortak bir ifadeydi aslında. Böyle durumlarda birileri ortaya çıkıp herkesin ortak istemini dile getiren önerilerde bulunur, hatta emirler yağdırabilirdi. Böyle biri çıkıp da, sırf yöneticilik erkinin şerefine nail olmaya duyduğu o ayartıcı arzuyla, bütün sesleri bastıran emirler vermeye kalkışırsa, kendi kendine söylenmiş bir mırıltıdan daha derin bir etkisi olmazdı. Çünkü sözlerinin son kelimesine kadar doğru olması değildi asıl sorun. Durumlarının vahametini anlatmak için topluluğun en aptalı bile çıkıp ortaya bir şey söylese, kaçınılmaz bir doğruluğu bulunacaktı sözlerinin. Hatta yalan

söylemeye kalkışsa bile, bütün sözleri, içinde bulundukları gerçeklerden başka bir şey ifade etmeyecekti. Durumları, insanoğlunun başına gelebilecek en yalın gerçekliği yansıtıyordu. Ama ortadaki asıl sorun şuydu: Bütün köleler için en yakıcı olgu, gerçekle bağını kesme konusundaki inanılmaz inatçılıktı. Kendi aralarında “derilerinin kalınlaşması” dedikleri kavram, bundan başka bir şey değildi. Eğer gerçek, efendilerinin kendileri için hayatı tersyüz etmeleri ise; onlar için de yaşamaya tahammül etmek, bu tersyüz algılamada inat etmekti. Bu durum, yürüyüşü başlatıp düzene sokma hususunda da böyleydi: Halki gibi birilerinin, kendiliğinden öne atılmalarına verilen tepki, yürüyüşe bir türlü geçmemekti. Çünkü topluluk, hiç kimsenin sözüne itaat etmek istemiyordu. Bütün köleler gibi, kölelik hayatını en kısa süreli yaşayanlar bile, baştan aşağı bir çeşit “kölelik kültürü” denilebilecek bir muhakeme biçimiyle şartlanmıştı ve bu nedenle birisinin çıkıp, kafa göz yarmadan bu inatçı edilgenliği kırmayı mümkün görünmüyordu.

Yine de Halki’nin göstermiş olduğu şiddeti ikna edici bulanlar arasında develeri ayağa kaldırmak için hareketlenenler oldu. Ama onları sıraya koymak ve sürücülerini tayin etmek için birçoğu arasında ağız dalaşı başlamıştı bile. Adamlar, sırf develerin üstünde yolculuğa başlayabilmek için küçük sıyrıkları, çizikleri birbirlerinininkiyle kıyaslayıp hak iddia etmeye uğraşıyorlardı. Yolculuk ancak gerçek yaralıları taşıyan üç devenin yürütülmesiyle başladı. Ağız dalaşını tamamlayanlar ve yaya olarak yürümeye karar verenler bunların arkasından harekete geçtiler; ama birçoqları hâlâ develerin peşindeydi ve ancak yürüyüşe, diğerleri gözden kaybolmaya başladıkları zaman geçebildiler.

Yürüyüşe başlanmış olsa da, düzensizliğin önüne geçilebilecek gibi değildi. Çünkü yürüyüş sırasında bazen içlerinden biri, gözüne kestirdiği yol boyundaki yaban meyveli çalılara ya da

başka bir bitkiye inanılmaz bir gözükaralıkla dalıyor, bütün yürüyüş kolunun düzenini böyle oburluk gösterileriyle bozuyordu. Bu tür davranışlar, yürüyüşçülerde hemen açlık nöbetlerinin başlamasına ve herkese yayılmasına neden oluyordu. Bu bakımdan, çok fazla uzaklaşmadan birkaç saat sonra bir derenin kenarında, geceyi geçirmek üzere konaklamak zorunda kaldılar. Burada geçirdikleri ilk gecenin sabahında, yaşayacakları hayat hakkında şimdiye kadar bilmedikleri yeni dersleri göreceklerdi. Tıpkı fırtınada yolunu kaybetmiş denizcilerin ayak bastıkları uzak diyarlarda, yeni bir hayatı, kendi eski kültürleri ve alışkanlıklarıyla göğüslemeye çalışmaları ve bunda, yeni toprakların dayatmasına ayak uyduramayan eski deneyimlerinin iflasını görmeleri gibi bir süreci yaşıyorlardı. Ne köle olmadan önceki kültürleri, ne kölelik dönemleri, şimdiki durumlarını anlamalarına yetiyordu. Şimdi özgürlerdi. Ama ne bir karış toprakları, ne kazanç getirecek bir işleri, ne azıkları ve yatacak yerleri vardı. Özgürlüğü tanımayı üzerinden geçtikleri bu yollarda öğreneceklerdi.

İlk günler, yavaş ve acemi bir savaş birliğinin olağan işleriyle geçti. Ama kaçışlarının altıncı günü, Dilmun Dağları'na giden yolda konakladıkları büyük bir ırmağın dönemecinde kısırıldıklarında, Aratra'nın bu kadar kısa bir zamanda bir birlik gönderebileceği konusunda hiçbirinin doğru dürüst bir tahminde bulunamadığını fark ettiler. Kendi zaafı konusunda gerçekle yüz yüze geliyorlardı şimdi.

Uzun zamandır yürüdükleri bir ovanın ortasında akıp giden nehir, kendi dönemecinin hacmini doldurmadan dar bir yataкта kıvrılıyordu. Yazın sıcağında çekilen suyun bıraktığı kumlu dönemçe alanı, saklanmak, balık tutmak ve dinlenmek için doğal bir siper oluşturunuyordu. Köleler, Aratra birliğini, öğleden sonra boğazladıkları son devenin etiyle karınlarını bir güzel doyur-

duktan sonra uzandıkları toprak alanda dinlenirken karşılarında gördüler. Telaşla silahlarını alıp saldırıyı beklemeye başladılar. Ama Aratra birliği, anlayamadıkları bir nedenle saldırıya bir türlü geçmiyordu. Halki, bunun nedenini hemen anladı: Altı gündür peşlerinde koşturdukları bu adamlar, zaten ciddi bir çatışma beklemedikleri için savaş gerilimine tahammül etmektense bir an önce savaşa başlamayı yeğleyen asker sabırsızlığına sahip değillerdi. Onlar bu kovalamacanın keyfini çıkarmak istiyorlardı. Böylece altı günlük zahmetlerinin intikamını, çarçabuk bitecek bir muharebeyle almaktansa, zevkli bir ava dönüştürmeyi uygun bulmuşlardı. Aslında, yerleri saptanan kölelerin bu kadar kolaylıkla gözden çıkarılarak düşman sayılması bile tamamen keyfi bir karardı. Çünkü bu askerler, kervana yapılan haydut saldırısını tespit ettikten sonra izleri takip ederek kölelerin peşlerine düşmüştü ve onları bulduklarında, hem ölmeyip hem de kaçtıkları için, artık bir daha eğitileceğine olan ümidini yitirmiş bir çobanın köpeğine yapacağı türden bir itlaf işine hazırlanıyorlardı. Ama böyle yapmayıp, atlarını doğrudan yanlarına sürerek teslim olmaları çağrısı yapmaları bile yeterli olabilirdi. Komutan bunu yapmadığı için, şu durumda sahibini ısırılmış köpek muamelesi görecekleleri kesinlik kazanmıştı.

Halki'nin aklından bunlar geçmesine karşın düşmanın şu an saldırmayacağını iyice anladıktan sonra arkadaşlarına: "Beklediğimiz saldırı bugün olmayacaksa eğer, bundan sonra yaşadığımız her fazla an, onları yenilgiye sürükleyecek sürprizlere gebe-dir!" dedi. "Bizden korkuyorlar ve bu nedenle mutlaka hata yapacaklardır."

Kendilerinden korktukları bir yalandı; ama bu sözleri, sadece boş bir cesaret konuşması olarak değil, tam tersine, düşman birliğinde gözlemediği bazı çarpıklıkları fark ettiği için söylemişti. Üstelik bu aksaklıklara rağmen Aratralılar, kendi güçleri-

ne sonsuz bir güven duyuyorlardı ve şundan da emindi ki, o anda doğal bir siper olan kıyıdan başını kaldırıp korka korka bakan kendilerini, Aratralılar, tarlafareleri gibi görüyorlardı.

Kendi aralarında, nehrin öte kıyısına kaçmayı denemeyi önerenlere en kesin yanıt Halki'den geldi: Bu türden bir davranışın saldırıyı başlatmak demek olacağını anlatmaya çalışıyordu onlara. Şu anda mevzileri iyiydi. Ama eğer geriye kaçış başlarsa, zaten, Aratralıların oklarına hedef olup ciddi bir direniş bile gösteremezlerdi. Bu kadar kolayca kayıplar verme lüksüne sahip değillerdi. Oyunu kurallarına göre oynamayı becerebilirlerse, az da olsa bir başarı şansı her zaman vardı. Ama bunu beceremezlerse, şu an silahlarını hemen yere atıp askerlerin keyiflerine hayatlarını emanet etmek bile daha akıllıca bir davranış olurdu. Çünkü Halki biliyordu ki, bir kere düşman askerine silah salladıktan sonra bağışlanmayı dilemek tam bir aptallıktı.

O sırada, daha önce kendilerini fark ettikleri anda nehrin ötesine geçtikleri anlaşılan Aratralı bir birlik, karşı kıyıda belirdi. Yirmi beş kişilik bu birliğin askerleri, Dilmun Dağı'na giden yöndeki kayalık boğaza bakan bir yerde durarak kamp kurmaya başladı. İsyancıların kaçmalarını önlemeye yönelik bu tedbir, kölelerin kendi aralarındaki tartışmaya son noktayı koydu. Halki, kendi haklılığına sırf askeri bir gerekçe sunabilmek için: "Aratralıların yaptıkları, tam bir strateji hatasıdır," dedi: "Çünkü acemi savaş birliklerinin temel sıkıntısı olan gereksiz insan kayıplarının ardında, insanların savaşmadan kurtulabilecekleri bir kaçış ümidi gizlidir. Birçok savaşçı, daha tek bir kılıç hamlesi yapmadan kaçarken, sırtlarından aldıkları darbelerle ölür. Oysa bu öncü birliğindeki aptallar, tam da benim istediğim gibi bizim kaçış güzergâhımızda mevzilenerek, saflarımızdan kaçacak olanları bu niyetlerinden caydıracak ve keklik gibi avlanmalarını önleyecekler. Bu gerçek bir lütuf. Yenilen bir birliğin ka-

çış umudu hiçbir zaman tümüyle söndürülmemeli. Oysa Aratralı komutanın bu yaptığı, amansız bir mücadeleye girmekten başka, bize bir seçenek bırakmayan saçma bir gayretkeşlik. Aslında onların komutanı ben olsaydım, sizi, o geçide güvenip kaçmak için teşvik edecek şekilde bu yakadaki kampı biraz daha uzağa kurar, sonra da kaçış başlayınca ırmağın ortasında oklatırdım. Böylece tek bir askerimin burnu bile kanamadan görevimi bitirmiş olurum.”

Askerlikten anladığını belli etmişti ama, geçmişinin bilinmemesi, şimdi anlattığı şeylerin inandırıcılığını azaltıyordu. Aslında Halki, ömrü boyunca gerçek bir savaşta sadece bir kez bulunmuştu: Hatti Kralı’nın çağrısı üzerine, ülkesinin vasal beyi, kendisinin de aralarında bulunduğu bir birliği, Kral’ın emrine vermiş; ama savaş meydanında kendilerine iş düşmeden Hatti Kralı’nın ordusu, düşmanının işini bitirmişti. Halki’nin savaş hakkında bildiği savaşçıların kendi aralarında anlattıkları hikâyelerden ibaretti sadece.

Karşı kıyıdan atılan amaçsız birkaç ok hedefini ıskalayarak yanlarına düştüğünde bunları toplayan Halki, kervandaki isyanda ele geçirilen bir yaya bu okları teker teker yerleştirerek karşı kıyıya fırlattığı zaman, karşısındaki Aratralı askerlerden bir yanıt gelmedi. Halki bunu ikna malzemesi olarak kullanmakta gecikmedi. Dişlerini gıcırdatarak: “İşte, korktuklarını siz de gördünüz. Bizden korkuyorlarsa işlerini de bitirebiliriz biz bunların,” diye homurdandı. Onun sözleri gerçekten de herkese iyi geliyordu.

Gece olmak üzereydi. Aratra birliğinin saldırıyı yarına ertlediği, kurmaya çalıştıkları bazı çadırlardan belli oluyordu. Ellere gasp edilmiş silahlar olduğu halde, kendilerini bu kadar küçümsemeleri ve imha edecek zamanları varken bu işi ertesi güne bırakmaları, tecrübeli askerlerin yapacağı işler değildi.

Halki, yüzükoyun uzanmış; Aratra birliğini tanımaya uğraşıyordu: Düşman birliğinin askerleri, içinde bulundukları mevziden görebildiği kadarıyla oldukça gençti. Bu birliğin, şehirdeki bir sürü serseri, hırsız takımından derlendiğine şüphesi yoktu. Onların bu gece, bu kadar yakınlarında konaklamalarının tek nedeni, tabii ki başlarındaki komutandı. Aratralı komutan, askerlerine kurbanlarını tanıma ve alışma fırsatı vermeyi hedefliyor olmalıydı. Birçoğunun gireceği bu ilk çarpışmanın korkusu, kendileri gibi sonucu etkilemeyecek kadar zayıf bir düşman karşısında giderilecek ve bu tatbikat sırasında eksikliklerinin görülmesi sağlanacaktı. Komutan, kendisine teslim edilen bu acemiler için fırsat eğitimi yaptırması konusunda belki de talimat almıştı. Belki bu nedenle adamlarını savaş gerilimine alıştırmaya çabalıyordu. Çünkü kuzeydeki güçlü Zabalam Kenti'yle ilişkiler gerilmiş, her an bir savaş çıkma ihtimali belirmişti. Bu tür eğitimler ordu için gerçekten önemliydi.

Halki ölmek istemiyordu ama durumun ne kadar zor olduğunu da biliyordu. Yapabileceği tek şey, çevresindekileri kazanmaya ikna etmektir. Adamlara tek tek baktı. Fakat hepsinde bir koyunun ruhunu gördü: Yere uzanmış, korkudan büzüldükleri için sanki gerçek boylarından daha ufak tefek, çelimsiz görünüşlü adamlar vardı çevresinde. Sakin gibiydiler. Üçerli beşerli gruplar halinde yan yana dizilmiş, bir şeyler konuşuyorlardı; ama bu konuşmalarda, iyi bir muhakemenin yaratıcılığı yoktu. Önemsiz bir iki sorudan ve yanıtta öteye gitmiyordu konuşulanlar. Bu etkileyici sessizliğin, büyük savaşçılara özgü özgüvenlerinden gelmediğini de çok iyi biliyordu. Bu sadece, işin içine hayal, öfke ve tutkuların girmedikleri, koyu ve kupkuru bir kadercilikti. Boğazlanmadan önceki bir koyunun umursamaz sakinliğini yaşıyorlardı.

İçî bunalıyordu Halki'nin; gözlerini kayıtsız, kendi arkadaş-

ları üzerinde gezdirirken, sırtı dönük olarak sol yanına yattığı için hareketlerini fark edemediği birine gözü ilişti. Adam suya uzunca bir sırığı sokup sabitlemeye çalışıyordu.

“Sen ne yapıyorsun öyle?” diye seslendi Halki.

Seslendiği adam Eringal’di. Pek dikkat çekici bir görüntüsü yoktu adamın. Bütün yol boyunca Halki’nin onunla fazla ilişkisi olmamıştı. Herhangi bir yargısı olduğu için değil, sadece denk gelmemişti. Ama şimdi dikkatini çekmeyi başarmıştı adam. Halki onu süzmeye başladı: Aratralı diğer köleler gibi beline sardığı bir peştamal ve ayağındaki sandaletlerden başka bir giysisi yoktu. Eringal de, Halki’nin şu anda ne düşündüğünü merak ettiğinden, gözlerini ona dikmiş bakıyordu. Eringal’in iri gözleri, yuvarlak yüzünde meraklı bir ifade bırakıyordu; ama küçük bir burun, ağzını örten bıyık ve gür sakalıyla yüzünün diğer uzuvları, sıska ve eğik vücudunun üzerindeki iri bir kafada, zekâya delalet eden bir izlenim uyandırmaktan ziyade, bön ve biraz da donuk bir hava veriyordu ona.

Eringal, “Bak!” diyerek eliyle ırmağın kaynak yönünü gösteriyordu. “Batı tarafımızdan, dünden beri kara bulutlar geliyordu. Sanırım iki gündür batıda, ırmağın kaynağının olduğu taraflarda yağmur yağıyordu. Şimdi nehirde ani bir yükselme olduğunu fark ettim. Su seviyesindeki yükseliş gece de devam edecek sanırım. Bu ne demek biliyor musun?”

Halki sevinçle yerinden doğruldu: “Tabii ki, şunların bu yandaki grupla bağlantısının, nehrin kabarması sona erene kadar keşileceği anlamına geliyor,” diye bağırdı.

Diğerleri de aniden keşfedilen bu gerçeğin etkisiyle biraz kıpırdanır gibi oldular. Üzerlerindeki kasvetli hava biraz dağılmıştı. Çünkü bir parça kurtuluş ümidi yüzünü göstermişti.

Hava artık iyice kararmış, tabiatta, doğal bir değişimi haber veren gece yırtıcılarının av sesleri, yavaş yavaş duyulmaya baş-

lamıştı. Böceklerin, kemirgenlerin ve diğer her şeyin varlığı, karanlığın hafif kanatları altında, dünyanın varoluşundan bu yana her zamanki rollerini oynamak için ortaya çıkıyordu. Gittikçe, ırmağın şırıltısı daha güçlü işitiliyor, kahverengi sularının akşam vaktinin alacalığında yakamoz parıltıları saçan güçlü bir ef-sane yaratığına dönüştüğünü görüyorlardı. Bu çarpışmadan önce, ırmağa hükmeden önemsiz bir tanrının güvenilmez desteğini almak, her ne kadar içlerini tam anlamıyla ferahlatmıyorsa da, herkesi biraz daha yüreklendirdiği bir gerçektir.

Halki, bu insanlara, zaferin anahtarının çoğu zaman, kendi gücünden ziyade düşmanın zaafalarında yattığını anlatması gerekiyordu; arkadaşlarını ikna etmeliydi.

“İyi dinleyin,” dedi.

Adamlardan biri, “Neyi?” diye karşılık verdi.

“Şu ağustosböceği seslerini duyuyor musunuz?”

“Evet, ne var bunda?”

“O ses, nehrin karşı tarafındakilerin işaretidir. Suyun yükseldiğini fark ettiler ve bu taraftakileri uyarmaya çalışıyorlar. Ama sanırım komutanlarının onları umursadığı yok. Çünkü komutanları şimdi kamp düzeniyle uğraşiyor olmalı. Bakın, kamp ateşini yakmada ne kadar geç kaldılar ve ateşlerin mesafesi birbirinden hayli uzakta. Homurtularının ve küfürleşmelerinin sesini buradan duyabiliyorsunuz, değil mi?”

“Evet haklısın,” dedi Eringal. “Bence de bu askerlerin komutanlarına bağlılıkları son derece zayıf. O süslü elbiselerinin ve parlak zırhlarının içinde bir kaya gibi sağlam görünmelerine rağmen, aslında bir çuval çakıl taşı kadar dağınıklar.”

Halki:

“Bu kadar disiplinsiz bir birliğe gece nöbeti tutturmada komutan hayli zorlanacak. Eminim şimdi o bile verdiği emre lanet ediyordur. Bu durumda onlara bir gece baskını yapmazsak çok

büyük bir fırsatı harcamış oluruz,”

İçlerinden biri, bu fikri pek de beğenmediğini gösterir gibi itiraz etti:

“Ya bu bir tuzaksa, ya bizim gece baskını yapmamıza teşvik edici bu tutumları birer aldatmacaysa...”

“İster uyusunlar ister uyumasınlar, biz bu gece şansımızı denemek zorundayız. Hem, bunların tuzak kuracak halleri mi var? Adamlar bizi gerçekten küçümsüyorlar; komutanlarını dinlemeyip kendi bildiklerini yapıyorlar. Zaten komutan akıllı biri olsaydı bu serserilerle bir eğitim çalışması yapmaya girişmezdi; bizi görür görmez saldırı emri verirdi. Şu anda kurtulma ümidi taşıyıp, bir de baskın planları kuruyorsak bu tamamen komutanın hesap hatasıdır.”

Adamlar, Halki'nin sözlerini şuskunlukla karşıladılar; daha iyisini kimse öneremediğine göre onun tekliflerini kabul etmek zorundaydılar. Aslında bütün bu öneriler, kimsenin düşünüp bulamayacağı zekâ ürünleri değildi kuşkusuz. Ama bütün basit insanlar gibi bu köleler de, sözlere değil, sözlerin sahiplerinin uğuruna inanmak isterlerdi. Halki şu ana kadar hiç falso vermemişti ve onun hakkında iyi zan besliyorlardı. Eğer o da kendini böyle ikide bir öne atıp bir şeyler söylüyor ve açık ya da gizli, bu topluluğa komuta etmek istiyorsa, ona bu liderlik fırsatı niçin verilmesindi ki? Ne de olsa onu başlarında tutmak, şu anda kendilerinin elindeymiş gibi görüldüğü için, hiç kimsenin bu duruma itiraz etmeye niyeti yoktu. Şartlar değişmişti; gerçek bir tehlike karşısında, yetişkin insanların çocuksu budalalara dönüşmesinden sonra hep olduğu gibi, birinin ortaya çıkıp en yüksek perdeden palavralar atmasına razı olabilirlerdi; hatta bunu ölesiye arzuluyorlardı. Hem, Halki'nin anlattıklarının mantıklı olmadığını söylemek de mümkün değildi: Sabahı bekleyip karşılarında dinç ve dinlenmiş bir birlik görmeyi kim isteyip önerebilirdi ki?

Tartışmasız Halki'yi bir kez daha dinleyeceklerdi. Zaten Halki de, dediklerini uygulamada başarılı olamazsa, onun yapmaya niyetlendiği önderlik, sadece bir heves olarak kalacaktı. Üstelik, tarihi oluşturan etkenlerde yer alan kişilerin yaptığı işleri, heves olarak görmenin yanlış olmayan tarafları da vardı kuşkusuz.

Gecenin ortasında, kamp ateşinin son pırıltıları da sönmeye yüz tutunca, bu fırsatı bekleyen köleler bir el hareketiyle yerinde kımıldamaya, emekleyerek ilerlemeye başladılar. Ay ışığı, o gece çok parlak değildi; yine de karşı kıyıdaki askerlerden biri gece uyandığında, birtakım gölgelerin hareketini fark etmişti; nehrin öbür kıyısındaki bu hareketi, uyku sersemliğiyle bir an domuz sürüsü sanmıştı. Fakat, biraz daha dikkatli baktığında, artık göremediği gölgeleri, anlamsız bir düş zannederek, kurumuş ağzına dayadığı matarasından birkaç yudum su içtikten sonra, nöbetçiye bile seslenme gereği duymadan başını tekrar eyerine dayayıp uyudu. Oysa o gece, kölelerin suratlarında yüzlerce yılın öfkesi, maske gibi kaskatı bir ifadeye bürünmüştü. Gözler sabit ve hınçtan alev alev ışık saçıyordu sanki. Mezarlarından çıkmış hortlaklar gibiydiler. Sakin salınımlarına, bir ağustosböceğinin kuru ritmi eşlik ediyordu. O yaz akşamında, zavallı, korunmasız bir ağustosböceğinden başka bir yüreklendiricileri yoktu.

Düşmana yaklaştıkları bir sırada Halki, bütün adamlarını bir el hareketiyle yere yatırdı. Düşman kampında mutlaka birkaç nöbetçinin nöbet tuttuğunu tahmin ediyordu ve onlardan birine yakalanmak, kendi adamlarında paniğe neden olabilirdi. Çevresindekilere bir göz attı: Hepsi de verdiği emri eksiksiz uygulamıştı. Çoğu, yılın bu mevsiminde bir hayli uzamış otların yeşilliği içinde yüzünü yere bastırmış yatıyordu. Hırsla önündeki bir ot demetini dişledi ve ağzına dolan otları sinirli sinirli çiğnemeye başladı. Kampta her şey normal görünüyordu; tam sürünme-

ye devam edecekleri anda, kamptaki bir adamın ayağa kalktığını fark ettiler. Halki, nöbetçinin yerini belirledikleri için biraz rahatlamıştı. Adamın ayakları dibinden yükselen belli belirsiz bir kızılık, önünde ısınmaya çalıştığı kamp ateşinin sönmekte olduğunu gösteriyordu. Nöbetçi, sırtına aldığı battaniyeyi düzelttikten sonra yine yerine oturdu ve mızrağını omzuna dayayıp yüzünü közlere çevirdi. Askerlerden hiçbiri, çadırların içinde değildi. Kampın içinde tespit ettiği üç tane küçük çadır, muhtemelen mutfak eşyalarının konduğu yerlerdi. Nöbetçinin dışında, kamptan gelen belli belirsiz bir konuşma, kaygılarını tekrar artırdı. Bulundukları yerden, konuşanları göremiyorlardı ve onları tespit edemezlerse kendileri için en az nöbetçi kadar tehlikeli olurlardı.

Biraz sonra, yatağındaki birinin, sağ dirseğini yere dayayıp elini başına destek yaparak vücudunun üst kısmını biraz doğrulttuğunu gördüğünde, Halki derin bir nefes aldı. Konuşanların yeri tespit edilmişti. Hemen arkasına dönerek Eringal ve yanındaki iki köleye harekete geçmeleri için işaret verdi. Konuşanların ve nöbetçinin işini bu üçü bitirecekti. Aratra kampıyla aralarındaki mesafe bir baskın için hâlâ çok fazlaydı ve bu kadar kişinin nöbetçi ve uyumayanlara fark edilmeden yanaşabilmesi imkânsızdı. Bu yüzden üç kişi bu işle görevliydi ve diğerleri, onların işlerinin bitmesini bekledikten sonra Halki'nin işaretine hazır olacaktardı. Her şey planlandığı gibi gider de nöbetçi ve uyumayanlar safdışı edilirse, bütün köleler yaklaşabildikleri kadar yaklaşacak ve onları uykularında yakalayacaklardı. Ama bir sorun olursa şu andaki mevzilerinden saldırıya geçmekten başka bir seçenekleri yoktu.

Eringal, üzerindeki bıçağı sinirli sinirli kontrol ettikten sonra beğenmeyerek hemen yanbaşındakinden, elindekini kendi bıçağıyla değiştirmesini istedi. Adam buna yanaşmak niyetinde de-

ğildi. Bir iki mızırdandıktan sonra, Halki'nin kendisine parlayan gözlerle baktığını fark edince, istemeye istemeye bıçağını ona uzattı ve Eringal'den aldığı yenisini kontrol etmeye başladı.

Halki eliyle işaret ederek, bu üç adam için av zamanının başlangıcını belirlemiş oldu. Adamlar, yavaş yavaş gruptan ayrılarak hedeflerine doğru sürünmeye başladılar. Geri kalanlar, sinirleri gerilmiş bir halde onları gözlüyordu. Az sonra, bu üç kişi düşman kampına girdi. Uyuyan düşman bedenlerindeki her kırmıltı, yüreklerini ağızlarına getirmeye yetiyordu. Üstelik Eringal'in arkasından giden adamın bir sakarlık yapacağına dair tedirgin bir bekleyiş baş göstermişti. Çünkü adam, yerde sürünme işini beceremiyordu ve enerjisini doğru harcayamadığı için kolları güçsüz düşmüştü. Bunu telafi etmek için bacaklarını karnına kadar çekip vücudunu ileri ittiğinde, bir kertenkele gibi sağa sola geniş kavisler yaparak kıvrılıyor, bu da ona sarsak bir görünüm veriyordu. İki düşman bedeninin arasındaki ince koridordan geçerlerken, Eringal kıvrak hareketlerle yoluna devam ederken, diğer adam tam da bu sırada karnına doğru çekmeye çalıştığı dizini uyumakta olan adamlardan birinin göğsüne çarptı. Asker yüzünü ekşitti, fakat gözlerini açmamıştı. “Zıbarıp yatsana be adam!” diye söylendi.

Karşılık olarak gelen ses, “Peki efendim, şimdi gidip yatıyorum,” diyordu.

“Efendim mi? Ben komutanın değilim oğlum. Tabii, bugünkü yürüyüşten sonra bu vakte kadar uyumayıp bilmem hangi iblisin fısıldadığı fikirleri düşünürsen, işte böyle karıştırırsın komutanları.”

Kölenin giderek sinirleri bozuluyordu. Ağlamaklı bir sesle:

“Siz uyuyun efendim, ben şimdi yatmaya gidiyorum!” dedi.

Asker, bu defa gerçekten kuşkulandı: “Bu yaltaklanma tavrın hiç hoşuma gitmedi. Sen bir şeyler aşırmaq için böyle do-

laşmıyorsan ben de bir şey bilmiyorum!” diye söylendi ve elini hemen eşyalarında gezdirmeye başladı. Artık gözlerini açmıştı. Yavaş yavaş dirsekleri üzerinde doğrularak karşısındaki adamı süzmeye başladı. Bu arada Eringal’i de gördü.

“Vay! Demek beraber işe çıktınız hâ!”

“Hayır efendim biz böyle şeyler yapmayız.”

“Sizi tanıyamadım. Üstelik de giysileriniz... Kimsiniz siz?!”

Köle, iki parmak arasında tutulmuş bir solucan gibi kıvranmaya başlamıştı. Eringal de artık oturur durumdaydı ve şu anda sözlerle anlatılabilecek hiçbir şeyin kalmadığına hükmetmişti; karşısındaki askeri bir an önce susturmaktan başka bir şey düşünmüyordu artık. Toprağa dayadığı ellerinden destek alarak sağ ayağıyla askerin suratına olanca gücüyle bir tekme savurdu. Sanki gövdesine ipliklerle bağlanmış bir bez torba gibi savrulurak geriye kayan askerin kafası, bir anda kan kırmızısı bir renge bürünerek yere çarptı. Askerden çığlık denilebilecek bir ses çıkmamış olmasına rağmen, bir kamp yerindeki olağan hiçbir sese benzemeyen ıslak bir gürültü, nöbetçinin dikkatini çekmişti. Nöbetçi, o ana kadar, kamp ateşinin başında omzuna dayadığı mızrağıyla rahat bir oturuşu tercih etmişti; ama sesi duyduğunda mızrağına dayanarak yerinden kalkmış ve layıkıyla tutmadığı nöbeti sırasında, şu an belki de uyanmış olan komutanın gözüne çarpabilecek ihmalkârlığını telafi etmek için, sesin geldiği yere doğru yürümeye başlamıştı. Tam bu sırada, ona bir hayli yaklaşmış üçüncü köle, siper alarak uzandığı yerden bir panter gibi üzerine atıldı ve ölümcül bir vuruşla nöbetçinin işini bitirdi. Görevini başarmada bu kadar becerikli davranmakla birlikte, bir anda ellerinin arasından bir yılan gibi kayarak yere düşen nöbetçinin cansız bedeninin önünde bıraktığı boşluktan gördüğü, yatan askerlerin vücutları, ona, upuzun bedenleriyle ayaklarının çevresinde bekleyen bir timsah bataklığının ortasında kalmışlık

duygusunu yaşattı. Bir anda panikleyerek, arkadaşlarına haber vermek için gerisin geriye koşarken yerde yatan birine takılarak düştü. Telaşa kapılan köle, çarpmanın etkisiyle yatağından sıçramış askere, hançeriyle acemice bir hamle savurdu. Bıçak, askerin omzuna saplanmıştı. Yüzüne sıçrayan ılık kan kölenin aklını başından aldı. Asker durumu anlamıştı ve kendini kurtarmak için içgüdüsel bir hareketle kendi hançerini kavrayarak, karşısındaki ne yapacağını bilemeyen köleye sapladı. Çılgınlardan dolayı kamptaki herkes yataklarından fırladı.

Aynı anda, Halki için de saldırıya geçme emrinden başka bir seçenek kalmamıştı. Kampa koşarak girdiklerinde, yattıkları yerden sıçrayarak ayağa kalkmış olan askerlerin silah ve zırhlarıyla yatmış olduklarını fark etmeleri, köleler için tam bir hayal kırıklığı oldu. Sandıkları gibi bir baskın yapmak bir yana, bunun bir tuzak olduğuna, eğer burunlarının dibine kadar yaklaştıkları halde o üç arkadaşlarının şanssızlığı ve beceriksizliklerini kendi gözleriyle görmeselerdi, kesinlikle inanırlardı. Ama bu durumda tuzağa düşmemişler, baskın da yapamamışlardı.

Yine de diğer köleler, yerde yatan bu asker bedenlerini tepelenenin zor olacağını akıllarına getirmeden, Halki'nin işaretleriyle Aratra kampına saldırıya geçmişlerdi. Yerde yatan asker bedenlerini, köpekler gibi tekmelemek ve bir sopa gibi algıladıkları ellerindeki mızrak, balta, kılıç, başka ne varsa, bunlarla iyi bir meydan dayaağı çekmekten başka, hayal güçleri bu savaşın mahiyetini anlamalarına yeterli olmuyordu. Ama bunun bir savaş olduğunu, ilk anda nereden geldiğini anlayamadıkları tiz bir boru sesi hissettirdi onlara. Bu ses sanki, vahşi bir köpeğin hırlaması gibi başlamış ve sonra, uykudan uyandırılmış sinirli bir aslanın kükremesini andırmaya başlamıştı. İşte o kader anında, yerde yatan askerlerin ayağa fırlayıp yanlarındaki baltalarla kendilerine vurmaya kalkıştıklarını görmüşlerdi. Eğer kölelerin,

Aratralı efendilere karşı benliklerinin en derin köşelerine kadar sinmiş korkuları olmasaydı, ayağa kalkmış uyku sersemi bu askerleri tepelemenin hiç de zor olamayacağını anlarlardı. Ama tiz borazan sesini duyan bazı kölelerin oldukları yere mihlanıp kaldığını gören Halki, dizlerinin bağı çözülen bu adamları iteklemeye, saçlarından tutup kampa doğru sürüklemeye çalıştı; korkudan dudakları titreyen, kocaman açılmış gözleriyle dehşet içinde savaş meydanına bakan bu korkaklardan kaçmaya yeltenen bir tanesine, elindeki baltanın tersiyle sıkı bir darbe indirmesine rağmen, sırtına aldığı bu darbenin daha da ürküttüğü adam, gecenin karanlığına karışıp gitti.

Halki, bunlarla daha fazla oyalanmaması gerektiğini anlıyordu. Çünkü meydanda, Aratralı askerlerin savaş düzenine geçtiklerini kanıtlayan, dikdörtgen şeklindeki bronz kalkanlara çarpan kılıç ve balta sesleri, sıklaşmaya başlamıştı; artık savaş bir baskın olmaktan çıkmış, hayvansı bir mücadeleye dönüşmüştü. İlk hamleyi yapmanın üstünlüğünü ellerinden kaçırdıklarının farkına varmakla birlikte, bir ağacın kalın gövdesine vurur gibi indirdiği peş peşe darbelerle yere serdiği her Aratralı askerinin ardından, kazanma ümidini canlı tutarak savaşa daha da kızışıyordu Halki. Artık kendini savunmaya yönelik hiçbir hamle yapmadan sadece işine yoğunlaşmış bir oduncu gibi, baltasını çaprazlamasına sağa kaldırıp, indirmeden önce sağ elini balta sapının ucuna kadar çekerek güçlü bir yarma vuruşuyla, önünde, kalkanını kaldırmış hamleyi savuşturacağını uman sinmiş düşmanının kalkanını parçalayıp ta kalbine kadar inen darbeler vururken, arkasından yaklaştığını hissetmediği bir askerinin, ense köküne indirdiği sert bir güroz darbesiyle yere yığılmıştı. Ona vuran asker, Halki'yi cepheden görmediği için ve kendisine doğru bakan bir yılanın başı gibi havada hamle sırasını bekleyen bir baltanın altında Halki'nin çıplak, kaburgaları çıkmış göğsüne bakarak, her

an inmesini beklediği ölüm darbesi karşısında tanrılara yalvarmadığından, bu kadar rahat bir hamle yapabildiği. Halki yere yığıldıktan sonra, bu çarpışma kölelerin aleyhlerine dönmeye başlamıştı: Böyle zırhsız, eğitimsiz ve donanımsız bir halde Aratra askerleriyle savaşmak zorunda kalınca, yüzlerce yıllık öfkenin onları yenmeye yetmeyeceğini anlamaya başlıyorlardı. Bir kısmı, henüz olanak varken karanlıktan yararlanıp kaçmaya başladı. Sonuna kadar savaşanlar, kaçanların kurtulma şanslarını artırdı. Ama savaşın kaderini değiştirebilecek yeni bir etken ortaya çıkmadı.

Halki kendine gelmeye başladığında, bir dizi yaralıyla birlikte yatırıldığı yerden, askerler tarafından yaşamları için verilen kararları görme ve duyma şanssızlığına uğradı. Çünkü, yaralıların yaşayıp yaşamayacağına karar veren üç askerden ikisi, yerde yatan yaralı hakkında olumsuz bir yargıya vardığında, diğer üçüncüsü, elindeki ağır tunç topuzu yaralının başına vurarak öldürmeye çalışıyordu. İlk hamleden sonra canının acısını hissedecek kadar kendinde olanların köpekler gibi uluması, kanını dondurmuştu Halki'nin. Sıra kendisine geldiğinde, başının çevresinde çömelmiş yüzüne bakan cellatlar arasında anlaşmazlık çıktı. Bir tanesi, kendisinin bu gece hayatta kalsa bile, Aratra'ya kadar olan uzun yola dayanamayacağını, dayansa bile Ziggurat inşaatında bir gün bile yaşayamayacağını iddia ediyordu. Uğuldayan kulaklarına rağmen, diğer ikisinin, hayatta bırakılması konusunda görüş ileri sürdüklerini duyabiliyordu. O anda, ölmek için iyi durumda olduğunu kanıtlaması gerektiğini hissedererek ayağa kalkmayı denedi. Ama bağlı olduğunu anlayınca sadece, "Ben iyiyim," diyebildi. Bu sözler, başında bekleyen askerlerden ikisini güldürmüştü. Çünkü iddialarını kanıtlayan bu sözlerle karşılık, kendisi hakkında olumsuz görüş bildiren diğer üçüncüsüyle alay etme fırsatını yakalamışlardı. Elinde topuz

olan üçüncü asker, Halki'ye küfrederek, Aratra'ya kadar asla bu yolu yürüyemeyeceğine arkadaşlarını ikna etmeye uğraşıyordu. Onları ikna edemeyince, nihayet başından ayrılıp, diğer ikisiyle birlikte yanındaki yaralının üstüne üşüştüler. Gözucuyla takip ettiği kadarıyla yanındaki yaralı, kendisi kadar canlı görünmüyordu. Bunu diğer üç asker de fark ettiği için aralarında hiç tartışmaya girmeden, celladın, adamın kafasını gürzüyle dağıtmasına izin verdiler. Yüzüne sıçrayan kandan dolayı Halki, bir kez daha yaşadığına lanet etti.

Aratralılar, tüm esirlerin kollarını arkadan sıkıca bağlayıp, savaş gelenekleri uyarınca cırılçıplak soymuşlardı. Boyunlarındaki prangalardan geçen bronz zincirin ucu, kazıklarla toprağa raptedildikten sonra oturduğu yerden çevreyi seyreden Halki, çarpışmanın zayıf bilançosunu çıkarmaya çalışan komutanın dazlak kafasının ayın ışığında bile terden parıl parıl parladığını görünce, istikbaline mal olabilecek bir hata yapan komutanın, savaş başlamadan önce kendilerini gözden çıkardıkları halde, şimdi en azından Aratra'ya canlı köleler götürerek hatasını telafiye çalışacağını anlamıştı. Bulunduğu yerden, zincirlenen arkadaşlarından başka, yan yana dizilmeye başlanmış köle cesetleri arasında kimlerinkinin bulunduğunu görebilecek durumda değildi. Kaçanların olduğunu fark etmişti; ama onlar arasında Eringal'in olabileceği hiç aklına gelmemişti.

BÖLÜM II

Gökteki ilkdördünün yerini dolunaya bıraktığı bir gece, Zabalam Kenti'nin bulunduğu yönde, büyük yangınların belirtisi bir kızılık gökyüzüne doğru yayılıyordu. Bu bir işgal belirtisiydi. Ertesi gün, Ziggurat inşaatında çalışan köleler arasında bir fıslıtlı dolaşmaya başladı: Kuzeydeki Zabalam Krallığı'nın ordusu, bu şehrin topraklarına girmeyi başarmış ve kuzeyde, sınır bölgelerinde birçok köy ve kasabayı ele geçirmişti. Bu ordu, ilerleyişini şimdi Aratra'ya yöneltmişti ve en geç birkaç ay içinde şehir önünde görünmesi muhtemeldi. Bu söylentiye, tuğla taşıma işinde çalışan genç bir köle, muhafızların kendi aralarındaki konuşmalarından duymuştu ve hemen kendi ekibindeki arkadaşlarına anlatmıştı. Tabii ki bu söylenti, köleler içinde kulaktan kulağa yayılmakta gecikmedi. O gün gözle görülür bir neşe, bütün köleleri sardı. Ama akşam olunca köle barakalarındaki sevinç, yerini yavaş yavaş ihtiyatlı bir merak ve endişeye bıraktı. Hava kararır kararmaz hemen hemen herkes, barınakların damlarında, birbirlerine haberin doğru olup olmadığını soruyor, bu konuda tahminler yapmaya çalışıyordu.

Ertesi gün, çalışma ekiplerinin denetiminden sorumlu muhafızların tedirginliği dikkat çekiciydi. Onların kendinden emin, buyurgan tavırlarının yerini, kölelere karşı duyulan kuşku ve

korkunun almakta oluşu, köleleri bir hayli şaşırtmaya başlamıştı. Onları hiç bu halde görmemişlerdi. Sanki korku ve mağrurluk, umursamama ve kuşku, aynı insanlarda bulunabilecek duygular değilmişçesine, muhafızların yüzünde okunan her şey, köleler için izah edilemez bir hale gelmişti.

Göge yükselen kızılığın, kölelerde güçlü bir umut yaydığı geceler boyunca, çalışırken ya da iş bitimi vakitlerinin sohbetlerinde herkes, yabancı ordunun gücü ve sayısı konusunda çeşitli iddialarda bulunuyordu. Herkes, akşamları damlara, muhafızların ağzından dökülen günlük konuşmaların ezberiyle geliyordu ve bunları yorumlamaya çalışıyordu. İçlerinden biri, yabancı ordunun bu kente yaklaştıkça, Ziggurat inşaatında bir isyanın başlamamasının imkânsız olduğunu, muhafızlardan işittiğini söylemişti.

Kimse bu savaşın kendilerine ne yarar getireceğini tam olarak kestiremiyordu. İsyân fikri büyümlü bir cazibeyle herkesi mest etmesine karşın, bunun muhatabı eninde sonunda galip gelen yabancı ordu olacaktı. Yabancı ordu zafer kazandığı anda ise, kendilerine ne gibi bir rol biçecekti, işin burası muğlaklıktı. Bu konudaki lafazanlığın ardı arkası kesilmiyordu.

Böylesi hararetlili tartışmalar, son zamanlarda muhafızlar tarafından sık sık kesilmeye başlanmıştı. Bu tür durumlarda başkasından daha farklı görünmek, daha çirkin olmak, kontrol edilemeyen küstah bir yüz ifadesi, köleyi muhafızların gözünde bütün sorunların kaynağı bir kötülük odağı haline getirebilir ve tabii ki, onların gazabını üstüne çekebilirdi. Bu yüzden, verilen en basit emirlerde bile herkes muhafızların bakışlarından uzak durmaya çabalıyordu.

Köleler, Ziggurat'ın inşaat alanında birbirine bitişik kerpiç duvarlı barakalarda yaşıyorlardı. Bunlar, geçit vermeyen, avlusuz, tek odalı, düz damlı binalardı. Zamanla yıkılan ve onarılan

yeni duvarlarla birlikte barakalar, birbirine bitişmiş ve bu son dönemde giriş, hemen hemen hepsinde tavanlardan sağlanır olmuştı.

Ziggurat'ın inşa edilmeye başlandığı tarihi, şu anda barakalarda yaşayan hiçbir köle görememişti. İnşaatta hayatta kalmayı başarmış en yaşlı kölelere göre bu tarih, bir insan ömründen çok daha fazlaydı. Bu kadarını rahatlıkla söyleyebiliyorlardı; çünkü bu inşaatın başlangıcını gören hiç kimse yoktu aralarında. Ama tecrübeye dayalı bu bilgiyi zaten kimsenin umursadığı yoktu. Çünkü inşaatın bazı yerlerinde köleler, o kadar eski duvar süsleri, motifler ve bugün öyküleri unutulmuş tanrılara ait kabartmalara rasgeliyorlardı ki, anlaşıldığı kadarıyla, kendilerinden önceki çalışma ekiplerinin şefleri, birçok defalar Ziggurat'ın bittiğine karar verip binanın dış yüzeyini bu sırlı seramiklerle yapılan motiflerle süsletmişler; ama daha sonraları, bu karardan vazgeçildiği için güzelim dış yüzeylerin önüne yeni tuğla duvarlar ördürmüşlerdi. Birkaç defa çatlamış, alttaki dolgudan dolayı esnemiş duvarları yıkmak durumunda kaldıklarında, altlarından birçok bina koruyucusu kült heykellerinin ve şimdi ne işe yaradığını kimsenin bilmediği bazı garip figürlerin çıktığına tanık oluyorlardı. İnşaatın, onlarca kuşak önce başladığını hissettiren bazı garip şarkı sözlerini veya tekerlemeleri genellikle en yaşlı kölelerden duyarlar, fakat nefret ettikleri için işitmek istemedikleri bu şiirleri hiç farkında olmadan öğrendiklerini, daha sonra kendileri yeni gelenlere öğretmeye çalıştıklarında anlarlardı.

İnşaata karar veren o zamanki kent yöneticileri, bu yapının alanı için kent surları yanında akan nehrin karşı kıyısını uygun görmüşlerdi. Zaten her zaman kalabalık olan Aratra şehrinin surları içinde, ihtiraslarının büyüklüğüne yakışır bir alan bulmak mümkün değildi. Bütün hesaplar, yeni iskân alanlarının açılmasına yönelikti. O zamanın en önemli komutanı olan büyük bir

toprak sahibi de, Başrahibi ikna etmek için, o vakitler yeni yeni gelmeye başlayan ve hiç bilmedikleri yabancı bir dili konuşan Akad kabilelerini bu şekilde iskân etmeye mecbur olduklarını vurgulamış, aksi taktirde yağmacı saldırılara maruz kalacaklarını söyleyerek onu ikna etmişti. Ama tam da komutanın dediğinin tersine, topraklarına yönelik bu yağma hareketleri nedeniyle, bu iskân öngörüsü suya düşmüştü: Çünkü bu ilkel kabileleri cezalandırmak için peş peşe yapılan muharebeler sırasında kent surları dışına çıkmaya cesaret edebilen ne Aratralı ne de Akad ailesi olduğundan, nehrin karşı kıyısında yükselen bu devasa Ziggurat inşaatının yanı başındaki tek iskân alanı, sadece bu ucube köle barakaları olarak kalmıştı.

Zabalam'la savaşın sonucunun tahmin bile edilemez olduğu günlerde, Ziggurat inşaat alanında kölelerin işten kaydardığını sezen bir muhafızın, kölelerden birini adamakıllı dövmesinden ve ekiplerden sorumlu diğer muhafızların herkesi ite kaka bir araya toplamasından sonra işin büyüğü bir anda bozuldu. Başmuhafız, öfkeden deliye dönmüş bir halde var gücüyle bağırıyordu:

“Dinleyin beni aptal herifler!” diye gürledi, önünde biriken köle kalabalığının kendisini korkuyla dinlediğinden emin olduktan sonra: “Yabancı istilacıların şehrimize yaklaştıklarını bildiğinizi biliyorum. Şehir savunmamızı güçsüz düşürmek için tarlalarımızı yaktılar, bağlarımızı ve meyve bahçelerimizi talan ettiler. Kendilerince doğru bir taktik uyguladıklarını sanıyorlar; ama sırf bu yüzden tanrılara sunularımızda bir azalma olursa, kentimizin koruyucu tanrısı Ea'ya yaptığımız bu tapınağın siz kölelerine yeterli yiyecek veremediğimizden dolayı ortaya çıkacak gecikmeyi Ea elbette cezalandıracaktır. Ea, kendisine yapılan Zabalamlılara ödeteceği gibi Zabalamlılara yardım eden sizin içinizdeki hainlerin de cezalandırılmasını isteyecektir. Tan-

rıların düzenini bozmaya sakın kalkışmayın! Zaten buna kimse-
nin gücü yetmez.”

Kaytarmaların yaygınlaşmasına karşılık yapılacak olanlar, Başmuhafız tarafından bu şekilde ima edildiğine göre, ilk zamanlardaki umutları yeşerten belirsizlik, şimdi ona bel bağlanamayacak kadar tehlikeli bir hal almaya başlıyordu. Üstelik birkaç gün içinde şehir kapısından geçerek sefere çıkan son askeri birliklerin tören yürüyüşünün büyüğü de, Aratra'nın yenilebileceğine ilişkin en ufak bir umut vermemişti. Savaş arabaları üzerindeki bronz zırhlı savaşçıların arkasından gelen uzun kalkanlı, mızraklı piyadelerin tören yürüyüşlerini, nehrin karşı kıyısından ve çok uzaktan görmelerine karşın, Aratra'nın görkemini olduğu gibi hissetmişlerdi.

Geçit töreninin bitiminin ardından sur kapıları kapanmış ve kent, köleler için bir kez daha eski haline dönmüştü. Kölelerden birçoğu bu kente hiç girmemişti ve hakkında pek bir şey bilmiyorlardı. Orada bir zamanlar ev köleliği yapmış olanların anlattıklarına göre, aslında çok güzel bir şehirdi burası. Geniş caddeler boyunca sıralanmış evlerin önünden ileriye doğru gidildikçe kentin en merkezinde soylu ailelerin oturduğu Duvarlı Mahalle başlıyordu.

Bir rivayete göre, bu kentin temellerini atanlar Uruklu kolonilerdi. Uruk kentinin o zamanki yöneticilerinin teşvikiyle bu el değmemiş topraklara yerleşme kararı alan kolonilerin yapmaları gereken ilk iş, yeni yerleşecekleri bu toprakları boydan boya kaplayan bataklıkları kurutmaktı. Bütün bunlar başarılı başırsılmaz yeni gelen koloniler, ortak emeklerinin ve çalışmalarının sonucu olarak ortaya çıkan yeni tarım toprağını, kendilerine yardım eden tanrılarına ayırmaya ve ona, bu toprakların mülkiyetinin yönetimiyle de uğraşan bir tapınak inşa etmeye girişmişlerdi. Bu tür bilgi ve becerilere sahip birçok zanaatçı da ta-

pınağın ekonomik olanaklarından yararlanarak toprağa bağımlılıktan kurtulabiliyordu. Fakat bundan asıl kazançlı çıkan, tapınağın rahipleriydi ve bütün personeliyle kentin en büyük ekonomik gücünü yönetiyorlardı.

Bütün bu tapınaklar, işyerleri, parklar ve evler, dört yüz yıl önce bu bölgeleri kasıp kavuran işgalcilere karşı yapılmış kent surları içinde bırakılmıştı. Bu nedenle, sur içinde kalan alanın sınırlarıyla yetinmek istemeyen ihtiraslı her yönetici, kentin bir kısmını da karşı kıyıya taşıyarak yeni bir kent daha kurmak ve bu ikiz kentin ortasında akan nehrin üzerinden geçen ticari taşımacılığı kontrol altına almak istemişlerdi. Bu fikir, daha sonraki kuşaktan rahip yöneticilerin de ideali olmuştu. Bu nedenle karşı kıyıda, cüretkâr bir mimariyle, o zamana kadar kimsenin görmediği bir tapınak yapacaklardı. Ziggurat adı verilen basamaklı piramit şeklindeki bu yapının, üst üste yerleştirilmiş kaidelerinin en tepesinde, tanrının gökyüzünden yere indiğinde kullanacağı bir tapınak bulunacaktı. Bu amaç için, nehrin sularının akıtıldığı toprak bir alan, ince bir çamur tabakası haline getirilmiş, bu çamurlardan yoğrulan ve kalıba dökülen binlerce kerpicin dizili olduğu bir düzlüğün üstünde, birbiri üzerine oturan yedi kaide yapmak için harekete geçilmişti. Fakat bütün her şey, daha Ziggurat inşaatı bitmeden, koyu bir sis tabakası arasından görülen, hayal meyal silüetlere dönüşmüştü. Ziggurat hakkındaki onca rivayete ve bu rivayetlerde birbiriyle uyuşmayan farklı iddiaların olmasına rağmen, bu kadar söylentiye dinleyen herkes, aslında bu binanın yapılmasına neden karar verildiğini, ne kendisinin ne de başkalarının asla bilmediğini düşünmeye başlıyordu. Aslında tek gerçek de buydu.

Bu büyük ve verimli ovada, ticari önemini gittikçe artıracığı kesin olan bu kentin şimdiki konumu, komşularının ilgisini giderek daha fazla çekiyordu. Bu nedenle Aratra, saldırılara her

zaman açıktı. Şimdiye kadar buranın, bir savaş durumundaki bütün askeri güçleri, tapınak toprakları üzerinde çalışan her türlü toprak işçileri, yarıcı çiftçiler, tapınağa bağlı zanaatçı ve tüccar görevlilerle, özel mülk toprakları olan diğer kentli gönüllülerden oluşuyordu. Agrab zamanında ilk defa Emaşgalti adı verilen bir kışla binası yapılarak ordu için daimi subaylar yetiştirilmeye başlanmıştı. Bundan önce, toprak işçilerinin ekipbaşları, savaş durumunda komuta görevlerini üzerlerine alıyorlardı. Ordu rgtlenmesi, henüz bağrından, Zabalam'da olduğu gibi bir kral sülalesi ıkaramamıştı. Başrahip Agrab'ın buna niyetlendiği söyleniyorsa da bu söylentinin henüz aslı astarı yoktu. Bu nedenle orduda, ancak kısmi bir yapılanmaya gidilebilmiş, şehrin barış zamanlarında zabıta görevlerini yapacak kadar bir birliği aylığa bağlamayı başarmıştı. Aratra'nın şimdi, saldırganlara ders verebilecek askeri gücü buradan geliyordu ve bu g her geçen gün kölelerin ümitlerini biraz daha kırıyordu.

Sefere ilişkin haberlerin Aratra'da her gün ilan edilmesinin yanı sıra, bu haberler, uzun bir süredir muhafızlar tarafından inşaatta da duyuruluyordu: "Bugün ordumuz düşmana yakın bir konaklama yerinde durdu," diyordu muhafızlardan biri. Ertesi gün de başka biri, elçilerle ilgili yeni bir haberi duyuruyordu. Başka bir gün, düşman ordusunun geri çekildiğini, fakat bunun bir manevra olduğunu bildiren yeni bir haber getiriyorlardı. Her gün, ordunun sahiplenildiğini gösteren "bizim" lafı, daha da yadırganmaz hale geldi köleler arasında. Her gün, taze bir heyecanla haberler bekleniyor ve her haberde bu "bizim" ordu, bekleyişe heyecan katan yeni kahramanlıklar, yeni kurnazlıklar, yeni manevralarla, rakibi üzerinde moral bir üstünlük kazanmış görünüyordu. Efendileri tarafından eklenen bu "bizim"e, köleler de yavaş yavaş alışmaya başlıyordu. Sonunda Aratra ordusunun nihai zafer haberi de geldi. Anlatıldığına göre bu ordu, düşman

kuvvetlerinin muharebeye çekileceği uygun bir mevziye kadar ilerlemiş ve onlar daha yerleşmeden, yaptıkları ani bir saldırıyla işlerini bitirmişti. Ama düşman, yenilgisinin büyüklüğüne rağmen yine de kötülük yapmaktan geri durmamış, şehre uzak tarlaların, bağların ve bahçelerin birçoğunu ateşe vererek insanların, bir dahaki ürün dönemine kadar geçen süre zarfında ihtiyaç duyduğu yiyecek miktarına, ileriki günlerde etkisinin hissedileceği “önemsiz” bir darbe vurmuştu.

Bu zaferden sonra Aratralılar için her şey normale dönmeye başlıyordu. Aratra’nın zafer kazanmış askerleri surlardan içeri girmeden önce birçok yaralı ve ölü gece gündüz kente taşınmış ve ailelerine teslim edilmişti. Buna karşılık, zaferin ganimeti durumundaki esirlerden birçoğu, savaşta kendilerine yardım eden Tanrı Ea’ya minnetlerinin bir göstergesi olarak Ziggurat yapımına dahil edildiler. İnşaat ilerliyordu ve her gün iş kazalarında ölenlere karşılık, bu şekilde yeni esirlerle takviye edilmeleri şarttı.

Son esir grubunun kente getirilişinin ertesi günü, bir muhafız, Ziggurat inşaatındaki bir iş bitimi sonrası, yemeğin ardından ateşin çevresinde sohbet eden kalabalık bir kümenin yanına gelmemiş olsaydı, sohbet daha devam edeceğe benziyordu. Ama muhafız aniden yanlarında bitince, köleler tedirgin hareketlerle içtikleri sıcak içecekleri ateşin üzerine dökerek oradan uzaklaşıp barakalarının yolunu tutmak istediler. Bu sırada muhafız, “Halki,” diye seslendi, “senin barakan boştu, değil mi?”

Muhafızın yanında uzun boylu bir adam vardı.

“Evet efendim. Barakada kalan diğer kişi geçen ay bir kaza sonucu ölmüştü.”

“O halde bu adam senin barakanda kalacak.”

Halki hiçbir şey demedi. Bir yıldır bu inşaatta çalışıyordu ve itiraz haklarının olmadığını çoktan öğrenmişti.

Bir süredir ekipbaşlarının boş barakalara yeni gelen esirleri yerleştirdiklerini biliyordu. Muhafız, yanlarından çekip gittikten sonra Halki, adamı da yanına alıp, damların üstünden kalacakları barakaya kadar yürümek için ayağa kalktı. Yollarının üzerinde, biraz yüksekte kalan bir iki damı tırmandılar; tahta merdivenlerden karşı damlara geçerek ve daha alçakta olanlara atlayarak, konuşmaksızın yürüyüşlerini sürdürdüler. Ara sıra bir dama tırmanırken veya birinden diğerine atlarken birbirlerine yardım ettikleri oluyordu. Yürüyüş boyunca bir iki defa Halki, sessizliği bozarak, artık esneyen ve yıkılma tehlikesi gösteren damların çürük yerlerini yanındaki adama göstererek uyardı ve peşinden yürümesini tembihledi. Bir yıla yakın zamandır, artık buraları yeterince tanımıştı. Yanındaki adam, eğer burada bir yıl boyunca bile hayatta kalabilmenin büyük bir şans olduğunu bilebilseydi, yaptığı uyarılar karşısında minnet duyması gerektiğini anlardı. Çünkü burada kimsenin hayatı umursanmıyordu ve barakaya gitmek için kat ettikleri bu yolun bile, belli bir ölüm riski taşıdığı bir gerçektir. Sonuçta bunlar, yıllar içinde çürümüş kalasların üzerine serili sazlara yayılmış kalın toprak tabakasından ibaretti ve killi toprağın ağırlığı yıllar içinde bu saz ve kalaslara epeyce fazla gelmeye başlıyordu. Buna karşın, hiçbir şey çökmeden tamir edilmezdi burada.

Biraz sonra barakaya varmışlardı. Halki, damdaki giriş aralığından zemine uzanan tahta merdiveni yavaş yavaş indi. Hemen arkasından da öteki adam geliyordu. İçeri ilk giren Halki oldu; zemine ayağını bastığında, içeriinin karanlığını hesap etmediği için kendi kendine kızdı; fakat karşısındaki adam, onun mırıldanır gibi çıkan sesinden bir şey anlamayarak, “Bir şey mi dedin?” diye sormak zorunda kaldı. Halki, “Bekle burada, şimdi döneceğim,” diyerek merdivenleri tekrar tırmandı ve barakasına komşu birinin damında toplanıp ateş başında sohbet eden

bir grubun yanına çömelip ucu alevli bir dal parçasını alarak barakasına geri dönmek üzere ayağa kalktı; ama adamlar, Halki'ye takılarak onu lafa tutmaya başladılar. Her zaman bu tür sohbetlerden hoşlanan Halki, barakada kendisini bekleyen yeni bir kölenin olduğunu söyleyince, gruptakiler ona, dadılıkla ilgili bir sürü şaka yaptılar. Barakadaki adam dadı sözcüğünü duymuş ve ardından gelen ağız dolusu kahkahayı işitmişti. Bunların kendisiyle ilgili şakalar olduğunu anlamıştı; fakat hiçbir alınganlık göstermeden oradaki boş yataklardan birinin üstüne oturdu. Halki, gerçekten de yeni geleni merak ettiği için, şakayı kısa kesip barakasına döndü ve elindeki yanan dal parçasıyla, içi yağla dolu lambayı yaktı. Şimdi adamı daha iyi görebiliyordu: Karşısındaki adamın, cansız ışığın gölgelendirdiği suratında derin yorgunluk izleri vardı. Uzun siyah saçları dağınık ve kirliydi. Çökük yanaklarını çevreleyen sakal, yüzünü daha ince ve uzun gösteriyordu. Ama gözleri birer kor parçası gibi canlı ve ıslıl ıslıldı. Boyu ortanın üzerindeydi. Kendinden daha uzun olmalıydı.

O da Halki'yi süzüyordu: İnce bir vücut yapısı vardı Halki'nin. Kırk yaşlarında gösteriyordu ve kendinden daha yaşlı olmalıydı. Birbirinden ayrık ve küçük gözlerinin üstünü eğri bir çizgi gibi örten gözkapakları, ona mahmur bir görüntü veriyordu. Yüzü basık; kırık burnu küçük ve yayvandı.

Halki, duvarın bir köşesine bitişen sekinin üzerindeki hasır şilte yaygıların üzerine oturdu. Kendisini tanıtarak söze başladı ve buradaki yaşam koşullarını anlatmaya koyuldu. Anlattıkları kısa ve basit şeylerdi. Burada hayatta kalabilmenin sırlarını anlatmaya çalışmış, fakat anlamsız bir çalışma talimatnamesini okumuş gibi olmaktan daha derin bir etki sağlayamamıştı. Çok zor hayat tecrübelerini bir anda anlatmaya çalışanların başına geldiği gibi hedeflediği hiçbir şeyi hissettirmeyi başaramamıştı.

Buna karşılık adam, kendisiyle konuşma nezaketinde bulun-

muş ötekine, “Adım Şemura,” dedi ve kendisinden, buraya nasıl düştüğünden biraz bahsetti. Şemura, Zabalam ordusunda üst rütbelere gelmeye aday başarılı bir subay olduğunu söylüyordu. Ama ordu komutanı ile ters düştüğü bir strateji tartışmasında, bütün rütbeleri elinden alınmış ve alelâde bir er durumuna getirilmişti. Tabii ki, bunun anlamı kraliyet mülkü olan işlediği toprakların elinden alınması demek olduğunu biliyordu. Bu değişikliğin geçici olduğunu düşünerek, fazla bir alınganlık göstermemişti Şemura. Ama bu kararın, hayatında önemli bir dönüm noktası olabileceğini de doğrusu hiç düşünmemişti. Çünkü bu rütbe indirimi olmasa, bu savaşta yenilgiyi önleyecek bir inisiyatif kullanabileceği fikri, beynini kemirmiyor değildi. Ama bu inisiyatif eğer işe yaramaz idiyse, şimdi düştüğü durumdan bin beteriyle karşılaşacak ve asla sağ bırakılmayacaktı. Yazgısını belirleyen bu rütbe indirimi konusuna, uzun süre, bir talih mi, yoksa talihsizlik mi olduğunun açıklamasını getiremedi. Bunun yanı sıra, Zabalam ordusuyla Aratra ordusunun karşılaştığı gün, kendisinin ilk başta dikkatini çekmeyen birçok uğursuzluk olmuştu: Önce, bir kartal saatler boyu ordunun peşinden gidip onun üstünde dönüp durduktan sonra, bir yılanın üstüne pike yapmış, onu yakalayıp bir ağacın üstüne tünemiş, bu yılanı yemek için tam hamle yaptığı sırada, yılan kartalın boynundan sokarak onu öldürmüştü. Bu olayı, kendisi bizzat görmemişti ama komutanın büyücüsüne haberler bu şekilde iletilmişti. Şemura, yenilginin nedenlerini irdelediğinde, başkaları için Tanrısal bir işaret olarak görülen bu küçük ayrıntıya, zihninde hiç de doğru dürüst bir yer ayırmadığını fark etti. Bu tür inançlara eğilimli olduğu dönemler ilkgençlik yıllarında savaşa henüz sıradan bir er olarak katıldığı zamanlardı. O dönemde savaşın yazgısını belirleme konumunda olmadığı için böylesi olayları önemserdi. Ama ordu hiyerarşisinde basamakları birer birer çıktığında, yenilgi ve

galibiyetlerin en önemli sorumlusunun yönetim kadrosu olduğunu çok iyi kavradı. Hiçbir şey şansa bırakılmazsa, şansın kötüsü de hiçbir zaman yakalarına bu denli acımasızca yapışmazdı. Kendi komutanları, karşısında gördüğü ordunun dizilişindeki tuhaflığa hiç aldırmadan, rahat bir galibiyetin alınacağı konusunda çok kesin bir yargıya varmıştı. Halbuki bütün komutanları uyarmaya çalışmıştı Şemura. Çünkü kendi ordularının iyi eğitilmediğini düşünüyordu.

“Bunu çok iyi biliyordum,” diye sözüne devam etti Şemura. “Şehirdeki gönüllülerden toplanmış ve temel yürüyüş eğitimini bile tamamlamamış zayıf bir orduydum bizimki. Eğitimlerinin kısalığını bildiğimden dolayı bu sefere çıkılmaması gerektiğini komutana bildirmiştum. O ise, savaşta merkez bölüğüne yerleştireceği deneyimli askerlerine güveniyordu. Öylesine sabit fikirliydi ki bizim inatçı keçi, bir kez karar verdi mi kimse onu kararından döndüremezdi. Merkezdeki bölüğün güçlü olduğu takdirde savaşı kazanmanın çocuk oyuncağı olduğunu söylüyordu. Besbelli ki Aratralıları küçümseyerek bize moral vereceğini umuyordu. Fakat bir farkla gerçeği ıskaladı: Kendi de söylediklerine çok fazla inanıyordu. Oysa, şehirli serserilerle dolu olan bir ordu en güvenilmez ordudur. Bunlar, zaferin ganimet demek olduğunu bildikleri için zaferden başkasını umursamazlar. İşler iyi giderken, böyle bir orduyu disiplinli birliklerden kurulu sağlıklı bir bünye gibi dik ve canlı tutabilirsin. Ama işler sarp sarınca bir köylü ya da şehirdeki bir zanaatçı gibi davranmazlar. Çiftçi ya da zanaatçı, ailesini ve mesleğini düşünür. Yenilginin ne demek olduğunu farkındadır. Hatta, başka ülkelerin fethinden ziyade, iş, kendi yurtlarını savunmak olunca daha bir cesur ve yiğit olurlar. Ben bu tür savaşlarda içlerinden pek çok kahramanın çıktığına tanık oldum. Bunların sivil hayatlarındaki hallerini bilersen gerçekten şaşıp kalırsın. Ama serseriler için yenilgi-

nin sorumluluğu yoktur. Çünkü bu insanlar, öyle zamanlarda fa-
reler gibi kendi mevzilerini bırakıp kaçarlar.”

Halki, bir zamanlar kendi ülkesinde de katıldığı, fakat savaş-
madan döndüğü eski bir seferi hatırlayarak, eskiden dinlediği hi-
kâyelere benzer bu sohbetten hoşlandığı için, “Savaş nasıl ol-
du?” diye sordu merakla.

“Savaş en öndeki mancınıkların atışıyla başladı. Fakat her
iki taraf da ancak birer atış yapabilmişti. Çünkü ikinci bir fırsat
vermemek için kanatlarda bekleyen savaş arabaları meydana sü-
rüldü. Mancınıkçılar, bu sırada, düzenli bir biçimde savaş araba-
larının bıraktığı boşluklara yerleştirildiler. Her iki tarafın savaş
arabalarının taktik saldırılarında kullanılan ok atışıyla, ön saflar-
da küçük gedikler açmaya çalışılıyordu. Meydan, üç kişilik sa-
vaş arabalarındaki savaşçıların naralarıyla ve onları yönlendiren
borazanların sesiyle inliyordu. Uzun süre sancaklar, her iki tara-
fın konumunun değişmediğini gösteriyordu. Fakat zaman geç-
tikçe savaş arabaları arasındaki bu muharebede Aratralılar bas-
kın gelmeye başladılar. Bunların bir kısmı, yanlardan çevirme
yaparak piyadelerimizin düzenini bozmaya bile kalkıştılar. Ama
kanatlarda bekleyen ağır süvariler tarafından saldırıları bertaraf
edildi. Bu arada, önemli bir etkeni hesaba katmadığımızı fark
ediyorduk; rüzgârı dikkate almadığımızdan ötürü, atların çıkar-
dığı tozlar bizim görüş alanımızı bir hayli kapatıyordu. Çalınan
borazanlarla iki tarafın savaş arabaları, daralan meydandan çık-
arak kendi kanatlarına geri çekildiler ve az bir zaman sonra mey-
dan, iki tarafın kargılı piyadelerine kaldı. Cephenin önündeki üç
sırada, kargılı piyadeler bulunuyordu.

Ön safta kayıplar çoğaldığında oluşan gedikler nedeniyle bu
sıra, ikinci sıranın ve sonra da seyrek aralıklarla dizilmiş olan
üçüncü sıranın arasına geriledi. Cephenin önü giderek sıkışıyor-
du. Bu nedenle kargılı piyadelerin, kargı mesafesinden çok da-

ha yakına gelmiş olan düşmanla göğüs göğüse çarpışabilmek için arkada bekleyen biz kılıçlı piyadelerin arasından geçerek cephenin arkasına ilerlemeleri gerekiyordu. İşte bu noktada, talim eksikliği yüzünden ön saflarımızda kargaşalar çıkmaya başladı. Ben, en öndeki manganın başındaydım ve bu karışıklıkta mangamı hizada tutmakta bir hayli zorlandım. Ama yanlarımızdaki mangelarda iyiden iyiye karışıklıklar ve bozulmalar baş gösterdiği için kayıplar kaçınılmaz oldu. Bizim artan kayıp sayımız, tabii ki Aratra piyadelerinin moralini yükseltiyordu.

Piyade savaşında saflar, tarakla saç gibi birbirinin arasına girip birbirinin arasından çıkabilmelidir. Bu tür manevraları ancak iyi eğitilmiş ordular yapabilir. Eğer bir ordu bunu beceremiyorsa kof bir kalabalıktan ibaret demektir. İşte çarpışmanın o anında ben bu kofluğa tanık oluyordum. Sadece bu değil: Aratralı komutanın savaş dehası da belirleyici bir etken olarak ortaya çıktı. Çünkü Aratralılar, en zayıf birliklerini alışılagelmişin dışında ortaya, en güçlü bölüklerini de kanatlarına koymuşlardı. Bu nedenle Aratralıların orta alanı, savaşmadan mümkün olduğu kadar az kayıp vererek bizimkileri de peşlerinden sürükleyerek geri çekilirken, kanatlarındaki usta askerler, bizim kanatlarımızdaki acemi şehirli serserileri hızla imha etmeye başladı. Bir anda ortadaki bölüğümüzün giderek sıkıştırıldığını ve çevremizin kuşatılmış olduğunu gördük.

Zabalam ordusu, düşman kuşatması arasında eriyordu. Bi-reysel korkuların, dehşetin, teslimiyetin ötesinde, ortak bir iradenin emriyle yapılan hiçbir hareket yoktu. Birçoğumuzun giydiği ağır ve gösterişli zırhlar sırtımıza yapışıp kaçış süratimizi düşüren birer düşmana dönüşmüştü. Oysa asker olarak bir gün savaşta öleceğimizi hepimiz biliyorduk; ama ölümün eline düşerken her şeyin bu kadar apansız olduğunu düşünmemiz niye-ydi? Neden yüzümüzde bir gülümsemeyle, mağrur terk etmiyor-

duk bu dünyayı da, o kadar savaş görmüş, yaşamış insanlar olarak, sanki ilk defa kavga alanına sürülmüş gönülsüz çaylaklar gibi bu utançla noktalıyorduk ömrümüzü?”

Şemura'nın alnında terler birikmişti. Son sözlerini, o anı yaşayarak bir kâbustan uyanır gibi söylemişti.

Halki, Şemura'yı teselli etmek için,

“Herkes gücün karşısında korkar, acıdan kaçar, zafere koşar, menfaatinin sözünü dinler,” dedi. “Üzülme, başka türlü davranamazdın, kendini suçlama artık. Şimdi yat, uyu biraz.”

Bu sohbeti bitirmek istiyordu. Çünkü, Şemura'nın bu tedirgin ve yılgın hali sanki kendisine de bulaşmış gibi hissediyordu. Yılgınlığın burada ölümle eş olduğunu bildiği için anlattıkları biraz sinirlerini bozmuştu. Halki uyumak için arkasını dönüp yattığında, adamın, yatağın serili olduğu sekinin üzerinde sessizce oturup durduğunu hissetti. Işığı söndürmesini beklediği halde bunu yapmıyordu ve ancak biraz sonra, battaniye ve şiltesini düzelttiğinin kanıtı olan kumaş hışırtılarını duydu.

“Hem şiltenin hem de battaniyenin üzerinde kırmızı bir leke var,” dedi Şemura. Ne olduğunu bilmesine rağmen yine de “Nedir bu?” diye sordu.

Halki sıkıntılı bir halde duvara doğru olan yatış yönünü Şemura'ya çevirerek, “Kan olmalı,” dedi. “Senden önce burada yatan adamın kolu bir kaza sırasında kalasların altında kalıp ezilmişti. Günlerce o yatakta yattı. Ölümüne yakın yarası kurtlanmaya başlamıştı. Her yer açık renkli iğrenç kurtlarla dolmaya başladı. Şu duvarın üzerindeki el baskısını görüyor musun?”

“Evet.”

“İşte onu, yaralandığı gün kendi kanıyla yapmıştı.”

“Unutulmamak için sanırım.”

“Belki, ama burada her şey unutulur. Kaç kişi geçmiştir bu odadan şimdiye dek, kim bilir. Ben bu odaya geldiğimde bura-

da bir tek o vardı. Odayı paylaştığı kişi bir kaza sırasında ölmüş-tü. Hep aynı hikâye işte. Onun yerine ben gelmişim ve sen de arkadaşımın yerine geldin.”

“Bu durumda, sıradaki sensin galiba,” dedi Şemura, gülerek.

“Bunu benden hiç bekleme. Yaşadığım süre içinde çok kişiyi mezara gönderdim ben. Bu nedenle sağlığına dikkat et ve benden başka bir oda arkadaşı bulabileceğin umudunu kafandan sil de, benle iyi anlaşmaya bak. Tabii benden sıkılıp da öbür dünyaya gitmek istersen bir şey diyemem; ama benim sohbetimden uzun süre yararlanmak istiyorsan, uzun yaşamanın birinci sırrı iyi dinlenmektir. Şimdi yatıp uyumalıyız.”

Bunu söyledikten sonra battaniyesini boğazına kadar çekip arkasını döndü Halki. Onun da aynı şeyi yapacağından emindi.

Şemura yavaşça ayağa kalktı. Şilteyi ve battaniyeyi düzelttikten sonra sırtını duvara vererek oturdu. Kafasını tavana dikmiş, yabancı olduğu bu mekânı gözleriyle didik didik etmek, aralarındaki bu yabancılığı, gözlerinden zihnine akan bir yoldan süzerek, adeta içip bitirmek ve böylece ona alışmak istiyordu. Tavanda kalaslar üzerine sıralanmış kamışlara gözünü dikti. Sonra da duvardaki yer yer dökülmüş sıvaların arasından çıkmış kerpiçlere baktı. Bir sürü örümcek, tavandaki kalasların ve sıvası dökülmüş kerpiçlerin arasına gerdikleri ağlarında gezinip duruyordu. Bir kısmını görmesine rağmen çoğunu sadece hayal ediyordu.

Hâlâ ışığı söndürmemişti. Halki’ye doğru bir göz attı: Yüzü duvara dönük bir biçimde yan yatmış durumdaki Halki’nin uyuduğuna dair bir ipucu yakalayamamıştı. Bacaklarını karnına doğru çekmiş, yatağında büzülmüştü. Bu haliyle sanki daha küçük görünüyordu. Göğüs kafesinin belli belirsiz, düzenli hareketleri sakın bir uykuda olduğunu hissettiriyordu. Şemura yavaşça yatağına uzandı; her yüzeyiyle isyan eden, irkilen vücudu-

nu alıştırmak ister gibi yavaş yavaş, fakat gergin bir halde yapmıştı bunu. Başlarının hemen ucunda, yattıkları sekilerin bitimindeki zeminin ortasından tavana doğru uzanan tahta bir merdivenin, ayakuşlarındaki duvarın üzerinde yanan lambanın ışığıyla gölgelemiş, çirkin bir sürüngen gibi kıvrılıp şatıdaki kapağa dayalı pençesini seyretti.

“Demin aşağı inerken kapağı iyi kapatmıştır herhalde,” diye geãirdi içinden. Bunu, kendisinin de fark etmediği bir hüznle mırıldanmıştı. Aslında bu merdiveni tırmanmak, dışarı çıkıp gökyüzündeki yıldızları bir daha görmek için iyi bir bahane aramıştı. Bu mezar gibi odada, şu anda boğazına düğümlemiş yalnızlık duygusu o kadar ağır geliyordu ki, bu terk edilmiş insanların ölüm odalarında, yarın doğacak güneş için hiçbir beklentilerinin olmaması ve kendisinin de bir süre sonra buna alışacağı duygusu onu korkutuyordu. Daha şimdiden, yarın için bir hayal kurmaktan korktuğunu hissediyordu. şu anda yaşamın bir kanıtını arıyordu odada. Dikkati bir an duvardaki kırmızı ele takıldı. Yattığı yerden kendi sol elini duvardaki elin içine yerleştirmeye uğraştı: Önce başparmağını ve sonra diğerlerini yavaş yavaş kendisinininkinden daha iri bu elin parmakları üstüne koydu. Bunu yaparken her parmağın biraz daha yana açıldığını, diğerlerinden alabildiğince uzağa dizilmiş olduğunu fark edip, “Sanki,” diye geãirdi aklından: “Bir şeyi avuçlamak ister gibi bu el.” Oysa aradığı yanıt çoktan bulmuştu: “Hayatı,” dedi mırıldanarak.

Yerinden kalktı; üzerindekiyi çıkardı ve özenli hareketlerle katlayarak kendine yastık yaptı. Birkaç adımda lambanın yanına geldi ve üfleyerek söndürdü. Hiç ihtimal vermemiş olsa da, o gece, derin bir biçimde uyudu şemura.

Sabah, yataklarından muhafızların kalk komutlarıyla uyandılar. Her zamanki sabah teftişini yapmak ve ekipbaşlarına köleleri paylaştırmak için yapılan zorunlu işlerdi bunlar. Bu teftişler-

de muhafızları kızdırmaya gelmezdi; ama Şemura huzursuz bir gece geçirmiş, sabaha kadar uyuduğu uyku, günlerdir çektiği sıkıntılarla yıpranan bedeninin dinlenmesine yeterli gelmemiştir. Gözünü açıp, yatağından beli ağrıyarak ve vücudundaki yara berenin sızısını duyarak doğrulmaya çalıştığında Halki'nin ısıklık çalarak yatağını düzelttiğini görmüştü.

“Günün en güzel tarafı şimdi yapacağımız sabah kahvaltısıdır. Adamlar ölmememiz için gerçekten de çeşnisi bol bir çorba yapıyorlar. Bir iki aydır aşçı değiştiğinden beridir yemekler daha da lezzetli olmaya başladı sanki,” dedi Halki. Sabahları neşeli olduğu her halinden belli oluyordu.

Tam o sırada, tavandaki kapak biri tarafından açıldı. İki de kafalarını kaldırıp tavana baktıklarında bir muhafızın kafasını gördüler. Bu kapaklar iç taraftan sürgülenemiyordu. Böyle bir yasağı, muhafızların ansızın kapağı kaldırıp içerdekilere taşın altındaki böcek muamelesi yapabilmesi için koymuşlardı herhalde. Çoğu zaman kapak kaldırıldığında, içerdekiler gereksiz bir telaşa sürüklenirdi. Bu durum muhafızları hayli eğlendirirdi. Kımıltısız böcekler gibi görünenlere, toprak damın yüzeyinden kopardıkları bir parça keseği attıkları da olurdu. Muhafız, Şemura'nın şiltesi üzerinde oturduğunu görünce kızgınlıkla bağırdı: “Sizin uykunuz bu kadar değerliyse biz ne yapalım peki? Sizden çok önce kalktım ve tembelliğiniz yüzünden eğer böyle yorulmaya devam edersem canınıza okurum!”

Halki, fısıltıyla Şemura'ya açıklama yapmaya başladı:

“Muhafızın hakkı var; burada kimseye yük olmamalısın. Eğer bu adamlar zamanında bizi içtima alanında toparlayamazsa, ekipbaşları muhafızların komutanlarına laf sokuşturabilirler ve onlar da muhafızları haşlarlar. Muhafızlar çok kincidir, azar yemelerine neden olan köleleri asla unutmazlar ve bir anlık gevşekliği çok pahalıya ödetirler.”

Muhafız, Halki'nin Şemura'ya söylediklerini duymamıştı. Fısıltılı konuşma, onu daha çok sinirlendirmişti. "Sen ne konuşup duruyorsun orada?" diye Halki'ye yöneldi bu defa.

Halki:

"Hiç efendim; ona, güneş ışıklarının, kendine gelmesine yardım edeceğini söyledim. Kapağı açmanız iyi oldu. Buranın havaşızlığı onu sersemletmiş herhalde. Alışık olmayanları her zaman böyle sarsar."

"Size kimse bir şey beğendiremez zaten! Ama bir şikâyetin varsa, istersen başmuhafıza götüreyim; odalarınızı beğenmediğinizi ona anlattırınız."

"Hayır, ben sadece size teşekkür ediyordum. Kapak öylece açık dursun. Çok sağ olun efendim."

Muhafız kapağın başından ayrılırken, küfrü bastı. Kapağı açık tutması talebi ona küstahlık gibi görünmüştü. İki adım atmıştı ki dönüp kapağa bir tekme savurdu. Üstlerine kapanan kapağın ardından hâlâ tehditler ve küfürler devam ediyordu.

Muhafızın oradan ayrıldığını bilmelerine rağmen bir an önce içerden çıkmazlarsa başlarına ne geleceğini ikisi de sezdikleri için, hızla merdivene yöneldiler ve içerden alélacéle çıktılar. Güneş henüz ortalığı ısıtmıyordu, fakat insanı mest eden tatlı bir parlaklığı vardı. Barakalarından çıkanlar Ziggurat'ın dev inşaatı yanındaki düzlük bir arazide toplanıp kaynayan büyük karavamlardaki çorba kuyruklarına giriyorlardı. Zevksiz, iyi pişirilmemiş ve bundan dolayı siyah bir renge sahip toprak kaplara doldurulan çorbalarını, birer parça ekmekle beraber yanlarına alarak Ziggurat'ın gölgelendirdiği alanlarda yemeye koyuluyorlardı. Yemeğini bitirenler kaplarını karavanda görevli kölelere teslim edip nehrin kıyısına iniyorlar ve orada temizlenip serinliyorlardı. Halki, nehir kıyısına inmesine rağmen Şemura, çorbasını ağır ağır içmiş ve yemeği bittiğinde kâsesini çimenlerin üzerine

bırakmıştı. İçtimayı haber veren borazanlar çaldığında, derhal kâseyi yerden alıp karavandaki kölelerden birine teslim etti ve herkesin toplandığı alana doğru hızlı hızlı yürümeye başladı. Meydandaki topluluk muhafızların işaretiyle durduruldu ve hızla ekipbaşları tarafından görevlendirilecekleri işler için seçilmeye başlandılar. Şemura, Halki'yi görmek için sağa sola bakındığı bir sırada, bir anda önünde beliren kısa boylu, tıknaz ekipbaşını ancak kolundan tuttuğu zaman fark etti. Ekipbaşı onu, arkasında topladığı diğer adamların yanına doğru iteklemişti.

Ekipbaşı işini bitirdikten sonra topladığı adamlara, “Benimle gelin,” dedi. Kısa bir yürüyüşten sonra yaklaşık yirmi kişilik bu gruba, dört tekerlekli bir arabaya binmeleri için talimat verdi. İki katırın çektiği araba yavaş yavaş meydandan uzaklaşmaya başladı. Şemura, arabanın arkasında kalan meydandaki kalabalığın büyüklüğünü şimdi fark edebiliyordu. Yaklaşık sekiz yüz kişi, çeşitli ekiplerde çalışmak üzere seçiliyordu. Bir kısmı Ziggurat'ta çalışmaya başlamıştı bile. Güneşin yavaş yavaş yükselip havayı ısıtmaya başladığı bu ovanın ortasındaki dev Ziggurat binasının yanında, insanlar karınca gibi görünüyorlardı. Tıpkı karıncalar gibi, yapıtlarıyla kıyaslandığında küçücük kalan boylarından beklenmeyecek büyük işlere giriştikleri için insan iradesinin ne demek olduğunu, şimdi şaşarak fark ediyordu Şemura.

Araba, Ziggurat'a bakan tepelere doğru ilerliyordu. Ekipbaşı ve iki muhafız ön tarafta oturduğu için, onların duyamayacağı kadar kısık bir sesle konuşan eski köleler, bunun iyi şans anlamına geldiğini söylediler Şemura'ya. Bunun dışında, muhafızların varlığından kaynaklanan genel sessizliğe uygun olarak kimse fazla konuşmuyordu. Zaten, kimsenin içinden gelmiyordu konuşmak. Bu suskunluk nedeniyle Şemura'nın gözleri, arabanın ortasında, ayaklarının dibinde duran baltalara ilişmişti; bun-

lar yanı başlarında olduğu halde iki muhafız ve bir ekipbaşının, nasıl kendilerini güvende hissedebildiklerine şaşarak, buradaki hayatı anlamaya çalışıyordu.

Çeyrek günlük bir yolculuktan sonra araba, bodur ağaçlıklı bir ormanın yanında durdu ve ekipbaşının emriyle herkes arabadan indi. Köleler, arabadaki baltaları alıp önlerinde uzanan ağaçlığa girdiler. Ziggurat'ın inşaatında lazım olan keresteleri temin etmenin yolu buydu. Yarım gün süren ve hayli güç gerektiren kesme işinin tek iyi tarafı, sık ağaçlıklar arasında muhafızların gözlerinden uzak durarak biraz daha kaytarabilmeleriydi. Diğer kölelerin bu iş için, kendi aralarında 'şans' diye bahsetmelerinin başka bir anlamının olmadığını şimdi anlıyordu Şemura. Arkalarından gelen diğer arabalar da, yakın yerlerde durmuşlardı ve sürücüleri, şimdiden gevezeliğe başlamıştı. Akşama doğru Ziggurat alanına geri dönüp, kestikleri odunların bir kısmını dev tuğla fırınlarının önüne indirmeye başladıklarında, Şemura, buradaki işin organizasyonuna gerçekten hayran kalmaya başlıyordu. Bunun gibisini kendi ülkesinde hiç görmemişti ve böyle fırınlar kuran bir kentin savaşta yenilmeyeceğine dair bir düşünceye kafası takıldı.

BÖLÜM III

Ziggurat inşaatında, çalışma gününün bitimini belirten işaret verildiğinde, akşam yemeği için gerekli hazırlıklar yapılır; ırmaktan sular çekilerek, dağıtılan erzaklar pişirilir; bazı bitki yaprakları kaynar suyun içine atılarak keyif verici içecekler hazırlanırdı. Burada, birilerine takılıp gevezelik yapmadan vakit geçirmek pek mümkün olmadığından, en eğlenceli sohbetler, kendi ülkesinde yüksek bir konumdayken şimdi köle durumuna gelmiş olanların konuşmalarıyla ilgili olanlardı. Burada, kendi erdemlerini, farklılıklarını ve üstünlüklerini, artık kimsenin kimseye bir şey kanıtlamak zorunda kalmadığı bir toplulukta kanıtlamaya çalışan birinden, aklını yitirmek üzere olan bir kaçı-ğın saçmalıklarından daha eğlenceli bir şey olamazdı.

Şemura da başlangıçta böyle davranıyordu kuşkusuz. Ama daha sonraları Halki, yemeğin ardından yapılan sohbeti bitirip barakasına döndüğünde, genellikle Şemura'yı bir alet yapmaya çalışırken veya üzerinde kafa yorduğu bazı hesap işlerine dalmış bir halde buluyordu. İlk zamanlar yaptıklarıyla ilgilenmemeyi tercih ediyordu. Çünkü bu adamın yaptıklarının anlamsızlığına dair bir önyargısı vardı; ama bir gece, gökyüzündeki cisimlerle ilgili olduğunu öğrendiği bir şekli barakanın duvarına çizirken bulunca, ilk defa Şemura'nın yaptıklarına karşı bir merak uyandı.

Şemura'nın söylediğine göre bütün bunlar takvimle ilgiliydi. Buraya gelince, bütün önemli günleri karıştırmaya başlamıştı.

“Bütün bunlar çok mu önemli?” dedi Halki. “Hem, sen bu akşam yemek yapmaya da gelmedin sanırım. Yoksa yiyeceklerini burada mı hazırlamaya başladın?”

“Az daha zamanını karıştırmak üzere olduğum bir günü, buradaki kendi çalışmalarım sayesinde tespit edebildim. Bunlar için yemeği kaçırmaya değer doğrusu,” dedi Şemura. Kendisiyle gurur duyduğu belliydi.

Halki, “Bu zayıf bünyenle mi?” diye karşılık verdi, şaşkınlıkla. “Böyle gidersen çok yaşayacağını sanmıyorum. Burada bedenle ilgili gereksiz zorlamalara yer yoktur. Kendini gereksiz düşüncelerle fazla sıkıyorsun. Biraz ciddi ol, hayattan zevk almaya bak. Ancak böyle mutlu olabilirsin ve biraz daha fazla yaşarsın.”

Aslında bütün bunları iyi niyetle söylemişti. Ama Şemura, tartışmaya hazır, dahası bundan hoşlanacağını belli eden bir ifadeyle,

“Zevk ve mutluluk mu?” diye sordu. “Eğer laf olsun diye söylemiyorsan, sana bunların ne demek olduğunu açıklayayım öyleyse: Zevk, mutluluğun tariflerinden sadece bir tanesidir. Ama mutluluğu sadece zevkle tarif edemezsin. Mutluluk doyumdur; zevk ise bu doyumunu sağlama yöntemi. Her zevkin ve mutluluğun, kendi doğasının aksi birer olumsuzluk olan açlık, acı ve elem duyguları üzerine inşa edildiğine dikkat et” dedi.

Şemura'nın bütün bu kavramlara kafa yorduğu belliydi. Halki ise, tartışmayı hiç istemiyordu. Çünkü bundan hoşlanmazdı. Ama yine de Şemura'nın söyledikleri ilgisini çekmişti. “Nasıl?” diye sormadan edemedi.

Şemura,

“İnsanın en eski zevk ve mutluluklarından biri olan yeme

keyfi, insanın içini kemiren açlık duygusu üzerine kurulmuştur, öyle değil mi?” diye sordu.

“Evet.”

“Eğer aç bir insan çiğ bir otu ya da örneğin avladığı bir balığı yiyerek doyuma ulaşır ve mutlu olabilirdi. Ama bunla yetinmez insan, pişirmenin bin bir yolunu bularak ve yeni çeşniler deneyerek lezzetin en azamisini elde etmeye çalışır. İşte bu zevktir. Anlatabiliyor muyum? Doyumdan fazlasıdır bu. Mutluluğun sınırlarının zorlanmasıdır. Çünkü bu keyif bir tek şekilde kendi özüyle, yani mutlulukla çelişebilir: Doğasına aykırı abartılara girişerek... Bu erdemsizliğin yolunu açar. Çünkü zevk, bütün arzuları ve tutkuları kamçılar. Bu da insanı bencil bir hayvana dönüştürebilir. Bu yüzden arzu ve tutkularımıza dikkat etmeliyiz.”

“Nasıl yani? Ben en güzel yemeği, en iyi kumaşlardan elbiseleri giymeyi, güzel kadınları, bol serveti arzuluyorum. Bütün bunlara tutku deyip kötülelmeye çalışacaksan bütün söylediklerine boş vereceğim. Çünkü bizim bütün arzu ve tutkularımız yoksunluktan kaynaklanıyor. Bunları sen de biliyorsun. Ama niyetin kafa bulmak değil de gerçekten tartışmaksa, sana şunu söyleyeyim: Bütün bunlara sahip olsaydım, bunları şimdiki gibi arzulamazdım, ya da böyle tutkularım olmazdı; dolayısıyla da senin kötü dediğin şeyden uzak dururdum; bana hak veriyorsun, değil mi?”

“Doğru, haklısın.”

“Haklıyım ama yine de sorunu tam olarak çözemedik.”

“Peki çözmek için ne yapmak gerekir?”

Halkı, bu sorunun yanıtının ne olması gerektiğini biliyordu; yüzündeki alaycı gülümsemeden anlaşılıyordu bu. Ama iş yanıtı söylemeye gelince ufak bir tereddüt geçirdi. Çünkü bu defa da Şemura hakkında kesin bir karar vermesi gerekiyordu. Bu karara vardıktan sonra yanıtını esirgemedi:

“Yoksunluklarımızı giderebileceğimiz yeni bir hayat kurmak...”

Şemura, bunun isyan ya da kaçış anlamına geldiğini biliyordu. Bu nedenle artık kendisi de temkinli olmak zorundaydı: Yine de, “Böyle bir hayat mümkün mü sence?” diye sordu.

Halki bir şey demedi, böyle bir yerde çok bile konuştuğunu düşünüyordu. Ama ona düşüncelerini bu kadar kolay açabildiğine göre Şemura, belki de ustalıkla sorular sormasını bilen biriydi. Bu adamı daha çok ciddiye almaya karar verdi. Bir an Şemura’yı kafasında tarttıktan sonra konuşmaya başladı:

“Zabalam ordusu geri çekilmesine rağmen, Dilmun Dağları’nda hâlâ birtakım kamp ateşleri yanıyor. Sen de dikkat ettin, değil mi? Ziggurat’ın kuzeybatı tarafındaki dağlar Dilmun Dağları’dır ve yaklaşık bir aydır bunların üzerinde minik kamp ateşi parıltıları fark ediyorum. Aratra kent kapısından çıkan kervanlardan hiçbirisi o yöne gitmiyor. Savaş sırasında ticaretin durması normaldir; ama uzun süredir, Aratra’nın en çok ticaret yaptığı Lagaş ve Uruk’a, Dilmun Dağları üzerinden ticaret yapılmıyor. Ben uzun zamandır Ekalli kapısından çıkan hiçbir kervan görmedim. Ama sana söylemeye çalıştığım kanıtlar bunlar değil. İnşaatta iki muhafızla bir ekipbaşının kendi aralarında konuştukları şeyi duydum: Dilmun Dağları’na yakın kırıklıklarda ve dağ köylerinde asayiş kalmamış. Birtakım türedi çeteler, Aratra’nın ticari faaliyetlerine ve vergiyle ilgili ekonomik çıkarlarına sekte vuracak kadar güçlenmişler. Bu çetelerin elebaşılığını Eringal adında birisi yapıyormuş. Bu adı duyunca heyecandan az kalsın muhafızlara, onun hakkında başka neler bildiklerini soracaktım. Onu tanıyorum, eğer isim benzerliği yoksa, sana anlattığım kervandaki isyan anılarımda adını söylemişimdir. Ya da ne bileyim: Söylememiş olsam bile Aratra kampına sürünerek gidenlerden biri oydu işte. Ben onun ölmediğini biliyordum;

ama bunca zaman sonra bu şekilde ortaya çıkacağını hiç tahmin etmezdim doğrusu.”

Bir an gözleri, geçmişin hayallerini görür gibi daldı gitti. Yine konuşmaya başladığında bu defa sanki karşısında biri varmış gibi değil de, kendi kendisiyle konuşuyormuş gibi bir hali vardı: “Ona Aratra kampını basma görevini ben vermiştim. Anlatabiliyor muyum? Orada o gün tutsak düşmeseydim, mutlaka başlarında şimdi ben olacaktım. Çünkü Eringal o kadar zeki biri değildi. Ama özgürlük insana bir şeyler öğrenme imkânı sağlıyor işte. O orada savaşırken, ben burada bir kazada ölmek için gün sayıyorum. Bunu kabullenmeme imkân yok. Bak ne diyeceğim: Buradan kaçmalıyız. Artık korkmak için bir sebep de yok; eğer Eringal ve diğerleri bir şekilde yaşamayı başarmışlarsa biz de başarabiliriz. Fakat tek sorun, kaçmak için oldukça düz bir arazide olmamız; muhafızlar bu kadar avantajlı bir arazide kaçakları yakalamanın kolaylığına güvenerek iş bitiminden sabaha kadar sayım yapmaya gerek duymaz. Onların bu güvenleri, bizim için süre yönünden bir avantaj olabilir.”

“Galiba, onların kendilerine aşırı güvenleri konusunda haklısın. Çünkü sabah sayım yaptıklarına hiç tanık olmadım.”

“Çünkü kapakları ya kendileri açıyorlar ya da çıkışımızı gözlüyorlar. Her muhafızın kontrol ettiği bir baraka sayısı vardır: Neyse, boş ver bunları, onlar belli etmeden bir şekilde kontrollerini yapıyorlar işte. Bizim için önemli olan, sabaha kadar ki süreyi iyi değerlendirmektir. Hatta, işten kaytaracak bir yöntem bularak, fazladan bir süre daha kazanmalıyız. Benim bir planım var; ama şimdi açıklamayacağım. Yeri ve zamanı geldiğinde planı uygulamaya koyabiliriz. Tabii sen de buna katılmak istersen...”

Şemura o an için hiçbir şey söylemedi. Böylesine tehlikeli bir işe girmek için birbirlerini biraz daha tanımaları gerektiğini düşü-

nüyordu. Ama birkaç gece sonra, bu konuyu odada konuşurlarken, kaçış için iş bitiminden önce kazanmaları gereken ek süreyi ne şekilde ayarlamaları konusunda ince planlar kurdukları sırada, bu defa kendisi de en az Halki kadar bu işe gönüllüydü.

Dilmun Dağları'ndaki kamp ateşlerinin ışıklarının düşünceye sevk ettiği yegâne kişiler Halki ve Şemura değildi. Bir ay içinde ışık kümelerinin artması, kentte ve köle barakalarında birbirinin zıttı duyguların yoğunlaşmasına neden oluyordu.

Işıkların görünmeye başlayışının ikinci ayı, daha fazla zaman kaybetmenin tehlikesine kanaat getiren şehrin bütün tapınaklarının başrahipleri, Agrab'ın davetiyle, onun tapınak içerisindeki ikâmetinde toplanma kararı aldılar. Toplantı vakti oraya, yaptıkları ağır tüsülerin elbiselerine sinmiş ağır kokusuyla geliyorlardı. Çok uzun zamandır hiçbir sorun, onları bu kadar sıkıntıyla bir araya getirmeyi başaramamıştı. Ea Tapınağı'na gelen rahipler, daha içeri girer girmez çepeçevre sıralanmış odaların orta yerindeki avluda tanrılar için kesilmiş boğaların kıpkırmızı kanlarının kokusuyla karşılaştılar. Bir köşedeki fırında ekmek pişiren rahibeler, avluya bakan atölyelerde tanrı heykelleri yontan ustalar ve madeni karışımlardan çeşitli eşyalar imal eden zanaatçılar hemen göze batan bir hareketlilik sağlıyordu.

Girişe yakın bir kapının arkasında, iki görevliden biri, önlerindeki çamuru seri hareketlerle yuvarlıyor, bir aletle yassılaştırıyor ve en sonunda telle kenarlarını keserek düzeltiyordu. Diğeri ise, sivri uçlu bir aleti eline alarak, gelenlere bu sene kendilerine tahsis edilen topraklarda ne miktar ürün yetiştirebileceğini soruyordu. Bütün bunlar, ürünlerden alınacak vergi miktarını hesaplamak içindi. Bütün bu çalışmalara, kendi tapınaklarından da alışkın olan rahipler, çevreleriyle hiç ilgilenmeden, ziyaret edecekleri mekâna yöneliyorlardı.

Agrab'ın ikâmetine gelenler, önce bir koridoru geçerek kü-

çük bir avluya çıkmak zorundaydılar. Bu avlunun bir köşesinde taş platform göze çarpıyordu. Bu platformun hemen yanında berrak bir suyun aktığı küçük bir kanalcık, duvarlardan birindeki oyuktan geliyor ve bu taş platformun etrafında dolandıktan sonra, bir başka duvarın altındaki oyuktan avluyu terk ediyordu. Platformun üzerinde bulunan uzun saplı bir maşrapadan, buranın banyo olduğu anlaşılıyordu. Az ilerisinde duran bir kapı, ardına kadar açıktı. Bu kapıdan içeri uzanan ufak koridor, Rahip Agrab'ın kabul salonu olan genişçe bir odaya açılıyordu.

Konukları gelmeden önce Rahip Agrab, odanın ortasında oturmuş, her zaman severek yaptığı gibi, tapınak arşivlerinden seçtiği eski bir belgeyi okumakla meşguldü. Önündeki kil tablette, kendinden üç kuşak önceki başrahip hakkında, onun ardıllarından biri tarafından yazılan bir rapor vardı. Okuduğu sırada kendisini heyecanlandıran bir bölümle karşılaştığı zaman hep yaptığı gibi düz, kır saçlarını avuçluyor, bir tür masaj yapar gibi parmaklarını saç diplerinde gezdiriyordu. Saçlarının bu rengi ona bilge bir hava kazandırıyor. Yaşadığı uzun ömür, gözlerine bir yorgunluk vermiş ve ona atfedilen bilgelik de, dalgın bakışlar hediye etmişti. Ama dudaklarının aşağıya dönük kenar çizgileri, bütün bu sevimli havasını siliyor gibiydi. Hiç gülmeyen, sürekli insanlara emirler verip, insanlardan ve hayattan bir şeyler isteyen, somurtkan bir dudağın yüze kazandırdığı, korku ve saygı uyandıran bir çehreydi bu.

Konukları içeri girmeden önce Agrab, dizlerinin üzerinde, rahat bulduğu bir pozisyonda oturuyordu. Önünde, tuğladan yapılmış ve üzeri sıvanmış, masa görevi yapan bir seki bulunuyordu. Odanın sadeliğini bozan tek şey, arkasındaki duvarda, tam ortasından metal bir kazıkla duvara raptedilmiş, kilden bir levhanın oluşuydu. Üzerinde, kalabalık bir insan kitlesi tarafından yapılan bir tapınak inşaatı tasviri vardı. Bunun sağında taştan

oyulmuş büyük bir vazo, iki duvarın kesiştiği noktaya yerleştirilmişti. Bu oda, sadeliğiyle, yüzlerce yıl öncesinin zevkini yansıtan bir zamanı işaret ediyordu.

Agrab sakin bir ifadeyle okuduğu tablette ilgisini çeken bir bölüme geldiğinde, heyecanla sol elinin başparmağını bir satırın üzerine koyduktan sonra diğer eliyle kadehinden bir yudum daha aldı ve okumaya devam etti:

“Rahib Sanharib, başrahip olduktan sonra görevini tanrıların istediği biçimde uzun bir süre devam ettirmeyi başarmıştı. Ama bir gün, kente gelen yabancı bir rahibenin etkisinde kalarak mütahiş bir coşkunun esiri oldu. Bu dönemde birçok şiir yazdı. Şimdi bile bu şiirleri okuduğumda, o zamanlar ellili yaşlarında olan bu iki insanın arasında filizlenmiş olanaksız bir aşkın varlığını sezinleyebiliyorum. Ama çoğu imkânsız aşk gibi bu da fedakârlıkla değil, rahiplikle ilgili sorunlara getirdiği sapkınca hükümlerle kendini açığa vurdu.

Sanharib’in bütün davranışları, akli başından gitmiş âşıkların yapacağı türden şeylerdi. Örneğin tapınak üyeleriyle yeteri kadar ilgilenmiyordu. Onlara ayırdığı zamanı, yok denecek kadar kısıtlıyordu. Bu durum, tapınak üyelerinde hayal kırıklığı ve dışlanmışlık duygusu yarattı. Oysa, tapınak üyeleri için yaşamsal önemi olan güvenlik duygusu zaafa uğramamalıydı. Çünkü onlar, her şeyi bizim gibi başrahiplerden beklerler: Doğanın uyum içinde olmasını, iyi bir ürün alabilmeyi, şansının yaver gibebilmesini, hayatta büyük bahtsızlıklara uğramamayı, sağlıklı ve uzun bir ömür geçirmeyi, birbirleriyle olan ilişkilerinde yanılğıya düştükleri zaman doğru öğütler bulmayı hep bizden beklerler. Tapınağa yaptıkları bağışlar ve bize armağan olarak getirdikleri bütün diğer şeylerle, hayatı idame ettiren düzenin temin edilmesini isterler. Rahiplerin, yüzyıllar önce tanrıların isteği üzerine oluşturdukları bütün kurallara, yine en başta kendileri-

nin uymasını isterler; fakat bu düzenin, birileri tarafından sarsıldığını görünce asıl sorun o zaman çıkar. Bu nedenle rahiplerin düzenini bozan herkese ve her şeye düşman olurlar.

Oysa, yüzyıllar önce bu tapınakların ve bu inançların temelini atan ilk rahipler, düşman istilasına uğramaya çok müsait bu bereketli toprakların savunulması için gerekli düzenlemeleri yapmıştı. Fakat Sanharib kuralları umursamadığından, tanrılar onu cezalandırmakta gecikmedi. Midesinde baş gösteren korkunç ağrılarla yatağında öldü. Onun bozduğu düzeni ben düzeltmek için uğraşıyorum. Tanrılar bana yardım edecektir.”

Agrab okumasını bitirdiği bir sırada içeriye genç bir rahip girdi. Rahip, selamını verdikten sonra konuşmak için Agrab'ın iznini bekledi. Agrab, başıyla izin verdiğini belirten bir hareket yaptıktan sonra görevli, diğer tapınakların başrahiplerinin gelmeye başladığını bildirdi.

Agrab, hepsini bu odada kabul edeceğini söyledi. Artık Aratra evlerinde bile masa ve sandalyeler varken bu odadaki törensel havaya uygun düzenleme, tıpkı bu tapınağın ilk inşa edildiği zamanlardaki gibi yerde oturmayı gerekli kılıyordu. Fakat Agrab bu defa, toplantı için bu salona sandalyeler getirterek duvar boyunca dizdirmişti.

Konukların geldiği haberi üzerine Agrab önündeki tableti okumayı bıraktı. Bir tür fayans tekniğiyle sırlanmış mavi tuğlalardan oluşan önündeki masanın üstüne koyduğu beyaz, yün başlığını alarak başına geçirdi ve kıvrımlarını tekrar kontrol ederek başlığın güzel durması için son kontrolünü yaptı. Üzerindeki tek omzunu açıkta bırakan uzun tören elbisesi toplantının havasına uygundu. Bu odaya açılan koridorun başındaki salonda Agrab'ın kabulünü bekleyen diğer tapınak başrahipleri, Agrab'ın huzuruna çıktıklarında yüzlerinde neşeden eser yoktu. Ellerini göğüslerinin hizasında kavuşturarak verdikleri selamın ardından duvar kenar-

larına, onlar için yerleştirilmiş arkalıksız iskemlelere oturdular. Agrab da, tuğla masanın arkasına taşıttığı güzel işçilikli sedir ağacından gösterişli bir iskemleye oturarak toplantının açış konuşmasını yaptı. Bir süre sonra oturdukları bu odanın rahatlatıcı etkisi sıkıntılarını dağıtmış, en nihayet Agrab'ın işaretiyle başlayan şarap ikramı sinirleri büsbütün yatıştırmıştı.

Ay Tanrısı Başrahibi Tilla içeri girdiğinde, gündem maddesine hâlâ geçilmemişti. Toplantıya gelmesi beklenen son kişi Tilla idi. Odanın kapısı açılıp, iki basamaklı eşikten inerken, Tilla, “Tanrılar korusun!” diye yüksek sesle söylenmiş, gündemi belirleyen tehlikenin gerilimini henüz üzerlerinden atamamış diğer bütün rahipler, onun bu sözünü duyarak, ilgilerini o yöne çevirmişlerdi. Agrab, kapının açıldığı andan itibaren onu izliyordu. Toplantıya en son olarak gelişini, içeri girerken ki telaşlı aceleciliğini, ellerini yukarılara açarak söylediği kelimelerdeki vurguyu ve en son, oturduğu yere giderken yakasını çekiştirerek giyimine bir düzen vermeye çalışmasını, tek tek oturduğu yerden gözücuyla takip etmişti. Kendisinin, en büyük rakibinin bu adam olduğunu çok iyi biliyordu ve ağzından çıkan her söz, eğer etkisiz hale getirilmezse, katıldığı her toplantıda kendisinin hâkimiyetine yönelik bir tehdit olabilirdi.

Aratra, savaştığı yakın komşusu Zabalam gibi bir Ensi sülalesi tarafından yönetilmiyordu. Agrab böyle bir sülalenin kurucusu olmayı çok isterdi ama, Aratra'da rahiplerin evlenmesini yasaklayan eski bir geleneğin üstesinden gelememesi buna tek engel değildi. Daha da kötüsü, istediği çocuğa bir türlü sahip olamamıştı. Bunun da bir çözüm yolunu bulmak için çaba sarf ediyordu; ama ülkesinin tapınak gelenekleri, yetmiş yıl kadar önce Sanharib'e de yapılmış olduğu gibi, rakipleri tarafından bir silah olarak kullanılmaya çok uygundu. Agrab, Aratra'daki bütün başrahiplerden oluşan bir kurulda seçilen en büyük kent yö-

neticisi olmasına karşın, yetkisini kullanırken diğer başrahipleri ikna etmek zorunda kalmayı, Aratra için bir zafiyet olarak görüyordu. İşte bunun için bir Ensi sülalesinin kurulması gerektiğini düşünüyordu; bir de, tabii ki Agrab'ın, böyle icazetli bir güçle tatmin olması beklenemezdi. Çünkü şu anda, Agrab'ın içinde bulunduğu konum, Tilla'ya katlanmaktan başka bir çıkar yol sağlamıyordu. Oysa, Tilla'nın kendinden emin tarzıyla birleşen hırsı, onun her an için zapt edilmesi gereken bir rakip olarak görülmesini zorunlu kılıyordu. Şimdi bile abartılı dehşetiyle, şu anki sakın havayı alabildiğine bulandırmış, bulaşıcı olduğunu bildiği ruh hallerinin en sinir bozucusuyla, dikkati kendi üzerine toplamayı başarmıştı. Konuşmaların genel seyrini belirlemek için söze ilk önce kendisinin başlamaya çalışması, onun her zaman yaptığı bir alışkanlık halini almıştı. Agrab, sıkıntıyla onun ağzından çıkacak cümleleri bekliyordu.

“İnanılmaz bu!” dedi Tilla, yine aynı dehşet ifadesi sesinde hissediliyordu. “Bu gece dağda yanan ateşleri gördünüz, değil mi? Ne kadar da çoklardı. Sanki Tanrı Dilmun, onlarca gözünü bize çevirmiş kızgınlıkla bakıyordu. Tabii ki bu sorunu da, Aratra'nın hâlâ çözüm bekleyen diğer sorunlarından ayrı düşünemeyiz. Ben bugün, yönetim konusundaki zafiyetlerimizi deşmek için buradayım. Birbirimize olan saygımız, kendimizi ve birbirimizi kandırmamıza asla müsaade etmemelidir. Agrab, geçen yönetim döneminden beri söylediğim zaaflarından üç yıldır bir türlü kurtulamamıştır. Kendisi, kentimizin en büyük tapınağının başındaki bir rahip olarak elinde tuttuğu gücü, sürekli savaş tehlikesi altındaki kentimizin askeri sorunlarına çözüm aramakta kullanacağı yerde, kendisine yakın birtakım tüccarlara avanslar vererek tapınağının olanaklarını gereksiz yere harcamaktadır. Fakat savaştan sonra güvenilirliği kalmayan kervan yollarından yapılan ticaretin gelir getirmeyeceğini kendisine birçok kereler söylememe

rağmen yine de sözlerimi dinlememiş, adını bildiğim bazı tüccarların oğullarına yapılan iltimaslarla, bu çocukların önemli birtakım subay rütbelerini satın almasına göz yummuştur. Üstelik bu görevlere, *Şadubdidli*'lerin yanı sıra *İginudu* ve *Lukurdabba*'ları oluşturan *Şub-lugal* ve *Uku-uş*'ların takım şeflerinin gelmesi gerektiğini bile bile bu yolu tercih etmiştir. Soruyorum size dostlarım: Takım şeflerinin emrindeki tapınak hizmetkârları olan *İginudu*, *Şadubdidli* ve *Lukurdabba*'lar, rütbelerini satın almış hiç tanımadıkları tüccar çocukları tarafından sevk ve idare edebilirler mi? Bu da yetmezmiş gibi, bizim tapınağımızın orduya soktuğu bazı kimselerin görevlerini ellerinden aldırarak kadar ileri gidişle ilgili bazı tatsız söylentiler kulağıma geldi.”

Agrab, “Kim örneğin?” diye bağırdı. “İsim vermeni bekliyorum senden!”

“Elbette veririm: *Zikrum* mesela. Bu adam geçen yıl, *Zabalam*'la yapılan savaştan önce bir ticaret kervanında isyan çıkaran köleleri yakalayıp geri getirmişti. Ama buna rağmen bu adam sırf benim tapınağıma bağlı bir tüccarın oğlu diye görevinden el çektilerdi.”

“Bu tamamen bir safsatadır,” diye karşılık verdi Agrab. “*Zikrum*'un ne kadar beceriksiz bir kumandan olduğunu herkes gördü. Bir avuç isyancı köle karşısında az daha baskın yiyip adamlarını kaybetmekten son anda kurtulduklarını, kendi birliğindeki bütün askerler söylemişlerdi.”

“*Zikrum*, hiçbir zaman ne korkakça ne de beceriksizce bir tutum sergilemiştir. O, cesaretinin bir kanıtı olarak, bu köleleri canlı yakalayıp bizim tapınağımıza getirdiğinde, kervanın sizin tapınağın mallarını taşıyan bir tüccar kafilesine ait olmasından dolayı bu köleleri, Ea için yapılan *Ziggurat*'a hibe etmiştik. Ama bizim bütün bu iyi niyetimize rağmen *Zikrum*'un, rütbesi düşürüldü. Ordugâhımız olan *Emâşgalti* binasını elinde bulundur-

man, bizim tapınaklarımızın subaylarına sürekli bir baskı nede-
ni olmaktadır. Zikrum da bundan nasibini aldı ve ona daha
önemsiz bir görev verildi. Ama bu göreve atanması gerçekten de
hayırlı oldu. Çünkü, Ea tapınağının kapı muhafızlığına atandıktan
sonra, bu tapınağın hizmet odalarında kutsal fahişelik yapan
Belit adındaki bir rahibenin, doğan çocuğunun babasının sen ol-
duğunun haberini yaydığını öğrendi. Bu konuda seni uyarmamı-
za karşın, bu rahibe, görevinden el çektilirmediği gibi çocuğu da
tapınak okuluna kaydoldu. Eğer bu çocuk, tanrıların isteğiyle
yaşamı terk etmeseydi, ilerde, Zabalam'da olduğu gibi, kent yö-
netiminde hakkı olduğunu iddia edip sorun çıkarabilirdi ve sen
bu söylentileri önlemek için hiçbir şey yapmadın.”

“Evet, keşke önlemek için bir şey yapmış olsaydım,” diye
söylendi Agrab. “O zaman belki de masum bir çocuğun hayatı-
nı kurtarmış olacaktım!”

Tilla, kızgınlıkla, “Şimdi de bizi suikast yapmakla mı suçlu-
yorsun!” diye bağırdı. Sesindeki tonlamada gerçek bir kızgınlık-
tan ziyade, çevresindekilere rakibini ihbar eden bir teşhircilik
hissediliyordu. “Eğer, Nu-banda konumundaki kentin yöneticisi
başrahip, tanrıların yolundan saparsa, tanrılar bu durumda kenti
cezalandırmaktan hiç çekinmez. Bu cezaya da onun ailesinden
başlarlar.”

“Saçmalama Tilla!” diye çıkıştı Huruppu. Bu rahip, Agrab’ın
seçimiyle ilgili ittifaktan en kazançlı çıkan kişiydi. Aratra için
çok önemli olmayan bir tanrının çok zengin olmayan tapınağı-
nın başyken, son zamanlardaki törenlerde, Tanrı Zababa, gide-
rek önemi artan bir şekilde, büyük şenliklerde okunan ilahilerde
yer alıyordu. Tabii ki, bu tapınağın kadrosundaki büyücü, falcı
ve kâhinlerin bir kısmının, Ea Tapınağı’nın köklü geleneğinden
yetişerek gelmiş olması, tapınağa ilgiyi ve Guruş adı verilen ta-
pınak üyelerinin sayısını artırıyordu:

“Sen her konuyu olmadık noktalara çekiyorsun. Biraz önce bile düşmanlarımızı Aratra tanrılarının koruduğu anlamına gelen şeyler söyledin. Agrab’la, kendi kişisel çekişmen ne olursa olsun, Aratra’nın bütün şerefli başrahipleri burada iken, tanrıların bize yüz çevirdiğini söylersen, bunu kabul edemem. Eğer kamp ateşlerini, Dilmun’un gözleri gibi görür ve yorumlarsan, bunu bizim asla üstesinden gelemeyeceğimiz bir sorun olarak algılıyorsun demektir. Bu sivri yorumlarınla tapınağındaki herkesi büyük bir korku içinde bırakırsın.”

“Peki nasıl yorumlamalıydım Huruppu? Bu bir avuç başıbozuk savaş artığının Dilmun Dağı’nın tepesinde, dağ tanrısının inayetiyle yaşamakla kalmayıp, bize kafa tuttuklarını söylemek doğru değil mi? Bunun tersini düşünmek, Yüce Dilmun’a rağmen orada barınabildikleri anlamına gelir. Böyle bir yorumdan tanrılar bizi korusun. Evet, biz Dilmun Dağ Tanrısı’nı kızdırdık ve o da, bu bir avuç köleyi koruyarak bize büyük bir ders vermek istiyor. Yarından itibaren Dilmun Dağ Tanrısı için yeni bağışlar isteyeceğim.”

Odadakilerin kaygılı yüzleri, havanın kararmasıyla birlikte yakılan yağ lambalarının soluk ışığı altında daha da derin çizgilere bürünmüştü. Agrab, Tilla’yla tartışmaya hevesli görünen Huruppu’ya fırsat vermeden usul usul konuşmaya başladı.

“Dostlarım, eğer bir tartışma yapacaksak, önce bu konuda ne biliyoruz, onu ortaya koyalım: Doğru yorumlara ancak doğru bilgilerle varabiliriz. Bu nedenle şimdi biraz beni dinleyin. Yaptığım araştırmaya göre dağda isyan çıkaran kölelerin başında Eringal adında birinin olduğu istihbaratını aldım. Bu adam, Zabalam Kenti’yle yaptığımız savaş sırasında çevremizdeki köylerden bir hayli yandaş toplamış; ama ne kadar askeri bir zekâyâ sahip olursa olsun, bu kadar kısa bir süre içerisinde o ateşlerin çevresini dolduracak sayıda adam toplaması inanılır gibi değil.”

Sanga,

“Demek ki oradaki köylülerin bize olan husumetini yeterince anlayamamışsınız,” diye homurdandı. “Size demiştim: Bu köylülere bu kadar vergi yüklemeyelim diye. Sonunda en ufak bir direnişte bize yüz çevirdiler işte.”

Agrab bu tartışmaların, zekâsını ispat etmek için ne büyük bir öneme sahip olduğunu çok iyi biliyordu. Bu nedenle, safça söylenmiş bir sözün sahibini ezip geçerek, Tilla’nın yaydığı etkiyi gölgelemek istiyordu:

“Bir insanın tahammül sınırlarını hayal bile edemezsin Sanga,” dedi. “İnsan açlığa dayanabilir; soğuğa dayanabilir, kayıpların acısına dayanabilir. En güçlü hayvanların bile tahammül edemediği her türlü ağır işe dayanabilir. Bütün bunlara niye dayanabilir, biliyor musun? Çünkü insanın yaptığı işe, çektiği eziyete değeceğine inandığı bir mazereti, elde edebileceğini umduğu bir hayali her zaman vardır. Bundan başka türlüünü düşünmez, bunu böyle kabullenir. Oysa, mazeret bulamadığı veya kabullenmediği zamanlar, önüne bir sorun olarak gördüğü engeli kaldırabileceğini düşündüğü zamanlardır. İşte o zaman, bir mazeret bulmaz insan; bu zorluğa daha fazla tahammül etmek istemez. Eğer o dağlardaki köylüler de vergiyi, önlerinden kaldırmaları gereken bir engel olarak görüyorlarsa, bilin ki bunu kaldırabileceğini onlara birisi söylemiştir. O kişi köylülerden birisi değil; bunu hissediyorum. Bu cüreti gösterecek kişi sıradan biri değil. Dışardan gelirken görmediniz mi dostlarım? İnsanların her zamanki sıradan telaşlarıyla evlerine, sıcak yuvalarına dönüşlerini, onların hallerindeki umursamazlığı görmediniz mi? İşte sıradan insan böyle davranır. Başka türlü olamaz zaten. Bize güvendikleri için, her sorunlarına eninde sonunda bizler çözüm bulacağımız için böyle rahat davranırlar. Çünkü onların yerine biz düşünürüz, biz telaşlarız.”

Onaylar biçimde herkes başını salladı. Tilla'nın yaratmaya çalıştığı etkiden fazlasını yaptığını artık biliyordu. Sıkıntıyla iç çekerek, "O köylüleri bize karşı kıskırtan insan da, bizim gibi düşündüğünü, gerçeği umursadığını ve güçlü olduğunu sanıyor. Aslında pek de yanlış değil; yoksa bu kadar başarılı olamazdı. Ama bizden birisi değilse, yüce de değildir. Ona haddini bildir-memiz gerekiyor. Bu adama haddini bir an önce bildirmezsek, düşmanımız olan bazı komşu kentler tarafından bize karşı desteklenebilir. Belki bugün bile desteklendiği için bu kadar kısa bir sürede sayıları hızla artıyordur. Oysa bugün olduğu gibi biz, bazen kendi içimizdeki sorunları fazla büyütüp birbirimize düş-man oluyoruz. Ama benim sorumluluklarım, eğer bir gün bu kurul tarafından size de tevdi edilirse, o zaman bütün bu çekişme-lerle geçen zamanın boşa harcanmış olduğunu, benim kadar siz de anlarsınız," dedi.

Kinci bir adam olduğu halde, oğlu diye ilan ettirdiği birini öldürmedeki pervasızlığını böyle herkesin önünde açık etmesine karşın Tilla'ya hiçbir şey yapamamanın verdiği ezikliği taşımakla birlikte Agrab, orduyu tamamen kendi isteğine göre düzenleyeceği bir zamana kadar, öfkesini bu şekilde gizlemenin daha akılcı olacağını düşünerek konuşmasını sürdürüyordu.

Yarından itibaren yeni bir birliğin gönderilmesi için hazırlıklara başlanması konusunda herkesin onayını aldıktan sonra, su-bay kadrosuyla ilgili pazarlıklara geçildi. Sabaha kadar tartışılacak, fakat kilit kumandanlıklara, her zamanki gibi kendi adamlarını yerleştirecekti Agrab. Eğer savaş uzar ve seferberlik hali devam ederse, asker sayısını artırmanın imkânını yakalamış olacak ve en sonunda istediği temizliği bir gece, mutlaka uygulamaya koyacaktı.

BÖLÜM IV

Agrab'ın ikâmetinde tartışmalar gecenin geç saatlerine kadar devam ederken o sırada Halki huzursuz bir uykuya dalmıştı. Uy-
kusunda art arda rüyalar gördü. Uzun zamandır hiçbir rüyasını
hatırlamayan Halki, sabah kalktığında son rüyasını hatırlayacak-
tı. Düşünde, yıllardır görmediği kabile topraklarındaydı ve mut-
lu çocukluğuna geri dönmüştü. Bir oyun oynuyordu Halki; kö-
yündeki herkes bu oyuna tek tek katılmaya başlamıştı. Yüzler ve
adlar zihninde belirmeye başlıyordu. Çoktan unuttuğunu sandı-
ğı bütün yaşlılar, hatta kendisi çocukken öldüğünü bildiği akra-
baları da, sevecen tavırlarla bu oyuna katılmayı sürdürüyorlardı.
Ama Halki, kendi ülkesine özgü bu oyunda bile, bir anlığına ya-
kalar gibi olduğu huzuru, uzun süre koruyamadı. Simsiyah, ka-
ranlık bir girdaba benzettiği, fakat ne olduğunu göremediği bir
gücün etkisiyle onlardan uzaklaşıyordu. Uzaklaştıkça, köyünde-
ki herkesin, kendisi için üzüldüklerini fark ettiği mahzun yüzle-
ri soluklaştı ve görünmez oldu. Şimdi kapkara bir girdaba karış-
mış gibi bir devinin ortasındaydı ve bundan kurtulamaz ol-
muştu. Çevresindeki hareketleri hissediyor, onlarla birlikte dö-
nüyor ama kendisine çarpıp ürperten şeyleri elleriyle yakalaya-
mıyordu. Birden, karanlığın içinde çınlayan at seslerini duyma-
ya başladı. Sesler yavaş yavaş yaklaşıyordu. Güçlü silüetleri, bu

defa sakınılması gereken canavarlar gibi üstüne üstüne geliyor, kaçmaya çalıştıkça önünü kesip çevresinde dolaşmaya başlıyordu. Boğazında düğümlenmiş yardım çığlığı dudaklarından döküldüğünde, kan ter içinde uykusundan uyandı. Üzerine çullanmış görünmeyen çıyanları silkelemek ister gibi, ağır, kirli battanibesini tekmeleyerek üzerinden attı ve yavaş yavaş kendi ellerinin, karanlık odadaki varlığına inanmak ister gibi onlara baktığını fark etti. Hâlâ onları, karanlıkta oynaşan hayaller gibi görmesine rağmen artık neresine dokunmak istiyorsa oraya dokunabildiğini hissediyordu: Yüzüne, saçlarına, boynuna sürdüğü ellerinin gerçekliğinden emin olmakla birlikte yüzünün fırça gibi sakalları arasında dolanan nasırlı elleri, artık, çocuk eli değildi; şimdi mutlu da değildi. Güvenlik hissi, çok eskilere ait bir duygu olarak ancak çocukluk anılarında kalmıştı. Fakat bu gece rüyasında, onu da bulamamıştı. Belki de kendisine ait, insanca olduğunu bildiği son hallerini de yitirmeye başlamasından duyduğu korkuydu, onu bu kadar huzursuz eden. İçindeki sıkıntı onu yoruyordu. Yatağının serili olduğu sekiden aşağıya uzattığı ayaklarını, odanın zeminine basarak doğruldu. Ne yapacağını bilmez bir halde, ancak odanın ortasındaki tahta merdiveni kavradığı vakit, soyulmamış kabukların eline gelen eğri ve sert yapısını hissettikten sonra merdivenden tırmanmaya karar verdi ve hızla basamakları adımlayıp barakanın damına çıktı. Dilmun Dağı'nın olduğu yere baktı. Daha sabaha çok vardı; ama dağdaki kamp ateşleri, uzaktan uzağa bir yanıp bir sönen dalgalı ışıklarıyla hâlâ yıldızlar gibi parıldıyorlardı ve o anda içinde, kendisine şu an mutluluk veren güçlü bir dürtünün çok kısa bir süre sonra önüne geçilemeyecek bir istek halini alacağını hissediyordu. Yüzüne vuran ılık meltemin serinletici etkisini, sanki bir merhemi yaralarına sürer gibi, bütün vücuduna dağıtmak isteyerek elleriyle boynunu, kollarını ve göğsünü ovuyordu.

Biraz serinleyerek, odaya inip merdivenin ayaklarının dayalı olduğu toprak zeminin tam karşısındaki köşede her zaman dolu duran testiden suyu kana kana içtikten sonra, girmeye niyetlendiği yatağında, bütün bu görmüş olduğu kâbusa ilişkin zihninde hiçbir anı kalmayacağına inanarak, yerden topladığı battaniyesini üzerine aldı ve Şemura'nın duvara dönerek yan yatmış gövdesindeki, ağır uykunun vermiş olduğu huzura benzer devimsizliğe gıpta ederek baktı.

Ertesi gün, unutmayla ilgili dileğinin gerçekleşmediğini ve hiçbir zaman da gerçekleşmeyeceğini hissederek garip bir keuderle uyandı. Şemura'ya hiçbir şey hissettirmemesine ve içtimaya giderken takınmaya çalıştığı her zamanki neşeli tavırlarına rağmen, yine de kafasını toparlayamadığı her halinden belli oluyordu. Verilen tayını iştahsızca yemiş, kimseyle konuşmamış, kolay bir görev bulmak için de hiç istifini bozmamıştı. Oysa iş alanına gelişindeki sakillik, hiç de aklından geçirmedığı güzel bir işi kapmasına neden oldu: Ekipbaşlarından biri, onun bu halini kaytarma teşebbüsü olarak değerlendirmiş; başında bulunduğu işi ona yükleyerek, bu davranışına iyi bir ceza verdiğini düşünmüştü. Kolundan tuttuğu gibi adeta sürükleyerek: “Gel bakayım buraya lanet olası herif, tut şunu da çalış biraz! Sizi azıcık gayrete getiremezsek bu işin bitişini ancak torunlarımız görür!” diye azarlamış ve öküzlerin ipini ona bırakmıştı.

Sekiz tane öküzün çektiği bir halatın, kalaslardan inşa edilmiş bir vinçten sarkan ucunda, her kenarı yedi adım uzunlukta bir tabla bağlıydı. Vinç, Ziggurat'ın birinci terasına kurulmuştu ve bu kata malzeme taşıma işlevi görüyordu. Ziggurat'ın bu tarafı, teraslara malzeme taşıyan vinçleri çeken öküzlerle doluydu. Şişkin damarlar, patlayacakmış gibi gerilen kaslar, kıvrım kıvrım olmuş gergin bedenlerden akan hayvan ve insan terleri, burada birbirine karışarak, toprağa, bereket taşıyan yağmur damla-

ları gibi ışıltılı zerrecikler halinde damlardı. Hep birlikte yapılan bir arınma ayini gibi, acı çeken bedenın gözyaşlarına benzeyen bu ter damlalarının kederli akışı içinde topraktan fıskırması gibi göğeyi yükselen Ziggurat, sanki efsanevi bir 'Hayat Ağacı'nın kaderini paylaşırcasına yerin altına saldığı temellerinden toprağın bu yaşam özünü alıyordu. Boyunduruklara bağlı koşum takımlarından, yularlara abanan insan bedenlerinden oluşan bu görüntüyü, eğer bir şimşek çakımının, zamanın kısa bir anını aydınlatarak durduran parıltısıyla görme imkânı bulsaydı insan, denge anının kararlı ifadelerini, sakın enerjisini, bedenlerine hükmedebilen canlıların, kesinlikle zıvanadan çıkmayan kontrolünü, bütün ihtişamıyla sergilendiğini görebilirdi burada. Sabır ve azmin meziyet olduğu başka bir yer bulunamazdı buranın üzerine. Ama çalışma koşullarının ağırlığından dolayı yakınmaya bile olanak bulamayan bir köle için, her gün zihnine kazınan bu görüntülerde, ne bir zarafet, ne de bir güzellik bulunduğu söylenebilirdi. Onlar için burası, ölüme randevu verip de atlatmaya çalıştığı, hoppa bir sevgili rolü oynanılan yerdi.

Halki'nin hiçbir çabası olmadan görev aldığı yerdeki bu tabladan, Ziggurat'ın yukarı teraslarına tuğlalar taşınıyordu. Hem de, köleler için hayatları boyunca hiç bitirip tüketemeyecekleri kadar büyük miktarda... Çünkü Ziggurat, ilk başlarda hesaplanandan daha da büyük boyutlarda inşa edilmek isteniyordu. Bu nedenle terasların yayıldıkları alanlar her gün biraz daha fazla genişletiliyordu. İlk projede, üç yüz kırk adımlık bir taban kenarı olan ilk terasın üzerine belirli oranlarda küçülen dört teras daha eklenmesi kararlaştırılmış; ama bu plan, Agrab'dan önceki kent yöneticisi başrahip tarafından değiştirilerek ilk teras beş yüz adımlık bir kenar ölçüsüne getirilmiş ve üzerine belli oranlarda küçülecek olan diğer terasların sayısı yediye yükseltilmişti. Bu nedenle her terasa yeniden tuğlalar taşınıyor ve inşa edi-

len duvarlar yan yana eklenerek terasların genişliği artırılıyordu. Yedinci katın inşaatına henüz yeni başlanmıştı ve bunun üzerine inşa edilmesi düşünülen tapınağın ilk sıra tuğlası döşenmişti. Teraslara tuğla taşımayı da kolaylaştıracak olan, dört cepheden yükselecek tören merdivenleri, terasların genişletilmesi çalışmaları yüzünde bir türlü inşa edilemiyordu ve bu nedenle tuğlalar sürekli olarak üçüncü kata kadar vinçlerle taşınıyordu; ondan sonrası tahta merdivenleri tırmanmak zorunda kalan taşıyıcı kölelerle diğer teraslara ulaştırılabiliyordu.

Biraz önce doldurulan tabla, üçüncü katta boşaltıldıktan sonra Halki, onu doldurmak için yavaş yavaş aşağı indirmeye başladı. Bu sırada, arabalarla tuğla fırınlarından taşınan yeni tuğlalar, vinç alanına yakın yerde boşaltılıyordu. Boşaltma ve tablaya yükleme işleri ayrı ekiplerin göreviydi ve bunların işine karışmadığı için Halki bol bol dinlenebiliyordu. İkinci sevkıyat için tablanın yüklemesi bitince, öküzleri sürmeye başladı. Kendisi de en öndeki iki havyanın boyunduruklarından tutmuş çekiyordu. Hayvanlar, başlarını olabildiğince öne ve yere eğerek bütün güçlerini ön ayaklarından arka ayaklarına kaydırmaya başladılar. Hayvanların sağrılarındaki her karış, adale liflerinin kasılmasıyla şişiyor, oynuyor ve terlerin sıırsıklam ettiği derileri muhteşem bir ışıltıyla parlamaya başlıyordu. Tabla, gıcırtyla yükselmeye başladı. İlk devinimden sonra, hayvanların hareketlerinde kendiliğinden oluşan eşgüdüm, tablanın yükselmesindeki kolaylığı ve hızı artırıyordu.

Tabla, yeterli mesafeye geldikten sonra terasa çekildi ve boşaltıldı. Halki, tablayı yere indirdikten sonra tekrar doldurmak için yükleme ekibinin yanına geldi. Zaman geçsin diye, bir yandan da çene çalmak istiyordu. Sabahtan beri kafasına takılıp da bir türlü kurtulamadığı sıkıntılarının neden olduğu ruh halinin, akşamdan kaldığını hissederek ürküyor; bazı düşüncelerini bir

türlü zihninden uzaklaştıramamaktan dolayı kaygılanıyordu. Bu kaygısı hiç de yersiz değildi aslında; bir çılgınlığa sürekli davet eden bir tarafı vardı. Çünkü, bir süre önce Şemura ile beraber dağlarda yanan ilk kamp ateşini gördüklerinde, içlerinde duydukları tutku ve coşkunun etkisiyle kaçma hayali kurmaktan kendilerini alamamışlardı. Üzerinde konuşulan, ama ayrıntısına pek girilmeyen konu bu kadar önemli ve tehlikeli olunca, ister istemez kendi ortak sırları olma özelliği kazanmış olmaktaydı ve her sır gibi, bir süre sonra saklanmasını olanaksız hale getiren bedensel zaafıların ihanetine uğruyordu. Halki de, gece hasta olduğunu ve sayıkladığını Şemura'dan, sabah öğrenmişti. Halki, gece, ne duygularının üstesinden gelebildiğini ne de Şemura'nın öyle huzur içinde mışıl mışıl uyumuş olduğunu anladı; ama yine de yaptıklarını anımsayamadığı için itiraz etti. Çünkü bir ara uyanmış ve dışarı çıkmıştı; bu sırada Şemura'nın derin bir uykuya dalmış olduğunu hatırlıyordu. O uyurken kendi de dışarı çıkarak temiz hava almış ve sonra yatağına geri dönmüştü. Birtakım kötü rüyalar gördüğünü anımsıyordu; ama kaçış planlarıyla ilgili olanı, aklına gelmiyordu. Şemura, yine de iddiasında ısrarcı olmuş ve, “Benim söz ettiğim şey daha öncesiyle ilgili olmalı,” demişti. “Çünkü ben içeri geldiğimde sen erkenden uyumuştun. İçeri girer girmez vücudunun titrediğini fark ettim. Alnına dokunduğumda ateş gibi yanıyordun. Seni uyandırmaya çalıştım, ama kendine bir türlü gelemiyordun. Bu durumda ne yapacağınızı bilmiyordum. Hemen yukarı çıkıp, her zaman çene çalacağın arkadaşlarından yardım istedim; onlar da odaya geldiler. İşte o sırada sen uykunda sayıklıyordun. Konuştuğumuz ne varsa hepsini anlattın. O gruptakileri yeterince tanımıyorum, umarım güvenilir adamlardır,” demişti.

Halki uzun uzun grupta kimler olduğunu sormuş, Şemura'nın kesin olmayan tariflerinden ve bunca zamandır gruptaki

adamları tanıyamamış olmasından dolayı sinirlenerek kahvaltısını tek başına yapmak için ondan ayrılmıştı. Aslında genellikle Şemura'yla ayrı gruplarda bulunurlar, başka başka arkadaşların sohbetlerinden zevk alırlardı. Bu nedenle Şemura'nın, barakalarına gelen kendi arkadaşlarının adlarını bilememesi doğaldı. Ama yine de sinirlenmişti bir kere. Halki şimdi etrafındaki muhbirlerin, sayıkladığı şeyleri her an ispiyonlamasından çekiniyordu. Çünkü artık koşullar, her türlü ihbarı ciddiye alıracak kadar değişmişti.

Tekrar planlarını düşündü: Başlangıcı belliydi; ikisinin bir arada oldukları bir sırada, bu inşaatta olağan sayılan herhangi bir kaza, hareket için ilk işaret olacaktı ve şimdi tuğla taşıyan başka bir ekibin arabasının üstünde Şemura'yı görünce, kararlaştırdıkları planın parçası olan kazanın meydana gelmesini isteyip istemediği konusunda duygularının ikircikli kaldığını fark etti Halki. Ama yaşam, o gün onun duygularını dikkate almaya-
cak kadar kendi bildiğini okuyan türdendi. Çünkü biraz sonra, her gün için beklenen bir çığlık kulakları yırtan tiz sesiyle ortalığı sarstığında, yeni bir kazanın daha meydana geldiğini anlamak için kâhin olmak gerekmiyordu. Yeni eklemelerle genişletilen ikinci terasa harç çıkarmak için inşa edilen tahta rampadan sürüyerek çekilen dört adım kenarındaki büyük bir kasa, yüzeyi ıslak harçlarla kayganlaşmış ve biraz yana yatmış tahta rampadan kontrolsüzce çekilmesi yüzünden kayarak, genişletilmek istenen birinci terasın yeni eklenen duvarının üst tarafını örmek için kurulmuş iskelelerin tam üstüne düşmüş ve iskelenin üzerinde çalışanlarla beraber her şey, kazanın neden olduğu bu çöküntünün altında kalarak toprak zemine yayılmıştı.

Kazanın kendine özgü sesini duyduğunda Halki'nin arkası dönüktü. Hızla başını o tarafa çevirdi ve sanki aklına bir şey gelmiş gibi dönerek Şemura'nın yüzüne baktı. Şemura, Halki'nin

ne demek istediğini anlamıştı. Kaza etraftaki her şeyi kendine doğru çekmeye başlayan bir girdap halini aldığıında, çevredeki huzursuz köleler, ellerindeki kürek, kazma, mala ve başka ne varsa yere atıp oraya doğru koşmaya başladılar. Yanlarından anlaşılmaz mırıltılarla geçen kölelerden birinin omuzu, akmakta olan bir selin içinde kontrolsüzce sürüklenen bir ağaç kütüğü gibi Halki'ye çarptı. Ama onun bütün dikkati şimdi kaza yerine odaklanmıştı ve o da, diğerleri gibi anlaşılmaz kelimelerle kendi kendine konuşuyordu: “Burada kölelerin son gösterisi her zaman böyle heyecanlı olur,” diye kelimeleri geveledi ağzında. Şemura'nın söylediklerini duyup duymadığını bilmiyordu; ama karşılık olarak Şemura'nın, “Hadi gidelim!” dediğini işittiğinde, ikisi de bu insan seline karışıp gitmekten kendilerini alamadılar.

Kaza yerine vardıklarında, alan tam bir mahşer görünümündeydi. Kalabalık, yerde yatan ölü ve yaralıların çevresinde halka olmuş merakla fısıldaşıyordu. Halkanın önünde, olay yerine yetişen muhafızlar vardı ve kalabalığın daha fazla ilerlemesini engelliyorlardı. Biraz sonra yaralılar, tedavi işiyle görevli kölelerce götürülmeye başlandı. Halki ve Şemura, insan selinin önündeki boşluğu göremiyordu. Fakat ön taraftakilerden başlayarak kulaktan kulağa aktarılan ve kendilerine de ulaşan bilgiye göre, meydana şu anda sadece bir ceset vardı.

İçgüdüsel bir hareketle ön saflara doğru, kalabalığı yararak ilerlemeye başladılar. Şemura bu sırada Halki'ye bir şeyler söylemek için yüzünü çevirirken, nedense gözü, yan tarafta kalabalığı yarmaya çalışan başka birine ilişti. Tam o sırada adamla göz göze geldiler. Bu adam Tarnu'ydu. Halki, akşam hastalığı sırasında sayıklarken barakaya gelenler içinde o da vardı. Adamın, yuvalarında fırıl fırıl dönen gözlerindeki huzursuzluğu fark etti Şemura. Bu adam, çevresinde az konuşan, silik görüntüsüyle ve fazla dost canlısı olmamasıyla tanınırdı. Adamın ince, çizgi gibi

dudakları, keyifli bir sohbet için asla aralanmazdı. Oysa şimdi bir balık gibi açılıp kapanan ince dudaklarında bu defa ihanetin kıvrımlarını görür gibi oldu. Adam, tedirgin gözlerini hemen ondan kaçırarak, telaşlı hareketlerle yoluna devam etmek istedi. Şemura, adamın niyetini anlamıştı: Halki'ye dönerek: "Yakalayıyorum şunu!" diye bağırdı. İki adamın Tarnu'ya doğru yaptığı hamle, ister istemez ön safları bir anda karıştırdı. Şemura'nın, Tarnu'nun önünü kesmek ve muhafızlarla arasına girmek için yaptığı yarma hareketi, ummadığı şekilde kendini perdeleyen kalabalığın koruyucu ortamından savrulmasına ve meydana soruşturma yapan bir muhafızın önüne düşmesine neden olmuştu. Bu hesapta yoktu. Muhafızın, onu fark edip de yerdeki cesedi göstererek,

"Demek bu adamı tanıyorsun. O halde, onu ortadan kaldırmak da sana düşer," dediğini duyduğunda, Tarnu'ya karşı ister istemez arkasını dönmek zorunda kaldı. Yapabileceği hiçbir şeyin olmadığını düşündü. O anda Tarnu da meydana çıkmıştı. Şun adındaki bu muhafızın yanında bitip, elini siper yaparak tam da muhafızın kulağına bir şeyler söyleyeceği sırada, kalabalığın arasından uzatabildiği yumruğuyla Halki, Tarnu'nun böğrüne şiddetli bir yumruk vurmaya başarabildi. Üçü de, pelte gibi oynayan kalabalıktan birer damla gibi sıçrayarak ve kaderleri birbirlerinin yolunu kesen bir hat üzerinden akarak aynı yerde birikmişlerdi. Yumruğun şiddetiyle, adamın çökmüş ayurtları bir anda şişerek kımıldadı ve dudaklarından anlaşılmaz, tiz bir çığlık dökülüyordu. Şun, bu harekete bir anlam verememişti. Kulağının dibinde patlayan çığlık, bir anda onun bütün asabını bozmuş, gözucuyla izleyebildiği hareketlerindeki bu ani değişmeyi, adamın ağır iş ve sıcak güneşin altında çok sık görülen türden bir bilinç bozukluğu olduğuna yormuştu. Ama yine de ona iyi bir meydan dayacağı çekmeden rahat edemeyecekti. Tarnu'yu dö-

verken meydandan çıt çıkmıyordu. Şun iyice yorulup hareketleri yavaşlayınca ve yüzü terden sırlıslıkla olunca Halki, Şun'un işinin bittiğine hükmedip, araya girebileceğini düşünerek yerdeki cesedi gösterdi ve, "İzin verirsen yüce Şun, bu adamın defnedilmesine ben de yardım edeyim. Bu adamın dini inançlarını bir tek ben biliyorum. Bu bakımdan arkadaşımın son yolculuğunda görevimi yapayım," dedi.

Topluluk sessizce onları izliyordu.

Şun, işini hemen hemen tamamlamak üzereyken bu konuşanın kim olduğunu görmek için yüzünü ona döndüğünde, Halki, zamanlamayı biraz erken tuttuğunu düşünerek kendi kendine hayıflandı. Ne de olsa bu adamın yediği dayak sayesinde niyetinden vazgeçecek kadar pişman olması gerekiyordu. Oysa başına ne büyük bir bela gelirse gelsin böyle bir adamın ihbarda bulunmayacağına asla güvenemezlerdi. Bu tür adamlar sayısız nedenlerle ihbar edebilirlerdi. Eğer ihbarı inandırıcı olmazsa kendilerinin başlarının belaya girme riski de vardı; ama bunlar, gözlerini budaktan sakınmazlar, düşman oldukları hayata karşı birilerinin ölümüne kurban verilmesine aracı olmaya devam ederlerdi. Bütün zevkleri, bu amaçsız öçten ibaret olabiliyordu.

Bu sırada Şun,

"Demin ölen için duyuru yaptığımda bu işe gönüllü olan hiç kimse yoktu, şimdi sen de mi çıktın ha!" diye bağırdı ve Halki'ye sunturlu bir küfür savurdu. Halki ve Şemura uzun zamandır ilk defa muhafızın sözlerine bir öfke duymuşlar ve bu öfkelerinden dolayı da, korkuya kapılmışlardı. Bugün muhafıza karşı duydukları nefreti gizleyebilmek için ikisi de çok uğraşıyordu.

Halki, sırf muhafızı yatıştırmak için, "Bu adam bizim çok yakın arkadaşımızdı, yüce Şun," dedi. "Anlattıklarına bakılırsa, garip gelenekleri olan bir kabiledenmiş; bu nedenle kendisi öl-

düğünde nehre, bize öğrettiği bir törenle bırakılmasını istemişti. Biz de sizden bu töreni yapmamıza izin vermenizi istiyoruz.”

Şun, çipil çipil gözlerini Halki’ye dikmiş bakıyordu. Aşırı kirlardan kıvrım kıvrım olmuş sarkık gerdanı terden sırılsıklamdı. İri gövdesine, adamı döverken yaptığı bu hareketler fazla gelmiş, yorgunluktan nefesini toplamaya çalışıyordu ve yaptığı işten doygun insanların haliyle ikinci bir dayak faslı ona pek cazip gelmiyordu. Bu defa sakın bir sesle, yaralıları taşıyan tedaviyle görevli kölelere seslenerek: “Kaldırın şunu!” dedi. “Siz de iş bitiminden sonra ne istiyorsanız yapın, ama şimdi işinizin başına dönün.”

Bu hesapta yoktu; genellikle muhafızlar cesetlerin gömülmesi veya başka törenler için ölenin arkadaşlarına izin verirlerdi. Halki’nin planında yer alan ek süreyi, iş bitimine kadar kazanamayacakları ortadaydı. Muhafızların tehditkâr uyarılarıyla kalabalık dağıldı ve herkes, yeniden işine koyuldu. Şemura ve Halki, tablayı doldurmak için yandakilerle birlikte işlerinin başına geçtiler. Halki, öküzleri sürme işini bir başkasına devretti. Şemura’yla konuşmak istiyordu.

Tarnu’nun durumu onu üç beş gün yatağa bağlayacak kadar ağır görünüyordu; ama ikisi de kendilerini güvende hissetmiyorlardı. Ara sıra, kaçamak bakışlarla, beraber çalıştıkları adamların yüzlerini inceliyor, Tarnu’da gördükleri ihanetin izlerini arıyorlardı. Fakat kuşku duyulacak bir ifadeye rastlamıyorlardı. Sadece bir defa, adamlardan biri, “Eğer kaytardığınızı bu kadar belli ederseniz muhafızları başımıza toplayacaksınız,” demişti. Muhafız isminin geçmesi bile ürkütmüştü onları. Tuğla yükleme işine devam ederlerken, “Biliyor musun Şemura,” dedi Halki. “küçükken bizim köyümüzün yanında kırmızı bir kaya vardı. Bu kayaya temas etmek yasaktı. Bu yasağın nedenini hiçbir zaman anlayamadım. Şimdi de anlayabilmiş değilim. Ama bu hikâyede

bize uyan bir tarafların olduğunu hissediyorum. Dinle: Bir gün bu kayanın çevresinde, bizim köyün usta avcılarından birisi, vahşi bir ayının izini sürüyormuş. Ayıyı okla vurmuş, ama öldürememiş; hayvan da can havliyle avcıya saldırmış. Bizim avcı, daha ikinci oku atmaya zaman bulamadan, bir anda, yaralı hayvanı iki ayağı üzerinde, tam karşısında görünce müthiş bir korkuyla geri geri kaçmış ve bu kayaya yaslanarak, bir kez daha ok ve yayı eline almış; nişan alıp okunu attığında, bu defa hayvanı öldürebileceği bir yerinden vurmaya başarmış. Tam o anda; büyük bir sevinç çığlığı atıp ayıya yaklaştığı zaman, sırtını yasladığı kayanın, bu dokunulması yasak olan Kızıl Kaya olduğunu fark etmiş. Köye geldiğinde adam deli gibiydi. O halini hatırlıyorum: Adam korkudan tir tir titriyor, faltaşı gibi açılmış gözleriyle herkese adeta yardım için yalvarıyordu. Kilitlenmiş çenesinden salyalar akıyordu adamın, kudurmuşçasına ağzında büyüüp şişmiş bir dilin bir türlü ahenkli olmayan hareketleriyle bir şeyler anlatmaya çabalıyordu. Onu bu kadar korkutan şeyi öğrenmek için bütün köy seferber oldu. Adam, köyedekilerin tessellileriyle bir parça sakinleşip, Kızıl Kaya'ya dokunduğunu söyleyince, adamı sakinleştirmek için o kadar dil döken herkes, bir anda ondan kaçmaya başladı. Evlerine çil yavrusu gibi kaçanlar arasında babam da vardı ve beni de yanında sürüklemişti. O gece adam sabaha kadar kıvrana kıvrana bağırdı durdu; sabah da öldü. O zamanlar anlamadığım bu durum beni gerçekten meraklandırmıştı: Herkese, o kırmızı kayada ne olduğunu sordum. Böyle bir kayanın varlığından haberdardım; ama niye o kadar tehlikeli olduğu konusunda hiçbir şey bilmediğimi o anda fark etmiştim. Doğrusu, küçük bir çocuğa bunu anlatabilmenin zorluğunu şimdi sen de taktir edersin herhalde; ama yine de, bana anlatılan şeylerin tutarsızlığını fark edip kendilerinin de fazla bir şey bilmediklerini sezmiştim. Herkes bana başka başka

şeyler anlatıyordu. Neden böyle çelişkiye düştüklerini o zaman kavrayamamıştım; ama şimdi anlıyorum ki, herkesin farklı ifadelerle betimlediği şey, aslında kendi korkularıydı. Evet, şimdi bundan kesinlikle eminim: Baňa anlattıkları kendi korkularıydı. Hayal güçleri, değişik sebepler üretiyordu. Birbirinden korkunç şeyler anlatıp duruyorlardı. Sanki arkadaşlarının ölümüne neden olan terk edişlerini haklı çıkarmak istiyorlardı. Anlıyor musun?”

Bir an durduktan sonra ağır ağır devam etti: “Bütün bunları niçin anlattım biliyor musun? Şimdi biz de bu kırmızı kayaya dokunmuş olduk, Şemura. Daha şimdiden herkesin yüzünde Tarnu’nun suratındaki çizgileri görmeye başladım bile. ”

“Aynı şeyleri ben de hissediyorum. Senin bahsettiğin şu kaçış planına artık sıcak bakıyorum. Burada kaldığımız sürece ne Tarnu’nun iflah olma ihtimaline güvenebiliriz, ne de Tarnu gibi başka adamların bir daha çıkmayacağına... Üstelik bu tür adamlar iflah da olmazlar. Zaman aleyhimize işlemeye başladı bile.”

“O halde bu gece kaçacağız.”

Sustular. İş bitimine kadar pek konuşmadılar. İş bitimini işaret eden sesi duyduklarında erzak barakalarının önüne gittiler. Sabah ve öğle yemeklerinin aksine, akşam yemeği hazır olarak verilmiyordu. Tapınak yöneticileri, böyle bir hizmeti, az sonra tembel tembel yatacak köleler için üstlenmenin hiçbir yararını görmemiş olduklarından, bu işi kölelere yüklemeyi uygun bulmuşlardı. Çuvallarla dağıtılan erzaklar, pişirilmek için nehir kıyısına gelinmesini ve bu suyun kullanılmasını zorunlu kılıyordu. Böylece muhafızlar için kölelerin gözetiminin en zor olduğu evre başlıyordu. Ama buradan kaçmaya niyetlenen bir köle, muhafızların gece yoklaması yapmalarına gerek bıraktırmayacak kadar caydırıcı olan çıplak bir alanda, ancak ertesi güne kadar kaçışının tadını çıkarabilirdi. Tabii, genellikle bu onun son denemesi olurdu. Çünkü nehrin bu kıyısında, tarlalık alanlar fazla yoktu ve Dilmun

Dağları'na kadar, cılız otlaklarda yakalanmadan saklanabilirse eğer, ancak on gün sonra bu dağlara varabilirdi.

Nehir kıyısında, kendilerine verilen toprak kapları yıkayıp yemek için su çekme ve pişirme işlerini yaptıkları yerden dikkat çekmeden uzaklaşabilmek için, yemeklerini yer yemez, çalkaladıkları kaplarını erzak depolarına teslim ettiler ve hastane barakalarına gidip ölümlerini istediler. Orada görevli Aratralı hekim, buradaki muhafız ya da ekipbaşlarına hiç benzemeyen yumuşak huylu bir insandı. Ölenin kanlarını sildirmiş, temiz bir beze sarıdirmiş ve cesedi teslim ederken teselli kabilinden bir iki söz söylemişti. Basit bir kerpiç kulübe olan bu mekânın tam köşesine, yere bırakılmış cesedi, burada çalışan kölelerin yardımıyla kaldırarak Şemura'nın omzuna yüklemişlerdi ve bu şekilde oradan ayrılmışlardı. Yaptıkları iş, ikisini de duygulandırmıştı. Çünkü bu tür görevlere kimse bulaşmak istemezdi. Hayata bir biçimde tutunmaya çalışırken her türlü hüznün, dirençlerini kırdığını düşündükleri içindi, belki de.

Şemura ve Halki'nin nehir kenarına kadar taşıdıkları ceset, kıyıda da fazla bir merak uyandırmamıştı. Cesede ilgi gösteren birkaç kişi de, adamın yaralı yüzünden pek bir teşhis imkânı bulamamıştı. Tanıdıkları yapılan kısa bir sohbetten sonra işleri bitenlerin çoğu barakalara doğru yönelmişti. Kıyıda karşılaştıkları Sinddapva, hasta barakalarında çalışırken, bugün getirilen Tarnu'nun bu ikisi hakkında söylediklerini duymuş, merakını gidermek için yanlarına gelmişti. Tarnu'nun anlattıklarına inanmamıştı ama, buraya gelince bazı şeyler sezinlemişti. İcini kemiren merakın, köleler açısından ne denli tehlikeli olduğunu bildiği için konuyu açıp açmamakta bir hayli tereddüt gösterdi. Cesedin çevresini sıkıntılı sıkıntılı dolanırken birden durdu ve, "Bu adamın cenazesini niye siz üstlendiniz?" diye sordu.

İkisi de ne diyeceğini bilemiyordu. Bir an birbirlerine baktık-

tan sonra Halki, “Çünkü onu tanıyorduk,” diye yanıtladı.

Sinddapva tabağını nehir suyunda çalkalayarak aceleci olmayan hareketlerle yanlarında bir süre daha durduktan sonra, akşam yemeğinin verdiği rehavetten dolayı herhangi bir kaçış girişimini daha da anlamsız görerek ve bu olasılıktan daha az kuşku duyarak yanlarından ayrıldı.

Hava iyice kararmış, yıldızlı bir gök, dünyanın üstünü kaplamıştı. Kıyıda hâlâ görevli muhafızlar vardı. Şimdi muhafızların görüş alanından uzaklaşabilmek için kıyı boyunca yürümeleri gerekiyordu. Yavaş yavaş doğruldular. Şemura yerden ölüyü aldı; ama cesedi omzuna uyduramamış ve dengesini kaybederek yalpalamıştı.

“Dikkatli olsana!” diye çıkıştı Halki. “Adamı öldüreceksin!” Yüzünde hınzır bir gülümseme vardı.

“Şimdi ne yapacağız, Halki? Umarım bir fikrin vardır.”

Halki, tam da böyle bir soru bekliyormuş gibi yanıtının mükemmelliğine emin olduğunu gösteren bir böbürlenmeyle, “Karşıya geçeceğiz,” dedi. Şemura’nın bu ihtimali hiç aklına getirmediği belliydi. Şaşkınlıkla Halki’nin yüzüne baktı ve ancak uzun bir süre sonra, “Nasıl?” diyebilirdi.

“Buralarda, gece yarılarında kadar avlanan balıkçılar vardır. Bunlardan bazıları, avını tamamlayıp kıyıya, dinlenmeye çekiliyorlar. Bu teknelerden birini yürütebilirsek eğer, karşıya geçmek sorun olmaz.”

Akşamın serinliği çökmeye başlamıştı. Hızla kıyı boyunca yürüdüler. Ölüm, ne de olsa muhafızlarda bile belli bir hoşgörü uyandırıyordu. Yemek yiyen bir sürü kölenin içinde bir cenaze töreni düzenlenmeyeceğine muhafızlar bile hemfikirdiler. Bu nedenle Halki ve Şemura, uyarı almadan bir hayli uzaklaşabildiler. Diğer köleler ve muhafızlar akşamın karanlığı içinde, aralarında kaybolup gitmişlerdi. Az sonra, bulundukları kıyı bo-

yunca gözle seçilebilecek bir uzaklıkta bir ateşin yanmaya başlaması, ikisini de heyecanlandırdı.

“Kıyıda, senin söylediğin gibi avdan dönen balıkçılar var galiba,” dedi Şemura.

“Umarım öyledir. Eğer bu adamlar gece avını bekliyorlarsa biraz sonra gözümüzün önünde suya açılırlar ve biz de bir şey yapamayız. Ama eğer şansımız yaver giderse, bunlar avdan dönmüş balıkçılardır ve suya açılmayı düşünmüyorlardır. O zaman biz de bunların teknesini ele geçiririz. Nasıl olsa biraz sonra içmeye başlarlar; geçenin ilerleyen saatlerinde de sızarlar. Bunların yaşamlarını bilirim ben. Sefil hayatlarındaki en büyük eğlenceleri budur. Ama bir aksilik çıkarsa, bu bizim sonumuz olur. Çünkü çok değerli zamanımızı fırsat kollayarak harcayacağız.”

“O halde şu adamın cenaze törenini şimdi yapalım,” dedi Şemura.

Halki cesedin varlığını çoktan unutmuştu. Bir an, ona göz attıktan sonra, “Hemen şunu suya at ve arkasından güzel bir iki söz söyle,” dedi.

“Sahi Halki, bu adamın nehre atılma vasiyeti güzel bir palavraydı. Üstelik tam da zamanında düşünmüş oldun.”

“Aslında pek palavra değildi. Bazı kabilelerin buna benzer törenler yaptıklarını duymuştum. Ama nasıl yaptıklarını kendi gözlerimle görmedim doğrusu.”

Şemura, adamı suya attı ve cesedin suya gömülüşünü seyretti. Cesedin arkasından hüznü bir sesle: “Rahat uyu köle arkadaşım! Seni tanımadık, senin sohbetinde belki de hiç bulunmadık. Bütün bunların eksikliğini eminim ki çok çekeceğiz. Senin de içinde bulunduğun bu üçlü grubumuzun Aratralı muhafızlara bir şey kanıtlama derdi varsa eğer, onlara verdiğimiz her derste ilk sözü sen söylemiş olacaksın. Ölümün boşa gitmeyecek ve senî asla unutmayacağız.”

İkisi de susarak suyun içinde kaybolup gitmiş olan cesedi bir daha görebilmek için suya gözlerini diktiler. Bir işaret bekler gibiydiler. Halki, “İşte orda!” dediğinde bekledikleri mucize gerçekleşmiş gibiydi; ama Şemura o tarafa baktığında, suyun üstünde oynayan yakamozlardan başka hiçbir şey görmedi. Halki, iddiasından vazgeçecek gibi değildi. Mucize gerçekleşmiş, işaret gelmişti.

Usulca yerlerinden kalktılar ve uzaktan gördükleri ateşe doğru ilerlemeye başladılar. Nehrin kıyısını diklemesine kesen kuru bir dere yatağına geldiklerinde, saklanmak için tam istedikleri gibi bir siper bulduklarına sevindiler. Çünkü, buradan yaklaşık yüz adım ötede balıkçıları görebiliyorlardı. Adamlar dört kişiydiler ve bir yandan ateşin çevresinde oturmuş, avladıkları balıklardan yaptıkları ızgarayı yiyor, bir yandan da testilerden şarap içiyorlardı. Adamların neşeli bir halleri vardı ve sarhoşluk belirtisi yalpalamalar, hareketlerinde şimdilik fark edilmiyordu. Zaman ilerledikçe durgun bekleyiş, yorgun bedenlerine hiç de iyi gelmedi. İkişinin de kasları gevşemiş, bakışları mahmurlaşmıştı. Canlarının tek garantisi olan sakınganlıkları yavaş yavaş kayboluyor, dayanılmaz bir uyku onları esir etmeye başlıyordu. Sadece, balıkçıların sohbetlerindeki ani ses değişiklikleri uyarıcı olmaya devam ediyor gibiydi.

“Haydi canlarına yandıklarım! Uyuyun artık! Uyuyun be!” diye mırıldanıyordu Şemura. Ama sözleri ilk etkiyi kendinde göstermeye başladı. Gecenin ilerleyen saatlerinde balıkçılardan sadece bir kişi kalmıştı. Hâlâ içmeye devam ediyor, köz tutmak üzere olan ateşe odun atmak için çevrede dolaşıp duruyordu. Halki’den ince bir ter boşalmaya başladı; alnı, sırtı yavaş yavaş sinirden sırılsıklam olmuştu. Ayakta, salınarak gezinen adam şimdi tekneye yönelmiş bir şeyler arıyor gibiydi. Az sonra aradığı torbayı buldu ve açarak içinden çıkan dürümleri büyük bir

iştahla yemeye başladı. Onun hareketliliği iyice can sıkıcı olmaya başlamışken asıl sůrprizi daha sonra yaptı: Durduk yerde aniden, heyecanlı bir sesle arkadaşlarının adını haykırdı. İlk haykırışında kimse uyanmadı; ama adam ısrarcı olacağa benziyordu. İki üç derken Halki yerinden fırlayarak yürüye kořa adama doğru seğirtti. Son ana kadar sakladığı bir sopayı, ancak adamın yanına yaklaştıktan sonra ona gösterdi ve, “Al arkadaşım!” diye söylendi. “Senin deminden beri aradığın řeyi şimdi ben sana getiriyorum!”

şemura, bütün bu görüntüleri yarı uykulu bir şekilde izlemiş, rüyada mı yoksa gözünün önünde mi olup bittiğini hâlâ anlayamamıştı. Ama Halki, sarsak bir koşu tutturup yanına geldiğinde olanları kavradı. Halki, şemura’yı yakasından tutup çekiştirerek:

“Hadi bin şu tekneye, çabuk ol!” diye söylendi. Koşarak teknenin yanına geldiler ve daha şemura küpeşteye ellerini uzatıp yeni kavramıştı ki, Halki onu bacaklarından tutup güverteye attı ve kıyıya geri dönüp tekneyi bağlayan halatı çözdü. İşini tamamladıktan sonra suya tekrar girdi ve uzattığı elleriyle küpeşteyi tırmanıp güverteye çıkmayı hedefliyordu ama, küpeşteyi tırmanırken, birden dengesini kaybederek suya düştü. O anda saçlarına kadar ıslanmıştı Halki. Vücudunun suda çıkardığı şıpırtılar oldukça dostaneydi. İnsana garip bir güven duygusu veriyordu ve bir de, yaptıkları kaçışın gerçekliğini kanıtlıyor gibiydi. Kendisi de tekneye bindikten sonra, “Sen pruvaya geç,” dedi Halki, eliyle şemura’nın gitmesi gereken yeri gösteriyordu. O da, dümenin başına oturdu.

Yelkenleri indirilmeden, sadece nehrin akıntısıyla ilerleyen tekne, yavaş yavaş karşı kıyıya yanaşıyordu. İki de, Halki’nin sabırsızlığının kötü sonuçlarını, karşı kıyıya geçene kadar görmeyeceklerini umarak, tedirgin bir suskunluk içinde birbirlerine ve suya bakıyorlardı.

Şemura, garip bir biçimde Halki'yle tanıştıkları andan itibaren bu kaçışa doğru sürüklenişini, şimdi sanki daha net fark ediyordu. Hele bugün, bu kaçıışı bir zorunluluk haline getiren şanssızlıklar açıklanacak gibi değildi. Kaçış fikri, Halki'nin kendi kendine kurduğu bir düştten ibaretken, kendi kaderini onunkine bu kadar bağlayan tek şey bu planı sadece duymuş olmasıydı. Kendisi askerdi; başkomutanın savaş planının diğer subaylarca bilinmemesinin ne kadar doğru olduğunun bilincine varmış biriydi. Ama basit bir kaçış planını bile öğrenmenin yazgısını bu kadar belirleyebileceğini hiç düşünmemişti. Şu anda, gerçekten Halki'ye kızmak istiyordu. Ona bütün suçu yükleyerek kendini, olaylara sürüklenmiş bir kurban olarak görmek istiyordu; ama, Halki'nin hastalanınca sayıklama huyunu hiç fark etmemesi kendi suçuydu. Üstelik dışardan, onun arkadaşı bildiği adamları, bu arada Tarnu'yu da tabii, kendisi çağırmıştı.

Kaçış planı, bütün köleler gibi kendinin de hayaliydi, buna bir şey demiyordu. Ama şimdi az da olsa canını sıkan şey, bütün kaçış planını tamamen Halki'nin yapmış olmasıydı. Kendisinin planda hiçbir iradesi olmamıştı. Böyle ani kararlardan ve hemen uygulanan planlardan eskiden beri hoşlanmazdı Şemura. Daha inşaat alanında kimlere güvenip güvenemeyeceğini veya kaçıışı kolaylaştıracak güvenlik zafiyetlerini bile tam olarak tespit edememişken, tek yaptığı şey Halki'nin peşine takılmak olmuştu ve her seferinde, yeni durumlar için Halki'nin bir planı olup olmadığını sormak hem gururuna dokunuyordu hem de eğer doğru dürüst bir şeyler söyleyemezse, içine düşeceği çaresizlik hissi onu korkutuyordu. Gerçi şu ana kadar her şey çok hızlı ve kolay hallolmuştu. Ama muhafızlara karşı, kendilerini hâlâ emniyete alacak bir şeyler yapamamışlardı. Bu nazik durumlarına karşın onları, güvenlikleri için elzem olan yoğun bir korku hissi yaşamaktan alıkoyan tek şey, suyun salınımlarıydı

belki de. Ama karaya ayak basar basmaz gerçeği, toprak kadar sert hissedeceklerdi. Çünkü, artık önlerinde uygulamaya konulabilecek hazır bir planın olmadığını düşünerek kâbüsa benzer bir korkuyu çok yakıcı bir şekilde hissediyordu Şemurâ.

Aklındaki soruyu geciktirmesine rağmen karşı kıyıya yaklaştıklarını görünce istemeye istemeye, “Şimdi ne yapacağız?” diye sordu. Geciktirerek sakladığı sorusuna umutlu gevelemeler bekliyordu. Aslında hiçbir mantıklı yanıtın, içinde kaynayan huzursuzluğuna iyi gelmeyeceğini biliyordu. Ama Halki, bu defa da kendisini şaşırtacak bir cevapla karşıladi onu:

“Kente gireceğiz.”

“İçeri mi? Ama bütün kent kapıları kapanmıştır artık.”

“Hani hatırlıyor musun? İlk geldiğinde barakada senden önce kimin kaldığını sormuştun.”

“Ben onu sormadım, sadece yataktaki kırmızı lekeyi sormuştum...”

“Her neyse işte... O yatakta kalan adam, bir zamanlar tapınaklardan birinin başmimarlarındanmış. Adam bir suç işlemiş ve onu cezalandırmak için buraya sürmüşler. Ama ölmeden önce bir türlü kaçış planını gerçekleştirecek cesareti kendinde bulamadı. Haksız da sayılmazdı. Adam özel olarak gözetleniyordu. Parmağını bile kıpırdatmasından muhafızların haberi oluyordu. Ama mimari bir sırrı, kaçamayacağını anlayınca bana söylemeden edemedi.”

“Neymiş bu sır?” dedi Şemura umutla. Ama Halki işaret parmağıyla, “Şurayı görüyor musun?” diye, eski bir barakanın yıkıntılarını işaret ettiğinde, bunun beklediği yanıt olup olmadığına karar veremedi. Orayı çok zamandır biliyordu. Köle olarak bu kente getirildiğinden beri görüyordu orayı. Ama insanın her zaman görüp de hiçbir zaman yanına gitmek için anlamlı bir bahane bulamadığı mekânlardan biriydi orası. O kadar silik bir gö-

rüntüsü vardı ki, eskiden kente getiriliş günlerinde, zindanların penceresinden ovalara bakarak iç geçirdiği günleri mi, yoksa eski harabelerin ürküntüsünü mü anımsatmıştı, bunu dahi bilemiyordu. Tekneden inip oraya doğru yürümeye başlayınca, o harabeyi daha önce görüp görmediğinden bile kuşku duydu.

“Orada saklanmayı mı öneriyorsun?” dedi kuşkuyla.

“Orada saklanmayacağız.”

“Peki ne yapacağız o halde?”

“Oradan kente gireceğiz.”

“Nasıl?”

“Gizli geçitten geçerek.”

“Orada bir gizli geçit mi varmış?”

“İşte sana bahsettiğim sır buydu. Bizim mimar, Zabalam’la savaş başlamadan önce Aratra’nın düşme tehlikesine karşı bu geçidi onarmış. Ama her ne hikmetse, adamı Zabalam için casuslukla suçlamışlar ve zindanlarda süründürmüşler. Sen gelmeden bir ay önce, savaş bittikten hemen sonra, daha zor bir ölüm için onu inşaatta çalışmaya mahkûm etmişler. O da, böylesine ağır bir yükü kaldıramayarak kısa sürede sakatlandı ve çok geçmeden de öldü. Ama ölmeden önce bana bu sırrı söyledi.”

Bu sırada harabenin yanına varmışlardı. Arkalarına baktıklarında, teknenin yavaş yavaş akıntının etkisiyle sürüklenmeye başladığını gördüler. Sabahleyin onların nereden karaya çıktıklarını asla tahmin edemeyeceklerdi.

Harabenin yanında bir iki adım attıktan sonra durdular. Uzaktan seçilmeyen birçok ayrıntı, bir anda karşılarına dikilmiş ve bütün bu binayı onlara yabancılaştırmıştı. Uzaktaki görünüşüyle uyuşmayan bu yeni, yabancı ev yıkıntısı, ayın parlak ışıkları altında, karşılarında dikiliyordu artık. Bir zamanlar bir kapının kapattığı boşluktan içeri girdiklerinde, yukarda tavanın olmadığını gördüler. Evin ocağı olan yerde bir karaltı hızla önle-

rinden geçerek dışarı kaçtı. Yer döşemelerini elleriyle yokladılar ve bunların, bütün binanın çürümüşlüğüne uymayacak kadar sağlam durduğunu fark ettiler. Bu tahtaları yana attıklarında, alta sağlam bir tahta kapağın daha olduğunu görüyorlardı. Tunçtan dökülmüş ağır bir kulptan tutup yukarı çıktıklarında, ağır ağır kaldırabildikleri bu kapağın altındaki geçit, önlerinde insanı ürperten bir heybetle uzanıyordu.

“Burayı kullanmak kent yöneticilerinin canlarını kurtarmak için başvuracakları son çaredir. Ama bizim gibi iki kaçak kölenin kurtuluşu için kesinlikle düşünülmemiştir sanırım ve biz, içeri girip kendimizi öldürtmemeyi de başarırsak, bu bile planlarını yerle bir ettiğimiz anlamına gelir.”

“Ama bizden başka kimse bu büyük zaferi göremez,” diye takıldı Şemura.

“Biz ne güne duruyoruz: Nasıl içeri girdiğimizi anlatırız insanlara. Sürekli bizim gibi yapmaya teşvik ederiz onları. İnsanlar bir kez, yapılmaması gerekeni bir akıllarına getirselers, her şey çok farklı olurdu. Oysa insanlar böyle yerlerin başına dikildiklerinde korkarlar.”

İçeri atladı.

“Ama şu rutubetli havayı saymazsak Şemura, bizim için yapılmamış bu geçitte, amacının dışında kullanılmasını engelleyecek hiçbir güç yok aslında.”

Şemura da içeri atlamıştı. Halki söylene söylene bir yağ lambası aradı, ama bulamadı. Tünelin girişinden, daha bir adım bile atmadan ayın solgun ışıklarının yaptığı huzme yok oldu ve simsiyah bir karanlığın kucağında buldular kendilerini. Birlikte bu karanlığın içinde ilerlemeye başladılar; körler gibiydiler. Bastıkları zemin kaygan bir çamur tabakasıyla kaplıydı ve bu dehlizde, düşmemek için ellerini duvardan ayırmamak gerekiyordu. İçerisi alabildiğine rutubetli bir mekânın bütün boğucu

havasını taşıyordu. Ellerini dokundukları duvarlar, taşların pürüzlü, sert yüzeylerini kaplamış yosunlarla örtülü olduğu için, göremeyen bir insanda tedirginlikle karışık bir iğrenme duygusu yaratıyordu.

“Umarım korkmuyorsundur,” diye takıldı Halki. “Karanlık pek çok insanda kötü hisler uyandırır da.”

“Elbette korkmuyorum, ama şu viyaklama sesi de biraz sinir bozucu oluyor.”

“Hangi ses?”

“Duymuyor musun? Yürümeyi kes de dinle bak! İşitmedin mi daha?”

“Evet duydum şimdi. Ama ne olabilir ki bu?”

“En fazla bir farenin sesidir. Yani yılanlar böyle ses çıkarmaz; ya da ne bileyim, yarasaların sesine de pek benzemiyor bu.”

“Sussana be! Hay lanet, bir yarasa yüzümün yanını sıyırdı geçti galiba. Kanatlarının rüzgârını bile hissettim.”

“Sakin ol Halki. O bendim. Biraz ayağım kaydı da. Az daha yere kapaklanıyordum.”

İkisi de sert bir nesneye çarptıklarını hissettiler.

“Hah! Dehlizin sonuna geldik galiba,” dedi Halki.

“Nerede o halde bu kapı? Ellerim hâlâ taştan başka bir şeye dokunmuyor.”

“Tavanı yokla.”

“Evet, burada bir boşluk var gibi. Ama ellerimin çevresine yumuşak bir şey bulaşıyor. Lanet olsun! Bu bir örümcek ağı herhalde. Ne kadar da örmüşler böyle.”

Az sonra elleriyle yokladığı şeyin gıcırtyla birlikte yerinden oynadığını fark etti Şemura. “Kapağı buldum galiba ihtiyar!” diye bağırdı.

Hırsla tahta bir nesneyi yerinden oynattı. Biraz sonra kapak,

gökyüzüne doğru açıldı. Üzerlerinde, biraz önce terk ettikleri kusursuz gökyüzü, en parlak yıldızlarıyla başlarını taçlandırıyor gibi sanki. Dışarı çıktıklarında, kentin surlarının arkasında kalmış, eski ve onarılmamış bir burcun içinde olduklarını gördüler. Burcun, kentin içine bakan duvarları tamamen yıkılmıştı. Önlerinde, küçük bir sokağın kenarlarına dizilmiş eski ve yorgun evler uzanıyordu. Sokağın başında, Agrab'ın ikâmetinin de yer aldığı devasa tapınağın duvarları görünüyordu.

Dehlizden çıktıklarında Şemura, nereye gideceklerini sordu. Bu defa alacağı yanıtın yol göstericiliğinden emindi. Oysa Halki'den hiç ses gelmedi. Soruyu tekrarlamadı Şemura. Gerçekliğine güvenilmez böylesi hedeflere giderken, ısrarlı bir soru bütün büyüü bozacakmış gibi geliyordu ona.

Gözücüyle, ay ışığında aydınlanan Halki'nin yüzüne bakıyordu. Onun yüzündeki kendinden emin ifade, önünden geçtikleri bir evin duvarı önünde, şaşkınlıkla çizgilense ya da bir tereddüt hissetse, yaptıkları iş konusunda dehşetli bir küşkuya kapılmasına neden oluyordu. Ama yine de gittikleri yeri bir daha sormadı. Şehrin kenar mahallelerinden çıkmışlar, seçkin insanların oturduğu bir yere gelmişlerdi.

“Bak Şemura,” dedi Halki, “ben, işte şu evde çalışıyordum.”

Gösterdiği evin tuğla bahçe duvarından başka görünen tek yeri, çınar, incir ve dut ağaçları tarafından sarılmış silüetiyle, üst katıydı,

“Güzel yermiş; ama sen burada tutunamayıp, dikbaşlılığın yüzünden Ziggurat inşaatına hibe edildin, öyle değil mi?”

“Evet. Buraya bir daha dönebileceğimi sanmıyordum.”

“Buraya niye geldik?”

“Ben burada çalışırken bu gördüğün evler içinde, tam şurada, bir arkadaşım köle olarak bulunuyordu.”

Eliyle bir evi gösteriyordu. Halki'nin ağır tempolu adımları-

na uyarak evin bahçesinin önünde kadar gelip durdular.

“Hadi,” dedi Halki. “Yardım et de şu duvarı aşalım.”

“Kim bu adam?”

“Hâlâ burada olduğunu bildiğim bir arkadaş: Adı Eşdağa’dır. Bu adam benimkine benzemeyen bütün huyların sahibi olarak rahat bir hayat sürdüren kölelerden biridir,” dedi. Sesinde sevecen bir alaycılık vardı.

Tuğla duvarı geçmek zor olmadı. Bahçenin orta yerindeki ağaçlar, kendilerini ele verecek dost olmayan bir nazardan saklamıştı. Aşağıdan bakınca, iki katlı evin üst katındaki pencerede, geriden sızan hafif bir ışığın vurmasıyla, karyola olması muhtemel bir tahta mobilyanın parçası görünüyordu. Üst katta, kendilerini görebilecek herhangi birinin pencereden bakmıyor olması içlerini rahatlatmıştı. Bu odanın penceresinden mümkün olduğu kadar sakınmaları gerekiyordu. Çünkü burada, kentin önemli kişilerinden birisi kalıyordu.

Kendilerini gören hiç kimsenin olmadığını anladıktan sonra, sinmiş oldukları duvarın dibindeki kuytuluktan çıkıp eve doğru yaklaştılar. Evin alt katındaki çok küçük bir pencere deliğinin yanına gidip içeri baktıklarında, bu merak az daha onlara pahalıya mal olacaktı. İçerde, henüz uyumamış bir kişi, elinde yağ lambasıyla dolaşıyordu. Aniden karşılaştıkları bu görüntü nedeniyle başlarını eğip, pencerenin altında sipere yatıp beklediler. Bu telaş içersinde adamın yüzünü seçememişlerdi; ama üzerinde, tören elbisesine benzer bir giysinin olduğunu ve elinde yağ lambasından başka bir şey daha tuttuğunu fark etmişlerdi. Pencere boşluğunun altında, başlarını eğdikleri yerden kapı gıcirtisine benzer bir ses duydular. Ses çok uzun ve tizdi. Uzun zamandır açılmayan bir kapının menteşeleri ancak böyle gıcırdayabilirdi. İkisi de, başlarını sakına sakına uzatıp içeriye bir göz attılar. Adamın aniden çıktığı odanın kapısı açıktı ve içinde kü-

çok bir sunakla onun tam karşısında küçük bir tanrı heykeli seçilebiliyordu. Adam biraz önce bu kutsal odada, evin koruyucu tanrısına ibadet etmiş ve dileklerde bulunmuş olmalıydı. Şimdi girdiği oda ise, evin ölü odasıydı. Çok eski bir geleneğin sürdürücüsü soylu bir aileye yaraşır bir dindarlık belirtisiydi bu. İçerdeki bu mezarın çevresinde, ölenin ruhu korku yaratmasın diye, onu hoşnut edecek yiyecek ve tütsüler vardı. Geceleri doğru dürüst uyuyamayan bu huzursuz dindar adamın alışkanlıkları büyük bir tehlike olmuştu onlar için.

Bir süre daha beklediler; adam işini bitirince yatmak için yuvarı kata çıkmaya başladı. Merdiven basamaklarından ağır ağır uzaklaşan ayak seslerini, gönül hoşluğuyla dinlediler. Sesler kesildiğinde, sundurmanın arkasına sıralanmış köle barakalarından birisinin çıktığını ve yandaki kilere girdiğini gördüler.

“Şu tanrıların belası evde kimse uyumaz mı?” diye söylendi Şemura. Onun bu mırıldanması Halki’yi tedirgin etmiş, susması için sertçe işaret etmişti.

Biraz sonra adam odadan dışarı çıktı. Saklandıkları yerden gördükleri siluet, elinde bir tepsi tutuyordu. Hareketleri, yaşlıca bir adama aitmiş izlenimi veriyordu. Siluet, eve ve kendi saklandıkları yere yaklaştıkça, karşılarında gördükleri gölge yavaş yavaş insansı çizgiler almaya başladı. Şemura’nın ay ışığında gördüğü yüz, dar bir alnın altına dizilmiş birbirine yakın iki gözün ifadelendirdiği aptal yaratıklara özgü anlamsız bir ciddiyet taşıyordu. Şemura, bütün dikkati ve sakınganlığıyla adama bakarken ansızın Halki’nin sesini duyması onu irkitti. Duyduğu, tek bir sözcüktü: “Eşdada.”

Adam duyduğu sese pek şaşırmış gibi görünmemesine ve geldiği yeri tespit edememesine rağmen, yüzünde o anlamsız ciddiyete pek uymayan bir gülümseme belirdi. Bu davranışı, bir tür savunma aracı olarak yorumladı Şemura.

Halki saklandığı yerden kalktı ve adamın yanına gitti. Şemura da onu takip etti. Eşdada'nın bu iki adamdan birini teşhis ettikten sonra, gülümsemesi yüzünde dondu ve yerini dehşetli bir şaşkınlık hali aldı. Bu seferki rol değildi. "Halki!" diyebildi adam. Kendini biraz toparladıktan sonra huzursuz hareketlerine eşlik eden konuşmasıyla: "Bekleyin, şu şarabı vereyim şimdi geliyorum," dedi.

İkisi de oldukları yerde kalakaldılar ve çaresiz, yukarı katta-ki efendisinin yanına, adeta fırlayarak çıkan adamın gelmesini beklediler. Kendileri için epey uzunca gelen bir süre sonra Eşdada yukarıdaki işini bitirip yanlarına geldi ve diğerlerinin konuşmasına fırsat vermeden, "Ne işiniz var burada?" diye sordu. Sesinin tonunu, kovar gibi olmaması için ayarlamaya çalışıyordu. Sorduğu sorunun hiçbir anlamı yoktu aslında. Çünkü zaten anlaşılmayan bir şey kalmamıştı: Bu adamların kaçak oldukları her hallerinden belliydi ve şimdi bir münasebetsizlik edip böylesi bir yerde saklanmayı düşünerek kaçmak için değerli zamanlarını çoktan ziyan etmişlerdi. O, bunları düşünürken Halki, "Dur, hemen korkma!" diye müdahale etmek zorunluluğunu hissetti. "Kafandan geçen her şeyi anladım."

Eşdada, bir el hareketiyle Halki'nin hazırlandığını fark ettiği uzunca bir mazeret faslına izin vermeden, "Tamam arkadaşlar," dedi, "sizin durumunuza bir çözüm yolu bulacağım. Bizim efendiye sizi satın alması için bir tezgâh hazırlayacağım. Temkinli olursak efendiye yakalanmayız. Onun dışında tehlikeli olabilecek herhangi bir kişi yok. Çünkü efendi benim sayemde burada bir kâhyaya gerek duymuyor. Bir kâhyanın yapacağı bütün işleri ben hallediyorum. Neyse, bunları sonra da konuşabiliriz. Önce sizin için bir yer ayarlayalım. En az bir ay ahırda saklanmanız gerekiyor. Gelin bakalım. Orada size yatacak bir yer hazırlayalım."

“Çok seviniriz,” dedi Halki.

“Haydi öyleyse...”

Eşdada ağır kapısını açtı. İçerde bir sürü inek ve koyun gece-
liyordu. Burada, iç mekânı bölen tahta bir kat daha yapılmıştı.
Bir merdivenle çıkılan, samanların konduğu bu kat mükemmel
bir barınma yeri olacaktı onlar için. Üçü birlikte üst kata çıktılar.
Elleriyle samanları düzenleyerek yatacak bir yer hazırladılar.
O anda, artık bütün kişisel hikâyeler anlamını yitirmiş, hay-
vanların yaydığı sıcaklık, iyi bir uyku için ortam hazırlamıştı.
Halki ile Eşdada'nın bir iki hatır lafı bile hızla anlamını yitiri-
yordu. Eşdada onlara güzel bir uyku çekmeleri temennisinde bu-
lunduktan sonra, gıcırdayan merdivenlerden indi ve dışarı çıktı.
Bulundukları yerin pencere deliğinden Dilmun Dağları'nın zir-
velerindeki kamp ateşleri görünüyordu. Bu görüntü müthiş bir
huzur veriyordu onlara; aynı zamanda, en kısa sürede oralarda
olma isteğini kamçılıyordu. Şimdi oralarda ne yapıyorlardı aca-
ba? İkisinin de zihnindeki son düşünce bu oldu. Uyku, şevkatli
bir ebeveyn gibi her ikisini de kollarına aldı ve zihinler, uyku-
nun tatlı esrikliğiyle kendilerinden geçti, sabaha kadar.

Ertesi gün Şemura, pencere deliğinden sızan sabah güneşinin
teninde bıraktığı ısıyı, bir şeylerin perdelediğini duyumsayarak
uyandı. Gözlerini açtığında, ışığı engelleyen varlık biraz yana çe-
kilmiş ve ışık huzmesi, olanca parlaklığıyla Şemura'nın gözünü
almıştı. Bu yüzden ilk anda, tepesinde devinen şeyi seçememişti.
Dirsekleri üzerinde biraz doğrulduğunda sabah güneşiyle arasına
giren şeyin kendisini merakla seyreden genç bir kız olduğunu an-
ladı. Kız, yüzünü örten uzun siyah saçlarını zarif bir hareketle ku-
lağının arkasına almış, sonra da bir çuvalın üzerine oturmuştu.
Şemura uyku mahmurluğunu atmak için elleriyle gözlerini oğuş-
tururken ikinci bir defa göz göze geldiklerinde, kızı bir tası uza-
tırken buldu, “Ne bu?” diye sordu uykulu bir sesle.

“Yeni sağılmış bir tas süt. Eşdada akşam geldiğinizi söylédi. Akşam sizi çok merak etmiştim. Eşdada sizi buraya niye geldiğinizi açıklamadı. Ama anladığım kadarıyla o da bilmiyordu. Sanırım kaçaksınız, öyle değil mi?”

Halki de duyduğu seslerden uyanmış ve doğrulmuş oturuyordu şimdi.

“Evet bizler kaçagız,” diyebilirdi Şemura.

“Başladığınız işi yanlış sonuçlandırmışsınız. Kentten mümkün olduğu kadar uzaklara kaçacağınız yerde, buraya gelmeniz pek akıllıca olmamış doğrusu.” Sesinde şaşkınlıktan çok hayret okunuyordu.

“Tam tersine,” dedi Şemura. “Kimsenin aklına gelmeyecek yerler en güvenli yerlerdir.”

Kız biraz düşündü, sonra süt kaplarını ikisine de uzatarak ikram etti.

Halki:

“Eşdada, şimdi nerede?” diye sordu.

“Diğerleriyle beraber tarlaya gitti.”

“Burada kaç kişisiniz?” diye sordu Halki tekrar.

“On kişiyiz. Dördümüz kadın.”

“Şu anda bir tek sen mi varsın burada?”

“Evet, hatta efendi bile gitti. Ama biraz sonra Eşdada gelir. Tarlada çalışamayacak kadar yaşlı olduğundan basit işler verirler ona. Çoğu zaman efendiye hizmet işini o yürütür.”

“Amma yaptın!” diye takıldı Halki. “Eşdada ile birlikte de çalıştık. Buraya çok yakın bir evde, yaklaşık on yıl kadar öncedydi bu dediğim. Bu nedenle biliyorum: Eşdada benden en fazla beş altı yaş büyüktür ama söylediğin kadar yaşlı sayılmaz. Biraz işine geldiği için yaşlılık numarası yapıyor. Benim gibi inşaata sürülseydi eminim ki yaşamak için daha dinç olmak zorunda kalacaktı.”

“Hangi inşaatı bahsediyorsun? Ea Zigguratı mı bu yoksa?”

“Evet o.”

“Burada, oraya düşenler için ümidin kesileceği söylenir. Cezaya çarptırılan bir kölenin ölmeden önce gidebileceği son yer orasıymış, doğru mu?”

“Hem de nasıl? Ama biz burada olduğumuza göre, ölmeden önce başka yerlere de gidilebiliyormuş demek.”

Kız hafifçe güldü. Bu sırada ağılın kapısının açıldığını duyular.

“İşte, Eşdada geldi,” dedi kız.

Gerçekten de gelen oydu. İçeri girdikten sonra yukarı çıktı ve Halki’nin yanına oturdu. Onların hatır sorma faslı uzayınca Şemura’nın ilgisi kıza yöneldi. Şemura, kızın kendilerini nasıl gördüğünü merak ediyordu ve bu nedenle kızın tepkisini ölçmeye çalışıyordu. Ama konuşmasının bütün seyrinde, anlattıklarından çıkacak hayranlığı bir türlü kızda yakalayamamıştı. Bu nedenle olmadık abartılara kalkışmıştı. Ama bütün bunları, kızın gündelik işlerden birinin gereğiymiş gibi kabullenmesine karşı yapabileceği bir şeyi olmadığını hissetti. Aynı duyguyu iş dönüşü yeni gelenlerle tanışmalarından sonra da hissetti. Anladığı kadarıyla buradakiler, kendilerini, merhametleri yüzünden katlanmak zorunda kaldıkları birer baş belası olarak görüyorlardı. Onlar, diğerlerinin gözünde hâlâ birer yabancıydı ve hayatlarını, buraya gelmekle umursamadan tehlikeye soktukları için de kendilerine biraz kızgındılar. Bu hiç de beklediği bir ilgi değildi Şemura’nın. Bir şeyler kanıtlamışlardı ve bundan dolayı az da olsa şımartılmayı hak ettiklerine inanıyordu. Ama karşı tarafta hissettiği duygular bunun tam tersiydi. İlk fırsatta kendilerini terslemeye hazırdılar. Halki’nin ise olan bitene pek aldırdığı yok gibiydi.

Akşama doğru herkes geldikten sonra Eşdada, Halki ve Şe-

mura'yı da yanına alarak her zamanki gibi sefil yatakhanelerinin yolunu tutmuşlardı. Eşdada havayı yumuşatmak istiyordu. Bu odaya geldikten sonra, gevezeliklerin odak noktası, Eşdada'nın anlattıkları olurdu. Yeni gelen yabancıları tanımak için evin kölelerinde fazla bir gayret olmayınca, Eşdada'nın anlattıkları, yine herkesin ilgisini çekmekte gecikmedi:

“Dün gece efendinin odasına yine her zamanki gibi şarap götürmüştüm,” diye söze başladı Eşdada. Eski, fakat hâlâ göz alıcı bir tahta karyolanın üzerine oturmuş herkesin yüzüne şöyle belli belirsiz bir göz attı. Yatakhanelerin içini, daha hava kararmadan yakılmış, duvarda bulunan bir nişin üzerine konmuş kandil ısıtıyordu ve bu sefil hayatın insan yüzlerine kazınan çizgilerini daha da derinleştiriyordu. Kapıdan girişte, soldaki köşeye denk gelen yere serilmiş pis bir yatağın üzerinde miskince uyuklayan bir tanesi, esneyerek yattığı yerden doğruldu. Saçı sakalına karışmış bu adamın yanındaki yatakta başka biri, yorgun ayaklarını sürüyerek Eşdada'nın yanına gelip oturdu. Eşdada, kendisini dinlemeye can atan bu kalabalıktan memnun, söze yeniden başladı:

“Efendi, akşam depodan çıkarttığı hayli kırık dökük bir tableti masasının üstüne koymuş inceliyordu.” Bu sırada Halki'ye döndü, “Hani, sizi bahçede gördükten sonra içeri girmiştin ya! İşte o zamanki konuşma bu. Ama itiraf edeyim, sizin dışarıda bekliyor olmanızdan dolayı heyecandan yerimde duramıyordum.”

Böylece Halki ve Şemura'yı da hem sohbete dahil etmek istemiş, hem de onların, ötekilerin gözünde meşruiyet kazanmasını amaçlamıştı Eşdada.

“Ben içeri girince ‘çok garip’ diye bir söz çıktı ağzından. Ben de, ‘Saygıdeğer efendim, benim öğrenmeme tenezzül edip lütfederseniz garip olan o şeyi belki ben de kavrayabilirim,’ dedim.”

İçlerinden biri, “Amma laflar ediyorsun öyle!” dedi. Adı Uduha olan bu köle, kıt zekâsının kendisini her zaman efendilerinin gözünde zor duruma soktuğunu bildiği için, iyi konuşanlara imrenerek bakardı.

Eşdada,

“İşte bu yüzden sizden daha rahat yaşıyorum ya!” diye karşılık verdi Uduha’ya.

“Devam et!” diye atıldı Kummi adındaki kadın köle. Lafın devamını dinlemek için sabırsızlanıyordu.

“Sonra tablete işaret parmağıyla tıklararak: ‘Bu tablette çok eski bir su baskınından söz ediliyor,’ dedi. Yaklaştım, tablete baktım. Ama tabii ki, bu yazıdan bir şey anlamıyordum. ‘Şunu görüyor musun?’ diye parmağıyla bir şekil gösterdi. ‘Burada bir kelime var. Ama onun önündeki belirtece dikkat et,’ dedi, ‘bu, suyu ifade eden bir işarettir. Ama bugün artık kullanılmıyor.’

‘Sizi bu kadar şaşırtan kelime sadece su olamaz, efendim,’ dedim. İşte o zaman kavrayışımı taktir etti.”

Eşdada’nın zevkten ağzı kulaklarına varıyordu.

“‘Elbette su değil,’ dedi. ‘Bu çok daha eski bir sözcüktür. Su baskınları ve bataklıklarla mücadele eden atalarımın bütün benliğine işlemiş bir sözcüktür. Bugün artık, eski anlamıyla telaffuz etme imkânını ortadan kaldırmış olsak bile bu kelime, her Arat-râhın ruhuna işlemiş bir kavram olarak bizi hâlâ titretir,’ dedi. Suratına baktım, sarhoş olmasına rağmen yüzünde bir ürperti hissediliyordu. ‘Neymiş o, saygıdeğer efendim’ dedim. ‘Tufan,’ dedi ve sustu. Bu hikâyeyi hepimizin bilmesine karşın yine de, o kırık dökük tablette bizim bilmediğimiz başka gerçekler de vardı sanırım. Çünkü söylerken heyecanını bastırmak için derin bir nefes aldı: ‘Bu tabletin bir benzerini, bizim kent’in en eski tapınağı olan Ea Mabedi’nde, arşivi karıştırırken görmüştüm. Çok eski, bugün artık okuyamadığımız ilkel bir yazıyla, unutmama-

mız için yazılmıştı. Daha doğrusu, belki de bana öyle geldi. Ama bir düşünsene, bize uygarlığı getiren bu nehrin suları, amansız bir düşman gibi tarlalarımıza girip civar köyleri yerle bir etse, bizim uygarlığımızın sonu ne olurdu?’ dedi bana.”

Bir an sessizlik oldu. Sanki herkes, soru kendilerine sorulmuş gibi düşünceli bir hal aldı. Ama cevap sadece Şemura’dan geldi: “O zaman biz de burada köle olarak bulunmazdık!” dedi. Onun bu haddini bilmez meydan okuyan sözlerini duyunca odadaki herkes, başlarını bir an, sesin geldiği yöne çevirdi. Fakat hiç kimse, tanımadıkları bir yabancıнын kışkırtıcı sözlerini onaylamak istemiyordu. Haklı bile olsa, onların niyetinin ne olduğunu, buraya gelerek, kendi başlarını belaya soktukları anda belli etmişlerdi. Onlar baş belasıydı ve bu nedenle mesafeli durmak en iyisiydi.

Eşdada istifini hiç bozmadan devam etti:

“Efendi şunu da söyledi: ‘Bir gün, ulaşabildiğim kaynaklardan öğrendiğim yeni bilgilerle, şu anda, dini törenlerde okunanlardan farklı bir şiir yazmak isterdim. Tapınağın başkâtibi olarak benim gibi bir şaire her zaman böyle bir konu çıkmaz,’ dedi.”

Şemura, araya girdi,

“Ben eski bir asker olarak bu konuşmanızdan şunu anladım ki sizin efendi, Aratra’nın stratejik hedeflerini kendi ağzıyla söylemiş oluyor. Aslında bütün ova kentlerinin en hassas yerleri buralarıdır. Ama bunları tahrip etmeyi Zabalamlı komutanlar bile düşünmedi. Çünkü bataklığa dönmüş tarım alanlarını işgal etmenin bir getirisi yoktur. İşgalin de belli bir mantığı var. Ama biz köleyiz, efendilerin çıkarları, bizim hiç işimize gelmez. Yani ancak toprağı sulanabilen, bol verim alabilen Aratralılar köle besliyor, değil mi? Bu nedenle Aratra’da önemli birkaç bentle ıslah edilmiş yüzlerce küçük kanalın varlığı, bizim aleyhimize-
dir.”

“Böyle acayip şeyler tasarlıyorsan sen daha hiçbir şey yapmadan, tapınak rahipleri ve Agrab yapacaklarını öğrenirler. Burada onların haberi olmadan hiçbir şey gerçekleştirilemez!” dedi Uduha.

Hemen yanında Tutalya’nın da sesini işitti Şemura. O, sabahleyin süt getiren kızdı.

“Ben şimdiye kadar sizin gibi garip fikirleri olan kişiler görmedim,” dedi Tutalya. Yüzündeki neşeli ifade, her zamanki gibi yerli yerindeydi. “Ziggurat inşaatında çalışmak sizi yarı deli yapmış galiba. Ama durun bakalım, ben size güzel bir plan kuracağım şimdi: Ev köleliği, o azaplı Ziggurat inşaatında çalışmaya benzemez; fakat sizi bu eve aldırarak, o da olmazsa yakın bir yere düşürmek pek de zor değil aslında.”

“Sizin köle simsarlığına başladığınızı düşünmeye başladım,” dedi Halki. “Eşdada’dan sonra sen de aynı öneriyi getiriyorsun. Eğer köleliğe devam kararı alırsak, bizim kaçış nedenimizin sadece Ziggurat inşaatının ağır çalışma koşulları olduğunu düşünürsünüz. Ama sorun bu değildi, anlatabildim mi?”

“Bizim makul önerilerimize yakında kulak verirsiniz. Bundan hiç kuşum yok. Hem üstelik daha söyleyeceklerimi de bitirmemiştim: Sizi, efendiye biz tavsiye edebiliriz belki; ama sizi ona satacak birisi gerekli. Satış işlerini bu kente gelen Martular yapar genellikle. Belki bilirsiniz: Dilmun Dağı’nın eteklerindeki bölgelerde yaşayan göçebelere bunlar.”

“Efendinize satılmak için bir de onları aramaya hiç niyetim yok,” dedi Şemura.

Kız başını geriye atarak neşeli bir kahkaha savurdu:

“Hayır, bunlardan bazıları çalışmak için kente gelirler. Bu adamlardan çok tanıdığım vardır benim.”

Şemura,

“Ben de Martular gibi yapıp burada bir iş bulsam...” dedi.

“Bu saçmalıklara kafa yorma,” dedi Tutalya. “Seni bir şekilde tanır ve bulurlar; tanıyan biri çıkmasa bile Martu ve diğer yabancılardan çalışması, biz kölelerin emeği yanında fazla tutunamaz ve bunların çoğu, fazla sayıda insana gerek duyulan dönemlerin ardından, kenti terk edip hayvan sürülerinin başına, kabile topraklarına geri dönerler. Yoksa hiçbiri, borca batıp birer köle olmaktan kurtulamazlardı burada.”

“Buradan kaçıp Martu olmaya bile razıyım.”

“Ama onlar kendi soylarından olmayan erkekleri pek aralarına kabul etmezler.”

“Bunu da o Martu arkadaşlarından biliyorsun herhalde.”

Kız bir kahkaha daha savurdu.

“Her neyse, seni bizim efendiye ya da yakın bir malikâneye ancak bunlardan biri satabilir. Buraya satabilirse çok iyi olur. Sen diğer tanıdığım erkeklerden farklısın. En azından kızdığında ilginç fikirler üretiyorsun. Tarlaları su altında bırakmak ha! İşte bu gerçekten güzeldi.”

Şemura, planlarını uzun uzadıya anlatmayı denedi. Kızın ilgisini canlı tutmak hoşuna gidiyordu. Tam o anda Hakki, “Kalk, Şemura!” diye seslendi ona. “Bunlara bizim ufkumuzu anlatmak boşuna bir çaba olacak anlaşılan!”

Halki hışımla ayağa kalkmıştı ve gitmek için Şemura’yı bekliyordu. Mecburen o da ayağa kalktı; fakat bu beklenmedik tepkinin Tutalya üzerindeki etkisini yumuşatmak için bir şeyler gevelemek zorunda kaldığı bir anda Tutalya’nın, elini uzattığını görünce içini bir sevinç kapladı. O da elini uzatarak Tutalya’nın elini sıktı. Halki, kızın ukalalığına kızmış ve kendileriyle dalga geçtiğini düşündüğü için ondan hiç hoşlanmamıştı. Ama Şemura hem bu gece hem de sonraki geceler, içini huzursuz eden bir duyguyu o andan itibaren sürekli hissetmeye başladı. Şimdi, erkek kölelerin kaldığı bu yataktan çıkıp, geceledikleri ağıl-

daki samanlığa geçtiklerinde, aylardır ilk defa planlarında ve hayallerinde tatlı bir hülya, hayata hoş bir bakış ve kesinlikten eser olmayan bir kendiliğindelik hissetti. Gözünü uyku bürümeden önce ilk kez bir kızı düşünüyordu.

Kuşkusuz, eskiden bu kadar uçarı bir gönüle sahip değildi. Ama ölüm tehlikesini bu kadar yakından hisseden biri için peş peşe birbirleriyle çelişen kararlara varmak, her an birine âşık olmak ya da bir konuşmayla, Halki'nin yaptığı gibi ölesiye birine düşman kesilmek çok olağan bir durumdu. Daha sonraki günler, onla her konuştuğunda, kızın hislerini dalgalandıran uzak bir sevgilinin olabileceği ihtimali kendini daha çok belli ediyordu. Ama zamanla bunun da bir açıklamasını buldu: Böyle bir sevgili vardı belki ama, kızı çok fazla etkilemediği de kesindi. Eğer var idiye bile şüphesiz baş edilemeyecek türden biri değildi; buna emindi Şemura. Onu daha iyi tanımak için davranışlarını titizlikle gözlemliyordu. Tutalya'nın buradaki hiçbir köleye ilgisini gösteren bir yakınlık sezmedi. Fakat dikkatini sadece, mutlak alışverişini yalnızca onun üstlenmesi ve dışarıda çok fazla zaman harcaması çekiyordu.

O gün ahıra, akşama doğru süt sağmaya gelen Tutalya'dan, alışveriş yapmak için gittiği çarşıda niçin bu kadar kaldığını öğrenmeyi denedi. Tutalya, önce bu soruya şaşırmış gibi yaptı; ama konuşmaya başladığında nedense gerçeği söylemek yerine, Şemura'nın hoşlanacağını düşünerek bir keşif gezisi yaptığından söz etti: Geçen gece kendisine anlattığı dehliz kapağının bulunduğu burcu görmek için tarif ettiği yere gittiğini söyledi. Ama onun tarifindeki gibi yıkılmakta olan köhne bir yer bulacağına, onarım için bir inşaat faaliyeti görmüştü orada.

Şemura, tabii ki kızın getirdiği bu istihbaratı değerlendirecek durumda değildi. O sadece, gecikme nedeninin bu olduğuna inanarak büyük bir sevinç duymuştu:

“Biliyor musun?” diye sordu Şemura. Kızın başında durmuş, heyecanlı heyecanlı anlatıyordu. “O dehlizi geçerken biz, Aratra’nın rahiplerinin korkaklığını da keşfetmiş olduk ve onların hâkimiyetine karşı çıktık.”

Bu hikâyeyi kaçınıcı defadır dinliyordu Tutalya; bunun kendisini etkilemek için Şemura’nın en güvendiği konu olduğunu sezmişti:

“Aman ne kadar güzel!” dedi Tutalya. Sesinde Şemura’nın abartılı bulduğu coşkusunu yermeyi amaçlayan bir küçümseme vardı.

Şemura bu tepkiye biraz şaşırmıştı:

“Şey... Yani, anlattığım olay seni hiç etkilemedi mi?”

“Etkilemedi. Niye etkileyecekti ki? Güzel bir kaçış planı, aferin. Bunu mu duymak istiyordun?”

“Kısmen, ama hepsi bu değildi.”

“Etkilenmedim. Bu söylediklerinden başımın döneceğini mi sandın? Oysa durumun hiç de düşündüğün gibi değil. Farkında değilsin ama, sizden hoşlanmayan bu kadar insan içinde herhangi birinin ya da benim ağzımdan çıkacak ufak bir fısıltı senin hayatını bitirebilir.”

“Peki ya senin Martu?” diye hiddetli bir sesle karşılık verdi Şemura. İlk defa kafasını kurcalayan meçhul kişiyi bu şekilde dile getirmişti. “O, sana ve diğer insanlara ne verebilir? Onun hayalleri de, bir hayal olarak kaldığı sürece, benimkilerden daha mı değerli? Aslında onun vaatleri de, yaşam karşısında bir bir eriyecektir. Bunu biliyorum. Çünkü bu hayat hepimizin elini kolunu bağlıyor. Ama siz özgür taklidi yapıyorsunuz; bense her şeyin ayırdındayım. Aramızdaki fark bu bizim.”

“Peki sen birine ne verebilirsin? Aslında fethedilmeyeceğini sen de benim kadar iyi bildiğin Aratra’yı fethetmenin gizli yollarını mı, ya da savaş planlarını mı?”

“Gerçeği göremiyorsunuz. Siz korkaksınız!”

“İşte, derdin de bu! Her şeyi yargılıyorsun. Bütün yaklaşımların katı. Bütün herkesi kendi kişisel kanılarına ortak etmek istiyorsun ve bunu yapamadığın zaman da müthiş hırçınlaşıyorsun. İnsanları böyle yargılama. Ne yani! Bir tek sen mi biliyorsun hayatın gerçeklerini de bize öğretmeye kalkıyorsun. Karşında, senin düşüncelerini ve kaygılarını taşımayan birini gördüğün zaman büründüğün bu sivri üslubunu ve bir kaplan gibi saldırmaya hazır halini gördükçe, inan hiç de sevimli görünmüyorsun gözüme.

Aaa! Öyle üzgün bakma bana. Amacım seni kırmak değildi. Ama insanları hiç dinlemiyorsun; kimseyi anlamaya çalışmıyorsun. Hep yargılıyorsun. Seninle her konuştuğumda sanki beni mat edecek bir açığı yakalamaya çalışıyormuşsun gibi hissediyorum. Art niyet taşımadan, sadece anlamak için dinlemeye başladığın zaman konuşabilirim seninle.”

Bu kaplan benzetmesi Şemura’nın hoşuna gitmişti. Aslında üslubunun Tutalya’ya bu kadar sert görünmesinin nedenini de tahmin ediyordu: Bir kaçak olarak, ölümle yaşam arasındaki dar bir alanda gezinip dururken kimseyi uzun uzadıya dinleyecek pek vakti yoktu. Dinlenmeyi hak edecek olanın, en azından kendisi ve yaşamla ilgili yeni bir tespitle bulunması gerektiğini düşünürdü. Tutalya’nın da, sadece korktuğundan dolayı onu suçlamanın bir yolunu bulduğuna inanıyordu. Yine de daha fazla ortamı germek istemiyordu:

“Ben yargılarım. Çünkü ben böyleyim,” dedi. Ama yüzündeki gülümsemeye Tutalya karşılık vermemiştir. Bu nedenle ciddileşerek, “Özür dilerim Tutalya,” dedi. “Sen üzerime gelince ben de kendimi savunmak zorunda kaldım. Hani, sen dedin ya: ‘Hayatın benim iki dudağım arasında.’ Bu laf beni çok sinirlendirdi.”

“Sinirlendiğin zaman düşmanınmışım gibi davranıyorsun. Kimsenin hayatı kimsenin iki dudağı arasında değildir, merak etme. Tanrılar istemedikçe hiç kimse kimsenin başına felaketler getirecek konuşmalar yapamaz. Ben sadece senin gözünü açmak için söyledim. Öyle iri laflar ediyorsun ki, bazen seni kendi hayal dünyanda tek başına yaşıyorsun sanıyorum. Hani, sanki biz engel oluyoruz da, tersi durumda Aratra’yı yerle bir edecekmişsin gibi bir tavır takınıyorsun.”

“Hayır, siz engel olmuyorsunuz, ama yardım da etmek istemiyorsunuz; herkes işin ucundan tutsa Aratra diye bir bela kalırmıydı sanıyorsun?”

“Ucundan tutuyoruz ya! Sizi saklamak, cesaretten öte tam bir delilik. Bunu bile yapmaya mecbur değiliz, biliyorsun. Ama sen hiçbir şeyi yeterli bulmadığın gibi bundan da memnun olmuyorsun. Siz, ölüme bunca yakinken bizim de sizin kadar yakın olmamızı istiyorsun herhalde.”

“Ölmek ya da ölmemek benim derdim değil. Sorun bu değil ki? Biz, hepimizin kurtuluşu adına bir şeyler yapmak istiyoruz. Oysa siz kılınızı bile kıpırdatmıyorsunuz.”

“Hadi canım sen de... Yine o yaramaz çocuk haline geri döndün. Kendi durumun için kimseyi suçlama. Seni kurtarmak için yarın gelecek kişiye de saygılı ol biraz. Durumun pek parlak değil; onu da kızdırırsan benim yapabileceğim başka bir şey kalmıyor.”

“O kişi nasıl biri? Benim gibi seni yargılamıyor herhalde?”

“Onun hakkında bir şeyler öğrenmek istiyorsun galiba. Şöyle söyleyeyim: Çok akıllı bir insandır. Birkaç kere kölelik tuzağına düşmek üzereyken zekâsı sayesinde kendini kurtarmış. Çünkü hukuk ve anlaşmaları çok iyi bilir. O, bu özellikleri sayesinde, efendi olsun olmasın, bütün herkesi çok iyi idare eder. Tıpkı bizim Eşdada gibi. Kendisi kötü bir insan olmamakla bir-

likte konuşması biraz serttir. Böyle konuşursa alınganlık göstermeyin. Benim ricalarım sayesinde bu işi kabul etti ama, işin çıkarına olduğunu da çok iyi anlamıştır. Menfaatini korumasını iyi bilir çünkü.”

Övgü olarak söylenen bütün sözler içinde Şemura, nedense, bu adamın akıllı olarak tanımlanmasına kızmıştı. İnce taktiklerle bezeli kendi kaçışlarının gösterdiği gibi, akıl konusundaki övgüyü en çok kendileri hak ettikleri halde, Tutalya’nın, bayağı kurnazlıkları akıllılık diye övdüğünü düşünerek çok kızmıştı. Bu nedenle, Tutalya’ya haddini bildirmek için sabırsız bir öfke duydu:

“Anlaşmaları ve hukuğu çok iyi bilmek marifet mi sence. Dürüstçe hakkın olan şeyi talep edebileceğin hiçbir muhatap yok karşında. Bir köle için böyle olduğunu sanmak ve böyle hakları birilerinin kullanabildiğini düşünmek tam bir yanılgıdır. Bence pısırik Eşdada hepinizin aklını başından almış: Kölelerin efendilerle ve diğer kentlilerle hiçbir anlaşmaları yok. Eşdada’nın sizle efendiniz arasında arabuluculuk yapmaya çalışmasında garip bir yaltaklanma duygusu sezinliyorum: Ama senin bu davranışı akıllılık olarak gördüğünden en ufak bir kuşku yok. Senin Martun da, bundan başka bir yöntem kullanmamıştır, eminim. O adamdaki hukuk ve anlaşma yeteneği dediğin şey, olsa olsa budur.”

“Eşdada hakkında bu kadar bilgiyi ne çabuk topladın böyle bakalım! Efendi Kunanna’yı tanımazsın: Gençliğinde yaptığı zalimlikleri Eşdada bir bir anlattı bize; merak etme, senin tahmin ettiğin bir kişiliğe sahip değil o. Kunanna zevk için her türlü kötülüğü yapabilecek bir adamdır. Anlıyor musun? Bir yılanla aynı çuvaldayız ve bütün bu insanların yaşamı onun becerisine bağlı. Eşdada’ya böylesine düşmanlığı kimden öğrendin sen? O kırık burunlu uğursuz ihtiyar Halki’den mi?”

“Yok, hayır!” diye karşı çıktı Şemura. Doğrusu kızın Eşda-da’nın destekçisi olabileceği aklına gelmemişti. Üstelik Halki’nin kız hakkındaki kötü kanısının bin beterini kız da Halki’ye karşı duyuyordu.

“Nankörlüğün bu kadarı da fazla!” diye devam etti Tutalya. “Senin kadar saf ve temiz bir insanın, Halki’nin yolundan gidip nankörleşebileceğini doğrusu içime sindiremiyorum. Beynini iyice esir almış o. Hiçbir şekilde içinden gelen sesi dinlemiyorsun. Düşmanlığın yüzeysel, bunu biliyorum ama niye kindarların o soğuk havasını kapmaya çalışıyorsun, anlamıyorum. Erdemliliğinle herkesi ezip, biri de aynı şeyi sana yapıncaya kadar dünyaya meydan okumaya mı çalışıyorsun? Eşdada’yı benim yanımda dilediğin kadar küçük düşürmeye çalış! Ama o istediği sürece burada kalabileceğini anlamanız için onun düşmanlığını kazanmaya uğraşıp durma. Sen iyi bir insansın; bu kadar çabuk öfkene aklını teslim edip, insanları kendine düşman edecek tuzaklara düşmen çok kolay. Bu yüzden seni kollamaya çalışıyorum. Bir sürü sıkıntımın arasında bir de bu çıktı galiba.”

Tutalya hızla yerinden kalktı ve sağılmış sütü de alıp sinirli sinirli dışarı çıktı. Giderken ayağına çarpan kovadan taşan bir miktar süt yere saçılmıştı. Kızın arkasından bakarken, artık ne yapacağını bilemiyordu Şemura. Onunla ortak bir nokta yakalayabilmek için çok uğraştığını sanırken, bir anda, onu kızdıracak her şeyi söylemişti ve daha da kötüsü, bunu yaparak topluluk içindeki ince dengeleri öfkesine kurban edebileceğini de göstermişti. Şimdi, Tutalya’nın ahıra geldiği andakinden çok daha sıkın ve huzursuzdu.

Biraz sonra içeriye Halki girdi. Bahçede oylanmaktan biraz sıkılmıştı. Evde ne efendi, ne de diğer köleler olmadığı için bahçede dolaşmak sorun olmamıştı. Ama Eşdada, erzak almak için çarşıya gidince, yalnız başına kalmaktan canı sıkıldığı için sa-

manlığa geri dönüp Şemura'yla biraz çene çalmak istemişti.

Şemura, içerde, biraz önce Tutalya'nın oturduğu iskemlenin üzerine oturmuş, yalaktan yem yiyen hayvanları seyrediyordu. Halki de, bir süre, derisini okşadığı kara bir ineğin yalaktaki kaya tuzunu yalayışını seyretti. Kısa bir sessizlikten sonra Şemura'nın sikkın halini fark edip nedenini sordu. Şemura, Tutalya'yla olan konuşmalarını anlatamadığı için sadece onun kendilerini ve yaptıklarını pek ciddiye almayan tavrını bahane gösterdi.

Halki,

“Boş ver bunları evlat,” dedi. “Hiçbiri, bir şey anlamaz bunların. Kendilerini gerçekten zekâları ve kurnazlıkları sayesinde güvende sanıyorlar. Eşdada, efendiyi avucunun içine aldığını düşünüyor ve diğerleri de bu palavraya saf saf inanıyor. Bu numaraları ben de çok yaptığım için iyi bilirim: Bir sürü eğitimsiz köle arasında, kas gücünden başka meziyetleri olanlarda, kendini evin vazgeçilmez bir parçası sanma yanılgısı hep vardır. Efendilerin, konuklarına karşı yüzünü ağartacak kadar konuşmasını ve nezaket kurallarını bilen kölelerine ayrıcalık gösterdikleri doğrudur; ama kesinlikle vazgeçilmeyecek bir unsur değildir. Sırf bu özelliklerine güvenip haddini aşacak ukalalıklara kalkıştığı zaman, hiç tereddütsüz en büyük darbeyi bunlar yerler. Ben kendimden biliyorum; çünkü ben de sıradan biri değildim. Hesaptan, doğru dürüst hitaptan anlayan eski bir tüccardım. İlkgençlik yıllarımda köyümüze yapılan bir haydut baskını sırasında annemin ve babamın öldürülmesinden sonra Kaniş Kenti'ne gelip kendime bir iş kurmuştum. Ama işe bak: O gün haydutları püskürtemeseydik, daha Kaniş Kârum'a gelmeden önce tutsak olup köleliğe çok daha erken düşmüş olacaktım. Ama göreceğim iyi günler varmış demek. Her neyse: Taşınmış olduğum Kaniş, tam bir ticaret kentidir. Ticaret işine gözükara girip kazandıklarımın kıymetini bilemeyince, borçlarımdan do-

layı köle durumuna düştüm. Ama uçarı ruhum, o zaman bunu pek de ciddiye almamıştı. Alacaklım olan tüccarın, genç ve güzel karısının iyilikseverliği sayesinde rahat bir ev köleliği dönemim oldu. Adam beni Kaniş'te tutmayıp Aratra'daki evine getirmişti. Eşdada ile o zaman, Aratra'daki o evde tanışmıştık. O zamanlar ondan pek hoşlanmamıştım doğrusu: Onun aşırı temkinliliği, benim yanımda ona pısırik bir hava verirdi. Benden birçok şey öğrenmeye çalışıyordu; ama bunu hiç itiraf etmediği için gizli gizli benle sürdürdüğü rekabetinde buna cüret ettiği için onu, varlığımla tamamen ezmek için tedbiri elden bırakmıştım. Ben de ona, sürekli cüret gösterileri yaparak, o pısırik temkinini bir an olsun gevşetmesi için elimden geleni yapıyordum. Hatta öyle ki, evin efendisinin karısını bile ayartmayı başarmıştım. O zamanlar yakışıklıydım. Burnum böyle değildi. Hiçbir ağrıyı tanımazdım bile. Konumum o kadar iyiydi ki, Eşdada'ya bile efendicilik oynayacak kadar evi sahiplendiğimi biliyorum. Bu mutlu günler bir ihbarla son buldu. Bugün bile ihbarı yapının Eşdada olduğunu düşünüyorum. Ama bu konuda hiçbir bilgi edinemedim. Sadece, kocasının bütün niyetinden haberim olduğu halde bir sabah ağlamaktan gözleri şişmiş evin hanımına içki sunarken, evin efendisi büyük bir hışımla içeri girdi ve elinde tuttuğu kil tableti yanında getirdiği iki muhafıza teslim etti. Kendimi savunmama bile izin vermediler.

Benim de, o zamanlar tıpkı şu anda senin sahip olduğun gibi dünyaya meydan okuyan bir halim vardı. Aslına bakarsan ilk zamanlar köleliği bile önemsemiyordum. Bana oyun gibi geliyordu. Nasıl olsa borcum bittiğinde bu hayattan kurtulacaktım. Ama Ea Tapınağı'na hibe edilmemden sonra kurtuluşumun asla mümkün olamayacağını anlamaya başladım. Borcumla ilgili kayıtlar Ea Tapınağı'na verilmişti ve bu kayıtların başına hiç de iyi şeyler gelmeyeceğini, ben o zamanlar sadece bir söylenti sanı-

yordum. Evin efendisi, beni Ea Tapınağı'na hibe ettiğini söylerken gözlerindeki nefreti şimdi bile anımsıyorum. Bana: 'Karım-la olan ilişkini biliyorum. Beni öldürüp malıma mülküne göz diktiğini de biliyorum. Bunun cezasını Ea Tapınağı fazlasıyla ödetir. Çünkü bu tapınak, sizin gibi Aratra'ya zararlı insanların Aratra yararına çalışarak ölmesi gerektiğini bir ilke olarak kabul etmiştir. Bundan sonra kurtuluşun yok,' demişti. Aratra o zamanlar bana hâlâ yabancı bir şehirdi. Buralı değildim ve yasalarını bilmiyordum. Bu yüzden onun tehdidi benim içimdeki umudu söndürmeye yetmemişti.

Aslında ilk zamanlar işler hâlâ iyi gidiyordu. Ea Tapınağı'nın yaptığı ticarete bağlı olarak, kervanlarla uzak ülkelere mal taşıyordum. Ama bir seferinde, kervanda isyan çıkınca kısa bir özgürlük döneminden sonra soluğu Ziggurat inşaatında aldım, işin bu kısmını biliyorsun.

Ziggurat'ta çalıştığım onca zamanı aradan çıkartırsam, şimdi, o zamanki gençlik duygularımın çok uzağında olduğumu hissediyorum. O lanet inşaat, sanki içimi kurutmuş gibi... Oysa bu-rayı geldiğimden beri eski sevgilimi ve öldürmeye yemin ettiğim kocasını görmeyi düşünüyordum. Ama buna bir türlü cesaret edemiyorum."

Şemura heyecanla, "Sakın yapma bunu!" diye atıldı. "Hayatımızla oynarsın, bunu yaparsan..."

"Ama ya kendi kendime verdiğim sözler? O namussuzun bana yaptığı kötülükleri ona ödetmezsem neyin hayaliyle yaşayacağım ben?"

"E, sen de rahat durmamışsın ki ihtiyar," diye takıldı Şemura gülerek.

"Gerçek bu kadar basit değil: Adam karısını ihmal ediyormuş. Evlendiklerinden beri güzel bir iki söz bile söylememiş. Ona güzel laflar söylediğim zaman hep: 'Efendin olduğum için

mi böyle söylüyorsun, yoksa beni sevdiğin için mi?’ diye sorardı. Ben de: ‘Seni sevdiğim için’ derdim. Şuşa bile -adı buydu- aslında beni bir köle olarak görmek istemezdi. Ama canım sık- kın olduğunda, bu yüzden onunla fazla ilgilenmediğim zaman- lar bana bir iki emir vererek köle olduğumu hatırlatmaya çalışır- dı. Sonra da gönlümü almak için: ‘İyi ki sen kölesin’ derdi. ‘İs- tesem beni sevdiğini söylemen için bile emir verebilirim. Ama kocama bu konuda hiçbir uyarı yapma hakkım yok.’

O zaman kocasını müthiş kıskanırdım. Birazcık sevgi göster- meyi bilse, bu zavallı kadın benden sevgi beklemezdi herhalde. O aptal kocası olmasaydı, bu iyi huylu, uysal kadınla ne işim olabilirdi benim?

Kocasının, beni Ea Tapınağı’na hibe edeceğini ona söylediği gece, kaçmam için bir kadın köleyle bana haber yollamıştı. Ben- se kaçmadım. Çünkü köleliğimin bitmesi için mahkeme tarafın- dan verilen sürenin dolmak üzere olduğunu düşünüyordum. Üs- telik kaçmanın bir faydası olmayacağına, herkes kadar ben de inanıyordum. Kadın köle bana haberi getirdiğinde ‘Aptal!’ de- mişti. ‘Şuşa, kocasının kendisi için bu kadar hiddetlendiğinden dolayı gururlanmıştır bile; senin yokluğun buradaki kimse için büyük bir kayıp olmayacak. Onun bütün isteği kocasının eksik- liğini senle kapatmaktır. Ama adam yeterli dersi aldıktan sonra sana ne gerek kaldı ki? Bundan sonra senin burada olmanı Şuşa bile istemezdi. Ama sen de kendi payına, burada hiçbir kölenin yaşayamayacağı kadar eğlenerek ayrılıyorsun.’

Kadının bana karşı söylediği bu zehirli sözler, aslında beni sevdiğini gösteriyordu. Ona acı mıştım. O akşam kendimden başka herkese acıyordum zaten. Çok garip: Sanki dünya için kutsal bir görevi yerine getirmekten dolayı bir sevinç ve huzur- la herkese yüce bir şevkat gösteriyordum.”

Sonra bir an durdu:

“Şuşa şu anda kırk beşinde bir kadın olmalı. Saçlarına ak düşmüş, yüzü kırışmıştır. Ama yine de güzeldir.”

Şemura:

“Ziggurat...”

“Ha! Evet, Ziggurat...”

Sonra aklına bir şey gelmiş gibi yine öfkelen-di:

“Bu Ziggurat denen illetin beni Eşdada’ya benzeteceğini düşünmek bile istemiyorum. Onun gibi pısrık, korkak ve içtenpazarlıklı bir insan olmak istemiyorum. Ama, gençliğimdeki gibi bir heyecan var mı içimde? Dünyaya meydan okuyan halime yenden dönebilecek miyim?”

Eşdada’nın, yanımdayken eski iddiamızı aklından geçirdiğini biliyorum. Bana, kendisinin haklı olduğunu kanıtlamak için, bu evin gerçek sahibinin kendisi olduğunu ima eden kurumlu hareketleri beni çileden çıkarıyor. Efendisini bile avucunun içine aldığını, bize bir yer bulup oraya yerleştirebileceğini söyleyişindeki büyüklenmeyi hissettin mi?”

Giderek daha da öfkeleniyordu:

“Tükürürüm ben onun lütfuna! Bize yardım edecekse bunu yapmanın en samimi, en öncelikli kölelik görevi olduğunu bile-rek yapmalılar. Ne de olsa bu korkakların yapamadıklarını biz yapıyoruz. Efendilerine karşı geliyoruz. Şu anda onların efendileri varken, bizim emir alacağımız hiç kimse yok. İçin için bize imreniyorlar. Ama yine de hâlâ bize lütuf yapıyorlarmış gibi tavırları yok mu? Benim canımı sıkın da bu işte! Bak ne diyeceğim Şemura: Kadınlar bizim yaptığımız bu faaliyete daha çabuk ikna olurlar. Rugen’i fark ettin mi?”

“Nasıl biriydi o? Hani şu orta yaşlı, kısa boylu, mavi gözlü kadın mı?”

“Hah! Evet o. Bize bakışını hatırlıyor musun?”

Şemura böyle bir bakışı hatırlamıyordu. Ama onu hep Eşda-

da'nın yanında gördüğünü anımsıyordu.

Acı bir gülümsemeyle, "Saçlarını da hep topuz yapıyor," diye ekledi.

Halki, Şemura'nın son sözcüklerini duymadan devam ediyordu:

"Kadınlar hep gerçek bir erkek gibi davrananlara inanırlar."

Tam o sırada bahçeden gelen, işlerinden dönmüş diğer kölelerin seslerini duydular. Bu seslerdeki canlılık, sıkıntılarını biraz dağıttır gibi oldu. Onlara katılmak için farkında olmadan ayağa kalktıklarında Halki, Şemura'ya, "Bu akşam onları ikna etmek için elimizden geleni yapalım," dedi.

Şemura, bu sözleri başıyla onaylamıştı; ama, ikna etmek için şimdikinden daha başka ne yapabileceklerini bilemiyordu doğrusu. İşten gelen kadın köleler hemen tandıra geçtiler ve içerdeki ocağı yakıp akşam için yemeği hazırlamaya giriştiler. Erkekler, bahçenin ortasındaki kuyudan su çekerek ellerini yüzlerini yıkadılar ve bir çınarın altındaki tahta divanda oturup dinlenmeye çekildiler. Bugün efendilerinin bağlarında bir hayli çalışmışlardı ve yorgunluk atmak için içecek bir şeyler hazırlamak üzere aralarından birini seçmeye uğraşıyorlardı. Tahta divanda yer bulamayanlar, kendilerini yere atıp uzanarak, yerlerinden kalkamayacakları mesajını veren miskince bir vücut diliyle, içecek hazırlama işini başkalarına yıkmaya uğraşıyorlardı. Şemura ve Halki yanlarına gelince, kibarca aralarına buyur ettiler; ama hiçbirisi bir yer göstermedi. İkisi de yere uzananların yanına, çimenlerin üzerine oturup gelenlerin sohbetini dinlemek için dikkatlerini konuşanların üzerine yoğunlaştırdılar. Kısa sürede bütün herkesin ilgisi, hararetle birbirlerine bir şey anlatmaya çalışan iki genç çocuğun üzerine çevrildi. Çünkü herkes, dalgaya alınacak matrak bir konu bulduklarının farkındaydı. Gençlerin konuştukları konu, herkesin bilgisi dahilinde olan bir sevda mese-

lesiydi: Efendilerinin toprağına komşu olan yandaki bağda çalışan iki genç kız köle için sarf ettikleri çaba, topluluğun en gözde konusuydu şimdilerde. Bugün ikisi de sevgilileriyle konuşabilmeyi başaramışlardı. Fakat kızların kararsızlıklarının üstesinden bir türlü gelememişlerdi. Bu heyecanlı delikanlıları, kendilerine içecek bir şeyler getirmeleri konusunda ikna etmek daha kolaydı artık. Çünkü, abartılı da olsa, kutlanacak bir bahane vardı şimdi. Ama delikanlılardan biri, bu abartıya kendisini kapatarak efendinin içki deposundan iyi cins bir testi şarap getirmeyi teklif etti. Ayağı kalkmış, bu konuda kararsız kalabalığı daha da heyecanlandırmak istiyordu. Efendinin gelme vakitleriydi ve ellerinde onun şarabıyla yakalanırlarsa kendileri için hiç iyi olmazdı. Bu sırada kadınların yemeğin hazır olduğunu bildiren seslerini duydular. Yapılan yemek çağrısı, şarap getirme konusundaki anlaşmazlığa son vermişti. Çınarın altında bekleyen herkes, tandıra gidip yemeklerin başına iştahla çöreklandılar.

Biraz sonra dışarıdan Eşdada ile birlikte eve dönen efendinin sesi duyuldu. Efendi, içerdeki kadınlara kendi yemeğinin de getirilmesi talimatını veriyordu. Dışardan gelen bu sesler Halki ve Şemura'yı tedirgin etmişti. Yavaşça yerlerinden kalkarak tandır kapısının arkasına geçtiler ve kapının açılma olasılığına karşı tetikte beklediler. Fakat efendinin ve Eşdada'nın uzaklaşan sesini duyarak tekrar yerlerine, yemek tabaklarının başına oturdular.

Biraz önceki tedirginlikten dolayı eski neşesi kaçmış olan toplulukta yemek faslı bitince, tabaklar, kadınlarla iki erkek köle tarafından bahçedeki kuyunun başına taşındı ve orada, tahtadan büyük bir haznenin içine atılıp yıkanmaya başlandı. Karnı doyan erkekler, biraz sonra yatakhanelerinin yolunu tuttu. İşleri biten kadın kölelerin de oraya geleceklerini biliyorlardı.

Yemek sırasında Tutalya orada değildi. Şemura, onu görmek

ve nerelere uğradığını öğrenmek için sabırsızlanıyordu. Dışarıya, yine o çarşı alışverişlerinden birini yapmak için çıktığını söylemişlerdi. Biraz sonra işlerini bitiren kadın kölelerle birlikte Tutalya da içeri girdiğinde, Şemura, onu gördüğüne hem sevinmiş, hem de rahatlamıştı.

Tutalya, Şemura'yı görür görmez, "Seni ve Halkı'yi bir malikâneye yerleştirmeyi başaraabileceğiz galiba," dedi. Bu söz Şemura'da tekrar bir iyimserlik ve umut yaratmıştı. Tutalya'yla daha fazla gevezelik etmek isterdi; ama Halki'nin gür sesi topluluğu susturmuş, önemli bir şey anlatacak olmanın verdiği bir cüretle, konuşan herkesin yüzüne dik dik bakarak gerekli ilgi ve dikkati sağlamıştı. Konuşmak için tam zamanı olduğunu düşünüyordu. Çünkü az önce Eşdada içeri girmiş ve kadro tamamlanmıştı:

"Dün gece rüyamda kimi gördüm biliyor musunuz?" diye söze başladı. Herkesin merakını çektiğine emin olduktan sonra, sorduğu soruya kendisinin yanıt vermesinde bir sakınca görmeyerek, "Absu'yu," dedi. "Hani, şu devlerin ilki olan tanrı... Artık hiçbir ilahide adı anılmıyor. Oysa ben onu görür görmez tanımıştım. Çünkü böyle şeyler insana malum olur. Ama beni asıl şaşırtan, o heybetli halinden eser kalmamış olmasıydı. Ne kadar zayıflamıştı anlatamam. Şişka, beli bükülmüş bir ihtiyar gibiydi. Hiç de görkemli bir hali yoktu. Uzamış bembeyaz saçları yapığı gibiydi. Üst tarafı çıplak bedeninde kaburgaları sayılıyor. Bana yaklaştı ve neden bu kadar çok şaşırdığımı sordu. Ne söyleyeceğimi bilemiyordum. Tanrıların babası, dev tanrı Absu bu olamazdı. Üstelik ben onu öldü bilirken, o yaşıyordu. Fakat bu haliyle, yaşaması ölümünden daha hayırlı görünmüyordu. O kapkara gözlerindeki ışıltı olmasa tanrı olduğunu bile düşünmezdim. Ama belki de öfkeydi onun gözlerindeki parıltının nedeni.

Bana: ‘Siz insanların sandığı gibi değil,’ dedi. Sanki aklımdan geçenleri okumuş da, kafamda oluşan sorulara cevap veriyor gibiydi. ‘Diğer tanrılar beni öldürmediler. Öldüremezler de... Ben, alıp başımı onlardan çok uzaklara gittim ve ben gittikten sonra da, bunu fırsat bilip benim ve düzenimin düşmanı ke-sildiler. Oysa ben, insanlar yaratılırken hepsi kendi emekleriyle yaşasınlar, birbirlerinin haklarına göz dikmesinler istemiştim. Tabii bu sözlerimin hiçbirisi, ilahilere girmedii. Diğer tanrılar, daha insanlar yaratılmadan önce beni çoktan ölmüş göstermeyi yeğlediler. Sözlerim, onların işine gelmezdi tabii. Kendi öz babalarına karşı ayaklanıp iktidar mücadelesi için bana ve karım Tiamat’a açtıkları savaşı övüne övüne anlatma alçaklığını, tabii ki, taktir edilmesi gereken bir marifet gibi göstermek zorunda hissettiler. Yaptıkları taktir edilsin diye, insanların arasındaki savaşlara ve zulümlere hiç ses çıkarmadılar. Sonraları, bu çılgınlıklarından pişmanlık duyduklarını biliyordum. Çünkü insanların çığırından çıkmış halleri, savaş meydanının galiplerinin, yenilen tarafın kentlerindeki tapınakları yıkmalarını ve bu tapınakların sahibi tanrılara küfürler savurup sunularını yasaklamalarını da beraberinde getiriyordu. Tanrılar, kendi yarattıkları bu varlıklar tarafından küçük düşürölmeyi içlerine sindiremiyorlardı. Artık bunun önüne geçemeyeceklerini anlayıp bütün insanları yok etme kararı almışlardı. Onları bu kararından döndürmeye çalışan tanrı Enlil değil, ben ve Tiamat’tır. Enlil onlar içinde en saf oğlumdur. Ama bu zayıf iradeli, yumuşak başlı tanrının diğerlerinin oyunbazlıklarına karşı çok çabuk pes edeceğini ve yakasını onlara kaptıracağını biliyordum. Nitekim herkesin, bildiğini sandığı Ninlil’e Nunbirdu Irmağı’nda bir yelkenli içinde tecavüz etme suçlaması bunla ilgilidir. O olaydan sonra Enlil yeraltı ülkesine sürgüne gönderilmişti. Ama bu olayı hep tufandan önce olup bitmiş bir suç gibi gösterdiler. Halbuki bu kumpas,

Enlil'in, tufan sırasında insanları kurtarma çabasından sonra hâzırlandı.

Her neyse, diğér tanrılar kendi ihtiraslarına yenik düştüklerinden dolayı, hep tutkuları için savaşanları, hep yağmacıları, haydutları ve efendileri desteklediler. Köleler onlar için önemli değildi. Efendilerin köle emeğini yağmalaması, bu tanrıların, benim ürettiğim her şeyin üzerine çöreklenmelerinin aynısı olduğu için, kölelere uygulanan zulmü asla görmek istemediler. Onların, efendilerin ve galiplerin yanında oluşu, sizin bu kadar acı çekmenizin nedeni oldu. Ama ben size yardım edeceğim. Hiçbirinin haberi olmayacak ama sen ve Şemura, muhafızların gözünde görünmez olacaksınız. Size yardım eden kim olursa, onların da yaptıkları efendileri tarafından bilinmeyecek. Dirlik ve düzenin yeniden kurulması sizin elinizde. Daha yapabileceğim başka şeyler de olsaydı yapardım; ama ben de şu anda özgür değilim. Bu nedenle çok fazla bir şey gelmiyor elimden. Ama kazanırsanız dirlik ve düzen geri gelecek. Dirlik ve düzenin olduğu yerde adalet olur. Benim adaletimi yeryüzüne getirmek için savaşıyorsunuz. Unutmayın: Sizin tanrınız benim. Son umudum sizsiniz. Kazanamazsanız hiçbir zaman adalet olmayacak. Çalışanlarla, ürünlerin sahipleri başka başka kimseler olacaklar' dedi. Son duyduğum sözleri bu oldu."

Bir anda odada oluşan sessizliğe bakıldığında, herkesin, bu hikâyeye inanmak istemese bile, çok etkilendiğı anlaşılıyordu. Bu adamlara biçtikleri değerdén çok daha fazlasına sahip olabilecekleri ihtimali, onları biraz şaşırtmış ve ürkütmüştü. Herkes, Eşdada'nın bir şeyler söylemesini bekliyordu. Nihayet Eşdada: "Bütün bu anlattığın şeylerin olabirirliğini Efendi Kunanna ile tartışmalıyım" dedi.

Halki,

"Sakın bunu efendine söyleme!" diye bağırdı. "Absu'yu,

özellikle Ea'ya ispiyonlamak demek olur bu. Kunanna, bir Ea rahibi ve bilineni tekrar etmekten başka, sana ne söyleyecek? Oysa ben yeni şeyler söylüyorum.”

Eşdada,

“Bu anlattıklarının hepsi uydurma!” diye itiraz etti. “Ben seni eskiden beri tanırım; sen de hiç tanrıların adamı olacak göz yoktur. Ömrün hep meydan okumakla geçti. Öyle ki, tanrılara bile meydan okudun. Şimdi bile tanrılardan ihsan bekleyeceğin yerde, kalkmış Absu'yu kurtarma görevini üstleniyormuş gibi kibirli bir kuruntu içindesin. Oysa tanrılar kibri hiç sevmezler.”

“Belki de haklısın. Ama tanrılar insanları ne için yaratmışlardı? Hatırlasana: Önce Tahıl Tanrıçası Anşan ve Sığır Tanrı Lahar'ı yeryüzünde kendilerine yiyecek ve giyecek sağlasınlar diye görevlendirmişlerdi. Ama onlar sarhoş olup görevlerini yerine getiremeyince, bu defa kendilerinin suretinde insanlar yaratmaya karar verdiler. Bütün bunlar gösteriyor ki, insanın kaderiyle ilgilenmek tanrıların çıkarınadır. Sadece bu kadar da değil, insanı iyi yönetmeleri de gerekmektedir. Çünkü eğer savaşlar olmasaydı, daha çok insan, ürünleriyle uğraşıp tanrılara daha çok sunu yapabileceklerdi. Ama savaşlar ve yağma hem inancı hem de ürünleri azaltır. Oysa efendilerin ganimet ve köle bulabilmeleri için savaşmaları gerekiyor. Hem bizle hem de kendi aralarında. Bu nedenle kölelik yok olursa savaş da yok olur. Absu'nun bizi desteklemesi boşuna değil.”

“Ama söylediklerin en temel gerçeklerle çelişiyor: Tufan günü, insanlara yardım eden Enlil değil, Enki idi. Herhalde isimlerindeki benzerlik yüzünden böyle yalın bir gerçeği gözden kaçırdın.”

“Dedim ya: Apsu'nun söylediği, Enlil'e bir komplo kuruldu-ğuydu. Demek ki bize anlatılan hikâyeler, hep başka başka gerçeklerin üzerini örtmek için kullanılmış. Ama gördüğüm rüya,

eğer senin düşündüğün gibi benim zihnimin ürettiği saçmalıklar değilse, Absu bizi kurtaracağına söz verdi. Üstelik sadece bize değil, dağlardaki isyancı kölelere de yardım ediyor: Kaç zaman-
dır Aratralılara teslim olmadan Dilmun Dağları'nda ayakta kal-
mayı başarıyorlar. Absu'nun yardımı olmadan bunu başarmala-
rı olanaksızdı.”

Halki söyleyeceklerini bitirdiğinde, Şemura da onu destekle-
mek için birkaç şey ekleme gereği duydu:

“Şu anda arkadaşlar, en az sizin kadar şaşkın durumdayım.
Halki böyle bir sırrı henüz benle paylaşmamıştı. Ama yine de
söylediklerinin doğruluğundan en ufak bir kuşkuya düşmedim.
Çünkü Halki'nin sözü, yasa kabul edilirdi inşaatta; bu gerçeğin
tanığı olarak rahatlıkla şunu söyleyebilirim ki, doğrusu, tanrı ol-
saydım, ben de Halki varken başkasıyla muhatap olmazdım. Zi-
ra, Halki'nin yerinde bir başkası olsaydı, öldürüldüğünü Aratra-
lı rahiplerden öğrendiğimiz Absu'yu rüyasında görse, uyandı-
ğında hemen tapınaklara koşarak böyle bir yanlışlıktan kendileri-
ni esirgemesi için Anu'dan, Enki'den yardım isterdi. Ama bir
tek Halki gerçeği görebilecek kadar cesur davranabilir. Bu ne-
denle seçilmiş biri olmasına şaşmamak gerektiğini düşünüyö-
rum.”

Eşdada gergin, alnı kırış kırış bir halde onları süzüyordu. Di-
ğerleri susunca, bu iddialara yanıt olarak, “Merak etmeyin,” de-
di. “Kimse sizi Efendi Kunanna'ya ihbar etmez. Söylediklerinin
bir tekine bile inanmasam da benim karakterimde ispiyonculuk
yoktur.”

Bir an sessizlik oldu. Kimsenin beklemediği bu Absu hikâ-
yesi, herkesi biraz rahatsız etmişti. Buradaki köleler hiçbir za-
man bu iki kaçağı önemsememişti; onlara zoraki yardımları,
başlarından istedikleri zaman def etme rahatlığını taşıyordu. Oy-
sa, sınamayı hiç istemedikleri bir güç, eğer bu adamlara yardım

ediyorsa, bu ikisinden, istedikleri zaman kurtulma şansları yok demekti. Üstelik şimdiye kadar hiç kafa yormadıkları halde şimdi biraz düşününce, bu adamların o inşaattan rahatlıkla kaçabilmeleri ve bunca zamandır yaver giden talihleri, gerçekten de akla sığmıyordu.

Kimse, şimdi oluşan sessizliği bozacak yeni bir konu açmaya cesaret edememişti. Halki, bu havayı dağıtacak gevezelikler başlamadan önce onları düşünceleriyle baş başa bırakmak için Şemura'ya işaret etti. Tam ayağa kalkacakları sırada, Tutalya, “Yarına hazır olun!” diyebilirdi.

Şemura, ilk defa, bu kızın sırf iyilikten öte, Martu ile beraber kendilerinin satış işinden başka bir çıkarı olabileceğini düşündü. Halki'nin, onu bir kez daha peşinden sürüklemeye başladığı şu sırada, büyük hedeflerin hepsini bir yana bırakıp ev köleliğine razı olma fikri, hiç bu anki kadar itici gelmemişti. Yine de, “Hazır oluruz,” dedi.

Yataktan çıkarken Şemura, Halki'nin kulağına eğilip, “Bütün bunlar nereden aklına geldi ihtiyar?” diye sordu. “Neden böyle bir öyküde, büyük bir tanrıdan değil de, Absu gibi artık neredeyse unutulmuş eski bir ilahtan söz edip durdun?”

Tam o sırada yukarı kattaki çalışma odasının penceresinden sarkan efendi, “Uballit, Uduha, eğer kuyudan su çekmeye gidiyorsanız bana da su getirin,” diye seslendi. Şemura ve Halki, gecenin karanlığında yaşlı efendinin kendilerini köleleriyle karıştırdığını anlamışlardı. Şemura: “Derhal, efendim!” diye karşılık vererek, Halki'nin de kolundan tutup mutfığa gidiyorlarmış gibi yaptı ve efendinin içeri girdiğini fark edince, yataktan yolunu tuttu.

Dışarıdaki sesi duydukları için bütün köleler kapıya koşmuşlardı. Bu ikisinin, Uballit ve Uduha olmadığını efendinin bir daha pencereye çıktığı takdirde anlayacağından korkmuşlardı.

Ama biraz sakinleşince kuşkuları büsbütün arttı. Hiç kimse sinirlerini geren bu iki adamı tersleme cesaretini kendinde bulamıyordu. Sonunda, adı Uballit olan köle “Teker teker benle gelin, sizi ağıla götürüyem,” dedi. “Efendi görürse de yanımdakini Uduha sanır.”

Uballit, efendiye bir daha yakalanmadan Halki ve Şemura’yı ağıla bıraktı. Arkadaşlarının yanına döndüğünde, onlara yardım ettiğı için gururluydu; Uballit’in, Şemura ve Halki’yi bahçenin bir ucundan diğeri ucuna geçirirken, efendilerinin her an pence-rede görünme olasılığı nedeniyle yaprak gibi titremesine karşın diğeri ikisinin birer heykel kadar soğuk bir rahatlığa sahip olmaları elbette kimsenin gözünden kaçmamıştı. Bu iki adamın çıl-gınca cesaretleri, kendilerinde bulunmayan bir erdem olarak ilk defa bu kadar dikkatlerini çekiyordu. Ama bütün tehlikeli hayranlıklar gibi bu da, ertesi güne kadar, insanın kendi ruhunun sıkıntılarını tedavi eden bir kontrol düzeneğı sayesinde, unutul-maktan öteye gidemedi.

Ertesi sabah, “Haydi kalkın bakalım uykucu tembeller!” diye bağırarak biri, ayağıyla dürterek uyandırdı onları. “Çoktandır, Tutalya’yla benim mekânımı işğâl eden kaçaklar sizlersiniz demek. Ama bizim neşemizi kaçırdığınızın bilmem farkında mısınız?”

O anda, “Bütün bunları herkesin bilmesi gerekmiyor, domuz herif!” diye bağırarak adamın yüzüne bir tokat atmaya kalkıştı Tutalya.

Şemura’nın korktuğı başına gelmişti. Olmadığına kendini inandırmaya çalıştığı Martu’ydu bu. Adam, Tutalya’nın bileklerini çevik bir hareketle yakalamış, yılışık yılışık gülüyordu.

“Bu kadar utanma güzelim. Nelerden olduğumuzu bu adamlar da bilsinler ki, niye onlara yardım etmek niyetinde olduğumu daha iyi anlasınlar,” diye yılışıyordu.

Şemura, dirsekleri üzerinde doğrulmuş nefretle adama baktı; ama başka türlü bir tepki vermenin de tehlikeli olacağını düşünüyordu.

“Sizin gibiler her yerde sorun çıkarmaya bayılıyorlar,” dedi adam. “Dilmun’daki kaçaklar da, bizim Martu kabilelerini rahatsız etmeye başlamışlar. Ama Aratralılar büyük bir askeri birlik hazırlıyorlar. Kendi gözlerimle gördüm, çok büyük bir faaliyet var. Beni bile askere almak istediler. Duyduğum istihbaratlara göre, her gece dağlarda yanan ateşin çevresinde hiç kimsecikler yokmuş. Sırf Aratralıları, kalabalık olduklarına inandırmak için yakıyorlarmış bu ateşi. Kolay bir galibiyet olacak Aratralılarınki herhalde.”

Adam, Tutalya’ya iyice sırnaşmış ve kolunu onun boynuna dolamıştı. Artık Tutalya’nın da bir itirazı kalmamıştı bu duruma. Adam, gücünü Tutalya’ya ispatlamak niyetindeydi. Karşısındakilerin çaresizliğini Tutalya’ya gösterebilmek, böylece kendi konumunun sağlamlığını ve Tutalya’nın da doğru tarafta olduğunu ona kanıtlamak istiyordu. Bütün bunları, hem bu nedenle, hem de Tutalya’dan bu ikisinin dikbaşlılığını öğrendiği için kafalarında herhangi bir kurtuluş ümidi kalmasın diye söylemişti. Çünkü bu satış işini gerçekten önemsiyordu ve ihtiyar Eşda’nın bu konuda elini çabuk tutup kendilerine rakip olabileceğini Tutalya söylemişti.

İkisinin de hayal kırıklıklarını zevkle izleyerek, “Size yardım edeceğim,” dedi. “İkinizin durumu, insanda acıma hissi uyandırıyor doğrusu. Bakın şimdi: Bir hafta sonra buraya tekrar geleceğim ve birlikte bir malikâneye gideceğiz. Yapacağım satıştan hem siz, hem de biz memnun kalacağız, anlaştık mı?”

İkisi de Martu’nun sözlerine bir karşılık vermediler. Şimdiye kadar bu ev köleliği hakkında birbirlerine konuyu açmasalar da, bu satış fikri akıllarının bir köşesinde hep vardı. Ama bugün ilk

defa Martu sayesinde, buralardan kaçıp kurtulmak için kesin bir karar verdiler.

Martu, kendisi için konuşulacak başka konu kalmadığına emin olduktan sonra, yanına Tutalya'yı da alarak aşağıya indi. Dışardan, ne konuşulduğu anlaşılmayan sesleri, hâlâ kulaklarına geliyordu. Adamın sesi oldukça neşeliydi. Tutalya ise hızlı hızlı bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. Belki de bir tartışma vardı aralarında.

Şemura, böyle bir adamın varlığına hiçbir zaman inanmak istememişti. Adamın varlığından çoktandır haberdar olmasına karşın hep bir şaka gibi gelmişti ona. Sanki, Tutalya'nın, kendisini kızdırmak için yarattığı ve kendi kuruntularının beslediği bir hayal gibi görmeyi yeğlemişti. Belki de bu yüzden, şimdi karşısına geçip hiçbir konuda bir parça bile ümit bırakmamak için kendilerini ezmeye çalışan adamın küstahlığına bu kadar çok kızmıştı. Halki gibi rahat değildi şu anda.

Onun bu durumunu anladığı için Halki, "Boş ver bunları!" diye teselli etmeye çalıştı. "Adam sadece kıza hava atmaya uğraşıyordu. Bu kadar canını sıkma."

Şemura, dişlerini sıkarak, "Buradan bir an önce gitmek istiyorum Halki. Ama Mantu'nun söylediğini işittin: Eğer dağlara vardığımızda Aratralılar bizimkileri silip süpürmüş olurlarsa bütün her şey boşa gidecek. Buna izin veremeyiz."

"Elbette vermeyeceğiz. Daha en başında hedefimiz buydu. Ama kıza zaafından dolayı burada kalma hayallerine kapıldın. Senin bu halin beni de kararsız bıraktı doğrusu. Verdiğimiz ilk karar en doğru oldu."

"Evet, ama bu sadece bizim isteğimiz değil, onlar da bizi bu karara zorluyorlar. Bizi efendilere meydan okumak zorunda bırakıyorlar. Yakalanmayacağımızı, Absu'nun bizi koruduğunu, kendi kurnazlıklarının aslında ne kadar korkakça ve aptalca ol-

duğunu kanıtlamamızı istiyorlar. O halde, biz de kanıtlayacağız bunları. Hem de ne pahasına olursa olsun!”

Halki, hiç söz söylemeye gerek duymadan Şemura'nın ne hissettiğini ve ne kastetmeye çalıştığını anlamıştı.

Samanlıktan indiler, ağılın kapısına gelip hafif aralıktan dışarı baktılar. Ne efendi ne de bir başkası, zorbalığı hatırlatan hiçbir şey yoktu dışarıda. Sadece, güneş ışınları ve kuşların cıvıltıları vardı. Şemura kapıyı usul usul açtı. Kaç gündür tenlerinde hissetmedikleri güneş, gözlerini kamaştırdı. Avludan geçerek dış kapıdan sokağa çıktılar. Kentin caddelerinde dolaştılar ve hiçbir engelle karşılaşmadan, gündüz açık olan kent kapılarından birinin önüne geldiler.

Kent dışına çıktıklarında, uzakta, nehrin karşı kıyısındaki Ziggurat'ın inşaat çalışmalarını içleri burkularak seyrettiler. Her bir köşesinde birçok anıyı barındıran bu dev yapı, kendileri olmadan da yükselmeyi sürdürüyordu.

Nehir kıyısında yürümeye devam ettiler. Tarlalarda çalışan, çoğu iki büklüm insanları seyrettiler. Sıra sıra olmuş, eğilerek toprağa dönmüş yüzleriyle bir ibadetin içinde gibiydiler. Zabalam'la savaştan beri bu kentte az görülen bir güvenlik hissiyle, sanki toprakla aralarında özel bir sevgi bağı varmış gibi eğilmiş, tarlalarının ıslak zeminine tohumları ekiyorlar ve toprağın onlara vereceği nimeti, kendi aralarında paylaşmaktan doğacak hır gürden tamamen uzak hissederek, huşu içinde, toprakla tanrısal bir dilde konuşuyorlardı. Daha da ilerlediklerinde; insanlar, kent duvarları, Ziggurat ve başka ne varsa, her şeyden ve herkesten, bir nokta gibi görünecek kadar uzaklaştılar.

Akşama doğru havada bulutlar toplanmaya başlamıştı. Soğuk bir rüzgâr onlara eşlik ediyordu. Karanlık çokmeden, yağmur biraz atıştırdı ve sonra bulutlar, rüzgârla birlikte uzaklaşarak bakır bir tepsi gibi gökyüzünde asılı duran kusursuz ayı or-

tada bırakarak çekip gittiler. Tarlalar artık ıssızdı. Nehrin kıyısında kanalların üstündeki, garip bir kimsesizlik içinde kalmış bentleri, çarkları, künkleri ve arkları gördüler. Onların bu mahzun halleri, kendi yapacakları iş için garip ve tahmin edemedikleri bir duygu seline kapılmalarına neden oldu. Telaşlı bir korku, dingin bir sevinç, merak, kaygı, tahminler, her şey zihinlerinde uçuşarak yer değiştiriyordu. Ama biraz sonra nihayet, yapmaya niyetlendikleri işe koyulmaya karar verdiler. Nehirden akıtılan sulama sularının toprakta bıraktığı ince çamurda ilerleyerek koca koca künkleri devirmeye başladılar. Pişmiş topraktan yapılmış bu künklerin altına girip onları itekleyerek deviriyorlardı. Yüzlercesi birbirine eklenmiş bir hat izliyordu bunların; ama, onlar sadece bağlantı yerlerini tahrip etmekle yetindiler. Asıl büyük tahribatı bent kapaklarını kırarak yaptılar. Çünkü, buradan akan sular, künkler aracılığıyla uzaklara taşınmadan nehrin kenarındaki tarlalara akmaya başladı. Suyun bu kontrolsüz akışı pek çok tarlayı mahvetmeye yeterdi. Az ötelinde bir çark mekanizması görünüyordu. Ona doğru yönelerek önünde durdular. Su seviyesinin düşük olduğu aylarda, bentlerde biriken suları künklerle aktaran bu çarklardan bir tanesi, iki insanın karşılıklı olarak birbirine doğru yürüme hareketiyle çevrilebilecek, yan yana eklenmiş iki dev tekerleğe benziyordu. Karşı konulmaz bir içgüdüyle ellerine geçirdikleri kalın bir sopayı mil yerine sokup, onu tahrip etmeye başladılar. İnleme gibi garip gıcırtilar arasında çürümüş tahtalar yerlerinden sökülmeğe, kocaman bir tekerlek gibi görünen çark, yan yatmaya başladı. Avuç içini dolduran ağır bir taşla kiriş yerlerine vurdular; halatlarını kestiler ve çarklardan birinin, döne döne yere düşüp devrilişini seyrettiler.

Bu faaliyet onları yormuştu artık. Şu anda, planladıkları kaçışın gerçekleşmesi mümkün görünmüyordu. Bu kadar büyük

bir tahribat yaptıktan sonra alarına geçecek olan askerlerin aramaları sırasında, Dilmun Dağları'na uzanan düz bir arazide yürüyüşe başlamak, şu an için mantıklı değildi. Hem, Aratra'ya meydan okuduktan sonra, bu kente kafa tutulabileceği hakkındaki iddialarının gerçekliği karşısında diğerlerinin tepkisini görmek istiyorlardı. Mademki diğer kölelerin korkularının tek nedeni Aratra rahiplerinin her şeyden haberleri olacağına dair besledikleri kör inançlarıydı; o halde, bunun böyle olmadığını kanıtlamayı başaramadıkları sürece kimseyi ikna etme şansları yok demektir. Ve mademki Absü kendilerinin destekçisi olacaktı, bu iddialarını da kanıtlamak zorundaydılar. Üstelik, kendi safça yararıyla huzurlu bir yaşam sürmeye çalışan diğer kölelere, gafletlerini yüzlerine çarpmak için hayatlarını tehlikeye atarak yapıyorlardı bütün bunları.

Onların yüzlerindeki ifadeyi görmek için malikâneye geri dönmek üzere güneşin doğmasını beklediler ve kent kapıları açılır açılmaz kente girip malikânenin yolunu tuttular. Daha henüz hareketlenmemiş sokaklardaki yeni açılan dükkânların önünden geçerek dış kapıdan sessizce içeri süzöldüler; yerleştikleri ahıra geldiklerinde, samandan yataklarına uzanıp uykuya dalmadan önce içeri Eşdada girdi. Merdiveni tırmanır tırmanmaz Eşdada, dışlarının arasından çıkan ısıklık gibi bir sesle söylenmeye başladı:

“Lanet herifler! Neredeydiniz bu zamana kadar? Umarım söylediğiniz türden bir çılgınlık yapmamışsınızdır! Çünkü rahiplerin tespit edemeyeceği hiçbir olay olamaz Aratra’da. Siz farkında değilsiniz ama onlar tanrılardan haberler alabilirler ve aklınızın ermeyeceği büyü yöntemleri kullanabilirler. Siz kim oluyorsunuz da Agrab’ın gücüyle alay etmeye kalkışıyorsunuz?”

Bunca yorgunluk içinde hesap verecek olmak çok can sıkıcı bir şeydi onlar için. Şu anda, lafla anlatabilecekleri hiçbir şeyin

olmadığını biliyorlardı. Bu nedenle tartışmaya girmek istemiyorlardı. Alttan alan mırıltılardan başka bir şey söylemediler. Ama Eşdada sūsacak gibi değildi. Öfkesi kendi kendini ateşliyor, yerinde duramaz bir hal alıyordu. Yavaş yavaş diğerleri de yānlarına gelmeye başlamıştı. Ama biraz sonra tarlalara gidecek olduklarından, sabahın bu vaktinde yorucu çenebazlıklara katılmak istemiyorlardı. Zaten korktukları başlarına gelmiş, laf olsun diye söylediklerini sandıkları her şeyi yapmışlardı bu adamlar. Biraz sonra karşılaşacakları manzara ve kendilerine fazladan çıkacak iş, onlar için sorun değildi. Nasılsa her gün yeni bir işin olması, onlar için olağan bir yaşam tarzıydı. Tek korkuları, rahip efendilerin bu olaydan haberdar olacakları ihtimaliydi.

“Sizi şimdi efendiye şikâyet edeceğim! Nasılsa öldünüz; sizi onun gazabından hiç kimse kurtaramaz!” diye söyleniyordu Eşdada. Arada sırada gitmek için yelteniyor, sonra dönüp söylenmesine devam ediyordu. Bu sırada Tutalya da, bu sinirlilikten etkilenmişti. Söze karışarak, “Demek ki, sizin için yaptıklarımı bu şekilde elinizin tersiyle ittiniz ve boş hayallerinizle yaşamayı yeğlediniz, o halde, bizim başımızı da derde sokmadan buradan gidin!” diye söylendi.

Bu kadarını doğrusu beklemiyorlardı. Burada kalıp onlara yanıldıklarını göstermek istemişler, ama şimdi kovulma talihsizliğini yaşamışlardı. Bugün hiçbir yere gitmeye niyetleri yoktu. Ama artık en fazla birkaç günleri kaldığını biliyorlardı. Herkesin içini rahatlatmak için, Halki en kısa sürede burayı terk edeceklerini söyleyince, diğerleri biraz utansalar da artık daha tehlikeli bir hal almaya başlayan bu durumun bir an önce son bulacağını düşünerek ferahlamışlardı. Artık durum netleşmiş, söyle-necekler söylenmişti. Diğerleri işe gitmek için yānlarından ayrıldıktan sonra Halki ve Şemura, güç toplamak için samanların üstüne kıvrılıp uyudular.

Uyandıklarında öğlen olmuştu. Bugün tarlaya gitmeyip ev işlerine bakan kadın Rugen'di. Uyudukları bu öğlen uykusundan sonra, üzerlerindeki uyuşukluğu atmak için kadının yanına uğradıklarında Rugen, avludaki ocakta ekmek pişiriyordu. Ekmekler güzel bir koku yayıyordu ve kızarmış yüzeylerinin iştah açıcı bir görüntüsü vardı. Rugen, yanına gelen bu iki aç insana birer parça pişmiş ekmek ikram etti. Her ikisi de rahat buldukları fırının çevresinde oturup verilen taze ekmekleri yediler. Rugen, işini tam bir ustalıkla sergiliyordu; fakat bu keyif fazla uzun sürmedi. Biraz sonra, avlu kapısının dışından birinin seslendiğini işittiklerinde, Şemura ve Halki, kapı açılmadan önce koşarak ahıra saklanmak zorunda kaldılar. Gelen kişi, yan taraflarındaki evin kadın kölelerinden biriydi. İri iri açılmış gözleriyle, ilk dehşet haberini o verdi: Tapınağın Nigenna toprağındaki ürünleri çürütmeye yönelik bir bozgunculuk faaliyeti olmuştu ve civardaki bütün köleler, bentlerden akan suyun tahliyesi için oraya sevk edilmişlerdi. Kadının heyecanla verdiği bu haberi, her ikisi de saklandıkları yerden rahatlıkla duyabiliyorlardı. İçlerini saran büyük bir sevinç dalgasıyla kulak kesildikleri konuşmanın devamında, komşu köle kadının konuşma arzusu yavaş yavaş bir gevezelik halini almaya başlayınca, Şemura ve Halki'nin bahçeye çıkıp güneşlenerek Rugen'le sohbet etme umutları da tükenmeye başladı. Nitekim, bu haberle bağlantılı olarak bahçeye Rugen'in birkaç arkadaşı daha gelince, ikisi de, ahırın içindeki yatacak yer olarak kullandıkları asma kata çıkarak büyük bir sevinçle birbirlerini kutladıktan bir süre sonra konuşacak ve yapacak yeni bir şey bulamayarak sıkılmaya başladılar. Onları bu sıkıntılı hallerinden kurtaran, akşama doğru tarlalardan dönen evin diğer köleleri oldu.

Onların getirdiği haberler, yaklaşmakta olan fırtınanın da belirtisi gibiydi. Fakat Halki ve Şemura, asıl büyük haberi merak

ediyorlardı. Eşdada, istese de istemese de, efendinin yanına şarap götürdüğünde, tapınağın ne düşündüğünü, neler planladıklarını öğrenecekti. Tarlaya gidenlerin getirdikleri haberler, henüz öğleüzeri avluya gelen kadının getirdiğinden daha farklı değildi. Ama akşama doğru efendi geldikten ve yemeğini yedikten sonra, Eşdada eline şarap testisini alıp, efendinin odasının yolunu tuttuğunda, herkes merakla Eşdada'nın getireceği haberi beklemeye başladı.

Efendi, üzerinde yeni yoğrulmuş bir kalıp kilin bulunduğu masanın önünde oturmuş çalışıyordu. Eşdada, her zamanki gülümsemesini yüzüne yerleştirerek içeri girdi. Şarabı bardağa koyup görevini tamamladığı sırada: “Efendim,” dedi. “Duydum ki tapınak topraklarını sular altında bırakmışlar. Bizimkiler, bugün orada çalıştıkları için haberim oldu.”

“Evet,” diye kestirip attı efendi. O an bir sessizlik oldu. Eşdada hayal kırıklığına uğramıştı; ama olayı deşmeden çıkamayacağını da çok iyi biliyordu. Şarabını yudumladıktan sonra efendi, konuşmaya nihayet heveslendi:

“Ne tuhaf! Senle geçen gece, eskiden olmuş bir tufandan bahsetmemiş miydik? Tapınaktaki görevimi biliyorsun, kâtibim ben ve en olmadık şeyler bana ilham veriyor. Agrab’la konuşurken sana bahsettiğim eski tabletleri ona da anlatmıştım. Sonra bugün olay yerine gittiğimde suyun oluk oluk akışını ve ekinleri ezip geçişindeki haşmeti gördüm. Aklımdaki tufan hikâyesinin bütün ilhamını o an hissettim. Bana ilham veren Tanrı Ea’ydı. Yeraltı sularına hükmeden akıl ve hikmet tanrısı, bize mesaj vermek istiyordu.”

Bu mesajın ne olduğu konusunda Eşdada meraklanmıştı. Çünkü mesaj, failler konusunda olabilirdi:

“Efendim, bu ihaneti yapanlar kimlermiş?” diye söze girdi Eşdada. Efendinin ne bildiğini bilmek istiyordu.

“Bir köleden bekleneceği gibi konuşmasını hiç beceremiyorsun yine!” dedi efendi.

Alnı kırış kırış olmuş, acıyan ifadelerle Eşdada’ya bakıyordu: “Tanrı Ea’nın ilham verdiği bu güzel öykü yerine, merakını şu aptalca tahribat mı çekti? Kim yaptıysa yaptı. Bunun ne önemi var?” Canı sıkılmıştı, ama yine de cevap vermek istiyordu:

“Madem sordun, anlatayım o.halde: A’grab’ın söylediğine göre, eskiden olduğu gibi Nigenna toprağının, gan-kur parsellerini yeniden paylaştırılmasını isteyen *Engar*’lar olabilirlermiş; Biliyorsun, bu parselleri yıllardır aynı aileler işledikleri için buranın mülkiyetini ele geçirdiklerini düşünmüş olacaklar ki, tapınağın son kararıyla, bu topraklar üzerinde, sadece çalışma görevleri olan basit işçiler konumuna getirildikleri için, bu karara bir hayli itiraz etmişlerdi.

Bütün tapınakların kayıtlarını karşılaştırıp bir araştırma yapacak; çünkü hiçbir tapınağa bağışta bulunmayan inançsızlar, hep bunların arasından çıkıyor. Agrab bugün çok kızgındı, bunu yapanlara gereken dersi vereceğini söyledi.”

“Efendim yanlış anlamayın beni,” diye düzeltmeye çalıştı durumu Eşdada. Daha başka şeyler de söyleyecekti. Ama buna fırsat bulamadan Efendi sözünü kesti:

“Bazen bana Agrab’ı hatırlatmıyorsun da değil hani. O bu tür olayları çok ciddiye alır. Ama senden farklı olarak şiirden de anlar. Bugün ona hikâyemi anlattığımda, sevincini bir görecektin. Hemen bu ilahiyi bitirmemi istedi. Üç gece sonra olacak ay tutulmasına yetiştirip yetiştiremeyeceğimi sordu.”

“Üç gece sonra ay tutulması mı varmış? Ay tutulmasının önceden tespit edilebileceğini bilmiyordum efendim, diye bir çılgılık attı Eşdada. Bu düpedüz tanrıların kararlarından haberdar olmak demek.”

“Rahiplerin, tüm insanlar arasında tanrılara en yakın kişiler

olduğunu unutuyorsun galiba. Siz sefil kölelerin ve cahil halkın bilmediği daha çok şey var.”

“Evet, daha kim bilir neler vardır?”

Efendi şarabından büyük bir yudum daha aldı. Keyfi yerine gelmişti:

“Dinle,” dedi. “Güneş Koç Burcu’na girdiğinde, ki bu ilk bahar mevsimine rastlar, bereket ve bolluk dört bir yana yayılır. Her tarafa dağılmış tüm kardeşlerimiz ve herkes için sevinçli bir gündür bu. Güneş Yengeç Burcu’na girdiğinde ayaklanmalar, huzursuzluklar olur. Günlerin kısılması, gecelerin uzaması durur. En tehlikeli dönemdir bu ve ne yazık ki şimdi bu dönemdeyiz. Bütün tersliklerin veya bozgunculuk faaliyetlerinin bu döneme rastlaması boşuna değildir.”

“Demek, ay tutulmasından önceye denk gelmiş bu bozgunculuk faaliyeti.”

Eşdada, efendisinin olaylar hakkında doğrudan bir bilgisi bulunmadığını anlamıştı. Ama yine de korkuyordu. Dikkatsizce, efendisinin oturduğu masanın üzerinde, dün gecedен kalma şarap bardağını kavrayarak elindeki testiden doldurdu ve hiç duraksamadan onu bir dikişte içti. Efendi, bir an onu unutmuş, kil tabletle uğraşırken, bu hareket onun dikkatini dağıtmıştı. Başını kaldırdığında dikkatini dağıtan şeyin ne olduğunu anlamadan Eşdada’nın yüzüne baktı; sonra yeniden, bir süredir bir şeyler yazabilmek için esin beklediği kara renkli, nemli tablete gözlerini çevirdi. Ama dikkatini dağıtan etkenin hâlâ odada olduğunu hissediyordu.

“Biliyor musun Eşdada,” dedi. “Karım öldüğünden beri yalnız kaldığım bu evde, sohbetin her türlüünü özleyorum. Bazen senin bile bir çift sözün sıkıntımı dağıtabiliyor. Ama ara sıra o kadının, beni hep rahatsız etmiş olan telaşını hissediyorum; çevremde beni hep gözlüyor gibi. Bazen, sen bile bana onu hatırla-

tıyorsun. Garip değil mi? Neyse, sen şimdi o şarap testisini bırak da, git artık.”

Eşdada şarap testisini masaya bıraktı. Elindeki, şarap içtiği çanağı da tam efendinin gözünün önüne gürültülü bir şekilde koydu. Efendinin dikkatini çeken gürültü, gözlerinin çanağın üzerinde odaklanmasına neden olmuştu. Fakat biraz sonra, yoğunlaşan düşünceleri, ilk ürünlerini vermeye başladı. Ağzından, yazacağı şiirin ilk satırları dökülüyordu. Eşdada sessizce odadan çıktı.

Bütün gördüklerini gelip yatakhane anlatmıştı Halki, daha önceki ay tutulmasının gününü Sinddapva'nın hesaplayıp efendilere söylediğini ve bu nedenle efendilerin taktiriyle özgürlüğünü kazandığını, fakat onun, yabancısı olduğu Aratra'da yapacağı hiçbir işi ve toprağı olmadığından dolayı Ziggurat inşaatında hastabakıcılık görevinde kalmayı tercih ettiğini hatırladı.

“Ay tutulmasının gününü bilmek onu kölelikten kurtardığına göre, eminim ki bize de bir yararı dokunacak,” diye geçirdi içinden. Fakat şimdi önemli bir sorunu çözümlmeleri gerekiyordu. İkisi de, üç gün sonra Agrab'ın ne yapacağını merak etmeye başlamışlardı. Şemura odadakilerden üç gün daha kalmak için izin istedi. Diğer köleler bu öneriyi kabul etti. Bu ikisinden kurtulacakları günü bilmek, onları daha anlayışlı yapmıştı.

BÖLÜM V

Halki ve Şemura, bekledikleri üçüncü gece için düzenlenecek faaliyete çağrı niteliğindeki gürültüleri işitmeye başladıklarında, sanki bunun olacağını hiç düşünmemişler gibi, yine heyecan ve korku duyular. Bir anda kentin her yanında, davullar şiddetle çalınmaya başlamıştı.

O sırada, kölelerin kaldığı yatakhanelerin birindeydiler ve efendi bu gece gelmediği için diğerleriyle birlikte kendilerini avluya attılar. Kafalarını kaldırıp gökyüzüne baktıklarında dairevi bir karanlığın, Ay'ı yavaş yavaş yuttuğunu görebiliyorlardı. Avlunun dışından gelen korku çığlıklarını, tapınaklardan gelen davul ritimlerinin katmerlediğine emindiler. Bu vuruşlar, koca kenti canlı bir varlığa dönüştürerek kıvrandırıyor, korkunç kasılmalarla sarsıyor, kendini bilmez bir sarhoşluğun dipsiz kuyularına atıyordu. Sokaklardaki insan seli, korku dolu bilinçsiz kıvranışlarının ardından, şimdi, bir talimata uygun olarak ilerliyordu sanki. Herkesin tek bir amacı vardı: Ay Tapınağı'na varıp kurtuluşları için rahipler tarafından gerekli tedbirlerin alınmasına yardım etmek...

Sokak ve caddelerde birbirlerini iterek ilerleyen bu insan kalabalığının şu andaki yavaş akışı sırasında, birkaç kere, sokak dönemeçlerinde yaşanan sıkışma ve kargaşalıklar, büyük bir pa-

niğe dönüşmeden atlatıldı. Bu büyük insan kitlesinin varış yeri olan Ay Tapınağı'nın avlusunda, yüzlerce insanı alabilecek, kareye yakın bir çukur bulunuyordu. Yaklaşık iki adam boyundaki çukura inen merdivenlerin hemen yanından başlayan kutsal kabartma tasvirler, seramiğin göz alıcı renkleriyle canlı tablolar oluşturuyordu. Ama şimdi bu güzel işçiliği fark edebilecek hiçbir göz olmadığı için seramik çukur, bir anda, hayvansı bir korkuyla kendini buraya atan insan gövdeleriyle doldu. şemura, kalabalıkla birlikte bu çukura inerken Halki'den biraz uzağa düşmüştü ve şimdi kaderlerine razı bir halde yere çökmüş yüzlerce insanın arasında bulunuyordu. Hemen yanında, kucağında bir çocukla yakarmaya gelmiş bir kadın vardı ve çocuğu daha da ürküten bir çığlıkla, tanrılara yalvarıyordu. Çocuklar, kadınlar, hatta erkeklerin birçoğu korkunç bir sonun yaklaşmakta olduğunu düşünerek elleriyle yüzlerini örtmüş ağlaşıyorlardı. Pek azı gökyüzünde yavaş yavaş yitip giden Ay'a bakına cesaretini gösterdikten sonra, bir anda uçup giden cesaretlerinin ardından benliklerini saran korkuya tutsak olup, saralı hastalar gibi debelenmeye başlıyordu.

O anda kalabalığın uğultusunu bastıran güzel sesli rahibelerin yeni başlamış tören ilahilerini yakından duymasına rağmen, şemura oturduğu yerden bu seslerin sahiplerini göremedi. Fakat tapınağın içinden bir sıra kortej oluşturarak çıkıp, bütün çukurun kenarlarını dolaşarak uzun, bol elbiseli rahiplerle birlikte çukurun kenarlarını sardıklarında, onların bu halı, gerçekten de çukurdaki insanların kaderine hükmedebilecek kudrette görünüyordu. Ellerindeki çam dalına benzer bir şeyi, bir çanağa daldırdıktan sonra, dualar eşliğinde çukurdakilere serpmeye başladılar.

Çukurun orta tarafında, sıvıya ulaşmak için bir hareketlilik başlamıştı. Bu durum, kenara doğru bir baskı yaratıyordu. Görüklerini yorumlamaya çalışarak düşüncelere daldığı bir sırada,

rahip ya da rahibelerden birinin serptiği sıvı Şemura'nın alnına ve yanaklarına çarparak onu irkitti. Ne olduğunu anlamadığı bu sıvıyı eliyle sildi Şemura. Avucunun içini ıslatan sıvının esanslı su olduğunu anladıktan sonra, çevredeki törenin akışına yeniden dikkat etmeye başladı. İlahinin sözlerinde, insanların başına gelen felaketleri anlatan betimler vardı. Emirlerini yerine getirmeyen insanları cezalandırmak için tanrılar daha önce de insanlara felaketler göndermişlerdi. Fakat Şemura açısından rahibelerin sesleri o kadar dinlendiriciydi ki, içinde bulunduğu sıkışık durum bile onu rahatsız etmez olmuştu. İlahinin sözleri içinde efendinin Eşdada'ya bahsettiği Tufan pasajları da vardı.

Rahip ve rahibeler, işlerini tamamladıktan sonra tapınağın havuza bakan balkonunda Agrab göründü. Yanındaki genç rahiplerin kandillerinde oynaşp duran ateşin kararsız ışınları Agrab'ın yüzünde derin gölgelerle biçimlenmiş sert hatlar oluşturuyordu. Agrab, kalabalığın sustuğunu görerek konuşmaya başladı:

“Birkaç gün önce, Hikmet Tanrısı Ea ile başlayan görüşmem biraz önce sona erdi,” dedi. “Koruyucu tanrımız, Ay'a saldıran Gök Ejderi'nden onu kurtaracağını söyledi. Ama insanlar, emirlerine itaat etmemeye devam ettikçe, bundan sonra bu tür yardımları yapmaktan vazgeçeceğini de sözlerine ekledi. Biliyorsanız, yüzlerce yıl önce insanların hataları ve yola gelmezliği yüzünden, bütün tanrılar rahatsız olmuş ve insanları yarattıklarından dolayı pişmanlık duyup, insan soyunu yok etmeye karar vermişlerdi. Yine biliyorsunuz ki, bunu yeryüzünü boydan boyaya örten bir tufanla gerçekleştirmeyi tasarlamışlardı.”

Agrab, kentin son yıllarda uğradığı bütün uğursuz olayları anlatıyordu: Komşu ülkelerle savaşları, küçük bir köle ayaklanmasının Dilmun Dağları'nda giderek güçlenmesini, bu seneki ürünün yetersizliğini ve buna benzer pek çok şeyi dehşet içinde

yaklaşan bir felaketin habercileri olarak niteledi:

“Son zamanlarda yabancı başka tanrılara tapan birçok insan türedi. İnsanlar başka ilahlardan yardım istemeye başladılar. Tapınaklara yapılan bağışlar azaldı. Kendi tapınaklarına yüz çevirenler, elbette ki tanrılarımızın koyduğu kuralları hiçe sayarak başka sapkınlıklara, düşkünlüklere meylettiler. Kuşkusuz şu anda her şey, tufandan önceki insanların, tanrıları dinlemeyerek onların gazabını üstlerine çektikleri çağdaki gibidir.

Bu yüzden Nehir Tanrısı Nulhu, dört gece önce, insanlara bir ihtar vermek için bentleri yıktı, tarlaları sular altında bıraktı. Her şey insanlar için bir uyarıydı.”

Halki ve Şemura şaşkınlıkla Agrab’ı dinliyorlardı. Bu sırada onun sesi de coşku dolu bir hal almıştı:

“Dilmun Dağları’ndakiler başta olmak üzere kentin düşmanı olan herkese, tapınakların tespit ettiği insanlardan oluşan ordular göndereceğiz ve nehir tanrısına, biz insanlara güveninin nişanesi olarak kabul etmesini dileyeceğim, bizim için bir akit niteliği taşıyan bir töreni gerçekleştireceğiz: Buna benzer bir törenin, yüzlerce yıl önce tapınağımızın o zamanki başrahibinin önderliğinde bir kez daha yapılmış olduğunu, tapınak arşivimizin kayıtlarından biliyorum: Kentimizin en güzel kızını, nedimeleleriyle birlikte nehir tanrısına eş olarak vereceğiz. Buna bütün tanrılar razı oldu. Bir kez daha tanrılar verdiğimiz sözlere inandıklarını bildirmek için bize işaret veriyorlar. Bakın! Ay yavaş yavaş serbest kalıyor.”

Alandaki herkes, Agrab’ın işaret ettiği yöne kafalarını çevirdiklerinde, ağızlarından şaşkın nidalar döküldü. Tanrılar verdikleri sözleri tutmuşlar ve şimdi sıra kendilerine gelmişti.

Agrab,

“Şimdi evlerinize gidip tanrıların mesajları konusunda söylediklerimi iyice düşünün,” dedi. “Sizden isteklerim, benim kara-

rım değil, tanrılarınkidir. Ben sadece bir aracıyım; bu törenin düzenlemesini yaparken bana karşı itaatsizlik, tanrılara karşı yapılmış olacaktır. Bunu bilerek sorumluluklarınızı yerine getirin!”

Tören sona ermiş, Ay’ı yutan Gök Ejderi’ni tanrılar zaptetmişlerdi; fakat buna karşılık, kendilerinden ağır bir istekte bulunmuşlardı. Herkes, bir kez daha insan olmanın bedelinin bu kadar ağır oluşundan dolayı doğdukları güne lanet ediyordu. Halki ve Şemura, yollardaki bu korkmuş insan kalabalığı içinde yürüyerek Kunanna’nın malikânesine geldiklerinde, kapıda Tutalya’yla karşılaştılar. Tutalya, rahiplerin, bu iki kaçağın yaptıkları hakkında hiçbir bilgilerinin olmadığını anladıktan sonra onları kovmanın vicdan azabını hissetmişti. Birbirlerini selamlayarak içeri girdiler.

Ahıra girip samanlara uzandıklarında Halki: “Kaç kızı kurban edecekler acaba?” diye mırıldandı. Nehir tanrısını memnun etmek adına, bazı aileleri cezalandıracaklar ve buna biz neden olduk. Bence hemen yarın buradan gitmeliyiz. Agrab’ın katliamına aracı olduğumuzu görmek istemiyorum. Zavallı masum kızları, ailelerinden koparıp nehirde boğacak bu adam; inanılır gibi değil.”

“Öyle mi dersin?”

“Ne sandın ya! Onları ağaç dallarından yapılmış derme çatma süslü şeylere bindirip suya bırakacaklar ve ilahiler eşliğinde batışlarını seyredecekler. Bütün bunlara tanık olmaktansa bir an önce buradan gitmek daha iyidir. Dilmun’a gitmeden önce bizim barakalara uğrayıp Sinddapva’yı da götürelim mi, ne dersin? Adam, zaten köle değil. Eğer gelmek isterse, artık orada çalışmak istemediğini söylese yeterli olur. Başka kimseyi Dilmun’a kaçıramayız; ama Sinddapva’yı götürebilirsek, bir dahaki sefere böyle bir olayı önceden bilebildiğini düşünsene: Dil-

mun'daki bütün köylüleri yanımıza çekeriz.”

“Müthiş bir şey olur bu; ama karşıya nasıl geçeceğiz?”

“Eşdada'dan bir miktar gümüş alırız. Nasıl bulursa bulsun. Ama zaten bizden kurtulmak için her şeyi yapar o.”

Her ikisi de önlerinde gerçek bir planın olduğunu bilmenin huzurunu yaşıyorlardı. Ertesi gün, geç bir saatte uyandıklarında, efendi Kunanna'nın evinde Eşdada'dan başka kimse yoktu. Eşdada, çoktandır niyetlendiği bira yapımına başlamak için kilerde, malzemeleri ayırmaya uğraşıyordu. Kilerin loş ortamında Halki ve Şemura'yı görünce istifini hiç bozmadan oturacakları bir yer gösterdikten sonra dikkatini işine yoğunlaştırmışken, kahvaltı istediklerini söyleyen Halki'nin yüzündeki muzip ifade, bugün dikkat çekmeyecek gibi değildi. Yıllar önce olduğu gibi, yine efendilik taşıdığını hissettirir tarzda konuşarak canını sık-mıştı.

Eşdada,

“Şuradan dilediğinizi alın: Somun orada, tereyağı ve peynir de şu tarafta. Size hizmet edecek değilim. Bugün size hizmet edecek başka kimse de yok!” diye tersledi onları. Fakat Halki, “Burada geçireceğimiz son saatlerimizde bize böyle mi davranacaksınız?” diye karşılık verdi. Bu defa da sözcükleri neşe içinde söylemişti. Aslında Eşdada'nın bu habere sevineceğini biliyordu; ama aniden geldiklerinde kimsenin hoşlanmadığı varlıklarına alıştıktan sonra, yine aniden çekip gitmeleri, ister istemez günlük yaşantılarında heyecan eksikliği oluşturacaktı.

Eşdada bu haberin şaşkınlığını atlatır atlatmaz: “Ne demek gideceğiz! Size burada çalışabileceğiniz bir yer ayarlayacağım, hiçbir yere gitmeyin,” diye itiraz etti.

“Ama o zaman anlattığımız kaçış öyküleriyle herkesi kendimizden bıktıran sıkıcı iki deli olmaktan öteye gidemeyiz. Oysa şimdi, giderken sen bile kalmamız için ısrar ediyorsun,” diye ta-

kıldı Halkı.

“Gitmekte bu kadar acele etmeyin, diğerleri de geldikten sonra yola çıkarsınız o halde.”

“Çok geç olur.”

“Ama Şemura belki de birilerine veda etmek isteyecektir. Tutalya’ya bir şey demeden mi ayrılacak yani?”

Bu söz, Şemura’dan başka, ikisini de güldürdü. Duygularının böyle aleni ifadesi Şemura’nın canını sıkıyordu. “En başta o bizi kovmadı mı?” diye söylendi Şemura.

Eşdada,

“Kadınların her kovuşunda böyle başını alıp gidersen bu dünya sana dar gelir,” diye üsteledi. Yine iki yaşlı adamın sinir bozucu gülmelerine tahammül etmek zorunda kaldı Şemura.

“Nehrin karşı kıyısına geçmek için bize bir miktar gümüş verirsin herhalde; yoksa yine balıkçıların başına musallat olmak zorunda kalacağız.”

“Elbette veririm dostum, hatta size efendinin eski elbiselerini de vereyim de bu halinizle kapı muhafızlarının dikkatlerini üzerinize çekmeyin.”

“Ben sana demedim mi, Şemura? Bu adam bizim gitmemiz için elinden gelen her şeyi yapar diye.”

Bu defa gülüşmelere Şemura da katılmıştı.

Kahvaltılarını yaptıktan ve efendinin eski elbiselerini üzerlerine geçirdikten sonra öğlen sıcağında evden ayrılmak için Eşdada’dan izin istediler. Candan kucaklaşmalarla vedalaşıp yaşlı Eşdada’yı arkalarında bırakarak yola çıktıklarında, artık kendileri için alışıldık bir görüntü olan çarşıdaki alışveriş faaliyetlerini seyrederek Nehir Kapısı’nı geçtiler. Nehir kıyısındaki iskelelerinin biraz uzağında, karşı kıyıdaki tarlalara çiftçileri taşıyan kelekler bekleyiyordu. Hareket etmek için müşterilerin dolmasını bekleyen en öndekine doğru yöneldiler. Bu sallar, keçi tulumlarının

üzerine hurma ağacı odunlarının yan yana dizilip bağlanmasıyla yapılmış çok ilkel araçlar olmalarına karşın, nehrin iki kıyısı arasındaki ulaşım açısından vazgeçilmez bir öneme sahipti.

Keleğe bindiklerinde, iyi giyimleriyle salcıda hemen bir saygı uyandırmışlardı. Salcı, hareket etmek için uzunca bir sırtığı suya daldırarak kıyı zeminine değdirdiği sıricka keleği itip bir miktar hız kazandırdıktan sonra, bu defa küreği suya daldırıp çekmeye başladı. Keleğin kenarındaki örme halatlara tutunan Halki ve Şemura, üzerlerine geçirdikleri bej rengindeki keten gömlekleri, bellerine doladıkları altlıkları ve bunlarla uyumlu sandaletleriyle gerçekten zengin bir efendi gibi görünüyorlardı.

Karşı kıyıya vardıklarında bugünkü havalarına uygun bir ücret ödedikten sonra havanın kararması için oyalanmaktan başka yapacak fazlaca bir şey kalmamıştı. Nehir kıyısında dolanarak vakit geçirip ilk yıldızlar görünmeye başladığında barınaklara ulaşmayı planlıyorlardı. Köle barınaklarında akşam yemeğinden kalma son canlılık da sona ermek üzereydi. Bazı kalabalık gruplar barakaların damlarında hâlâ sohbetlerini sürdürüyorlardı. Bunları bulundukları yerden görebiliyorlardı. Ama kölelerin çoğu, bedenlerini saran yorgunluğa teslim olup yataklarının yolunu tutmuşlardı. Halki ve Şemura, son kalan bu adamlarla özlem giderebilmek için barakaların yanına kadar gelip tahta bir merdivenin dayalı olduğu bir tanesinin damına tırmanma çılgınlığını gösterdiler. İlk barakaya tırmandıktan sonra, sanki bütün korkuları uçup gitmiş olarak, önlerinde uzanan damların oluşturduğu bu terasta sakınımsızca ilerlemeye başladılar. Çok geçmeden, ateş başında kümelenmiş diğer kölelerin dikkatini çekmişlerdi. Bir anda onları karşılarında görüp tanıyanlar, adeta iki hortlağı görmenin dehşetini yaşıyorlardı. Kaçışlarının ardından, civarda izlerine bile rastlanmamıştı. Nispeten düzlük olan barınakların çevresindeki alanlarda hiçbir kaçağı ellerinden kaçırmamış mu-

hafızlara göre, nehirde boğulmuş olmaları ihtimali, en makul açıklama olarak herkesi tatmin etmişti. Böylece bu konu yavaş yavaş küllenmeye yüz tutmak üzereydi.

Halki ve Şemura, eski tanıdıkları görmenin yarattığı duygularla, sorulan sorulara en kafa karıştırıcı yanıtlar, verdiklerinin farkında bile değillerdi. Görenler, bunca zaman nerede kaldıklarını ve şimdi niye geldiklerini sorunca, olabilecek en açık yüreklilikle, kentte kaldıklarını ve Sinddapva'yı almaya geldiklerini söylediler.

Bir barakadan diğer barakaya seri hareketlerle geçiyorlar, bazen damdaki bir köle, uyumaya inmiş arkadaşına seslenerek Halki ve Şemura'nın burada olduğunu haber veriyordu. Her şey, anlamsız bir rüyaya dönüşmek üzereyken, uykusuz üç muhafız, barakaların damlarında dolaşan bu iki adamın neden olduğu hareketi görmüş, gecenin bu vaktine uymayan uğultuları ve biriken insan kitlesini büyük bir dikkatle izlemişlerdi. Bu nedenle üşenmeden, barakaların damına tırmanıp tam da kaçakların yürüyüşünü kesen bir hat üzerinden ilerleyerek onların karşısına dikiliverdiler. Gecenin bu vaktinde, barakalarda hareketliliğe neden olan bu iki adamı karşılarında görünce muhafızlar kaçakları hemen tanıdılar.

Her ikisi de, yaptıkları işin aleniyetine karşın, gerçekte böyle bir sürpriz beklemediklerini o an fark etmişlerdi. Yakalanmazlıklarına kendileri de iyiden iyiye inanarak kentte var olan koruyucu şanslarının ömür boyu süreceğine dair garip bir inanç geliştirmişlerdi.

Aslında onların böyle apansız ortaya çıkışlarında muhafızlar pek hayra yorulacak bir taraf görmedikleri için biraz tedirgin olmuşlardı. Ama öte yandan, bu ikisini fark ettiklerinde sıkıcı yaşantılarında bir an olsun kendilerini kahraman gibi hissetmek isteği galip gelmiş ve dahası, bir süre önce kendileriyle dalga ge-

çercesine ortadan kaybolan bu ikisini bulmak için çektikleri zahmet ve üst düzey yöneticilerden işittikleri azarın kışkırttığı bir öfkeye kendilerini kaptırmışlardı. Muhafızlardan en önde olanı, hışımla küfrederek bağıyordu. Uzun uzadıya, onları ne kadar uğraştırdıklarını anlatmaya başladı. Sonra, “Siz alçak köpekler, ölmeyi çoktan hak ettiniz!” diye bağırdı. “Ama ölmek için kendi ayağınızla mezarınıza geldiğinize göre, pişmanlığınızı dinlemek istiyorum.”

Aslında öfkesini göstermek için bu kadar istekli davranmısaydı, sorusu, merakını daha çok yansıtıyor olacaktı. Hiç tanımlayamadıkları davranışlar gösteren bir cinle karşılaşsalar da meraklarını, ancak böyle öfke gösterileriyle perdeleme gereksinimi duyacaklardı. Çünkü hayata egemen efendiler olarak, kendilerini şaşırtan her davranışı, kendi egemenlik alanlarına karşı bir meydan okuma, yaratıp yücelttikleri dünyalarına karşı bir yıkma girişimi olarak görmek istedikleri ortadaydı.

Halki ve Şemura’nın duyguları ise tamamen farklı türdendi: İçinde bulundukları garip duruma bir anlam veremedikleri için mazaret olarak bir şeyler söylemek ikisine de zor gelmişti. Dünyaya meydan okuduktan sonra korkak bir köle gibi mızıldanmayı becerebileceklerine emin olmadıkları için ilk sözü diğerinin alması için bir süre birbirlerini bekledikten sonra daha fazla oyalanmanın tehlikesini sezen Halki, sanki aklına iyi bir mazaret gelmiş gibi sesini ayarlamaya çalışarak, “Biz kaçtığımıza pişman olduk ve geri geldik,” diyebilirdi.

“Eh! Bu da bir açıklama girişimi sayılır hani,” diye söze karıştı diğeri. “Ama bence bunlar kölelerde çok görülen aptallığın son kertesinde olmalılar. Yoksa bizim affedeceğimizi umarak böyle tıpış tıpış gelirler miydi?”

Öteki muhafız seşsiz sessiz mızrağını yere bastırıyor, sürtüyor, sonra huzursuzca köleleri süzüyordu. Vahşi bir hayvan gibi

içgüdülerinin komuta ettiği bilinci, saldırı için avının kaçmasını bekliyordu; ama onlar kaçmaya davranmayınca ne yapacağına karar veremiyordu.

“Sizi rahatsız etmeyi inanın ki istemezdik,” diye söze girdi Şemura. Ama yılışıklığı bile diğer köleler gibi olmuyordu. İste-se de beceremiyordu bunu artık. Son haftalarda başka biri olduğunun henüz o da farkında değildi. Açıklama yapmaya kalkışıyor, ama söylediği her söz kendisini değil, muhafızları aptal yerine koyuyordu. Sakin sakin, hatta bir arkadaş edasıyla durumu açıklamaya çalışıyordu:

“Bakın efendim, arkadaşım nehre düştü. Ben de onu kurtarmak için suya daldığımda akıntılar bizi çok uzağa sürükledi ve...”

En öndeki muhafız, Şemura’nın konuşmasının seyri sırasında oynayan ellerinin hareketine sinir olmuştu. “Ellerini indir!” diye bağırdı.

Şemura için çift yönlü bir baskıydı bu. Ellerin hareketlerine hâkim olmaya çalışması, dış kontrolün verdiği ıstıraptan daha acıklı bir kısıtlılık getiriyordu. O anda Şemura’ya elleri, ilk defa bir fazlalıkmış gibi göründü. Konuşurken zihni gereğinden fazla emre takılmış, bu defa da, şaşkınca bir iki kekelemeden sonra yine yardımına koşan elleri yerlerinden boşalmış yaylar gibi zıp zıp zıplamaya başlamıştı. En öndeki muhafız, bu iki adamın kaybolmalarından bu yana koşulların hayli değiştiğini anlamakta en âciz olanıydı. Emrine karşı geldiği bahanesiyle Şemura’nın suratına sert bir yumruk attı; arkasından sunturlu bir küfürle sağ ayağını hızla Şemura’nın bacağına savurdu. Burnundan boşalan kanları elinin tersiyle silerken, bütün hayatının en önemli öyküsünde kaçmak için hiçbir olanağı yeterince değerlendirmemiş olduklarını düşündü Şemura. Ve şimdi, kollarını oynattığı gerekçeyle ölesiye dayak yemeye başlamıştı. Bun-

dan, çok değil, birkaç hafta önce kaderine bütün köleler gibi razı olabilirdi; ama o, bu süre içinde hem özgürlüğü hem de meydan okumayı yeniden tanımıştı. Artık hayat onun için çok ucuza teslim edilecek bir bedel taşımıyordu. Her şey daha anlamlı olmak zorundaydı.

Şemura'nın öfkesi, Halki'yi bir şeyler yapmak için harekete geçirdi: Bir sokak kavgasını ayırmaya yeltenir gibi, muhafızlar açısından akıl almaz ölçüde yersiz gördükleri hareketleri sonucunda, ilk başta sadece bu iki kölenin hissettiği huzursuzluk muhafızlara da bulaşmış oldu; avın normal davranışını göstermesinden dolayı içinde bulundukları ortamın müthiş gerilimine dayanamayan arkadaki muhafız, belki kendisinin bile beklemediği bir anda mızrağını kaldırarak Halki'ye sapladı.

“Bizle dalga geçmek neymiş gördünüz işte!” diye bağıırıyordu bir yandan. İçini rahatlatmaya ihtiyacı vardı. Çevresini saran kölelerin gözünde, yine o bildik dehşeti görmeyi arzuluyordu. Bütün havasını tekrar kazanmalıydı.

Muhafızın mızrağı, Halki'nin göğsüne saplandıktan sonra üzerindeki gömleği kana bulayarak akan kanın, toprak zemine damlayışındaki sesi bile duyduğunu hissetti Şemura. Onun takatten düşene kadar ayakta duruşunu, yardım etmeye imkân bırakmayacak kadar kasılmış bedenine söz geçiremediği için sadece seyretti Şemura; fakat, hayata tutunmaya çalışan bu adamın yüzünde, giderek solan rengini gördükçe Halki'nin ölmekte olduğunu hissediyordu. Bu sırada Halki'nin ağızından tek kelime ses çıkmamış, ama şaşkınlıkla boşluğa bakan gözeriyle karşılaştığında Şemura, sanki dünya başına yıkılıyor gibi hissetmişti. Ancak o anda koluna girmeyi akıl etmesine rağmen, Halki'nin sıkıca kavradığı mızrağın sapını tutan elleri, yavaşça gevşemiş ve ulu bir çınar gibi yere devrilmişti. Düşerken, Şemura'nın da bir parçası Halki'yle beraber ölüyordu. Çocukluğunun

geçtiği kabilesinde, Halki'nin anlattığı kabile savaşçılarının bir geleneğini hatırladı o anda: Halki'nin baş eğmez ruhunun bütün kudretinin kendi ruhunda toplandığını duyumsadı. Birden korkunç bir öfke bütün vücuduna yayılarak gözlerinden taşıtı adeta. Tek kelime söylemedi. Kasılarak incecik kalmış gerili dudaklarından tek bir söz çıkmadı. Sadece bir eliyle, karşısındaki muhafızın mızrağının sapını tutarak hafifçe sola kaydırды. Diğer eliyle, kurbanının belinde asılı duran kılıcı kavraması uzun sürmedi. Sert bir darbeye ilk kurbanının işini bitirdikten sonra, ikincisiyle arasındaki mesafeyi ayarladı.

Diğer muhafız bir maymun gibi olduğu yerden sıçrayarak kılıcını çekmeye ancak vakit bulabilmişti. Olaya tanık olanlar, bütün bunları yaparken Şemura'nın yüz ifadesinde hiçbir değişikliğin olmadığını hayretler içinde vurguluyorlardı. Birinci infazından sonra diğer adama sakince yüzünü çevirmiş ve bu sırada ne kaşlarını çatmış, ne de alnında bir kırışıklık belirmişti. Sadece gözlerini hafifçe kısarak adamın gözlerinin içine bakmıştı. Muhafız, içine dolan korkunun itilimiyle Şemura'ya umutsuz bir hamle savurmuş, Şemura bu hamleyi karşılarken, kılıcını onun kılıcına yaslayarak yapıştırmıştı. İki kılıç bu şekilde birbirinden ayrılmaz bir halde bitişikken Şemura, muhafızın gerginliğini hissetmiş, boşta kalan eliyle adamın üzerine atılır gibi yaparak onu ürkütmüş, adam bu hamlenin sahteliğini anlayıp gevşeyince de, Şemura yüzünü biraz yana çevirip sol omzunu ileri vererek düşmanının göğsüne şiddetli bir darbe indirmişti. Muhafız, soluğuyla eş zamanlı olarak yediği bu darbenin etkisiyle üç dört adım geriye fırlamış ve bir sarhoşun hareketleriyle, öne doğru bir iki adım attıktan sonra yere yüzüstü kapaklanıp ölmüştü. Üçüncü muhafızın, şimdiye kadar kendilerine yapıldığını hiç görmediği bu ölçsüz şiddet karşısında kanı donmuştu. Üstelik, Şemura'nın kılıcını bile kullanmamış olması, onun gazabı karşı-

sında ne derece savunmasız olduğunu hissettirmişti. Gerçi Şemura'yla diğer arkadaşı dövüşürken, bundan zevkli bir seyir çıkacağını düşünerek arkadaşı lehine tezahürat yapmıştı; bu kapışma sırasında kenarda durmayı bir akıllılık olarak görmüş; ama, arkadaşının işi hiç ummadığı biçimde Şemura tarafından bu kadar kolayca bitirilince, o anda yalnızlığının ve zavallılığının farkına varmıştı.

Şemura'nın yaptığı, basit bir biçme işini andırıyordu. Muhafızlar orakla karşılaşmış buğday başakları gibiydi. Oysa şimdiye kadar, kendi disiplin anlayışlarıyla bütün bu topluluğu tahakkümleri altına aldıklarını düşünürken, Şemura, şimdi kendi yaptıklarını bir disiplin cezası gerektiren kuraldışı davranışlar kertesine indirmişti. Son muhafız, karşılaştığı manzara karşısındaki şaşkınlığını çabuk atlatarak, o silik halinden beklenmedik bir çeviklikle kaçmaya davrandı. Ağzında, korkusunu belli eden uğultularla; korkunç bir paniğin itelediği bedeni, çevrelerini saran kalabalığı yarmaya çalışıyordu. Ama hiç beklemediği bir şekilde bu sessiz insan kitlesinin kendisini perdelediğini hissetti. Yüzünü seçemediği karabasanlar, omuzları ve göğüsleriyle durduruyordu onu. Arkasındaki ölümün yaklaştığını bilmesine rağmen bir türlü hızını artıramıyordu. Çevresindeki kalabalık, bacaklarındaki dermanı bir bataklık gibi emiyordu sanki. Ayaklarına inen bir çelme onu yere indirdiğinde üstüne çöken karanlığı hissetti. Yüzünü döndürdüğünde her şeyin biteceğini bilmesine karşın yaşama içgüdüğü ona, merhamet dileyen bir çehreyle yüzünü döndürttü. O anda ölüm, kesin ve acımasızca geldi.

Şemura, üç adamın işini bitirdiğinde hızla Halki'nin yanına gitti. Onu yerde hareketsiz görmeye dayanamıyordu. Çevresinde kararsız hareketlerle dolanıp duruyor, sanki bilinmeyen bir ölüm dansının figürlerini oynuyormuş gibi eğiliyor, dokunmak için elini uzatıyor, fakat buna cesaret edemeyerek aniden acı bir

kasılmayla arkasını dönüp olduğu yerde kalıyordu. Halki'nin bedeni, yerde kendi kanından oluşmuş bir birikintinin ortasında deminki gibi yatıyordu. Oysa Şemura, yanına geldiğinde onu yerden kalkmış kendine bir şeyler söylerken bulmayı umut ediyordu. Yanına gittiğinde bile, "Halki!" diye birkaç defa seslendi. Biraz sakinleştikten sonra, yavaşça yanına çömeldi ve yüzüne bakmaya başladı. Halki'nin gözleri yarı aralık, her an bir şaka yapacak gibi rahat bir ifadeyle bilinmeyen bir yere bakıyordu. Kirpi gibi saçları ve kırık burnuyla hiç bu kadar sevimli göründüğünü düşünmemişti Şemura. Ona dokunmaya cesaret edemiyordu. Dokunuşu, öldüğünün kesin kanıtı olacak, bu kalabalığın içindeki yalnızlığına karşı duyduğu çaresizliği kör bir dehşete dönüştürecek. Buna rağmen onu sarsarak uyandırmaya çalışıyordu. Birden, "Sinddapva," dedi, "Sinddapva ona yardım edebilir. Ne de olsa bilgili bir insandır o, mutlaka yardımı olacaktır."

Hızla ayağa kalktı, şaşkın bir halde yürümeye başladı. Bir yandan da, "Lanet olası Sinddapva, nerdesin?" diye mırıldanıyordu.

Aslında ilk sayıklamalarını kimse anlamamıştı. O da zaten bir soru sormak için konuşmamış, sadece çılgınca umutsuzluğunun bir boşalımıyla dilinden dökülmüştü kelimeler. Ayakları onu, Sindapva'nın kaldığı barakaya doğru götürüyordu. Çılgın hali, heyecanlı bir kitleyi de beraberinde sürüklüyordu. Barakadan barakaya atlıyorlar, daha yüksek damlara tırmanıyorlar; diğerine geçiyorlar, ama iflah olmaz bir gerilim, vücutlarını yavaş yavaş esir alıyordu. Daha önce yaşadığı barakanın damına farkında olmadan gelmiş ve girişten içeri bakakalmıştı. Sanki Halki'yi orada bir daha görecekmış gibi uzun uzun içeriyi süzdü. Ama içerde hiç kimse yoktu. O zaman sorusu, açık seçik bir hal aldı. Kalabalıktan biri, Sinddapva'nın hekimlik bilgisinden do-

layı, muhafızların kampında, diğer Aratralılarla birlikte kaldığı kulübeyi gösterebileceğini söylediğinde, çılgın öfkesiyle bir an bile duraksamadan muhafız kulübelerine doğru yöneldi. Bu defa peşindekiler de duraksamadılar. Yağ lambaları, gecenin karanlığında teker teker bu heyecanlı topluluğun ellerinde çoğalıyor ve ateşten bir ırmak olarak muhafız kulübelerine doğru akıyordu. Köklerini toprağa salmış kerpiç duvarlı barakalardan inip ürkek görünümlü kulübelere yöneldiklerinde, herkes ne yapmak istediğini biliyordu artık.

Kulübelerden fırlayan şaşkın muhafızlarla ilk çarpışma kısa sürdü. Yenileceklerini anlayınca iradesiz, zayıf bir direniş gösterdiler. Ama bu, yaşama bağlılıklarından bu kadar kolay vazgeçtikleri anlamına gelmiyordu. Zor bir yenilgi ve kararlı bir ölümü seçmemişlerdi; ama yine de kaçıp saklanmak için bütün enerjilerini harcıyorlardı. Kaçan muhafızların çoğu Ziggurat'a yönelmişti. Geniş ve boş arazide karanlığın şevkatine güvenip saklanmak yerine, bu devasa Ziggurat inşaatını neden kendileri için iyi bir koranak olarak gördükleri, o gecenin anlaşılmaz olaylarından biri olarak kaldı. Ziggurat'ı sarıp sarmalayan iskelelerden yukarı tırmanmaya başladıklarında, aşağıda, yaptıkları bu eseri tahrip etmenin sabırsızlığını hisseden kölelerin varlığı, seçtikleri yeri büsbütün kışkırtıcı kılıyordu. Sanki bu gece muhafızlar, bu Ziggurat'ın gerçek sahipleri oldukları konusunda, kölelerin de kendileri kadar hak iddiasında bulunabileceklerini hiç akıllarından geçirmemiş gibiydiler.

Köleler balyoz ve kazmalarla birlikte Ziggurat duvarlarına dayalı iskeleleri tırmanmaya başladılar. Bu sırada, işlemeli mozaikleri ellerindeki araçlarla parçaladılar ve iskeleleri keyifle kırdılar. İskelelerin üzerinde maymunlar gibi atlayıp zıplayan muhafızların varlığı onları daha da kızdırmıştı. Ellerine geçirdikleri baltalarla, iskeleleri dayandıkları duvarlardan sökerek

üzerindeki muhafızlarla birlikte aşağı yuvarlamaya başladılar. Köleler, Ziggurat'ın o anda tek sahibinin kendileri olduğunu, bin bir emekle yaptıkları bu binayı tahrip ederek gösteriyorlardı. Ama onu tamamen yıkmak mümkün görünmüyordu. Yüzlerce yılın emeğiyle yapılan bu binayı yıkmaya, ne kölelerin, ne Aratralıların, ne de tanrıların gücü yeterli olurdu. Onun görkemi karşısında bütün bu yapılanlar, kanlı bir oyundan öteye gitmiyordu sanki.

Şehir surlarından görünen manzara, barakalardan ve Ziggurat iskelelerinden yükselen alevlerin basit bir kaza yangını olmadığını kanıtlıyordu. Kentin görebileceği en büyük köle ayaklanmasıydı bu ve surların üzerinde huzursuzca adımlayan Agrab'ın yanında Eşdada'nın efendisi Kunanna da vardı. Bir tören için görüştükleri sırada tapınak görevlilerinden biri, durumu her ikisine de bildirmiş ve apar topar buraya gelmişlerdi.

Kölelerin oluşturduğu koca bir kitle, uykudan uyanmış bir canavarın yıkıcılığıyla gücünü bütün kente göstermiş, nehrin öte yanındaki kente gözdağı verdikten sonra yavaş yavaş Dilmun Dağları'na yönelmişti. Kent surlarından bakılınca bu kitle, tek bir canlıymış gibi görünüyordu.

Agrab,

“Nasıl da kendileri için hazırladıkları sondan kaçıyorlar, görüyor musun?” diye sordu Kunanna'ya. Amacı, küçümsemeye çalıştığı bu kitle hakkındaki görüşlerini onaylatabilmektir.

“Bu canavar için güçsüz ve korkak mı demek istiyorsun? Hayır, bu defa değil. Bence hiç aceleleri yok bunların. Enselerinden tutup istediğini yaptıran eli koparıp yediler ve şimdi bunu sindirmenin keyfiyle aşağıda oyalanıyorlar; çalımlı çalımlı geziyorlar ve biliyor musun Agrab, şimdiye kadar tekmelemeyi keyif haline getirdiğimiz kedi yavrusunun, aslında bir kaplan olduğunu öğreniyoruz. Şu anda bize saldırmaya cesaret edemiyor-

lar. Bizden yediği tekmelerin acısını hâlâ derilerinde hissediyorlar sanırım. Ama Dilmun Dağları'na daha önce gönderdiğimiz birlikler, bunların da işini bitiremezse, insan etinin tadını almış ve eskiye göre çok daha semirmiş bir kaplan olarak buraya geri döneceklerdir.”

“Ne biçim bir düşünce bu!” diye bağırdı Agrab. “Bunların, savaşmak için gereksindikleri hiçbir ilkeyi ellerinde tutamayacaklarını bilmiyor musun? Bunlar, bizim gibi insanlar değiller. Her biri, ailelerini, sevdiklerini, geleceklerini ve özgürlüklerini kaptırmış insanlar. Yenilmeye alışmışlar bir kere. Gör bak: Zafere götüren her bir kozu tek tek ellerinden kaçıracaklardır.”

O sırada biri, uzaktan,

“Bakıyorum da Agrab, iktidarın sırasında otoriteye karşı gelmek bir alışkanlık halini almaya başladı!” dedi. Gelen Tilla'ydı.

“Bu da seni pek memnun ediyor anlaşılan. Yerimde gözün olduğunu çok iyi biliyorum.”

“Hayır, bu defa değil. Çünkü bu ayaklanma tehlikesini bertaraf edemezsek senin yerinde olmak gibi bir hevesim kalmaz. Tersine, sen benim yerimde olmak için can atarsın!”

Bu arada diğer tapınak yöneticileri de yanlarına gelmişti. Her birinin can sıkıcı sorularına karşılık ilk defa, bir çözüm yolu bulmak gelmiyordu Agrab'ın elinden.

Şekilsiz kitle, bir ışık demeti içinde ve zindanlarının yıkıntılarını, özgürlüklerinin dilsiz tanığı olarak geride bırakarak Dilmun Dağları'na doğru yola çıktılar. Sabaha doğru hava yeni yeni aydınlanmaya başlarken gerilerinde bıraktıkları, yüzlerce muhafız ve Şadubdidli zanaatçısının çesetlerine ve yaralılara ulaşmak için Aratra, yeni birlikler göndermeye hazırlanıyordu; Bu savaş artıkları içinde durumu en kötü olanlar, felaketten canlarını kurtarmayı başaran bir avuç Aratralıydı. Çünkü bunlar, Ziggurat'ın en tepesindeki terasa kadar çıkıp terasın iskelelerini de-

virdikten sonra, aşağıdan tırmanmak için gelen kölelerin üzerine, iki insan boyundaki dev Ea heykelini atmak için yan yatırarak, terasın bir kenarına kadar sürüklemeye çalışmışlardı. Onların bu çabaları, kent surları üzerinden de fark edildiği için bu saygısızlıklarının cezasını, bizzat Agrab verdi: Kendilerine bildirilen ceza, Ea Zigguratı inşaatında çalışmakla yükümlü köle konumuna getirilmekti; fakat Ziggurat inşaatına bir daha başlama fırsatının ne zaman yakalayabileceklerini hiç kimse bilmediği için, bu adamlar sur içindeki çok önemli başka bir inşaata sevk edildiler.

Öte yandan, Aratra'yı ve yaşadıkları korkunç anıları arkalarında bırakarak Aratra'ya birkaç günlük bir mesafedeki düz bir arazide yavaş bir tempoyla ilerleyen köleler, bir ticaret yolunun kavşağına geldiklerinde Agrab'ın sinsi beklentileri, bir hastalığın belirtisi gibi ilk işaretini gösterdi. Aşağıdan geçen yola hâkim yüksekçe bir tepeye geldiklerinde Sinddapva, bu yolun kendi ülkesine doğru uzandığını anlamıştı. Aratralı değildi ve bu olaydan sonra Aratra'ya dönmemesi gerektiğini kavırıyordu. Ama bu isyancılarla da bir ittifak için hiçbir neden göremiyordu. O gün Şemura'dan, ülkesine gitmek için izin istedi.

Şemura, oturduğu çimenlerin üzerinde, Sinddapva'dan talebinin gerekçelerini dinlediğinde, bütün bunların hayatı yönlendirmekten âciz uyumsuzluklar olduğunu düşündü. Birlikte oldukları andan itibaren bu adamda gözlemlediği bütün bu yalpalamalar, daha da kötüsü bir enkaz ya da zıvanadan çıkmış delilikten hangisinin kalacağı meçhul belirsizliklerle dolu düşüncelerini hiç de akılcıca bulmamıştı.

“Bütün bu yapılanlar ne olacak?” diye sordu. “Benim tek isteğim bu topluluğu bir arada tutmaya çalışmaktır. Ama sen bunu yaparsan, herkes kendi bildiğini okuyacaktır. Sen bilgili bir adamsın. Hayatın, kimsenin bilmediği birtakım sırlarına vâkıf

olunca, insanın aptal olmaya hakkı yoktur Sinddapva.”

“Senin ne yapmak istediğini biliyorum. Ama bütün bunların hepsi insanı kötülüğe sürükler,” dedi Sinddapva.

“Kötülük mü? Senin bu kavramlar konusunda tam bir cahil olduğunu görüyorum. Kötülük yapmak için hiçbir fırsatımız ve gücümüz yokken, bize iyi insan denilebilir; ama bu efendilerin yakıştırdığı bir sıfat olarak kalır. Çünkü bunu söylediklerinde bizi, en azından bir hayvan kadar yararlı gördükleri kesindir. Ama onların istediği şartlarda zaten, ne iyiliği ne de kötülüğü seçme hakkımız yoktur. Şimdi ise en azından buna sahibiz, bunun kıymetinin farkında mısın?”

“Olabilir, ama yakında Aratralılarla savaşa tutuştuğunuz zaman siz de onlar gibi olacaksınız. Çünkü silahların gücüne hükmeden, onun uğursuzluğuna da sahip olur. Bu nedenle şiddet şiddeti doğurur, edimsizlik de edimsizliği...”

“Senin söylediklerin sorunlardan kaçışı ifade ediyor. İstersem seni aramızda zorla alıkoyarım.”

“Evet ama, bunu yaparsan Aratralıların anlayışına varmış olursun. Bu benim tahminimden de erken olur.

“Peki git o halde. Durma, daha ne bekliyorsun?”

“Hoşça kal, Şemura.”

“Bize gösterdiğin bu erdemlerini Agrab’ın muhafızlarına da gösterebilseydin sözlerinin hepsine katılırdım,” diye bağırdı Şemura peşinden. Ama Sinddapva arkasına bakmadan yürümesine devam etti. Söylediği sözlerin Sinddapva’yı ikna etmediğini görüyordu Şemura. Halbuki o, bütün sözlerini, haklılığını kanıtlamak için değil, Sinddapva’yı uyarmak için söylemişti. Bir asker olarak, böyle bir birliği hiç kimsenin, hangi gerekçelerle olursa olsun terk etmemesi gerektiğini çoktan öğrenmişti.

“Halki boşuna mı öldü yani? Senin için inşaata gelmiştik. Senin bilgine ihtiyacımız vardı. Aratra’da saklanırken Halki’ye,

‘Kimse bizi itip kakamayacak,’ demiştim. O da, ‘Kimse bize diklenip istediği gibi çekip gidemeyecek, o günler geçti,’ demişti. Buna söz vermiştik,” diye bağırdı. Sinddapva’dan bir yanıt gelmediğini görünce yanındakilerden bir ok ve yay istedi. Çıldırmış gibi bakan gözlerinin yüzüne yerleştirdiği korkunç ifade, onun delirmekte olduğunu düşündürüyordu.

“Seni sersem, şimdi kaç o halde!” diye bağırdı. Sinddapva arkasını dönüp baktığında şemura’nın gerçekten de öldürmeye kararlı olduğunu anladı. Durumun ciddiyetini o anda kavramış olarak, var gücüyle koşmaya başladı. İnce, zayıf bedeni, ne hızlıydı, ne de çevik. İnsanda acıma uyandıracak kadar çaresiz bir koşu tutturmuştu. Ama oku sırtına değil de omzuna yediğinde, yere yuvarlandıktan sonra ölü taklidi yapması gerektiğini çok iyi anlamıştı. Çünkü şemura, Sinddapva’nın ölüp ölmediğini kontrol etmek için gitmeye kalkışanları geri çevirmişti.

“Bu tür şeylere vaktimiz yok, haydi gidelim,” demişti ve adamların üzerindeki bu dehşet gösterisinin etkisinden memnun, molayı kısa keserek yürüyüşe geçirmişti.

Sinddapva’yı arkada bıraktıktan sonra kabile, Dilmun Dağları’nın doruklarına doğru ilerlemeye devam etti. Bu dağların eteklerine yakın tepelikleri, engebeleri geçtikçe, nehirden de uzaklaşmak zorunda kalıyorlar, küçük küçük kaynak yerlerinde susuzluklarını giderebiliyorlardı. Bu sınırsız görünen vadilerde, ağaç kümecikleri, ancak bir derenin ya da kaynak suyunun varlığının belirtisiydi ve molalar hep bu ağaç kümelerinde veriliyordu. Buna rağmen, aşağıdaki solgun, sarımsı toprağın ortasında ip gibi kalmış yolun görüntüsü hâlâ seçilebiliyordu. Fakat bu da fazla sürmedi: Bir ara, üzerinden geçtikleri bir tepenin arkasında yolun yittiğini gördüler. Fakat bulundukları noktadan bir başka şey daha görünüyordu: Ufukta, Dilmun Dağları’nın silueti altında, kendi istikametlerine göre epeyce sağda kalan bir

verde, gümüş gibi parlayan bir göl seçilebiliyordu. Kafile hemen istikametini bu göle göre yeniden düzenledi. Gölün üst tarafında Dilmun Dağları'nın en yüksek doruklarından biri yükselirken, gölün kıyılarından bir kısmı, dağın aşağı sırasını oluşturan bir tepeler silsilesiyle perdelenmişti. Hedef belirlendikten sonra, dağın eteklerini oluşturan bu sırtlarda yapılan yolculuğun ödülü sayılabilecek olan göle ancak iki günde gelinebildi. Burası, bütün görkemine karşın yine de ürkütücü görünüyordu.

Gölle aralarındaki temas mesafesi, sazlıklarla kaplıydı. Bu da gölün sınırını belirsizleştiriyordu. Öte yandan, iki tepe arasında kalan küçük küçük vadeciklerde, hâlâ faal dere yataklarının varlığını gösteren yoğun ormanlık alanlar başlıyordu. Sazlıklara girmeyi denemek aptallıktan başka bir şey değildi. Su düzeyinin her adımda daha da derinleştiği bu sazlık tarlasında, bir bataklığın, insan kafilesine oynayabileceği bütün oyunlar gizliyen, teker teker bataklığa yem olmaktansa ağaçlık alana doğru yol almak en akıllıcasıydı. Akşama doğru verilecek mola sırasında herkesi huzursuz eden bir görüntü dikkat çekti: Gölün ağaçlı tarafına bakan alanın üstünde kuzgun ve akbabaları anımsatan kuşların silüetleri havada uçuşuyordu. Sakin geçen seferin ardından, düşmanın varlığını belirten ilk işaret bu oldu. Mola yerinde, gölde avlanan balıklar ve yabani kuşların yanında, bol miktarda otla yapılan yemeklerin ardından, kusursuz bir ayın aydınlattığı geceye çakalların ulumaları eşlik ederken uykuya daldılar.

Sabah kalktıklarında, göl kıyısından ormanlık alana doğru yaptıkları yürüyüş sırasında Dilmun Dağı'nın doruklarından biri, öğlen vakti, güneşi hafif hafif perdelemeye başladı. Yitip giden güneşle birlikte kafiledeki herkesin hayat dolu canlılığı da kaybolmuştu sanki. Boğucu ve nemli bir hava, çürümüş ağaç kütüklerinin haricinde her türlü yeşilliği garip bir büyüklüğe erdirmişti. Bitki örtüsü nemli, iri ve kaygandı. Gökyüzündeki

kuzgun benzeri kuşların uçuş hallerinin altına geldiklerinde, ilk cesetlere rastlamaya başladılar. Burada, en fazla bir hafta önce savaşa tutuşan insanların cesetleriydi bunlar. Önlerrinde hızla koşuşturan çakalların ve sıra sıra uçuşan leş kuşlarının hışırtilarının dışında kafile, ölüm sessizliğini bozmak istemez gibi korkulu bir çekingenlikle, ses çıkarmadan hareket ediyordu. Sıra sıra ölüler içerisinde askerlerin yanında, köle olduğu belli insanlar da yatıyordu. Ölülerin hiçbirinin yüzü yoktu. Çünkü yırtıcı hayvanlar onları parçalamış, tanınmaz hale getirmişti.

Burada fazla kalınmayarak yola devam edildi. Çünkü Aratra'nın kalabalık bir taburu, buralardan geçmişti. Köleler, Aratra şehrinin kuzeybatısına denk düşen bu yerde, kente doğru dimdik durup bir asi gibi çalımllı çalımllı bakan Dilmun Dağları'nda keşif seferini sürdürüyorlardı. Bu dağlar, tapınak rahipleri için bir dağ tanrısının mekânıydı. Kentin yanından geçen Hayat Nehri'nin kurumasını önleyen birçok kaynak bu dağlardan geldiği için tanrılar hiyerarşisinde, buranın Dağ Tanrısı en önemli tanrılardan biri kabul edilirdi. Aratralı rahipler, dağlardan akan sellerin neden olduğu taşkınların yaratıcısı bu tanrıya olan korkularını, kent halkına aşıladıkları kadar kölelerin ruhlarına da işlemeyi akıl edemedikleri için, isyancıların hiçbirinde Aratralılara özgü böyle bir korku belirmemişti. Onlar, ne bu dağdaki her bir geçidi denetleyen diğer ilahlardan, ne de eskiden yaşamış bir bilgenin ölümsüzlük otunu bulduğu ve kimsenin kapısını bilmediği bir vadinin yeri üzerine yazılmış metinlerden haberdardılar.

Aratra adına buraya seferler düzenleyecekler için Dilmun Dağ Tanrısı'na ait ritüeller tamamlandığında, bu dağlara güvenli bir şekilde gezi yapmaları için gerekli teminatı tanrıdan, bizzat rahipler alıyorlardı. Korku, bilinmeyen yerlerin, durumların ve olayların izahını görev edinmiş rahiplerin açıklamalarının neredeyse her yerine sinmiş doğal bir olguydu. Ama pek de neden-

siz değildi. Çünkü Şemura ve diğerleri eğer bu dağlarda tutunabilirlerse rahiplerin bu dağlar hakkındaki bütün korkuları bir bir doğru çıkacaktı.

Şemura'nın birliğindeki herkes, aslında savaş taliminin bir parçası olan ve safları terk etmeden, dağılmadan ilerleyebilmenin bir aracı durumundaki uzun yürüyüşleri sırasında, bu dağlarda, tıpkı ulu bir çınarın devasa dallarında yol alan bir tırtıl gibi hissetmeye başlamışlardı kendilerini. Bu yalnızlık ve küçüklük hissi, özellikle yağmurlu havalarda daha bir belirgin oluyordu. Yağmur, bütün birliğin elini kolunu bağlıyor, sabırsız bir bekle-yişe mahkûm ediyordu. Dağın çıplak tepelerinde, cılız otların yetiştiği ince bir toprak örtüsünün altında, onu yırtıp fırlamış kayaların arasında, yağmur dinene kadar bekliyorlardı. Kimi zaman bu kayaların da, kendileri gibi yağmurun dinmesini beledikleri sanısına kapılırlardı. Şimdi de yağmur yağıyordu ve çıplak bir arazide yağmura yakalanmanın çaresizliğiyle çoğu sırtını bir kayaya vermiş, yüzlerinden, sakallarından sızan sularla birbirlerine bakıyorlardı. Kimse, bir yere kaçamıyor, saklanamıyordu. Zihinleri bomboştu sanki. Tam da yağmurun sağlayabileceği bir dinginlik, böylesi bir bilinç kopukluğunu yaratıyordu ve neredeyse daha dün Ziggurat'ın inşasından ayrılıp da, bugün gözlerini açtıkları bu dağlarda, ne yapacaklarını bilmeden öylece dolaşıyorlardı. Yağmur bunları soruyor, sorguluyordu. Ama az sonra yağmur dindi ve güneş yüzünü göstermeye başladı. İşte o zaman kuş sesleriyle birlikte gelen canlılık ve hareket, kayaların içindeki kederli ruhları aldı götürdü ve kayaların düşünen bedenleri yine öylece taş kesiliverdi.

Şemura, güçlü sesiyle uyuşukluğu yok etti. Çeyrek günlük mesafede bir köy olması gerektiğini söylüyordu. Daha önce de, bir asker olarak bu yoldan geçmişti. Yürüyüş kolunu belirlediği doğrultuya yöneltti.

Şemura'nın tahmini doğruydu. İki saatlik mesafeden görünmeye başlayan bu köye girdiklerinde meydan, onları görmeye gelen köylülerle doldu. Onların çevresini saran köylülerin kendi aralarında fısıltıyla başlayan konuşmaları, vahşi bir hayvanla karşılaşan insanların, onu kışkırtmaktan kaçınan içgüdüsel davranışları gibiydi. Yürüyüş kolu meydanda durduğunda, birlik içindeki davranış biçimi de yine içgüdüselce şekillendi; savunmasız sırtlarını mümkün olduğunca köylülerden çevirerek birbirlerine yaslamışlardı. Gün gibi gelen uzun bir sessizlikten sonra bu durumu ilk bozan köylülerden biri oldu:

“Biz vergimizi çok kısa bir süre önce ödedik,” dedi.

“Kime?” diye sordu Şemura.

“Aratra'ya tabii ki. Ya kime olacaktı?”

Şemura, biraz öne doğru eğilerek, sanki çok önemli bir açıklamada bulunacaktıymışçasına ciddi bir ifadeyle karşısındaki adama,

“Köyün delisi sensin galiba,” dedi. Adam, herkesin içinde kendini küçük düşüren bu söze bir hayli bozulmuştu.

Aslında köylüler, bu grup daha köye girdiği anda bunların Aratralı olmadığını anlamıştı. Köylüler bunların çok ciddi bir askeri güç olmadığını da seziyorlardı; ama hiçbir silahlı güçle çatışmaya girmemeyi de bir tür akıllılık sayarlardı. Çünkü hangisi olursa olsun bütün askeri güçlerin yüzyıllardır onlardan istedikleri bir miktar vergi olmuştu ve onu verdikleri zaman, bunun hesabını soracak olan onlar değil, mutlaka kendini bu verginin asıl sahibi gibi gören eski alacaklısı olurdu.

Şemura,

“Bundan sonra vergileri bize ödeyeceksiniz,” dedi.

“Peki Aratra bu işe ne diyecek?” diye biri sordu.

“Onlar buraya kaç günde gelebilirler?”

“Sanırım yirmi günde...”

“Ama biz sizin biraz ilerinizdeki yamaçlarda kamp kuracağız. Üstelik bize katılmayı isteyen herkese de kapımız açık. Bize katılacak olanlardan vergi alınmayacaktır. Üç gün sonra buraya yine geleceğiz. Aratra’ya ne kadar vergi ödüyorsanız ondan fazla almayacağız. Ama Aratra’nın aldıklarından daha azına da razı olmayız. Bu durumda, sizin için havanın hoş olması gerekir. Aratra hesap sormaya kalkarsa ve buna yüreği yetiyorsa gelip bizden hesap sorsun bakalım.”

Köylüler hiç ses çıkarmadı. Çoktandır adlarını duydukları Eringal’e bağlı bir birlik olduğunu düşünüyorlardı bunların.

Söylediklerini sessizlikle karşılayan bu köylüleri, tehditkâr sükûnetleriyle baş başa bırakarak köyden çıktıklarında topluluktan biri olan Nulhu,

“Ne dersin Şemura, onları yeterince etkileyebildik mi?” diye sordu.

“Tabii ki hayır. Bu köylüler bizim üç beş lafımızla ikna olmayacak kadar uyanık sanırlar kendilerini. Bu adamlar lafa söze hiç itibar etmezler; kendi deneyimleriyle öğrenmek isterler. Bize göre hava hoş! İstedikleri tecrübeyi onlara sağlayabiliriz.”

“Sakin bir kıyım yapmayı düşündüğünü söyleme!” dedi Nulhu. “Çünkü bu kadarı fazla olur.”

Şemura sakın bir şekilde, “Senin anladığın anlamda bir hareket değil bu. Eğer cezalandırma olmazsa, Agrab’ın adamları da ha buraya adımını atar atmaz, bu köylüler bizi kendi elleriyle öldüreceklerdir” dedi.

“Onları yeterince ikna edemedik bence; eğer bize yaptıkları gibi onların da zulme uğramalarının tek nedeninin Aratra’nın tapınak yöneticileri olduğunu söyleseydik ve Aratra’yı buradan uzaklaştırdığımız taktirde biz de dahil kimseye vergi ödemek zorunda kalmayacaklarını ekleseydik, belki...”

“Yine de hiçbir şey değişmezdi,” diye araya girdi Şemura.

“Bu adamlar vergi diye Aratra’nın tahsildarlarına kaptırdıkları ürünlerine karşılık, en azından kent tapınaklarındaki rahiplerin, tanrıların gazabını bu diyarlardan uzak tutacaklarına inanırlar. Aslında bunların tek dertleri, tıpkı bir köpek gibi sık sık sahip değiştirmemektir. Eski sahipleri ne kadar güçlü ise o kadar büyük bir kıvanç duyarlar. Şimdi bizi bu çapulcu kıyafetlerimizle yeterince ciddiye alacaklarını sanmıyorum. En azından bizi Aratra’ya karşı tercih etmeyeceklerdir.”

“Ama,” diye söze karıştı Nulhu; her zaman olduğu gibi gözleri merakla açılmış, yüzüne şaşkın bir ifade gelip yerleşmişti. “Eğer bize katılırlarsa, kimseye zorla vergi vermek mecburiyetinde kalmayacaklardır.”

“Böyle vaatler bu adamların anlayabileceği şeyler değil.”

Yanlarında yürüyen Şumgarit söze karıştı:

“Deminden beri seni dinliyorum da Nulhu, nasıl bu sorunu hâlâ kavrayamadığına şaşıyorum,” dedi. Bu söz Şemura’nın hoşuna gitmişti.

“Ne demek istediğimi belki de bu akşam anlayacaksın,” dedi Şemura. “Bu akşam köy çevresindeki çeşitli yollara pusu kuracağız. Şansımız yaver giderse bu akşam aptal bir kuş yemliğe gelecektir.”

Nulhu bir şey söylemedi ama akşam olduğunda köyün çeşitli çıkışlarına uzanan yolları tutmak için kurulmuş altı ekip içinde, Nulhu, özellikle Şemura’yı yanılıyor görmek için onun bulunduğu pusu grubunda yer aldı. Şemura’nın, askerlere özgü hezeyanlarla insanları bu kadar kolayca öldürebilecek bahaneler bulabilmesi, çileden çıkarmıştı onu. Kendi de, köle durumuna düşürülmeden önce yaşamını sürdürdüğü köyünde, tıpkı buradakiler gibi huzurlu bir hayatının olduğunu anımsıyordu ve köyde yaşayan insanların huzurlarını, daima köye gelen yabancıların bozacağını bilirdi.

Gece yarısına kadar 'sakinliğin bozulmadığı nöbet sırasında uzaktan hafifçe beliren bir ata ait nal sesleri, Nulhu'yu sıkıntıya soktu. Uzakta gördüğü siluetin bir yanılsama olması için dilekte bulundu. Çünkü tahmini doğruysa eğer, bir süvari, ancak kendi ölümüne geliyor olacaktı. Ama Şemura yanılmamıştı. Gizlendikleri fundalıkların yanından geçen bir patikada at koşturan süvari, birden önüne çıkan adamları görünce bunları tanıdı ve gündüz köylerine gelen gruptakiler olduğunu anladı. Yüzünde beliren dehşetle atını mahmuzlayarak, gittiği yöne doğru daha hızlı sürmeye başlayınca yaşamla arasındaki son bağı da koparmış oldu.

Şemura'nın yüzünde, görüşünün doğrulanmasından duyduğu kıvançla karışık memnuniyeti, o kargaşa anında bile fark etmişti Nulhu. Adamlar oklarına davrandıklarında Şemura hepsini telaşsız bir el hareketiyle durdurmuş, avcının ava karşı bir ihsanı olan gerekli avantajı ona sağladığına emin olduktan sonra, avına karşı işleyeceği günahın temizlendiğine olan inançla huzurlu bir şekilde okunu yayına yerleştirmiş, törensel bir tavırla ve hiç acele etmeden yayını gererek oku fırlatmıştı. Yayın kirişinden gelen gıcırtya ve boşalan yayın tok tınlamalarına karşılık veren acı bir çığlık her şeyin sona erdiğini kanıtlıyordu. Atlı, sırtına saplanan okun etkisiyle yere düşerken, atın dizginlerini de çekmiş ve at şahlanarak durmuştu. Şimdi atın ayaklarının yanında yüzükoyun kapaklanmış binicisinin cansız vücudu uzanıyordu.

Şemura ihtiyatla yerde yatan adamın yanına geldi ve ayağıyla dürterek,

“Bu bayağı kurnazlıklarla beni alt edeceğinizi mi sanıyorsunuz?” diye söylendi.

Nulhu,

“Evet doğru. Bütün planların isabetli tahminler üzerine kurulu. Bu zavallıları senin elinden sadece bir tek ihtimal kurtarabilirdi ve bu ihtimal, senin bütün planlarının da tek zayıf noktası-

dı aslında” dedi sinirli bir şekilde.

“Neymiş o?”

“Edimsiz kalmak. Bu adamlar da, bir tek bunu yapamıyorlar galiba.”

“Kurnazlık öldürücü bir hastalıktır, Nulhu. Bunu gördün. Ama inan bana, bu insanlar ihbarcılık gibi basit kurnazlıklardan uzak duramazlar.”

Her ikisi için de tartışma sona ermişti. Şemura, aklına bir şey gelmiş gibi bir ifadeyle, sabaha kalmadan bu köyün sürülerini güden çobanlardan birini bulmaları gerektiğini söyledi. Herkes, buraya pusuya gelirken, köyün güneybatısına düşen yerde bir koyun sürüsünün olduğunu gösteren köpek havlamaları ve ara sıra işitilen koyun melemelerini duyduğunu hatırladı. Hemen Şemura’nın seçtiği küçük bir grup o yana gönderildi. Bekleyiş uzadıkça uzuyordu. Sabah saatleri iyice yaklaşmış, iliklere kadar işleyen sert bir ayaz çıkmıştı. Şemura, Nulhu, Şumgarit ve diğerlerinin oturup sohbet ettikleri kümenin kuzeydoğusuna doğru, otları hışırdatan ayak sesleri, birilerinin geldiğini gösteriyordu. İçlerinden biri,

“Bizimkiler işlerini bitirmişler anlaşılan,” dedi keyifle.

İstiflerini bozmadan süren bekleyiş tahminlerinin yanlışlığını kanıtlıyordu: Gelenler, pusu ekiplerinden birinin başı olan Lukan ve adamlarıydı.

“Suratlarına tüküreyim ben onların!” diye söylenmeye başladı Lukan. “Kaç zamandır bekliyoruz; hiçbir hareket yok. Köylüler yataklarında mışıl mışıl uyurlarken şu bizim çektiğimize bir bak hele. Dün yediğimiz yağmur yetmiyormuş gibi bu gece de giydiğim sandaletlerin altı parçalandı.”

Teklifsizce yanlarına gelip oturmuştu.

“Şu tabanlarımın haline bir bakın. Yarın mı olur, başka bir gün mü bilmem ama avladığımız ilk geyiğin derisinden kendi-

me güzel bir çizme yapacağım.”

Kendi ekibinden biri, yerde yatan adamı göstererek,

“Şuraya bak, Lukan!” diye heyecandan tiz çıkan sesiyle onu uyardı. Lukan o tarafa baktığında,

“Vay canına!” diyebilirdi sadece.

Şemura,

“Size verilen görevlerin angarya olmadığını ne zaman anlayacaksınız, bilmem ki!” diye söylendi. “Eğer bu adam Agrab’ın yanına ulaşabilmiş olsaydı on gün içinde, bir daha hiç uyanmamacasına dilediğin uykuya kavuşabilirdin. Seni aptal herif!” diye bağırdı ona.

Çok geçmeden, gönderilen grup genç bir çobanla çıkageldi. Çoban, yolda ona hiçbir açıklama yapılmamış olmasına karşın daha cesedi görür görmez tanıdı ve yanına koştu. Cesedi çevirdiğinde ağzından, adamın ismi olabilecek bir söz çıktı. Ama gencin yüzünde, fazla bir acıma ve yakınlık hissi bulunmuyordu.

“Kim bu adam?” diyerek cesedi gösterdi Şemura.

“Onun adı Nakaru. Köyün önde gelenlerinden İşme-Dagan’ın oğludur.”

Şemura,

“İşme-Dagan’dan bize biraz bahset öyleyse,” dedi.

“Bu adam köyün en büyük sürü ve toprak sahibidir. Felaket yıllarında darda kalan birçok kişi bu adama borçlanmıştı. Bu nedenle köyde İşme-Dagan’a borcu olmayan pek az kimse vardır. Aratra’nın görevlileri de köye geldiklerinde hep onla muhatap olurlar.”

“Bu İşme-Dagan denen adama borcu olan kaç aile var?”

“Köyün hemen hemen yarısı. Yani en az otuz, kırk aile.”

“Bu delikanlıyı alıkoyun. Derhal toplanın köye baskına gidiyoruz,” diye emir verdi Şemura.

İçlerinden biri,

“Ama sadece bizim ve Lukan’ın ekipleri burada. Diğerleri gelmeden köye girersek sayımız oldukça yetersiz kalır,” diye uyardı.

“Bir an önce diğer ekipleri bulmalıyız. Fazla vaktimiz kalmadı. Eğer güneş doğmadan önce köye giremezsek yaptığımız iş baskın olmaktan çıkar.”

Köyün çevresinde hızlı bir yürüyüşten sonra diğer pusu yerlerindekiilerin de toplanmasıyla, birlik, asıl sayısına ulaşmış ve köye doğru harekete geçmişti. Köyün en dışındaki evlere vardıklarında henüz şafak sökmemişti; ama çok az bir vakit vardı. Şafak söker sökmez Güneşin ilk ışınlarıyla birlikte büyük bir gürültüyle köye girilecekti. Köydekilerin sayısı, kölelerden çok fazlaydı ve olası bir çatışmada kaybedilecek her adam, Aratralı askerlerle çarpışmadan önce onarılmaz yaralar açabilirdi.

Köye her yönden büyük bir gürültüyle girildi. Sokaktaki hareket, bir ahtapotun kolları gibi her evi sarmaya başladı. Birlikteki herkes iyi biliyordu ki, evinden fırlayan her bir kişi, eğer komşusunun yanına silahla varabilirse, bu durum direniş için uygun bir nokta yaratacaktı.

“Evinden çıkan biri, karşısında yalnızca sizi bularak o anda dünyanın en yalnız insanıymış duygusuna kapılmalıdır,” demişti Şemura ve baskın için köy evlerinin kapıları yumruklanıp, tehditlerle evlerdeki erkekler dışarı çıkarıldığında, baskın gerçekten de başarıya ulaşmıştı. Şemura’nın dediği gibi hiç kimse, silahıyla iki adım dahi atamadan teslim olmuş ve köy meydanına toplanmışlardı.

Şemura,

“İşme-Dagan kim?” diye bağırdı.

Yanıtı ön saflardan cansız bir ses tonuyla geldi. “Benim,” diyen adamı hemen tanıdı. Bu, dün de kendisiyle konuşan kişiydi.

Şemura,

“Bize karşı düşmanlığa kalkışmana rağmen köyde nüfuzun yeterince sağlam değilmiş. Sen, oğlunu Aratra’ya gönderirken bunun ihbar edileceğini hiç düşünmedin mi?”

O sırada adamlardan biri, köy meydanına atının üzerinde getirilmiş cesedi yere indirdi. İşme-Dagan, bu ihtimale sanki kendini hazırlamış gibiydi. Ama uykusuzluktan kızarmış gözlerinde pişmanlığın derin izleri okunuyordu. Adam dazlak kafasında ellerini gezdiriyor; elleri, yüzünde ve kafasında huzursuz daireler çizip duruyordu. Ama bundan daha şiddetli bir tepki, kalabalığın arka saflarından geldi. Bir kadın, canhıraş çığlıklarla bir anda Şemura’nın tam önünde bitmiş; cesedin çevresinde döne döne ağıtlar yakmaya başlamıştı. Bir yandan da lanetler okuyordu onlara. Şemura sonunda,

“Sus be kadın!” diye bağırdı. “Bir tek sen mi oğlunu severdin. Şuraya bak!” dedi. Meydanda bulunan köleleri gösteriyordu. “Bu adamların hiç mi sevenleri yoktu. Bunu düşünmek size o kadar mı zor geliyordu? Doğrusu bütün bunların, senin oğlun için de önemi yoktu. Çünkü oğlun, bütün bu adamların canına kastetmişti ve bu da kendi ölümünü hazırladı.”

Kadın,

“Ama siz gelmemiş olsaydınız bunların hiçbirisi olmayacaktı,” diye itiraz etti ağlayarak.

“Senin bilmediğin gerçekler var: Biz buraya gelmek zorundaydık. Bunu böyle kabul edin. Nedenini sizle tartışmayacağım. Ama biz buraya geldiğimizde, size bir şey yapmadık. Sizden fazladan bir şey de istemedik. Aratra’nın payına el koymayı düşünmemiz, sadece Aratra ile bizim aramızdaki bir sorundur. O halde niye bizi düşman olarak görmek istediniz? Yanıtını ben vereyim: Çünkü sizin iliklerinize kadar işlemiş kurnazlığınız bu anda ortaya çıktı. Bizi Agrab’ın birliklerine yem yapıp onlardan aferin bekleyecektiniz, öyle değil mi?”

Kadın, söylenenleri kelimesi kelimesine dinlemişti; için için onlara hak vermiyor değildi. Ama ruhunu saran yangın, susmasını engelliyordu. Bu defa zapt edilmez öfkesi hedefini değiştirdi. Kocasına dönerek,

“Hep senin yüzünden, mendebur herif!” diye bağırdı. “Akşam sana defalarca engel olmaya çalıştım. Sana bu işe karışmayalım demiştim. Ama sen çocuğu göndermekle kalmadın, bir de kapı kapı dolaşarak bütün herkesi bir direniş için kıskırtmaya çalıştın. Ama ne oldu? Kim seni dinledi? Hani bütün bu köyü avucunun içine almıştın? Senin bütün gücün benle şu talihsiz oğluna söktü. Seni adam yerine koyan yok işte. Bunu kafana iyice soksaydın bunların hiçbirisi olmazdı. Ama sen, gerçekleri görmeyecek kadar havalarda dolaşıyordun. Aratra’dan geleceğini umduğun ödüller başını döndürmüştü senin.”

Adam hiç beklemediği bir anda suçunu düşmana bir bir anlatmış olan karısının husumetine şaşarak donakalmıştı. Doğrusu, böyle bir şeyi hiç beklememişti. Olacağına ihtimal vermediği bir belaya düşmüş bahtsız gibi, karısının ağzından dökülenleri acizlikle dinleme talihsizliğini yaşamıştı. Ne diyeceğini bilemiyordu, ama sonunun geldiğini tahmin ediyordu. İşme-Dagan kaderine razı, inleyen bir sesle,

“Bunu kim yaptı? Kim ihbar etti beni? Bari ölürken bunu bileyim,” dedi Şemura’ya.

“Köyündekilerin yarısının topraklarına göz dikmişken hiçbir düşmanın olmadığını düşünemezdin, öyle değil mi? Ama merak etme, seni bağışlayacağım. Karının acısı beni çok duygulandırdı. Seni onun için bağışlayacağım.”

Kadın,

“Hayır! Öldürün bu herifi. Katil bu adam! İçindeki hırs çocuğumu öldürdü. Beni kimsesiz bıraktı. Öldürün onu!” diye feryat etmeye başladı.

İşme-Dagan, bir yandan karısının ağzını kapamaya çalışıyor, bir yandan da gözünden akıp giden yaşları bileğiyle silerek karısının peşi sıra diller döküyordu. Zavallı bir hali vardı adamın. Komşuları biliyordu ki evde kadın, bu adama tek bir laf söylemeye bile cesaret edemezdi. Şimdi ise adamı tam bir zavallı haline sokmuştu. Şemura dönüş için emir verdiğinde, onları ve köyü o halde bırakıp geldikleri gibi köyden ayrıldılar.

Köyü terk edip kamp yerine doğru yollandıklarında yumuşak huylu biri olan Nulhu, Şemura'nın yanına gelerek kalın kaşlarının gölgelediği küçük siyah gözlerini yere dikti. Her zamanki kambur halini bütünleyen tipik duruşuyla ellerini arkada bitişirmiş, toprakta bir şey arıyormuş gibi eğdiği başıyla, kulağını olabildiğince yanındakine yaklaştırmıştı:

“Tuhaf şey!” dedi. “Kadın bunca yıl sabrettikten sonra bütün bir meydanın ortasında kocasını böyle ele vermesi çok kötü bir intikam biçimiydi. Zannımca, herkes o kadından kocasını kurtarmak için bir yakarış beklerken, adamı ateşe attı.

Şemura,

“Çünkü meydanda biz vardık,” dedi. “Bunu sakın göz ardı etme. Biz olduğumuz sürece de hiç kimse, başkasıyla olan hesabını unutmayacak. Anlamadın mı yoksa? Herkes bizden, taraf-sız olduğumuzu düşünerek adalet bekliyor.”

“Haklısın galiba. Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak; hatta gariptir, sen de bile değişiklik vardı. Bir askere kıyasla çok merhametliydin. Yani o adamı bağışlayışın...”

“Hayır, benim hakkımda bu tür yanlış fikirler edinmeni istemem. Bu adam ölmeyi çoktan hak etmişti. Bu da bizim adaletimizin, bu köy için Aratra'ninkinden çok daha yakın ve gerçek olduğunu gösterirdi aslında. Ama şimdi bu adam yaşayarak bize çok daha yararlı işler yapacak.”

“Nasıl?”

“Biz şimdi İşme-Dagan’a borç yüküyle bağlı en az kırk elli aileyi zan altında bıraktık ve bu adam, oğlunun acısından başka, bir de sarsılan itibarının intikamını almak için şimdi neredeyse kudurmak üzeredir. Bu kırk elli aile, İşme-Dagan’ın otoritesi yanında, ne bizi ne de Aratra’yı umursuyordu. Şimdi zan altında kalmak, bize birçok adamın, İşme-Dagan’dan korktuklarından dolayı katılmalarını sağlayabilir.”

“Eğer dediğin doğruysa biz bu korkaklar sürüsüyle Aratra’ya karşı savaşıacak bir birlik mi kuracağız yani?”

“Cesaret dediğin kavramı yaratmak bizim elimizde Nulhu. Biz buraya gelerek zaten bütün dengeleri altüst ettik; yeni kurulacak dengede bizim sağlayacağımız avantajlar, bu köylüler için en büyük cesaret kaynağıdır. Yalnızca bize dayanarak bu köylüler, İşme-Dagan’a kaptırdıkları topraklarını geri alabilirler ve yalnızca bize dayanarak hayatlarında ilk kez Aratra tarafından insan yerine konabilirler.”

“Bilmiyorum Şemura, hiç bilemiyorum. Bu askeri dalavere-ler içinde gerçek amacımızı unutmaya başlıyoruz gibi geliyor bana. Aslında gerçek bir amacımız bile yok. Şu bize katılacağını umduğun korkak köylülerle birlik olup hangi yiğitlikleri yapacağımızı sanıyorsun? Sahi sen Zabalamlı bir asker değil miydin? Ne diye ülkene, işinin başına dönmüyorsun da buralarda başka hayallerin peşinde koşuyorsun?”

“Çünkü Aratra ordusuyla karşılaşmadan önce, bütün rütbe-lerim elimden alınmıştı. Rütbeyle birlikte toprak da elden gider, biliyorsun. Zabalam’a döndüğümde topraksız biri olarak işçilik-ten başka bir şansım kalmıyor. Fakat bu durumda köle emeğinin rekabetine karşı ne kadar geçimimi sağlayabilirim ki? Üstelik ben askerlikten ve çiftçilikten başka hiçbir şey bilmem. Zanaat-çı değilim ben. Zabalam’da kalmaya niyetlensem kısa zamanda borçlanıp köleliğe yeniden düşerim. Oysa şimdi özgürken böyle

saçmalıklar yapmayacağım.”

“Karın ve çocukların yok mu?”

“Evli değildim ben.”

“Peki annen, baban?”

“Artık hayatta değiller.”

“Yine de başka akrabaların vardır. Bana biraz, hayaller kuruyorsun gibi geliyor.”

“Benim ailem başka bir yerden gelip Zabalam’a yerleşmiş. Zabalam’da şu anda hiçbir akrabam yok benim, Soyumuzun nelerle uzandığını araştırmak pek ilgimi çeken, bir şey değildi. Zaten bir yararı olacağını da sanmıyordum. Babamın kabilesini bulup ne yapacaktım sanki? Ben Zabalam’da büyümüştüm ve bir daha babamın kabilesinin topraklarına gidip içlerine karışamazdım, bunu onlar da istemezler sanırım. Babamın fakirliği ve benim orduya zar zor kapağı atışım dışında Zabalam bana hiçbir şey vermedi. Yani aslında burada kalmakla Zabalam’a dönmek arasında hiçbir fark yok. Çünkü oraya döner dönmez, köleliğe düşmem kaçınılmaz olur.”

O sırada yanlarına gelen Lukan, konuşulanları dinlemediği için ‘Şemura’yla Nulhu arasında oluşan sessizliği bozup biraz gevezelik yapmak istedi:

“Eringal’in ateşlerini bir aydır göremiyoruz. Ateş yakmazlarsa nereden bulacağız biz onları.”

“O ateşleri zaten zaman kazanmak için yakıyorlarmış,” dedi Şemura. “Aratra’nın karşısında çok büyük bir kuvvet olduğunu gösterip Aratra’yı asker toplamak için oyalanmak zorunda bırakmak istediler. Ama Aratra gerçekten de bir harekâta hazır olunca, yerlerini belli etmemeyi uygun buldular herhalde.”

“Belki de ciddi bir istihbarat aldılar,” dedi Lukan.

“Artık bu konuda yorum yapmaya gerek yok. Aratralılar, bizim peşimize de mutlaka düşeceklerdir. Belki de düşmüşlerdir

bile. Biz, her yöne gözcüler göndermek zorundayız. İçimden bir his, çok yakında Aratralılarla karşılaşacağımızı söylüyor.”

Bu kehanet herkesin canını sıkıyordu. Konuşmaları dinlemeye gelenlerin hepsi, gündelik kamp işlerini yapmak için yanlarından ayrıldılar.

Çevrede keşif yapmaya gönderilen gözcülerin raporları olumluydu. Üç haftadır gözcüler, hiçbir birliğe rastlamadıklarını bildiren haberlerle geliyorlardı. Fakat dördüncü haftanın başında güneybatıya gönderilen bir grup, tam da bir tepenin doruğuna çıktıkları sırada aşağıdaki vadiden küçük bir takımın yukarıya doğru tırmandıkları haberiyle geldi. Haberi aldıktan sonra Şemura ne şaşırmış ne de korkmuştu; ama bütün vücudunu saran bir halsizlik çökmüştü üzerine.

Kendini toparlayarak ne yapılması gerektiğine karar veremiydi. Adamları toplayıp bir an önce en yüksek mevkide, Aratralıları karşılamak için mevzilenmeliydiler. Süre kısa olmasına karşın, bütün herkesi uygun bulduğu noktalara sevk etmeyi başardı. Tepenin en yüksek yerinde mevzilenip pusu kurma emrini vererek, adamlarının yerleşmesini yönetmeye koyuldu. Bütün bunlar yarım günlük bir zaman almasına karşın çok aşağıda görünen askerlerin gereksiz yere oyalanmaları sayesinde, pusu kuracak zamanı elde etmişlerdi. Askerler, bir hayli dik bir yokuşu tırmanarak pusu kurdukları patikadan geçeceklerdi. Aşağıdaki birliğin asker sayısının bölgedeki Aratra kuvvetlerinin hepsini içermeyecek kadar az olduğunu görebiliyorlardı.

Şemura, tepenin yamaçlarında bir mola verip dinlenmeye başlayan bu Aratra keşif kolunun, önceden tespit ettikleri bir hedefin peşinde olduklarını tahmin ediyordu. Bu durumda Eringal de muhtemelen buralardaydı. Aşağıdaki birliğin, Ziggurat ayaklanmasından önce buralara gönderildiği için, kendilerinden haberleri olmaması büyük bir olasılıktı ve onlar sadece Eringal'ın

kuvvetlerinin peşinde olduklarından dolayı, böyle bir pusuyu akıllarından geçirmediklerini tahmin ediyordu. Bu da düpedüz iyi şans anlamına geliyordu.

Kısa bir molanın ardından öğleden sonra, küçük birlik yenden tepenin doruğuna doğru ilerlemeye başladı. Adamların görünüşleri, bu mesafeden açıkça seçilmeye başlanmıştı ve çıkarıldıkları sesler de, şimdi daha net duyuluyordu. Askerler, mevzilerine yaklaştıkça herkes nefesini tutmuş Şemura'dan gelecek işareti bekliyordu. Askerler, yokuş yukarı tırmanmanın verdiği yorgunluktan dolayı aralarında fazla konuşmuyorlar, fakat ayaklarını sürüyerek attıkları adımlardan dolayı bir hayli gürültü çıkarıyorlardı. Bulundukları yerden askerlerin küfür ve kaba şakalarını rahatlıkla işitebiliyorlardı.

Bu gerilime dayanamayan bir kölenin oku, kimsenin beklemediği bir anda yayından fırlayarak Aratra birliğinin en önünde yürüyen askerlerden birine saplandı. Bitkin ve bezgin bir askerin, görevinden kaytarır gibi yere aniden kapaklanması, eğer grubun en önünde olmasaydı fark edilmezdi bile. Elinde çoktandır sürüklediği kalkanı, o vurulduğunda yavaşça yere kayıp önüne düşmüş; sahibi olan asker, üstüne kapaklandıktan sonra, bir kayak gibi, zemini sert çakıllarla kaplı bu bayırda gıcırtılı bir sesle üzerindeki askerin cansız vücudunu savura savura kaydırma-ya başlamıştı. Cesedi ancak arkadan gelen birkaç askerin ayaklarına çarparak durdu.

Durum fark edildiğinde, kendileri aleyhine değişen bu koşullar altında, bütün askeri kariyerinin kendisine o tek emri verme sorumluluğu yüklediği grup komutanı, hiç istenmedik bir zamanda kendisine bu görevi yıkan düşmanlarına küfrü basarak saldırı emrini verdi. Saldırı başladığında dizlerini kırarak, küçük zıplamalar şeklinde bir koşu tutturmaya çalışan askerlerden birkaçı hemen hedef oldular.

Şemura'nın birliği, tepenin zirvesine doğru, nispeten eğimin azaldığı bir yerde, çalıların arasına gizlenmişti. Hemen aşağılarında uzanan yamacın dik eğimi, toprak örtüsünün bu bayırlık alanda tutunmasına elvermediği için geniş bir alan çıplak kalmış, yer yer kayalık ve bitkisiz bir arazi halini almıştı. Aşağıdan gelen Aratralılar için saklanacakları yerler, kayalık çıkıntılıların arkasıydı. İlk kurbanını verdikleri bu çatışmada Şemura'nın birliğinin sayısı hakkında hiçbir bilgisi olmayan Aratralı komutanın, hiçbir tereddüt göstermeden öfkeli bir küfürle başlattığı saldırı, bu adamın sinirlerine hâkim olamayan küçük rütbeli subaylardan biri olduğunu düşündürüyordu. Cesaret ve fedakârlık, bu adamların genel özelliğiydi.

Düşmanın ilk hatları köle birliğinin mevzilerine girmeyi başarmıştı. Çalılarla kamufle olmuş kayaların arkasındaki mevzilerinde saklanmış adamlarının aralarındaki sel yataklarının neden olduğu patikaya benzer koridorların tehlikesini fark edip hatları sıklaştırmak için koşuşturduğu bir sırada Şemura, hatların kopukluğundan yararlanıp içeri sızmayı başaran bir askerle aniden burun buruna geldi. Mevziler arasındaki on, on beş adım-lık bir mesafede bir komutan olarak, bu kadar yalnız kalabileceğini hiç ummamıştı. Kendisini toparlayıp kılıcını savurduğunda, az daha hayatına mal olabilecek böylesi bir şaşkınlığa lanet etti. Kılıcı, askerin kalkanına çarpmış, fakat bu kadarı bile askerin dengesini kaybedip, alt taraftaki çalıların arkasına gizlenmiş kölelerin arasına düşmesine yetmişti. Askerin peşinden gideceğı sırada Şemura'nın duraksamasına neden olan bir başka asker, yolunu değiştirerek biraz uzaktan geçip gitti. Az sonra saldırının hızı kesilmiş, birçok asker gerisin geriye koşarak aşağıya doğru inmeye başlamıştı. Şimdi, nereden geçip yukarıya tırmandıklarını göremediğı bir dolu asker, Şemura'nın yakınından geçip aşağıya iniyordu. Bu sırada, aşağıda hücum emrini veren komu-

tanın çınlayan sesi, diğ er bütün uğultuları bastırmaya başlamıştı. Komutan, sinirden tizleş en sesiyle korkakları asla bağışlamayacağını anlatan bir gözdağı faslına girişmişti. Şemura, “Şuraya nişan alın!” diyerek sesin geldiğı yönü gösterdi. “Şimdi,” komutuyla birlikte havada vınlayan okların yaratacağı panik havasını bekliyordu. Fakat aşağıda, oklarının alıllardan başka hiçbir şeye isabet etmediğini kanıtlayan bir olağanlık sürüp gidiyordu. Bu sırada askerlerden yeni bir saldırı gelmeyince yukarıdan İşbierra, kendi mevzisini terk edip yanına gelmişti.

“Şimdi ne yapalım Şemura? Yukarıdaki adamlar saldıracak mıyız diye senin kararını bekliyorlar,” diye sordu.

Şemura,

“Hayır. “Bulunduğumuz yerin avantajlarını kaybetmeyi göze alamayız,” dedi.

“Ama burada böylece durmak onların kuşatmasını beklemek olur.”

“Biraz sonra hava kararır. Hiçbir kuşatma, hava karardıktan sonra anlamlı olmaz.”

“O halde ben yerime dönüyorum.”

“Bekle biraz, ben de geliyorum. Gidip bir bakalım, kimse mevzilerinden çıkmasın. İlk saldırıyı püskürttük ama bir daha saldırırlarsa asla gafil yakalanmamalıyız. Kayıpları tespit edelim.”

“Olur,” dedi İşbierra. Beraberce yukarı doğıru tırmanmaya başladılar. Adamlar mevzilerden çıkmış birbirlerinin yanına gidip gevezelik etmeye hazırlanıyorlardı.

“Kimse yerini kaybetmesin,” diye seslendi Şemura. Fakat yukarda birbirinden farklı dört noktada kalabalıklar toplanmaya başlıyordu. Hemen yanındakine yanaşıp ayakta kümelenmiş bir sırayı yararak çemberin ortasına baktı; yerde bir kişi kanlar içinde yatıyordu. Böyle bir manzarayla karşılaşacağını tahmin edi-

yordu Şemura; ama yine de karışık duygular içindeydi. Yerde yatan, pek az tanıdıklarındandı. Hatta ismini bile bilmiyordu. Ama ölünün yüzü ruhuna işlemeye başlamıştı. O anda, yan tarafından bir haykırış geldi. O tarafa döndüğünde acıyla dolu bir çığlık öcünü alacağını haykırıyordu. Biraz ötelerindeki adamın gözleri, kısılmış bir şekilde anlamsız bir boşluğa bakar gibiydi. Bir süre bu halde kaldıktan sonra yavaşça silahını kavrayıp doğruldu. Dudakları sürekli kırırdıyor, anlaşılmadık bir dilden bir şeyler mırıldanıyordu. O sırada Sardur'un yanına geldiğini fark etmemişti Şemura.

“Neredeydin?” dedi Sardur. “Ben de seni arıyordum.”

“Aşağıdaydım.”

Sardur bir an durakladıktan sonra konuşmaya başladı: “Aratralılara bugün iyi bir ders verdiğimiz ortada. Ama ben bunun bu kadarla kalmayacağını düşünürken bir de ne duyuyorum; bu geceyi savunma yaparak geçirmeyi planlıyormuşsun. Emri yanlış duyduğumu ya da bana yanlış iletildiğini düşünerek birçok kişiye daha sordum. Ama yine de işittiklerime inanmayarak senden doğrusunu öğrenmek için yanına geldim.”

Şemura,

“Soruşturmana hiç gerek yoktu, Sardur. Bunu nasıl olsa birazdan açıklayacaktım,” dedi. “Soruşturma” kelimesini üstüne basa basa söylemişti. Bunla kastettiği şeyin sorgulama demek olduğunu ikisi de biliyordu. Üstelik Sardur'un, kendisini bir komutan olarak görmediğinin işaretlerini çok önceden verdiğini de biliyordu:

“Senin de malumundur ki, Aratra ordusu ve genelde hiçbir ordu gece hareket edemez.”

“Ama Urukluların gece pusu kurabildiklerini duymuştum.”

“Tanrılar aşkına söyler misin Sardur, sen benim kafamda bile canlandıramadığım şeyleri nasıl oluyor da böylesine kesin bi-

liyorsun? Hem o söylentiyi ben de duymuştum ve beni de en az senin kadar heyecanlandırmıştı; ama böyle bir deneyimi yaşamadığım için ancak şunu söyleyebilirim: Bugünkü üstünlüğümüze bakarak hiçbir harekâtın bize şimdikinden daha fazla yarar getirebileceğini sanmıyorum. Bir kere elimdeki adamların tecrübesizliği böyle bir saldırıya engel olur. Bu durumda, savunma gücünün üstünlüğüne bel bağlamaktan başka bir seçeneğim yok. Öte yandan, bunu yaptığım taktirde, yani şimdiki konumuzla, bütün bu savaş faaliyetinin vurucu gücünü kaybederek sulanacağından en ufak bir kuşku duymuş değilim. Bu durumda, uzayıp sulanan bir muharebenin hangi tarafa bir avantaj sağlayacağını taktir edersin değil mi? Her aklı başında insan gibi!”

“Ama bu korkakça bir davranış,” diye itiraz etti Sardur.

“Demek böyle düşünüyorsun! Cesaretin konusunda mademki kendine bu kadar güveniyorsun, o halde sana bir görev vereceğim: Yanına güvendiğin bir adam daha alarak gözcülük görevine çıkacaksın. Bu tepenin kuzeybatısındaki yarın yanına kadar gidip oradan bir sızma yapıp yapamayacaklarına bir bak bakalım,” dedi.

Şemura, Sardur’un seçeceği adamın kim olacağını merak ediyordu. Nulhu’yu seçince, pek de iyi anlaşılamadığı bu adamın Sardur’la aynı kafada olabileceğini düşünmek onu biraz rahatsız etmişti.

Şemura, “Şimdi, ölenleri hemen buraya taşıyın, çabuk olun,” diye emir verdi.

Taşıma işlemini gözetlerken epey bir zaman geçmişti; fakat tam bu sırada aşağıdan nefes nefese birinin yanına geldiğini gördü. Bu İparkuş’tu:

“Şemura, aşağıda bir şeyler oluyor. Bize doğru geldiklerini hissediyoruz, ama onları göremiyoruz.”

Yüzü korkudan ter içinde kalmıştı. “Tahtayı kemiren ağaç

kurtları gibiler. İnsanın içini kaldıran bir çığırta çıkarıyorlar ve sonra biz nerede olduklarını göremeden susuyorlar.”

Şemura, herkesin hazır olması için alçak sesle talimat verdi. Aşağı doğru inerken, doğadaki her türlü sesi işitmeye çalışıyordu. Aşağı siperlere geldiklerinde herkes neredeyse birbirine sokulmak üzereydi. İçlerinden yüzünü seçebildiği birine olanca yavaş bir sesle seslendi. Adam şaşkınlıkla çevresine bakındıktan sonra nihayet Şemura’yı görünce neredeyse bir sevinç çığlığı atacaktı:

“Aman Tanrım, aman Tanrım! Neredeyse aşağıdaki askerlerin beni isimle çağırdığını sanmıştım.”

“Kes artık, kendinize gelin biraz.”

“Şu tarafta iki ya da üç kişi sürekli konuşuyorlar. Onlar da bizim kararlılığımızı hissettiler; bu tarafa gelmek istemiyorlar ama biraz önce komutanları onları tehdit etti. Yine harekete geçtiler. İçlerinden birisi söylenip duruyordu.”

“İşte bak şuradalar!” diye mırıldandı biri, heyecanlı bir sesle: “Bakın, hayalet gibiler. Birisi de yattığı yerden durmadan kafasını kaldırıp bakıyor.”

“Evet, gördüm... Gördüm...”

“Sen Nintu, şuradaki kayayı görüyor musun?” Arkalarında kalan bir yeri gösteriyordu Şemura.

“Evet.”

“Hemen oraya geç, sırtını kayaya yasla; orada saklandığını fark ettirmek için ne gerekiyorsa onu yap.”

“Beni yem mi yapacaksın?”

“Korkma, onları tuzağa düşüreceğiz.”

“Beni yem yapacaksın!”

“Sana korkma dedim, biz buradayız.”

“Tanrıların laneti üzerine olsun!”

Adam isteksiz bir biçimde kayanın arkasına doğru ilerlerken

birden durdu ve bağırmaya başladı: “Burada bir asker var!”

Aşkeri onlar da görmüştü. Gönderdiği adamın askerin yanına yaklaşamıyordu bile. Asker çıldırmış gibiydi.

Şemura,

“Bu adamı canlı olarak ele geçirmeliyiz,” diye bağırdı. Askerin korkulu sesi, giderek bir köpek yavrusunun çaresiz viyaklamasına dönüşmüştü. Aşağıdan gelen tıkırtılar da bir anda canlanmış, karanlığın içinde bir görünüp bir kaybolan silüetleri, tehditkâr bir hal almaya başlamıştı. Şemura tuzaktan vazgeçip aşağıdan gelen tıkırtıları uzaklaştırmaktan başka bir şey düşünmüyordu artık.

“Taş atın şu çalıların üstüne, taş atın!” diye bağırmaya başladı. Herkes var gücüyle çalıları taş ve ok yağmuruna tutuyor, ara ara görünen silüetleri uzaklaştırmaya çalışıyorlardı. Şemura’nın bir an unuttuğu şey aklına geldiği için tekrar arkasına döndü: “Daha yakalayamadınız mı şu sersemi!” diye söylendi. Tam o sırada, yanındaki adamlardan birine fark edilmeden yanaşan bir askerin, adamını kolundan yakalayışını gördü. Fakat daha Şemura yardım edemeden asker, adamını aşağı doğru sürüklemeye başladı. Bir çakal gibi avını kendi sürüsüne doğru çekiyordu. Aşağıda, çalıların ardında beliren birkaç silüet, saklandıkları yerden çıkıp adamın üstüne çullandıkları anda, tiz bir çılgılık her yeri kapladı. Şemura, onlarla Aratrâ birliği arasında, bu dağın başında kendiliğinden çizildiğine inandığı, görünmeyen bir hatın gerçekliğini fark ettiği için dehşete kapılmıştı. Kendi adamını sürükleyerek götürürlerken bile hiçbir şey yapamadan bakakalmaları inanılır gibi değildi. Aynı şeyin kendi başına gelmiş olduğu taktirde şimdikinden farklı bir şey yapılamayacağı konusunda derin bir karamsarlığa kapıldı. Sinirli bir şekilde az önce yakalanmış askerin yanına gitti. Karşısındaki adam, kölelere yapılmış eziyetlerin ne olduğunu bildiği için bütün hıncın kendi-

sinden çıkarılacağını düşünerek ölesiye korkuyordu.

“Çabuk şu adamı konuşturun!” diye gürledi Şemura. “Bu gece muharebesini yapmaya çalışmaları bile akıl alır bir iş değil, mutlaka önemli bir hedefin peşindeydiler bunlar.”

Şemura az önceki yerine geri döndü. Aratralılarla aralarında çizildiğine inandığı hattın gerisinde kalmaya özen göstererek etrafı gözlüyordu. Aşağıdan gelen mırıltılar, yeni bir hareketin başlayacağını gösteren heyecandan yoksundu. Hatta bir baykuşun sesini bile duyabildiğini fark edince, ortalığın iyice sakinleştiğine hükmetti. Bu sessizliği, adamlarından biri bozdu:

“Her şeyi öğrendik Şemura. Aşağıdaki birlik, asıl kuvvetlerinden ayrılarak bizi bulup yok etmekle görevlendirilmişler. Fakat bunların asıl kuvvetleri, Eringal’ın adamlarına rastlayınca, ummadıkları bir kalabalık karşısında geri çağırılmışlar ve pek yakında yapılacak çarpışmada bulunmak için diğer Aratra kuvvetlerinin yanına gidiyorlarmış. Şimdi Eringal kuvvetleri, Aratralılara karşı arazi üstünlüğü bulunan stratejik bir mevzide bulunuyormuş.”

Şemura heyecanlanmıştı: “Derhal oraya gitmeliyiz. Aratra kuvvetlerini arkadan vuracağız. Herkes hazır olsun. Bu esir de önümüze düşüp gideceğimiz yer için bize yol gösterebilir,” dedi.

Birlik yeni yeni toparlanmaya başlamıştı ki tam o sırada Sardur’u, kalabalık içinde kendisine doğru yanaşırken görünce bir şeylerin ters gittiğini anladı. Biraz önce ona, Hulhu’yla birlikte gözcülük görevi vermişti.

“Nulhu nerede?” diye seslendi.

“Bilmiyorum. Beni takip etmek istemedi. Arkama dönüp baktığımda onu göremedim ve tek başıma görevimi yaptım.”

“Görevini doğru düzgün yapmamışsın. Nulhu’yu bilerek ve isteyerek ölüme terk ettiğini düşünmeye başladım.”

“Hayır. Böyle bir şey yok. Ben yaşıyorum ve savaşıyorum.”

Dava arkadaşını böyle sebepsiz yere suçlayacak mısın?”

Şemura'nın zihni dava lafına takılmıştı. Aklına bulanık bir sis gibi çöküp de tanımlayamadığı düşüncelerine, bu adam bir ad veriyordu. Başka zaman olsa, Halki'nin kendine özgü yorumlarına, ortak bir bellek yaratan sözlerine benzetebilirdi bunları. Ama her seferinde tanımlamaktan çok bulandıran bir ton buluyordu Sardur'da.

“Dava demekle Aratralılarla olan savaşımızı mı kastediyorsun?”

“Çok daha fazlasını,” dedi Sardur gülümseyerek. Bu gülümsemesinde kendi ufuksuzluğunu vurgulayan bir yan mı gizliydi; yoksa bir yaltaklanma belirtisi mi aramalıydı, bilemiyordu. Ama tam o sırada Nulhu çalıların arasında belirdi.

“Deli bu adam,” diye söyleniyordu. “Çılgının biri, beni ekti. Hangi kuytulukta kaybolduğunu bile anlayamadım.”

Sardur, Nulhu'nun ortaya çıkarak, kendisi için yarattığı fırsatı kaçırmak istemiyordu:

“Görüyorsun ya Şemura, ben kimseyi bilerek ölüme terk etmedim. Böyle bir şey yapmak aklımdan ucundan bile geçmez. Bunu sen uydurduğuna göre şimdi benden özür dilemelisin. Bir insan bu çetin dağlarda, hele de bizi öldürmek için aç kurtlar gibi bekleyen düşman askerleri içindeyse eğer, hayatını bir şekilde kurtarmayı bilmelidir. Benim de yaptığım buydu. Ama senin bana karşı bir düşmanlığın varsa bile, yine de beni böyle herkesin içinde uluorta suçlamaya hakkın yoktu.”

Şemura, Sardur'un gözlerine bakarak bu soğuk gözlerde hiçbir dostluk göremediğini fark etti.

“Ne sana, ne de buradaki hiçbirinize karşı özel bir düşmanlığım var benim,” dedi. “Ama sizin için de aynısı geçerli olmalı. Biz hepimiz şu anda askeriz ve bir asker de komutanına, emir ve cezalarından dolayı asla öfke ve kin duymamalıdır.”

Şimdi yüzünü diğerlerine çevirmiş, konuşması bir nutuk havası almıştı: “Bana kıyamazsınız, öfke de besleyemezsiniz. Çünkü benim savaş bilgime ve becerime uzun yıllar yetişemeyeceğiniz ortada. Ve siz bu birikimleri elde ettiğinizde, ben bundan daha da fazlasını kazanmış olacağım. O yüzden, bilgi, yetenek ve becerinizle geçebileceğiniz herkesi geçin; ama zamansız ve yersiz benim karşıma çıkan olursa, onun payına sadece ölüm düşer. Fakat bu rekabetin sonucunda kimse onu ayıplamaz. Ne demek istediğimi anlayabildin mi Sardur?”

Sardur, zayıf bir sesle, “Evet,” dedi.

Tartışmayı daha fazla uzatmak istemediğinden, “O halde herkese haber verin, buradan gidiyoruz,” dedi. “Ama daha önce şu ölüleri çalıların arkasına yerleştirelim, hadi çabuk olun!”

İşleri bittikten sonra yerdeki cesetlere dönerek, “Rahat uyun bahtsız insanlar, ölümünüz asla boşa gitmiş olmayacaktır” dedi.

Şemura’nın emriyle harekete geçen birlik, çevrelerinin kuşatılıp kuşatılmadığını anlamaya çalışarak ve her çalı ya da kayanın arkasında bir Aratralının fırlayacağı endişesi taşıyarak, mevzilendikleri tepenin arka yamacından bir yılan gibi sessizce kaçmaya başladı. Düşündükleri gibi Aratra askerleri, tepenin etrafını kuşatmamışlardı. Zaten böyle bir sayısal güçleri de yoktu. Onlardan kurtulmak kolay olmuştu.

Bütün bir geceyi Aratralılar, mevzilerinin arkasında kıpırdamadan duran hedeflere ara sıra yaptıkları ok atışlarıyla geçirdiler. Şafağın alacakaranlığı içinde karşı taraftaki suskunluğu korkuya yoran Aratralı komutan, büyük bir gürültüyle hücumla geçirdiği birliğin ilk hatları yardıktan sonraki tuhaf durgunluğunu fark ettiği anda, bir şeylerin ters gittiğini anladı. Bir çalının arkasında, yediği oklardan delik deşik olmuş bir ceset bulmuşlardı. Adamlarından birinin, “Kaç zamandır bu adamı oklayıp

duruyordum. Adamın bir türlü düşüp ölmemesi beni çileden çıkarıyordu. Meğer adam çoktan ölmüş,” dediğini duyduğunda, öfkeli bir küfür savurdu. Artık kaçanlara kısa süre içerisinde yetişmeleri mümkün görünmüyordu.

Oysa bundan saatler önce Şemura ve diğerleri, hedeflerine doğru ilerlediklerine inanarak yol alıyorlardı. Fakat herkes gibi Şemura da, verdiği karara uygun bir seyir tutturduktan sonra bir anda vücudunun o ana kadar ertelediği istekleriyle karşı karşıya kaldı. Kazınan midesinin açlığını bile unutturan şiddetli bir uykunun baştan çıkarıcılığı, onu serseme çevirmişti. Gece yarısına doğru, yürüyüşün tekdüze temposu yorgunluğunu katlanılmaz bir hale sokmuş, ara sıra kulağına gelen yakınlara karşılık verebilmek için bile, dikkatini bir türlü toplayamadığını fark etmişti. Küçük çocuklar gibi mızıldanan adamlarıyla birlikte her şey; düşman saldırısı, Sardur’un kendine düşmanca davranışları ve etkileyici dava sözü bile, sanki haftalar önceki başka olaylarla ilintiliymiş gibi uzak ve anlaşılmaz bir yabansılıkla perdeleniyordu. Kafasında kurduğu her bir olay, solgun ay ışığı altında uzanıp giden çalı ve kaya silüetlerinin fısıldadığı hikâyelermiş gibi anlamsızdı. Bir süre sonra artık, arkadan gelen yorgun insanların yere sürünen ayak seslerinin bozduğu çıtırtılar dışında, bitimsiz bir diyarın o huzurlu sessizliğinden başka bir şey hissetmez olmuştu. Nedense o anda hiçbir korku duymadığını fark etti. Kendisi gibi kaçakların, başkaldırmış ve lanetlenmişlerin yaşamak için ihtiyaç duyduğu biricik korkularının, zihninden uçup gittiğini duyumsamış ve bundan kaygılanmıştı. Bütün her şey zihnini uykuya doğru çekiyordu. Zihninin kendisine oynadığı bütün oyunlar bunun içindi. Büyük bir huzurla uykuya dalmış gibi görünen çalıların altında yatma isteği, ancak tehlikeleri bu kadar küçük gösterebilirdi. Ama Şemura şimdi sadece nöbetçinin kim olacağı kararını düşünüyordu: Şükranla anacağı bir kor-

kağın temkinliliğine güvenerek ya da umutsuz hayatıyla bir uykusuzun nöbet teklifine hemen ‘evet’ diyerek bütün hareketi şu anda, bu vadide durdurabilirdi. Bunu, şu anda sadece gururu engelliyordu. Aratra tarihçilerinin bir avuç çamura, kamış kalemleleriyle düşecekleri küçük bir not aklına geldikçe ölümcül bir hantanın sonucu olarak uykuda katledilme korkusu değil, yazılacağından emin olduğu bir ibare engel oluyordu buna:

“Bu küçük kaçak köle birliği, kendi doğalarına karşı gelemeyerek tedbirsiz bir uyku durumunda yakalanıp yok edilmişlerdir.”

Aklından geçen bu cümleler, bu defa iradeli olma konusunda kesin bir karar vermesine yardımcı oldu. Her ne olursa olsun, hiçbir tedbirsizliğe imkân tanımayacaktı.

Yine o dava sözcüğünün belli belirsiz çağrışımları geçti aklından. Ama sonra düşünmekten vazgeçti. Tam o sırada arkasından birinin seslendiğini duydu Şemura. Dönüp baktığında, kendisine doğru gelenin Ninşubur olduğunu fark etti. Elinde, birliğe ait çok az mızraktan birisini, tıpkı bir çoban değneği gibi yerde sürükleyerek yorgun bir yürüyüşle yanına geliyordu:

“Hepimiz yorgunluktan bittik Şemura,” dedi. Ondandır cevap gelmeyince sözlerine devam etti: “Bu kadar yeter, düşmanın saldırı mesafesinden çıktık. Hem bu bile önemli değil. Yarın belki de öleceğimiz bir savaş öncesinde hiçbir neden beni daha fazla yürümeye ikna edemez. Artık öleceğimi de bilsem daha fazla yürümek istemiyorum.”

Ninşubur bütün bunları, samimi olarak kaderine razı gelenlerin artık iflah olmaz boyun eğmişliğiyle söylemişti.

Şemura, “Olmaz!” dedi. Bu arada, arkadan gelen diğer yürüyüşçüler de ikisinin çevresinde küçük bir halka oluşturmuş, sıkıntıyla başını kaşıyan Şemura’dan bir açıklama bekliyorlardı. Nihayet,

“Az önce, birazcık dinlenmek için yaşamdan feragat edebileceğini söyledin, öyle değil mi?” diye sordu Şemura.

“Ben sadece ‘öleceğimi bilsem bile bir adım dahi gidemem’ dedim.”

“Aynı şey.”

“Eee?”

“Bu büyük feragatinin bile bir anlamı yok.”

“Kimin için?”

“Dava için.”

Ninşubur şaşırmişti. O da bu lafı ilk kez duyuyordu ve ne zamandan beridir Şemura’yı yönlendirdiği besbelli bu kavramın şimdi bütün bir birliğin kaderi hakkında karar verecek bir iradeye dönüştüğünden haberi yoktu.

“Ben de dahil herkesin kişisel istekleri ve kararları, ancak dava açısından teraziye vurularak haklı veya haksız yargısına varılabilir. Anlaşıldı mı?”

Nişubur böyle bir yanıt beklemiyordu. Aslında uzunca bir süreden beri Şemura’nın kendilerinden farklı olduğunu biliyordu. Şemura, kimsenin bilmediği bir biçimde şu dava denen tanrısız gerçekliğe vâkıf olmuştu belki; ama, kendilerinin hareketlerine yön veren tek dürtü, içgüdüsel bir savaştan başka bir şey değildi. Bunu hem onlar hem de Şemura çok iyi biliyordu.

“Peki, bu dava niye bu kadar önemli senin için?” diye sordu Ninşubur. Mızrağına iki eliyle tutunarak abanmış ve bir ayağının parmak ucunu toprağa dayayıp dinlenmeye almıştı.

“Sadece benim için değil ki,” dedi Şemura. Yorgun bacaklarını sürüyerek bir kayanın dibine oturdu ve karnına kadar çektiği dizlerinin üstüne kollarını uzatıp vücudunu gevşetti. Gözleri çukurlaşmış, yanakları incelmışti. “Hepimiz bu dava ile birlikte önem kazanacağız ya da bunun tam tersi olacak. Çünkü bütün insanlar, bir şeye katkıda bulundukları ölçüde değer kazanır ve

bundan uzaklaştıkça da değerleri azalır. Bir zamanlar inşa ettiğimiz Ziggurat'ı düşünün. Gerçekten de şahane bir yapıydı o. Hepimiz için, gençliğimizin enerjisini yolunda harcadığımız çalılımlı bir kız gibiydi. Kendi payıma, ben her iş bitiminde hırsla ona bakarak hayal kurar ve her sabah onu gördüğümde sevinç duyardım. O Ziggurat dünya durdukça duracak, bizden sonrakilere tarafından sevgi ve hayranlıkla anılacaktı. Ama ortada bir sorun vardı: Biz çalıştıkça, o Ziggurat gibi değer kazanmıyorduk. Çünkü köleydik. Bu savaş bizim son şansımız. Eğer bu savaşı kazanamazsak bizim temsil ettiğimiz her şey tıpkı bir haydudun soyduğu hazinenin sahibi olması gibi, bir başkasına şan ve şeref kazandıracak. Şu leş kargası Agrab'ı kahraman yapacağız belki de, kim bilir. Düşünsenize: Kendi ülkesinde bir kahraman olması, artık bizi yok edebilmesine bağlı.”

Çevresindeki insan halkası daha da kalınlaştı. Kimisi sakalını hırsla çekiştiriyor, kimisi gözünü toprağa dikmiş bir şeyler hatırlamaya çalışıyordu. Üzerlerinden geçtikleri topraklar onları daha bir dikkatli yapmıştı. Küçücük böceklerden en yırtıcı hayvanlara kadar birçok canlı görmüşler, onların davranışlarını izlemişlerdi. Onlar da kendileri gibi ölüyor ve öldürüyor olmalarına karşın, bu hayvanların hiçbir zaman kendilerinden daha büyük ve daha güçlüsüne saldırdıklarına tanık olmamışlardı. Her bir hayvan avını ve avcısını tanıyor gibiydi. Ama kendileri için durum böyle değildi. Bunu herkes çok iyi biliyordu. En başta, hayvanlarda olmayan bir hırsla, her ne kadar sonunda yenileceklerini düşünseler bile asıl özlemlerinin Aratra'yı yerle bir etmek olduğunun farkındaydılar. Başka bir deyişle, kendinden çok daha güçlü ve yırtıcı bir hayvana saldırma isteğiyle bu. İşte burası doğaya uymuyordu. Yağmur altında uyumanın çaresizliği, bir hayvan gibi yuvalarının olmadığını bilerek bir sağa bir sola dönüp yağmurun şırıltısıyla uyumaya çalışmaları ve sabah kalktık-

larında çamurlu elbiselerini temizleme zahmetine bile katlanmadan yollarına devam etmeleri, bütün zorlu günler, insani olan coşkun bir duygusallığı silmişti çoktandır. Çamurlu giysileriyle birlikte zihinleri de öylece bulanmış, bir şeyi düşünmek için hiçbir çaba harcamaz olmuştı. Ama bu akşam Şemura içlerindeki közlenmiş ateşi tekrar parlatıyordu. Şimdi tıpkı bir tanrı gibi herkese her şeyi vaat etmeye hazırdı. Kendilerini, bu gece bu kadar önemsemeleri hoşlarına gitmişti. Üstelik kendilerinin bile çoktandır tatmadıkları bir histi bu önemsenme duygusu. Yanıl-sama olmaması temenni edilen naif bir duygu...

Daha pek çok şey söyleyecekti ama Sardur ayağa kalkıp, “Yeter artık! Yarın belki bir tekiniz bile sağ kalmayacaksınız. Birçok kişi ölecek ve bunlar güçsüz insanlar olacak çoğunlukla. Sizin gibi uyumak veya yiyecek bir şeyler aramak yerine böyle birtakım hayallere kapılan insanlar olacak bunlar. Bense, şimdi şuraya kıvrılıp uyuyacağım,” dedi.

Sardur’un sözleri herkesin keyfini kaçırmıştı, meydanı rahat-sız edecek bir sessizlik oldu. Sardur haklıydı.

Sonunda Şemura,

“Evet, yarın içimizden birçokları ölecek,” dedi. “Ama ölenler, tıpkı bir Ziggurat’taki tuğlalar gibi binayı daha da büyütecek ve hep beraber inşaatımızı sonsuza kadar sürdüreceğiz.”

O anda, küçük bir tepenin üstünde, yiyecek ve yatacak yer aramaya giden birkaç kişi heyecanla bağıştı. Eringal’in birlikleriyle Aratra ordusu karşı karşıya kamp kurmuş, sabahı bekliyorlardı. Bunun, hedefe doğru ilerlemek anlamına geldiğinin hepsi farkındaydı. Askeri düşünme tarzı onlar için de artık bir sır değildi.

Şemura yay gibi gerildi. Yüzü, kararlı bir insanın sert ifadesine bürünmüştü; insanları birlikte tutan tek gerçeğin başarı olduğunu ve her başarıdan sonra moral kazanarak insanların sava-

şabileceğini biliyordu. Birkaç saat sonra başlayacak olan bu savaşa girmezlerse birer ikiye dağılacaklardı. Hem de böylesi bir fırsatı değerlendiremediklerini ömür boyu düşünerek, kendi kendileriyle amansız bir vicdan hesaplaşmasına girmek zorunda kalacaklardı.

Az sonra güneş doğmaya başladı. Tanyeri kızılığı, Aratralılarla aralarında duran son tepeyi de tırmandıktan sonra muhteşem bir görüntü sunuyordu. Her şey hayranlık vericiydi. Öyle ki, herkes doğadaki her türlü güzelliğe doyarcasına bakmak istiyordu. Bu sırada Aratra birlikleri de toplanmaya başlamıştı. Çadırlarından çıkan askerlerin uykulu, yalpalayan bedenlerinin halini bulundukları yerden bile görebiliyorlardı. Muntazam sıralarla kurulmuş çadırlardan çıkan çok sayıda asker görüyorlardı. Adamlar çadırlardan çıkar çıkmaz bir su birikintisinin kıyısına kendilerini atarak yüzlerini yıkıyorlar; akşamdan beri kaynatıldığı anlaşılan karavan kuyruğuna girip çorbalarını alıyorlardı. Daha gerideki tepeliklerde, arazinin meyilinden yararlanarak savunma barikatları kurmuş olan Eringal'ın kuvvetleri vardı; ama bulundukları yerden pek iyi seçemiyorlardı onları. Yemeklerini bitiren erler manga komutanlarının emriyle mızrak alıştırması yapıyorlardı. İşte o an, bir ordunun gücünün, insanların, doğanın şekillerine uymayan o geometrik biçimlerle bir arada sıralar oluşturmaktan ileri geldiğini fark etti birçoğu.

Takımları oluşturacak olan mangalar tek sıra halinde en öndeki komutanlarının peşi sıra uygun adımlarla ilerleyerek tek bir kolon oluşturuyorlar; daha sonra arkasına yerleşen başka bir sıra ve onların arkasındaki başka sıralarla birlikte tam bir mızrak tarlası haline geliyorlardı. Bu piyade takımlarından beş tane bulunuyordu. Çok daha az olmakla birlikte savaş arabalarını da getirmişlerdi, fakat yokuş yukarı bir saldırıda pek bir işe yaramayacakları açıktı. Buna rağmen, onlar da kanatlardaki yerlerine ilerledikleri

bir sırada ufak bir kargaşa çıktı. Atlar huzursuzlanmış, soldaki takımların kenarlarındaki piyadelerde bir kaynaşma olmuştu. Mükemmelliği bozan bu görüntü, az da olsa Şemura'yı sevindirmişti. Şimdi bir tek hesabı vardı: Eringal'ın saldırıyı tam vaktinde algılayıp hücumu geçmesine kadar olan sürede, Aratra ordusu safalarında kargaşa yaratmak... Ancak, Eringal birlikleri de durumu zamanında algılayıp vakitlice saldırırlarsa, iki ateş arasında kalan Aratra birlikleri bir bozguna uğrayabilirdi. Bunu bildikleri için herkese olağanüstü bir moral ve güven gelmişti. İnisiyatif bu defa kendilerindeydi ve bunu kullanacaklardı.

Şemura, tırmandığı tepeden birkaç adım aşağı indi; silahlarını kontrol etti ve konuşmaya başladı:

“Şimdiye kadar beraber olduğumuz süre içinde birlikte yaptığımız bütün faaliyetlerimiz sonucunda, yavaş yavaş kıvamımızı bulduk, bu birliğin kıvamı bir ordu kıvamıdır. Yurtsuz, milliyetsiz, hatta ülküsüz bir ordu olsak da, bundan böyle kimse bizim başıbozuk bir çapulcu sürüsü olduğumuzu söyleyemez. Başı bilinmeyen bir zamandan beri işlenen günahların, tarihi belirsiz bir zamanda hesap sorucusu ve yargılayıcısıyız. Böylesine yarım yamalak bir adalet dağıtıcısı olsak da, biz oyuz. Ve şimdi biz, kendi tarihimizin dönüm anındayız. Doğru yerdeyse eğer, doğru anı bulmuşuz demektir ve doğru anı bulmuşsak, düşmanın en cesuru bile bir kedi yavrusu gibi âciz ve korkak olacaktır. Doğru anın kudreti, bize, dağdan aşağıya akan selin gücünü verecektir. Kimse en ufak bir tereddütte bulunmasın. Duraksamak yok, korkmak yok, kaçmak yok, onları ortadan kaldırına kadar savaşağız.”

Onaylar nitelikte yarı coşkulu bir mırıltı yükseldi adamlardan. Birkaç adımda zirveye tırmanıp karşılarındaki orduya bir kez daha baktı Şemura; herkese, hayatta kalmaları konusunda bol şans diledi ve var gücüyle, “Haydi!” diye bağırdı. O anda

vahşı hayvanların ulumalarına benzer garip sesler bütün ovaya yayıldı. Azgın bir insan seli bütün gücüyle aradaki mesafeyi koşuyordu. Üzerinde bulundukları tepe sanki, saniyelerce tek bir efsane yaratığının ayakları altında çiğneniyordu. Üzerine indikleri düzlüğün kumları, tozdan bir bulut olup saldırganların sayılarını ve güçlerini perdeliyordu. Kölelerin saldırısı karşısında Aratra ordusu, önce yerinde taş kesilmiş gibi duraladı, fakat çok kısa bir süre içinde basiretine tekrar kavuşarak, komutanlarının emriyle çalan işaret borazanlarının yönlendirmesiyle, cephelerinin iki yanındaki savaş arabalarını arkaya döndürüp saldırganların üzerine sürmeyi denedi. Bu sırada arabaların bir kısmı, piyade takımlarının yanlarından geçerken kontrolünü kaybederek askerlerin içine doğru ilerlemişlerdi. Aratra ordusunun piyade safları, omuzları birbirine iyice yapışan askerleri sıkıştıran kontrolsüz savaş arabalarının kenarlardan yaptıkları baskıyla esnemiş, içeri ve dışarı doğru bükümler oluşturmuş, ama kırılıp parçalanmamıştı.

At arabaları daha meydana çıkmadan, köleler ilk piyade sırasına büyük bir gürültüyle tosladılar. İlk sıradaki askerler tıpkı birer tahta korkulukmuşçasına yere yapıştırılmışlar ve bir anda yüzlerce öfkeli ayağın altında kalmışlardı. Şemura, ilk çarpışmanın etkisiyle ağzına ve burnuna dolan ılık kanın çıldırtıcılığıyla bir anda vahşi bir hayvana dönüşmüş gibiydi. Kölelerin ilk tosladıkları mangalar, kılıçlı ve kalkanlı piyade sıralarıydı. Bu tür bir hücumu kesmek için kullanılan mızraklı piyadeler Eringal birliklerine bakan tarafta olduğu için, arkadan gelen saldırıyı göğüslemek, kılıçlı ve kalkanlı piyadelere kalmıştı; fakat onların da saldırının hızını kesebilecek hiçbir şey yapmaları mümkün değildi. Bu saldırı o kadar ani ve beklenmedik olmuştu ki, savaş arabalarındaki okçular isabetli bir atış için fırsat bulamamışlardı.

İlk çarpışmadan sağ kurtulan Aratralı askerler, hemen beş adım sonrasındaki ikinci sıraya gerilemişler ve yeni bir hat oluşturmuşlardı. Bütün bu hareketler, daha önce talimlerde öğrendikleri davranışlardı, ama şu anda komuta edilemedikleri için yavaş yavaş bozulup dağılacağı ihtimali belirmişti. Çünkü henüz Aratra ordusu bir teftiş görüp savaş dizilişine kavuşmadan bir baskın yemişti. Birçok mangadaki erlerin yerleri bile nizamaya uygun değildi.

İkinci hat, kölelerin balta ve mızrak darbeleriyle kırılırken diğer sıralar öndekilere destek yapmış ve müthiş bir itişme başlamıştı. Geriden gelen köleler de arkadan baskı yapıyor ve ön safları itiyordu. Sırtında ve belinde müthiş bir baskı vardı Şemura'nın ve bu baskıyla öndeki askerlerin kalkanına adeta yapışmıştı. Nefes almakta zorluk çekiyordu; başı dönmeye, gözleri bulanmaya başlamışken, yaslandığı kalkanın arkasından bir el yukardan, döver gibi indirdiği kılıcıyla tam arkasındaki adama bir darbe indirdi. Bir anda arkasındaki baskı gevşedi ve derin bir nefes aldı Şemura. Kendi de, kalkanların arasından soktuğu kılıcıyla birkaç hamle yaptı. Aralıktan sırttır gibi duran bir adamın yüzünü gördü ve hemen sonra adam yediği ölümcül darbenin etkisiyle önüne kapaklandı. Ama açılan gediği, hemen arkadan gelen bir kalkanlı kapatmıştı bile. Tam o anda beklenmedik bir şey oldu: Havada ıslık çalan oklar yağmur gibi üstlerine dökülmüş ve arka sıralardan birçok köle vurularak yere düşmüştü. Bu oklar savaş arabalarından atılmaya başlanmıştı. Şemura'nın arkasındaki kalabalık, bu sırada yeni hedeflerine doğru koşarak cepheyi genişlettiler ve bu nedenle kölelerin ön safları iyice incelmiş oldu.

Köleler, gördükleri bütün Aratralılara saldırmaktan başka bir savaş planına sahip değildi. Ama şu anda Aratralı askerler de savaş nizamını yavaş yavaş kaybetmeye başladıkları için artık

meydanın bütün belirleyicisi, nefret ve yaşama içgüdüsünün dürtüklediği dayanıklı bedenlerdi. Savaş nizamı, bir birliğin en belirleyici kontrol mekanizması olduğu için, taktik ve stratejilerdeki incelik buna dayanarak yapılabilirdi. Kaderin kendi bildiğini oynayan hoyratlığına karşı bir ordunun başlıca kozları bunlardı; ama şu anda, Aratra ordusu için böyle bir incelikten bahsedilemezdi. Savaş nizamını kaybeden bir ordunun, dağılan bir bina gibi, savaş içerisinde bir daha toparlanması mümkün olmayacağı için şimdi şartlar hızla eşitleniyordu.

Aratralı askerler, kılıç vuruşlarıyla, kalkanlarının itelemesiyle, mızrak hamleleriyle bir türlü kurtulunamayan, yapışkan bir dilenci gibi yanına sokulup elleriyle, kollarıyla, dişleriyle hedefine sürekli ilerleyen garip bir toplulukla mücadele etmek zorunda kaldıklarını artık fark etmişlerdi. Ve giderek yoruldukça, takatten kesildikçe, üzerine üzerine gelen bu cılız bedenli, güneş yanığı tenli, yırtık elbiseli, sakallı yüzleriyle insanda iğrenme duygusu uyandıran insanlar karşısında savaşmak zorunda kalmanın ne demek olduğunu daha iyi anlıyorlardı. Bu adamların, insanca olan bütün korkularını tükettikleri için, Aratralı efendiler olarak şu anda hayıflanmaktan başka bir çıkar yolları yoktu. Çünkü bu adamlar, yedikleri kılıç darbelerine, kesilen kollardan fışkıran kanlarına, derilerinden fırlamış kemiklerine, karnından dökülen bağırsaklarına rağmen, bu defa kaçmıyor, geri çekilmiyor, vazgeçmiyor, hep ileriye doğru düşmanın kalbini oyana kadar garip bir yürüyüş tutturuyorlardı. Aratralı bir asker açısından, en kötü karabasanlarında bile görmediği bir biçimde, sanki biraz önce kılıcıyla beynini dağıttığına emin olduğu birisi, düşüp öldüğü yerden, çarpık bacakları üzerinde yine ayağa dikilecek, kuru, nasırlı elleriyle yerden kapıldığı bir taş sallaya sallaya üzerine gelecekti. İnsanlıktan çıkartılan bu müsveddelerin; son bir hamleyle kendilerinden çalınan yaşama bir daha tutunma

gayretlerini gördükçe askerler, şimdiye kadar hiçbir orduya benzemeyen, hiçbir düşmanda görmedikleri, anlayamadıkları, bambaşka bir savaşı ve bambaşka bir düşmanla karşılaştıklarını daha iyi fark ediyorlardı.

Savaş arabalarının üzerindeki askerlerden birçoğunun, gördükleri bu manzara karşısında kanları kurumuştı: Atlar bile onların düşmanıydı artık. Çoğu zaman tören yürüyüşlerinde ve iki ordunun piyadelerinin birbirlerine temas etmelerinden önce savaş meydanlarının bu çalımlı hayvanları, bu defa kendisinin bir av olduğu meydanda, iri iri açılmış gözleriyle, boğazlamak için bir öküze yapıldığı gibi kendisini yere devirmek için abanan ve onlardan bile daha sefil insanlar tarafından ısırılıyor, hançerleniyor ve öldürülüyorlardı.

Meydandaki savaşı gören Eringal kuvvetleri, kendileri için bekledikleri mucizenin bu gördüklerinden daha başka bir şey olamayacağını anlamışlardı. Eringal'ın saldırı emrini bile beklemeden, dağdan kayan bir çığ gibi bu eğlenceye katılmanın sabırsızlığıyla aşağıya aktılar. Aşağı indiklerinde, savaş düzeni kaybolmuş Aratra birliklerinin, onların varlığını çoktan unuttuğunu şaşırarak fark ettiler; kendileri için hazırlanmış bir şölende konuk muamelesi görmenin şaşkınlığıyla bu mahşer meydanına kendilerine ait rakipler bulmak için hevesle koşuşturdular.

Bu sırada, arkasında kalabalık ve onun baskısı kalmamıştı Şemura için ve şimdi, bütün bir meydana yayılarak kendileri gibi incelmış düşman hattında neredeyse teke tek savaşabileceği kadar geniş bir alanın ortasında, önündeki kalkanıyla ölüm kılım mücadelesine girmişti. Adam iriyarı ve göbekliydi. Yüzündeki öfkeyi ve korkuyu görebiliyordu. Aynı ifadelerin kendi yüzünde de belirmediğini ve karşısındaki adamın da bundan etkilendiğini hissedebiliyordu. Adamın kalkanına indirdiği peş peşe darbelerle onu geriletmeye ve yormaya başlamıştı ki, iyi nişan-

lanmadan aceleyle atış yapan bir mancınıktan saçılan taşlardan yumruk kadar olan bir tanesi göğüs kafesine çarptığında, Şemura, bu dünyadaki son anlarına damgasını vuran kan, ter, duman kokuları, kılıç ve kalkan şakırtıları, at kişnemeleri, insan haykırırları ve borazan sesleri arasında yaşama veda ederek ölüyor olduğunu düşündü. Aslında, bir asker için bundan daha asil bir ölüm biçimi olamazdı. Bütün bu insanlar, kendi ölümünün geçit resminde, sanki bütün bu eğlenceyi düzenlemek için burada toplanmışlar ve şimdi ona karşı son görevlerini yerine getiriyorlardı. Gözleri kararırken son gördüğü şey, karşısındaki birkaç askerin de mancınıktan savrulan taşların neden olduğu aynı akıbeta uğrayışıydı. Ölüm beklenmedik bir anda rasgele inen taşlarla gökten gelmişti ve sarsak bir askerin beceriksizliği gösteriyordu ki, bir savaşta karşı karşıya olmak, ortak akıbetin adaletine makul bir anlam vermeye yetmeyebiliyordu.

BÖLÜM VI

Şemura, huzursuz bir uykudan uyanarak gözlerini açtığında, bir çadırın içinde olduğunu anlaması için zamanın biraz geçmesi gerekti. Başının ağrısından dolayı uzattığı sol elini alnında gezdirince alnının terli olduğunu anlamıştı. Savaşın anısı aklına gelmeye başlayınca bir noktadan sonra hatırladığı görüntülerin aniden kesildiğini, karanlık noktanın, bütün anılarının sonuna denk geldiğini fark etti. Kendisine ve içinde bulunduğu çevreye olan merakı daha bilinçli bir hal aldı: Sağ eliyle boynundan göğsüne doğru vücudunu yoklarken, tam kalbinin üzerindeki bir yara, onu acıyla irkitererek hafif bir çığlık atmasına neden oldu. Gerilen sinirlerini sakinleştirmek için tekrar çevreye göz gezdirmeye başladı. Sağ tarafında, çadırın kubbesini oluşturan direğe gözünü dikti: Budak yerlerindeki kızarıklıktan akan damla yapmış sakızı kopararak ağzına atıp çiğnemeye başladı. Bunu, yürüyüşler sırasında da sık sık yapardı; fakat bu defa, ağzında acılık bırakan bu tatsız şeyi, yüzünü buruşturarak tükürmek istedi. Bu şeyi çiğnerken gözleri, eliyle dokunduğu yatağına ve üstündeki yün örtüye dikildi. Örtüyü üzerinden kaldırdığında çıplak olduğunu fark etti. Ağzındaki bu berbat şeyi tam yana dönüp tükürdüğü sırada çadırın kapı görevi gören aralığından giren bir kadının sert sesiyle irkildi:

“Bunu yapmamalıydın. Görmüyor musun zeminde keçe seri-
li. Bunu temizlemek hiç de kolay değil!”

Kadın elindeki yere bıraktı. Bir kaba benziyordu bu. Şemura’nın yattığı yerden başka bir şey görünmüyordu.

“Ben de seni temizlemeye gelmişim. Hiç yıkanmadınız mı siz, tanrılar aşkına?” diye sordu kadın.

“Sen de kimsin?”

“Adım Nuduptum. Nari köyünden geliyorum. Hazır uyanmışken şu saçlarını da yıkayalım. Sahi, dün bir ara kendine gelmiş gibiydin. Saçlarını yıkamaya kalktığımda beni itip küfretmeye başladın. Ben de sana bir tokat atmıştım, hatırlıyor musun? Bana kızgın değilsin umarım. Ne de olsa senin gibi birine zarar vermek hiç de iyi olmaz. Adamlar seni çok seviyorlar. Bayağı önemli işler yapmışsın galiba?”

Şemura kadının saçlarına gözlerini dikip bakmıştı. Bu kadar çok saç lafından sonra ister istemez eliyle kendi saçlarını kontrol etme ihtiyacını duydu. Fakat saçlarının arasında upuzun ip gibi bir şey dikkatini çekti. Saçın ucunu gözünün önüne getirip baktığında, o kısmın örülü olduğunu anladı. Tıpkı kadının saçları gibi...

“Bu ne be kadın!” diye bağırdı Şemura. Hastalık onu iyice asabi yapmıştı.

“Adım Nuduptum. Ne çabuk unuttun. Şey... Dün akşam örmüştüm, can sıkıntısından olacak. Kalkmak istiyorsun galiba. Bak elbiselerin yeni artık. Aratralılar gibi sen de bunları giy.”

“Benim elbiselerim nerede peki?”

“Yaktım tabii. O kirli ve eski şeyler yıkanmayacak kadar yırtılmıştı.”

“O halde müsaade et de giyineyim,” dedi Şemura. Kadının bu işgüzarlıklarından bir an önce kurtulup ne olup bittiğini öğrenmek istiyordu. Kadın anlayışla kalkarak çadırı terk etti.

Kadın çıktıktan sonra eteği beline doladı ve üstünü kemerle sabitledi. Çadırın perdesini açıp dışarı çıktığında bir yandan da düşünüyordu: Savaşın sonucuna dair kadına bir şey sormamasını şaşkınlıkla fark etmişti. Dışarıda sıra sıra dizilmiş çadırlar önünde, sepet yapımından elbise tamirine kadar herkes bir şeylerle uğraşıyordu. Dalgın dalgın onlara bakarken yanından geçtiğini fark etmediği bir adam ona, “Sağlığına kavuştuğuna çok sevindim Şemura,” dedi. Bunu neşeyle söylemişti, ama bir anda kederlenen bir yüzle, “Biliyor musun? Zimrilim öldü,” diye ekledi.

Karşısındaki adamı tanıdı; ama Zimrilim’i hatırlayamadı, Şemura. Yine de “Çok üzıldüm” dedi.

“Biz çok iyi arkadaşlık, bilirsin,” dedi adam. Onla ilgili anılarını sıralamaya başlamıştı ki, yürüdükleri doğrultuda, çadır iskânı dışında kalan küçük bir meydanda, düşmandan ele geçirildiği belli olan bir masanın çevresinde Sardur’u gördü. Sardur’un karşısındaki adamın Eringal olduğunu tahmin ediyordu. Birkaç adımda masanın yanına ulaştı. Karşılarında, tepeden aşağı uçuruma bakan bir boşluk ve onun altında bir ovanın manzarası uzanıyordu. Ürpertiyle ufka baktıktan sonra Eringal’le göz göze geldi. Eringal ve diğerleri yerlerinden kalkarak ona yer göstermişlerdi. Bir anda Şemura’nın çevresi, mutlu bir kalabalıkla sarılmıştı. Neşeli kalabalıktan Şemura’yı tebrik eden konuşmalar yükseliyordu. Ölenler hakkında, rapor niteliğinde bilgiler verildi; bundan böyle nelerin yapılması gerektiği konusunda fikirler beyan edildi; şikâyetler sıralandı; bu sırada Şemura, hararetle anlatılan bütün bu şeylerde hissedilen heyecana ortak olmuş dinliyordu; bu anın her bir duygusunu yaşamaktan başka bir şey hissetmesi elinde değildi artık. Üzüntü ve sevinç bir aradaydı; daha doğrusu insani olan bütün duyguların bir karışımını hep beraber yaşıyorlardı. Bu coşkunluk biraz durulur gibi olunca,

ancak o zaman Şemura, ilk kez masaya dönerek Eringal'e dik-katlice bakabildi.

Adamın iri gözleri duygularını çok çabuk ele veren bir anlamlılığa sahipti. Siyah ve kalın kaşları, neredeyse birbirine bi-tişik denecek kadar yakındı. Siyah saçları kısaydı ve bu dağ ba-şında şaşılacak bir lüks olarak sakal tıraşı bile olmuştu.

Şemura, Halki'yle olan ortak geçmişinden ve onunla birlikte bu yolculuğa çıkıp Eringal'ın yanına ulaşmayı hedeflediklerin-den dolayı Eringal'e fazladan bir yakınlık duyuyordu. Onun hakkında bildiği fazla bir şey yoktu ve zaten Halki de, ondan çokça bahsetmemişti. Ama Halki, onu görmeyi arzulamışsa, Şe-mura için, Eringal'e sempati duymasına yeterli bir neden oluş-turuyordu. Bu nedenle, daha ilk sözü,

“Yola beraber çıkmıştık, ama Halki'nin talihi onun buraya kadar gelmesine elvermedi. Onu öldürdüler,” olmuştu. Eringal bunun üzerine, “Vay Halki vay!” dedi ve derin bir iç çekti. Ağ-zından, söyleyeceklerini tamamlayan başka bir söz çıkmaması-na rağmen iri vücuduyla öne ve arkaya, belli belirsiz bir biçim-de sallanmaya başlaması anlamlıydı Şemura için.

Eringal konuşkan biri değildi. Uzayan sessizlikten bunu an-lamıştı Şemura. Bu nedenle hem konu açmak, hem de şaşırdığı-nı belli etmek için, “Kampta kadınlar da var ha?” diye sordu Eringal'e.

O, hiçbir açıklama yapmadan sadece “Evet” dedi.

“Bana yardım etsin diye verdiğin kadın pek de iyi bir seçime benzemiyordu ama,” dedi gülerek. “Çok inatçı ve insanın huzu-runu kaçıran bir havası var.”

“Böylesi daha iyi.”

“Neden?”

“Hoşlanamayacağın bir kadın olması senin yararına bence. Çünkü bu kampta kadınlarla duygusal bir ilişkiye yer yoktur.”

Şemura şaşırılmıştı:

“Bunu nasıl açıklıyorsun o halde?”

Eringal uzun bir tartışmaya gireceğini anlamıştı, ama yine de, “İnanna’yı biliyorsun, değil mi?” diye sordu.

“Uruk’un savaş ve aşk tanrıçası mı? Kim bilmez ki...”

“İnanna tanrıça, öyle değil mi? Yani bir kadın...”

“Eyet, ne var bunda?”

“İşte hepsi bu. Savaş ve aşk hep iç içedir. İkisi de önemsenen bir şey için ve tutkuyla yapılır. Bu birlikte, kadınla herhangi bir ilişkinin çekişmelere neden olmaması için bunu yasaklıyorum.”

Eringal, Şemura’nın komutan olarak kamptaki ağırlığını dik-kate almaz bir tutum sergilemişti. O anı kadar sakince konuşulanları dinleyen Sardur heyecanla atıldı:

“Köleyken şimdiye kadar yasak olan şeyler, özgürken de yasak öyle mi? Oh ne güzel! Hem de bu defa bizim şeflerimiz tarafından... Bütün bunları anlamıyorum işte... Sonunda kim kazanacak bu yasaklardan?”

Şemura,

“Dava herhalde,” dedi. “Hep o kazanır ya da o kaybeder. Hiçbir insanın ebedi bir kazancı veya kaybı yoktur.” Şemura, Eringal’ın yüzüne baktı. Söylemek istediği şeyin tam da bu mu olduğunu öğrenmeye çalışıyordu.

Sardur iyice zıvanadan çıkmıştı. “Bazen kaçık biri gibi konuşuyorsun, Şemura. Ne yani? Şu anda mis gibi önüne konulmuş bir tavuk kızartmasını şimdi yemezsen, ilerde kim yiyecek peki? Dava dediğimiz yeni tanrı, senden sonra yaşayacak diğer kölelere bu kızarmış tavuğu ikram mı edecek?”

“Bazen senin tam bir maymun olduğunu düşünüyorum Sardur,” diye söylendi Şemura. “Dava sözünü ilk kullanan sendin; neyi ifade ettiğini bilmen gerekir.”

“Ben bunları kastetmemiştim. Benim söylediklerimi kavra-

dığını sanmıyorum: Anlamıyor musun? Dava adlı yeni tanrı sizsiniz. Sen de tıpkı diğer tanrılar gibi kendinden istenilen bir tabak yemeği, aç adamların önüne koyamadığın zaman feragat ve sükûnet isteyeceksin. Bunun bir gün mutlaka verileceğini, yeter ki inancımızı ve dirayetimizi kaybetmememiz gerektiğini söyleyeceksin. Eğer o kızarmış tavuk hiçbir zaman bizim önümüze konmamış ise, bütün suçun bizde, bizim kalbimizin kuşku ile dolmasında olduğunu söyleyeceksin. Öyle değil mi ha!”

“Kes artık Sardur. Benim koymadığım ve ikna olmadığım bir yasak için beni suçlamayı bırak artık. Bunu Eringal’le sonra konuşuruz.”

Kısa bir sessizlik oldu. Şemura sıkıntılı sıkıntılı çevresine bakınırken, biraz ötede, bir kütüğe boynundan zincirlenmiş, elleri ön tarafta bileklerinden bağlı birinin oturduğunu gördü.

“Kim bu?” diyerek biraz ilerdeki adamı gösterdi. Adam da kendisiyle ilgilenildiğini fark etmiş, gözünü Şemura’ya dikmişti. Biçimli bir yüzü vardı esirin, yakışıklı denebilirdi.

Eringal,

“Aratralı komutanlardan biriymiş. Galiba takım komutanı... Ama konuşmaya pek yanaşmıyor. Öğle sıcaklığı inadını biraz yumuşatır diye buraya bağladık” dedi.

O anda esir,

“Bir Aratralı, şerefini yok sayıp soylu atalarına ihanet etmez” diye bağırdı.

Sardur masanın üzerindeki tabakta bulunan elmalardan birini kaptığı gibi esire fırlattı.

Eringal,

“Onu öldürmelisin,” diye çıkıştı. “Bir komutanın otoritesi yara almaya gelmez. Hiç kimse meydan okumaya cesaret edememeli.”

Şemura,

“Belki de onun istediği budur,” dedi. “Kurtuluş ümidi olmadığından dolayı daha acılı bir ölümden kurtulmak için şansını denedi bence.”

Esir hiçbir şey demeden başını önüne eğdi. Ortadan ayırdığı siyah saçlarının perçemi yüzünü tamamen örtmüştü. O nedenle yüz ifadesi görünmüyordu; fakat havada yakaladığı elmayı avuçları içinde çevirip sap kısmını bulması ve onu özenle yere yerleştirmesi nedense çok tanıdık gelmişti Şemura’ya.

“Asker olmadan önce nerede çalışıyordun,” diye sordu Şemura.

“Tapınağa bağlı meyve bahçelerinde.”

“Sen bir İginudusun öyleyse.”

“Evet,” dedi esir. Sesi hüzünlüydü.

“Ben de ilk zamanlar bir ay süreyle Gala bahçelerinde çalıştım.”

“Ben orada takım şefliği yapıyordum.”

“Her şey ne kadar saçma,” dedi Sardur.

Şemura:

“Evet haklısın. Elma toplayıcısı iki insanın birbirlerine ölesiye saldırması gerçekten de çok saçma.”

“Sen ve davan bunu çözmelisiniz o halde,” dedi Sardur, alaylı bir gülümsemeyle. “Elma toplayıcılarının birbirine silah çekmemesinin gereğini açıklamalısınız!”

Şemura, Sardur’un sataşmasını duymamazlıktan gelerek, hırsla ellerini sakalını sıvazlamak için çenesine uzattı. Ama sakalının olması gereken yerde kaygan, kılsız bir cilt buldu.

“Bana o elmalardan bahset biraz,” dedi Şemura.

“Şimdi hâlâ yeşildirler. Ekşi tadını bilirsin, avucumu ancak dolduracak kadar büyümüşlerdir. Gala rahiplerinin topraklarında...”

“İdnunbirdu Çayı’nın yanındaki bahçelerdeki mi yoksa?”

“Evet. Ben orada takım şefiydim işte.” Esir subay, gereksiz, çocuksu heyecanının farkına vararak sustu. Kollarındaki zincirin şıkırtısı kendini bütün ağırlığıyla hissettirmişti. Birden, “Elmalar yerin dibine batsın!” diye söylendi. “O elmalardan biriktirdiğim gümüşle orduda bir rütbe satın aldım. Yeteneklerimin farkındaydım. Ömür boyu elma toplama işiyle çürüyecek bir insan değildim. Ben de onlar gibi yaşamak istiyorum. Her şeyin farkındayım; uzun süreli barış dönemleri sona erdi. Bundan sonra sürekli savaşların olacağını çok iyi biliyorum. Bütün tapınakların başrahipleri yarış halindeler. Ben şahsen, bünyesinde bulunduğum Nergal Tapınağı’nın uzak ülkelerden getirdikleri demir madenini gizli gizli depoladığını gördüm. İşin içinde olan herkes biliyor. Hatta, demiri silah yapımında kullanıp, savaşlarda göndermekle yükümlü olduğu askerleri kendilerinin ithal ettiği demir silahlarla donatmayı düşündüklerini saklamaya gerek duymadılar. Çünkü, geçen yılki tarım şenliklerinde İnanna’nın Gök Ejderi’yle olan savaşının temsilinde, Nergal temsilcisi, elinde demir bir baltayla görüldü. Bu seneki şenliklerde ise Nergal bir anda savaşçı bir tanrı olarak övgü aldı. Daha önce bu tanrının böyle bir kişiliği olmadığını kimse fark etmemiş gibi davranıyor. Ama kimse fark etmese de ben biliyorum.”

“Her şeyi bu kadar iyi bilen sen, bu savaşın sonucunu bilemedin, öyle değil mi?”

Şemura, şimdi esirin iyice yanına yanaşmıştı. Konuşmayı dinleyen Eringal, Sardur’a, “Nasıl bir adam şu sizin Şemura?” diye sordu. Sardur bir an düşündükten sonra, “Olaylardan kimsekin aklına gelmeyecek sonuçlar çıkarır” dedi. “Yani ayakları yere basmayan kaçığın biri bence. Görmüyor musun? Kendini akıllı sanan şu sersemle hâlâ elma konusunu konuşuyor; şaşarım ben onun aklına.”

Bu sırada Şemura hâlâ esirle konuşuyordu:

“Sadece elma bahçeleri ve Ziggurat değil, Aratra’nın en inanılmayacak yerlerinde de bulundum ben. Eş Tapınağı’nın başkâtibini tanırsın değil mi? Adı Kunanna. İşte o adamın evinde bir aya yakın saklanmayı başardım.”

Eringal konuşulanları dikkatle dinlemesine karşın Sardur, Şemura’nın son söyledikleri içinde bir tek, “elma bahçesi” sözünü fark etmişti. Bu nedenle alaylı bir şekilde, “Yine o kurtlu elma sohbetine başladı,” dedi. “Bana kalsa şu serseme söylenilecek en güzel cevap, bir elma ağacına bağlayıp elma atarak öldürmek olacaktı.”

“Ne yani bu esirdeki cevheri sen görmedin mi?” dedi Eringal. Yüz ifadesi ciddiydi.

“Pek merak ettim neymiş bu cevher acaba?” diye dalga geçti Sardur.

“Bu adam da benim gibi gerçekçi; bir şey yapması için ikna edilmesi yeter. Tutkuları her şeyi yaptırır bu adama. Ama gerçek ona açık seçik gösterilmeli; mesela yenilginin asıl nedeninin yanlış tarafı tutmak olduğu ona anlatılmalı.”

Sardur yılışık yılışık, “Buraya bak, esir!” diye seslendi. “Niye yenildiğinizi biliyor musun? Karşınızda Şemura ve Eringal adında iki kaçık yer alıyordu. Tabii bunu senin bilmen mümkün değildi. O nedenle kendine fazla suç bulma,” dedi ve sonra gevrek bir kahkaha savurdu.

Tam o sırada, aralarındaki sorunu çözemedikleri için sesli sesli tartışan iki kişi masanın yanına geldi. Bunlar Nagar ve Nulhu idi. Nagar, Eringal’in sağ koluydu ve iki gündür Şemura baygın yatarken yeni katılımcılar arasında iş yapar görünen bir tek Nulhu’yu gözüne kestirmiş ve talimatlar vermeye kalkışmıştı. Hâlâ sürdürdükleri ağız dalaşından anlaşıldığı kadarıyla mesele suyla ilgiliydi. Daha masanın başına gelir gelmez, Nulhu’ya bakıp, “Yakında herkes görecektir,” diye söylendi. “Bu su ikmali ya-

pılmadığı taktirde yarın ya da öbür gün burada tembellik etmek neymiş görecekler. Herkes burada yerleşecekmiş gibi düşünüp konuk gibi davranıyor.”

Nulhu, her zamanki gibi çatık kaşlarını kalabalığın tam ortasındaki masaya dikmiş bakıyor; kambur sırtını Nagar’a yan dönmüş, kulağını ona yaklaştırmıştı. Nagar ince bıyıklı, tel tel sakallı, gözbebekleri sürekli titreyen garip tipli bir adamdı.

Şemura esirin yanından ayrılıp tekrar masaya geldi. Eringal’e dönerek, “Sen adamlara görevlerini paylaştırmadın mı?” diye sordu.

Eringal, bu soruya iççerlemiş gibi, “Elbette,” dedi. Ama kızgın bir ifadeyle Nagar’a ters ters baktı. Bunun üzerine Nagar, kendini savunur bir pozisyon almıştı.

“Yanlışı anlama Şemura,” dedi, “ama su ihtiyacı için parmağını bile kıpırdatmayan senin adamlarındı. Sen baygın yatarken, adamların tamamen disiplinsiz bir şekilde, kamp düzenini hiçe sayarak hiçbir işe girmeye yanaşmadılar.”

Şemura, “Olur mu öyle şey!” diye hiddetlendi. “Size yardım etmemiz gerek. Bu yakınlarda İşme-Dagan adında birinin başkanlık ettiğı bir köy var. Oradan, su taşımak için gerekli kaplarla bir miktar yiyecek sağlayabiliriz. Hatta seçeceğim bir ekiple bu köye bizzat ben gideceğim.”

“Hayır, hayır Şemura,” dedi Eringal. “Biz çevredeki bütün köyleri biliyoruz. Bu işleri ayarlamak kolay. Senin gibi birisinin yapması gereken iş savaşçı bulmaktır. Bize savaşçı gerek. Eğer gerçekten iş yapmak istiyorsan güneydeki Martu göçebelerinin yanına gitmelisin. Buradaki köyleri biz hallederiz, tamam mı?”

Martu adını duyunca Şemura’nın içinde tarif edemediğı bir duygu belirdi. Orada, Aratra’dan tanıdığı birini bulacakmış gibi, anlamsız bir hisle, hiç düşünmeden görevi kabul etti. Eringal bile böyle bir teklifi pazarlıksız kabul eden bir komutanın acemi-

liğine şaşırmıştı. Ama bu yolculuğu daha cazip kılmak için yapmayı düşündüğü kolaylıkları sayarak sözü yolculuk gününün tarihine getirdi. Şemura'nın bu konudaki anlayışlı tavırlarının ardındaki aceleciliğini fark ettiğinden dolayı, kendisinin önerdiği bu yolculuktan kuşkulanmaya bile başlıyordu. Şemura ise, önündeki bu bir haftayı dinlenerek ve yolculuk için gerekli hazırlıkları yaparak geçirmeyi planlıyordu.

Bünyesi, aldığı yaranın etkisiyle hâlâ zayıf ve bitkin olduğundan dolayı çadırına gitmek için izin istedi Şemura. Çadırına döndüğünde, kendini yumuşak bir yün minderin üstüne bıraktı ve sırtını da çadırın orta direğine dayalı bir yastığa yapıştırdı; bu halde yapacağı yolculuğu planlamaya başlamıştı ki, çok geçmeden, içeri teklifsizce giren biri düşüncelerini böldü. Gelen, hastabakıcısı Nuduptum'du. Şemura'nın rahatını kaçırdığına hiç aldırmadan neşeli bir halde,

“Çok keyifli görünüyorsun Şemura,” dedi.

Gerçekten de uykusunu almış ve bu uyku, kaç gündür devam eden gerginlik, korku, kaygı ve merakının karşılığında, bunların hepsinin ödülü yerine geçmişti. Bu kadar keyifli olması doğalken, Nuduptum'un varlığı, bugün Eringal'in kendisine söylediği bir yasağı aklına getirdi. Eringal, şu anda kendisine daha da büyük görünen saygısız bir tavırla, bu kampta kadınlarla gönül ilişkilerini yasakladığını söylemişti. Birden, gerilime alışkın bünyesi sanki buna ihtiyaç duyuyormuş gibi öfkeyle irkildi. Aklından bunları geçirirken Nuduptum'a,

“Eringal nasıl bir insandır?” diye sordu. Kadının tereddüt içinde kaldığını anlayınca, “Yani komutanlar verdiği emir ve yasaklarla tanınırlar. Eringal'in yasaklarından birini bugün öğrendim ve böyle saçma konularla uğraştığı için hayret ettim doğrusu,” dedi.

Nuduptum, Şemura'nın, ağzından laf almaya çalışmaktan zi-

yade kendi öfkesini ifade etmek için bu soruyu sorduğunu anla-
yınca rahatlamıştı. Yine de hiç tanımadığı bir adamın öfkesini
paylaşmak istemiyordu. Bu nedenle, “Kampta o kadar çok emir
ve yasak var ki, bütün bunlar için sızlanmak yerine alışmayı ter-
cih etmemiz gerekiyor,” dedi. Şimdi kendi de yere serili böz
renkteki keçenin üzerine, Şemura’nın tam karşısına oturmuş,
pansuman için getirdiği sargı ve şifalı bitkileri koyduğu tepsiyi
yere bırakmıştı.

“Ama emirlerin de bir yaptırım gücü ve mantığı olmalı. Ya-
ni burada ne yapıldığını görebilecek tanrısal bir güce sahip ol-
madığına göre nasıl yasak koyabiliyor, anlamıyorum.”

“Neden bahsettiğini hâlâ anlayamadım,” diye sordu Nudup-
tum.

“Ne olacak, eğer aramızda bir şey geçerse, Eringal’in bunu
görüp emirlerini çiğnediğimiz için bizi nasıl cezalandıracağından
bahsediyorum.”

“Büyük komutan Şemura, bunu senden hiç beklemezdim.
Bunu söylediğine inanmıyorum. Ne yapmak niyetindesin?” di-
ye öfkelenmişti Nuduptum.

Kadının tepkisini oldukça anlamsız bulmuştu Şemura. Ama
o, durumu başka türlü anladığına göre, bu yanlışlığı düzeltmeyi
denemeliydi. Aksi takdirde, kadının bundan böyle söylediklerine
inanmayacağını bakışlarından fark ediyordu.

“Hayır, yanlış anlama! Ben ‘farz edelim ki’ dedim. Bir var
sayımda bulunmaktan öte bir şey söylemedim ki.”

Nuduptum: “Farz edelim falan demedin. Yani beni o kadar
hafif bir kadın olarak mı görüyorsun Komutan Şemura.”

Bu durum Şemura’yı hem rahatsız etmiş, hem de sinirlendir-
meye başlamıştı. Üstelik en çok da, yaptığı hareketi kendisine
yakıştıramadığını söylemesine içerlemişti. Bu sözlerin bir ko-
mutan olarak kendisini güvenilmez bulduğunu söylemenin baş-

ka bir biçimi olduğunu bildiği için, bunu dışarıda yaymaya kal-kışacak olan kadını susturmanın bir yolunu bulmalıydı. İçinde bulundukları bu durumdan onun da bir payı olduğunu iddia et-meyi denedi:

“Sen de bu kadar alımlı olmasaydın,” dedi Şemura; ama sesi sevgilisinden etkilenmiş bir âşıktan çok, iş ortağını suçlar bir tonda çıkmıştı. Bundan sonra pes edemezdi. Her ne kadar Nuduptum’u çekici gördüğünü hiç hatırlamıyorsa da, şimdi belki dikkatli baktığı için, belki de onun kendini zorlayan kişiliği yüzünden etkilenmeye başlamıştı. Kıvırcığa yakın dalgalı saçları-nın kabartısı altındaki zayıf yüzü, çirkin denemese bile, baş dön-dürecek bir güzelliğe sahip değildi. Ama uzun ve güçlü bir be-deni vardı ve onun bu hali, üzerine giydiği uzun etekli, mavî renkte yün elbiseden bile belli oluyordu. Bir anda ağzından çı-kan iltifatının devamını bekler gibi bir hali olan Nuduptum’un kararsızlığından yararlanmak istiyordu: “O baştan çıkarıcı tavır-larına ne demeli?” dedi. “Bütün söylediklerimden sadece beni sorumlu tutacak değilsin ya?”

İlk söylediği iltifatın ardından, kadınların ruhunu okumayı becerebilen bir erkek gibi acele etmeden beklemeyi deneseydi, kadında yarattığı büyümlü havanın sonucunu görebilirdi; ama tam bir acemi gibi davranıp Nuduptum’u suç ortağı yapan kelimele-ri iltifat niyetine sıralayınca, kadının tedirginliğini artırmaktan öte bir şey yapmamış oldu Şemura.

Nuduptum, herkesin kendisinden ziyade ona inanacağını bil-diği bir komutanın ithamlarıyla iyice bunalmaya başladığından dolayı, onu rahatsız ettiği için özür bildirirken, hangi hareketi-nin Şemura’yı böyle düşünmeye sevk ettiğini sormadan edeme-di.

Şemura, gerçekten de kadının kendisinden çekindiğini ele veren ipuçlarını bir türlü yakalayamıyordu. Özürlerini söylerken

bile ne bir pişmanlık, ne de bir korku hissetmişti sesinde. Hatta cüretkâr ve meydan okuyan bir ifadeyle gözlerine dik dik bakıp, “Seni böyle düşündürecek ne yaptım ki?” demişti. Şemura bu sert bakışları yumuşatması gerektiğini hissediyordu. Bütün bu hali ve tavırlarıyla kadın, hâlâ kendini suçlu hissetmesine neden oluyordu. Bir şeyler söylemeye niyetlendiği sırada Şemura birden, kızın hangi hareketinin kendisini cezbedtiğini hatırlayamadığını fark etti. Doğrusu, kızın iltifatlarına inanmaya hazır bir halde, duygularını kontrol etmek için kendiyle hesaplaştığını hissediyordu. Ama Nuduptum’un şuh olabilecek hiçbir hareketini hatırlamıyordu. Buna rağmen kadının içeri girerkenki bütün hareketlerini sıralamaya koyuldu Şemura: Elinde bir tepsiyle içeri girip, karşısında yere oturuşuna kadar bütün gördüklerini abartılı bir tarzda anlattıktan sonra, “Hepsi bir oyun gibiydi,” dedi. “Ben de böyle küçük oyunlara bayılırım.”

Nuduptum, Şemura’dan beklediği gerçek iltifatlara benzemeyen bu sözlerden bıkmış bir halde, “Demek oyunlardan hoşlanıyorsun?” dedi. Şemura’nın memnuniyetle başını salladığını görünce, “Ama ben oyunlarda kullanılabilecek bir kadın değilim,” diye ekledi. Şemura’nın yüzünde beliren hayal kırıklığından memnunluk duyarak, “Bunu gerçekten söylemek zorundaydım. Yani, sanki en basit arzularında bile, ki şimdi sanırım, böyle bir arzuya sahipsin, başka bir isteğin kaygısını taşıyor gibisin. Hani neredeyse, yapmaya çalıştığın şeyle üzerindeki hava birbiriyle uyuşmuyor.”

Şemura, kadının kendisini aşağılarcasına yüzüne vurduğu kendi gerçeklerine inanmadığını gösteren bir kızgınlıkla,

“Benim yaptığım da, senin söylemeye çalıştığın gibi gerçekten tam bir saçmalık!” diye, sahte bir edayla sitem etti: “Erin-gal’in saçma emirlerinin esiri olan bir kadına karşı nasıl ateşli bir tavır takınılabilir ki?”

“Şu Eringal lafını ikidir ediyorsun. Bahsettiğin, sanırım, bu kampta gönül ilişkilerini yasaklayan emirleri... Ama eğer bu emirler olmasaydı, benim kendimi senin kollarına atmamam için hiçbir neden kalmayacaktı, öyle mi? Peki senin bu yaptığın nasıl bir oyun acaba? Diyelim ki beni bağlayan tek emir bu idiyse, buna uymadığın taktirde Eringal’e karşı gücünü ispat etmiş olacaktın, öyle değil mi?”

Şemura’nın iyice canı sıkılmıştı, “Bu değil elbette,” diyebildi.

“Ama öyle görünüyor ve eğer benim tahmin ettiğim gibiyse hanginizin daha kudretli olduğu aranızda bir yarış konusudur. Bana düşen ise hanginiz daha kudretliyse onun emirlerini yapmak olmalı. O halde kararımı açıklıyorum: Ben Eringal’in emirlerini tercih ederim.”

“Böylesine aptal bir emri, sırf şu anda kendi işine geliyor diye bana karşı yüceltemezsin.”

“Peki ne yapmalıyım?”

Yanıtını vermenin anlamsız olduğu bu soru kadar, kendini aptal durumuna düşüren başka bir şey olamazdı. Bunun farkındaydı Şemura.

Nuduptum, onun bu halinden faydalanıp, daha da üstüne gitmek için,

“Sevgilim, beni kollarına al,” dedi ve kollarını açıp sanki ona sarılacakmış gibi yaptıktan sonra alaycı bir kahkaha attı.

Şemura, bu alaycılığı fark etmemiş bir mankafa gibi davranıp Nuduptum’u kollarına almak ister gibi hamlede bulunmuş olmasaydı, Nuduptum, çadırın kapısından küçük bir çığlık atarak dışarı kaçmazdı. Dışarda, Nuduptum’un kıkırdayan sesini hâlâ duyuyordu, ama onun gittiğine gerçekten sevinmişti. Kendini aptal gibi hissetmekten kurtulmak istiyordu. O gittikten sonra bu koca çadır içinde kendini gerçekten yalnız hissetti. Bedeni yıpranmış olmasına rağmen uykusuz değildi; ama kampın

genel işlerine bulaşmayacak kadar da kendini yorgun hissediyordu. Nuduptum'u böyle bir hatayla kendinden kaçırmıyaydı, belki şimdi kamptan, çarpışmanın sonucundan, kadının köyünden ve başka birçok konudan konuşuyor olacaktı. Aslında şu anda gerilimli idare işlerinin bir parçası olan emirler vermek, karar almak ve tartışmalara girmekten ziyade, hiçbir sorumluluk üstlenmeden saatlerce boş gevezelikler yapmak istiyordu. Bu isteğini, savaştan yeni çıkmış kendi ve Eringal'ın adamlarıyla yapamazdı elbette. İyi biliyordu ki, şu çadırdan dışarı çıktığı an, çevresini saran herkes ondan hayatı kolaylaştıran planlar bekleyecek ve kendi de yeni çözümler bulabilmek için çırpınıp duracaktı. Şu anda bunların hiçbirini istemiyordu Şemura. Kafasını toparlamak için zamana ihtiyacı vardı ve o zamana kadar da dinlenmekten başka hiçbir şeyi arzu etmiyordu.

Üst üste yığılı yün yatak ve yorganları, rahat kullanabildiği sağ eliyle indirirken, "Keşke Nuduptum bunları serip öyle gitmiş olsaydı," diye içinden geçirdi Şemura. Hâlâ yüreğinde bir sıkıntı hissediyor ve bundan böyle Nuduptum'u her gördüğünde kendini aptal gibi hissetmektense, gidiş planını erkene alıp birkaç gün içinde Martu kabilelerini bulmak için yola çıkmayı düşünüyordu.

Eringal, tam da konuştukları konunun kampın olağan işleri arasında unutulup gideceğine kendini inandırmışken, üç gün sonra Şemura yanına aldığı on beş adam ve Aratra ordusunun savaş arabalarından ele geçirdikleri iyi cins yirmi atla kuzeybatıya doğru at sürmek için kamptan ayrılacağını Eringal'e bildirdi. Bu aceleciliği hem seçtiği adamları, hem de Eringal'i bir hayli şaşırtmıştı. Ama Şemura, kendi seçimi olan gidiş tarihi konusundaki bu kararından onu vazgeçirmeye çalışan konuşmalara hiç aldırmadan, binicisiz olarak yanına alacağı atların sırtına iki hafta yetecek kadar su ve yiyecek yükletti. Çadırına çağırdı-

ğı Nulhu ve Sardur'a son talimatlarını verdi. Kendi yokken, Zigurat birliğinin yönetimini tamamen Eringal'e bırakmamak için sorumluluğu Nulhu'ya devretmiş ve Sardur'dan da ona yardımcı olmasını istemişti. Sardur'un başına buyruk biri olduğunu bilmesine rağmen onun zekâsından yararlanmak istiyordu. Çünkü ihtiyar Nulhu'nun, uzun süreli bir komutanlığı başarıyla yürütecek hiçbir karizması yoktu.

Talimatlarını verip diğer iki adamla çadırından çıktığı anda, kamptaki bütün köle birliğinin kendisini yolculamak için seferber olduğunu gördü. Çadırının dışında kendisini bekleyen Eringal, yeni savaşçılar bulması için Şemura'ya bol şans ve başarı diledikten sonra, Şemura atına binip kendisini uğurlamak için bekleyen kalabalığı selamladığında, bütün kamptan, gökgürültüsüne benzer bir ses yükseldi. Guşurla atını mahmuzlayarak aşağıdaki ovaya doğru sürmeye başladığında, arkasından da, on beş süvari ve beş yük beygirinin oluşturduğu küçük kafesi geliyordu.

Böyle görkemli bir uğurlamayla başlayan yolculukları, peş peşe gelen talihsizliklerle kısa bir süre içinde tam bir kâbusa döndü. Beş ay süren yolculukları boyunca defalarca yollarını kaybetmişler, açlık ve susuzluk tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardı. Ölüm tehlikesini en çok hissettikleri dönem, haftalarca aynı topraklarda dönüp durduklarını anladıkları anda; aslında Martu toprakları kendi kamplarından iki aylık bir mesafede olmasına karşın, yolu tanıyan iyi bir rehberleri olmadığı için bu süreyi kat kat aşarak, aynı yerlerde dönüp durmuşlardı. Şemura'nın yaraları henüz tam olarak iyileşmediği için, bazı geceler ateşler içinde sabahı etmiş ve yürüyüşü bu nedenle günlerce ertelediği olmuştu. Bu süreler içinde hem acele etmekle, hem de böyle bir yolculuğa çıkmaya kalkışmakla hata ettiğini düşünerek pişmanlık duyuyordu. Bütün adamlarıyla birlikte kampı Eringal'e teslim etmişti ve şimdi, oralarda ne yaptıkları konu-

sunda hiç haberleri yoktu. Haftalar boyunca yeşilden sarımsıya çalan topraklarda ilerledikten sonra, doğanın her mesafede daha da değişken bir yapıya bürünerek en sonunda ağaçsız bozkırlara dönüşüne tanık olmuşlardı. Bu bölgede her zaman sıcak olan bir iklime rağmen, yine de mevsim yağmurlarıyla kayganlaşan patikalardan geçerken bir iki defa kaza atlatmışlar, üç atlarını, üzerindeki erzaklarıyla beraber kaybetmişlerdi. Bir başka at zayıyatını da, sel sularıyla kabarmış bir çayı geçerken vermişlerdi. Son iki aydır, hiç erzakları yoktu. Artık, tam bir avcı gibi yaşıyorlar, günlük yiyeceklerini av etlerinden çıkarıyorlar ve yolculuğa bu şekilde devam ediyorlardı. Ara sıra yollarda karşılaştıkları kervanlardan Martu kabilelerinin yerleri hakkında bilgi almalarına karşın, aradıkları insanların göçebe oluşları, hiçbir tarifi güvenilir kılmıyordu. Nitekim, kervancıların tarif ettikleri yerlere geldiklerinde, haftalar önce buraları terk eden göçebelere ait kamp izleriyle karşılaşp, bütün bu zahmetlerinin karşılığında hiçbir sonuca ulaşamadıkları oluyordu. Böyle anlarda daha da yılarak, ümitsizce toprağa yığılıp saatlerce kendilerine gelmeye uğraşıyorlardı. Artık elbiseleri parçalanmış, saçları ve sakalları daha da uzamıştı. Bir seferinde bilgi ve erzak almak için bir kervana yaklaşırlarken az daha canlarından oluyorlardı. Çünkü, kervan muhafızları, böyle bir kılıkla üstlerine doğru at süren bu adamları haydut sanıp oklamaya kalkışmışlardı; ancak aralarından bir kişiyi, kervana niyetlerini bildirmek için gönderdiklerinde, düşman olmadıklarını, sadece erzak satın almak istediklerini zorlukla anlatabilmişlerdi.

Yola çıkışlarının beşinci ayında, Şemura, yanındakilerden birinin uyarısı üzerine adamın gösterdiği yere, ellerini güneşe siper ederek baktı; çok uzakta çadır şekilleri, sıcaktan oynaşan havanın etkisiyle titrek siluetler halinde görünmeye başlamıştı. Çoktandır atların tekdüze adımları sırasında, nalların çakıllı ku-

rak araziye çarpmasıyla çıkan seslerden başka hiçbir şey duymamış, yarı uykulu bilinciyle binlerce adımlık bu sıcak coğrafyada zamanın, insanlar için hiç geçmediğine tanık olmuştu. Bu uzak topraklardaki insanların yardımlarına olan ihtiyaçlarının makul bir açıklamasını Eringal yapmıştı ama, bu gördüğü manzara karşısında, olsa olsa, dünyada çeşitli devinimlerin varlığına ilişkin bir kıpırtıyı beraberlerinde getirdikleri için bu insanlar, kendilerine bir şükran duymalıydılar belki de.

Beş ay önce, Eringal'ın aklını çelmesiyle bu uzak topraklara gelip köle ayaklanmasıyla çeşitli bağlar kurmak için böyle kolay ikna olmasında, gideceği kabilenin Martu olmasının etkisi olduğunu uzun uzun düşünmüştü Şemura. Geçmişte kalan Tutalya'nın anısıyla, Martu kabileleriyle ilgili hiçbir gerçekliğe uymayan hayallerinin böylesine esiri olabileceğini şimdi akli almıyordu bir türlü. Hayatın, olayları insanın önüne sunarken takındığı kendine özgü üslubu çok iyi bilmesine karşın, yol boyunca gözüne çarpan manzaralar ortasında kendini yüzlerce kere Tutalya'yla karşı karşıya buluyordu. Böylece yolculuk, bir insanın başına gelebilecek en fırtınalı duygular içinde gerçek amacını kaybederek, hayal âlemine doğru bir seyir halini almaya başlamıştı.

Öğleye doğru, çadırlar iyice belirginleşti. Köpek havlamalarıyla başlayan hareket çadırlardan çıkan birkaç ihtiyarın meraklı bakışlarından başka bir canlanma getirmedi. Kafile, havlayan köpeklerin eşliğinde yavaş yavaş obaya girdi. İlk çadırın önünde oturan yaşlı bir adamın karşısında durduğunda, herkesin beklediği samimi bir heyecanı nihayet görebildi Şemura. Adam yerinden kalkarken, gelen gurubun en başında bulunduğu için kendisine hitaben,

“Yoksa, Tanrı meleklerini gönderme lütfunda mı bulundu?” gibi bir şeyler söylediğini sandı Şemura. Hiç aldırış etmeden atından inip ihtiyarı selamladı:

“Tanıdığın birini mi bekliyordun Şef?” dedi ihtiyara.

“Siz onlar değilsiniz galiba. Geçen yıl geldiklerinde bir daha uğrayacaklarını söylemişlerdi ama bu kadar kalabalık halde hiçbir yere gitmez onlar.”

“Kimler?”

“Beklenen kişiler.”

Şemura yanındakilere dönüp kısık bir sesle, “Galiba bu adamla anlaşılamayacağız,” dediği sırada çadırların arasından genç bir delikanlı çıkarak yanlarına geldi. O da ürkek bakışlarla kamplarına gelen bu yabancılara hiçbir şey demeden bakıyordu. Hâlâ tek muhataplarının aklını yitirmiş gibi görünen bu yaşlı adam olduğu için Şemura, sırf bir açıklama yapmış olmak amacıyla, “Beklediğiniz kişiler biz değiliz herhalde,” dedi. Atından indi. Şefin şimdi tam önünde duruyordu. Şef ellerini gökyüzüne kaldırdı ve, “Benim için hep yeni tanıklar çıkarıyorsun ve sırf bana olan öfkemi bir kat daha artırmak için güçsüzlüğümü sınıyorsun. Bu durumda ben ne yapabilirim ki? Senle tartışabilecek ses benimki değil. Gücün karşısında yardım istemek boşuna,” diye yakarıyordu. Daha başka şeyler de söyleyecekti ama daha fazla dayanamayan Şemura sabırsızlıkla, “Suyunuz var mı? Susuzluktan ölmek üzereyiz,” diyerek şefin sözünü kesti.

“Elbette var,” dedi şef ve adamlarına dönerek bir şeyler söyledi. Bu insanların dili, Aratra’nın daha çok dış mahallelerinde konuşulan bir dilin lehçesiydi. Şemura, hitabını bu dille yapmıştı ve şef de bu jestten hoşlanmıştı. Şef, çevresindekilere birtakım talimatlar verdikten sonra, bu dili anlamayan diğer köleler açısından fark edilen tek şey, çevrelerinde telaşlı bir hareketliliğin başlamasıydı. Kadınlar, çadırların çevresinde dolaşan koyunların peşine düşmüşlerdi bile. Şölen havası en çok çocukları keyiflendirmişti.

Kendilerinin gelmesiyle şereflerine düzenlenecek ziyafet ha-

zırlıklarının böylesine bir şenlik havasına bürünmesi, Şemura'nın kendi yargısına olan güvenini pekiştirdi. Gerçekten de dünyanın bu unutulmuş köşesine gelişleri, kendilerinden ziyade bu insanlar için bir lütuf gibiydi; ya da belki Şemura yaptığı ziyaretten dolayı hissettiği bir tür kibirle durumu böyle algıyordu. Kendisine gösterilen çadırlardan birine girip oturulduktan sonra, o ana kadar kendilerinin niyeti hakkında hiçbir soru sormamış olan bu göçebelere Aratra konusunu açmayı düşündü. Ama kendilerine yapılan içecek ikramı bu niyetini ertelemesine neden oldu. Koyun sütüyle yapılmış sıcak içeceği içerken gözü çadırdaki süslemelere takılmıştı: Çadır direklerinin üzerine nazarlık işlevi gören birçok cisim aşılmıştı. Köşelere yerleştirilmiş yüklüklerde, bu yöreye özgü motiflerden oluşmuş rengârenk yatak ve yorgan yüzleri görünüyordu.

Bunlara hayranlıkla bakarken bir dikişte sıcak ve yağlı içeceğini bitirdi Şemura ve daha kabını yere bırakmadan, çadır içindeki en genç delikanlı, elindeki kâseyi alarak çadırın girişinden kadınlara seslenip kabı doldurmalarını buyurdu. Tadını sevmediği, ama yapılan ikramı da reddedemediği içeceğini beklerken, çadırdaki sessizliğin, söyleyeceklerine meraktan ileri geldiğini düşündü. Tam söze başlayacakken çadırın dışından gelen bir kadın sesine sıçrayan aynı delikanlı, girişten aldığı tası bir daha getirip Şemura'ya uzattı. Bu defa, tadı berbat olan bu içeceği bir dikişte bitirmek gafletine düşmemeye karar verdi Şemura. Kendinden başka hiçbir arkadaşı daha ilk tasını bitirmemişti. İki eli arasına alıp avuçlarında sıcaklığını hissettiği tasa bakıp, “Hepiniz Aratra'yı biliyorsunuz,” diye söze başlamaya kalkıştı. Ama gerisini getirmesi mümkün olmadı. Çünkü, zorlu hayat şartlarının yıprattığı yüzünde derin çizgiler belirmiş yaşlı ve ufak tefek şef, Aratra'nın adını duyar duymaz heyecanlanmıştı:

“Aratra mı dedin? Gençliğimde bir kere yolum düşmüştü

oraya; ne muhteşem bir yerdi öyle, aman Tanrım! Tapınaklarından birine girmiştim de aklım başımdan gitmişti. Bu kadar büyük bir inşaatı nasıl yapıyorlar anlamadım. Duydum ki şimdi de büyük bir saray yaptırıyormuş oradaki kent yöneticisi. Kudretlerini bütün herkese kanıtlamak ister gibiler. E tabii, bunda da haksız değiller. Siz de daha bu çadıra girdiğinizde, sözümona şef çadırının azametinden, nasıl bir reisle karşı karşıya olduğunuzu çıkartabilirsiniz. Ama altı yüz bin tuğlanın kullanıldığı ve içinde dört yüz odanın bulunduğu söylenen bir saray yanında mütevazılığımızı da fark etmişsinizdir. Eh! Bu durumda onlarla boy ölçüşemeyeceğimiz açıkken, bizim tanrımız da, insanı kalamayacağı büyük dertlerin altına iterek, zaten rüzgâr gibi hızla geçen hayatımızı daha bir mutsuz hale getiriyor. Geçen yıl gelen melek...”

Biri hemen araya girerek, “On yıl önceydi o Baba,” dedi.

“Her neyse işte, iyice yaşlandım galiba: O melek, Aratralıların kötü huylarından dolayı büyük bir gazabı hak ettiğini söylemişti. Ama onun zaman hesabı, biz ölümlülerin göreceği gibi değildir.”

Şemura ilk kez şu melek öyküsünde gerçekliğine inanılacak bir yan bularak gülümsedi:

“Bu meleğin bahsettiği gazap biz olamaz mıyız Şef? Yani Dilmun Dağları’nda ve Ziggurat inşaatında Aratralılara kafa tutan eski kölelerden oluşan bir orduyuz biz. Ünümüzü mutlaka duymuşsunuzdur. İki yıl önce Zabalam Kenti’nin vuramadığı darbeyi Aratra’ya biz vurduk. Onu ve diğer zorba kentleri yok etmek için buradayız.”

“Yok, yok, öyle değil! Sizin hakkınızda fazla bir bilgim olmasa da fikrim var benim. Sizin kızgınlığınız başka türden bir kızgınlık. Aslında çocuksu bir hırs bence. Ailede babaya kızarak ona karşı mücadele etmek ne derece doğrudur sence? İşte sizin

yaptığınız da bu. Benim bahsettiğim başka bir şey: Hani şu dev tapınakları ne diye yalancı tanrılar için dikerler ki. Herhalde şanını yüceltmek için yapıyorlar bütün bunları ve etkili de oluyorlar hani. Burada bile onların ününe aldanıp da heykelciklerini alanlar var. Neyse ki bizim kabilemizde fazla değiller. Beni kızdıran işte bu: Atalarının geleneklerini ve kendilerine bildirilen şerefli bir geleceği tepip, insanlar niçin yabancı tanrılar adına riske girerler. Halbuki bu çölleri Anu ne bilsin. Ya Ea'ya ne demeli: Yeraltında büyük bir okyanusta sarayı varmış ama bu çöllerdeki inananlarından akli başında olanlar, bu kupkuru diyarda tatlı su denizi ne arar diye hiç düşünmüyorlar. Oysa bizim tanrımız kendisi hakkında bilgi vermekte ketumdur. Ne yaşadığı yeri biliriz; ne de sarayını kafamızda canlandırabiliriz. Bu çöl o kadar kuraktır ki onun yaşaması için hiçbir yer layık değildir ona. Buna rağmen o bizi seçti. Bu çorak çöllerde yiyecek peşinde gizen bu sefil insanları seçti. Belki de ona hiçbir yeri layık görmediğimiz için bu tercihi yaptı. Böylece ona karşı bir densizliğe düşmeden, onun şanına yakışır en güzel yeri biz uygun görmüş olduk. Bunu nereden mi anladım? O da bizi Aratra'nın efendiliğine uygun gördüğünü söylediğinde anladım.”

“Ne zamanmış acaba sizin Aratralılar üzerindeki efendiliğiniz?”

“O ne zaman isterse. Kusura bakma delikanlı ama Aratra gibi bir kenti, ancak seçilmişler yönetebilir. Düşünsene bir: Koca koca tapınakları yapan bu şehirliler, kent kapıları kapanıp surların ardındaki güvenli evlerine giderlerken gökteki Zühre yıldızına şöyle dönüp bir bakmışlar mıdır acaba? Ama biz göçebeler Zühre'yi, Büyükayı ve Süreyya Takımyıldızlarını dikkate almadan yönümüzü bile bulamayız. Bir ölümlü ne kadar büyük tapınaklar yaparsa yapsın bunların azametiyle boy ölçüşebilir mi? Bu mümkün müdür? Ben, Süreyya'yı gökteki yerine yerleştiren

tanrımızla gurur duyarım. Bir Aratralı bununla gurur duyabilir mi hiç? Onların tek arzuları gökteki yıldızları, yeryüzündeki dağları gölgede bırakacak bir eser yaratmaktır. Ben gençken Aratra'yı ziyaret ettiğimde tuğladan bir dağ inşa ediyorlardı; Ziggurat mı diyorlardı ona? Oysa Tanrı, kendisiyle boy ölçüşmeye kalkışanlara hiç iyi gözle bakmaz.”

Şemura birden sabırsızlanarak saygısızca sözünü kesti: “Hiç kusura bakma Şef. Bütün söylediklerinden çıkardığım şu ki, hiçbir sorumluluk ve riske girmeden Aratra'nın üstesinden gelmek istiyorsunuz. Şu anda bizi bile Tanrınızın Aratra'ya karşı gazabı olarak görmeye hazırsınız. Ama bizi önemsemenizde fazla bir farklılık getirmiyor bu durum. Yine de ben, tekliflerimizi ciddiye almanızı öneririm!”

Şef bir şeyleri elden kaçıtmanın pişmanlığını yaşamamak için böylesi tehlikeli yerlere çekilebilecek konuşmasının üslubunu, bir yakarışçının acıma hissi uyandıracak uysallığına çekmeye çalıştı: “Sakin sözlerimi yanlış anlama kölelerin efendisi,” dedi yeniden. “Söylediklerim tastamam başka şeyler: Ben sadece Aratra'nın azametinden bahsediyordum. Onun görkemi karşısında bir çöl ulusunun ne hükmü olabilir ki?”

“Ne tesadüf; benzer içerikli sözleri tanrı karşısında kendinin durumunu tasvir ederken de söyledin. Sanki sizin tanrı dediğiniz şey, Aratra, Ur, Lagaş ve diğer kentlerin temsil ettiği azamet in tastamam aynısı.”

Şef anlamamış gibi şaşkın şaşkın Şemura'nın yüzüne baktı. Bir an durduktan sonra çadırdakilere dönerek, konuşulanlarla hiç alakası olmadığı halde, “Hadi, daha ne bekliyor bu kadınlar,” diye çıkıştı. “Konuklarımızı bu kadar bekletmek, konukseverliğimiz açısından utanılacak bir durum. Hemen gidip bir bakın bakalım, yemekler pişmemişse içecek bir şeyler daha getirin.” Sözünü bitirdikten sonra Şemura'ya dönerek, “Bu konuya

sonra devam ederiz,” dedi. “Şimdi yorgun ve açsınızdır. Konuk-severliğimiz hususundaki titizliğimiz her şeyden önce gelir. Ama sizle mutlaka ortak bir nokta bulacağımızdan eminim.”

Tekrar çevresindekilere aceleci bir tavırla emirler yağdırma-ya başladı. Bu sırada, dışarıya fırlayan genç delikanlının çıkma-sıyla girmesi bir oldu. Hizmeti yapacak kadınlar ellerinde örtü ve ekmeklerle içeri girdiler ve çadırın zeminine genişçe bir örtü sermeye başladılar. Az sonra dumanı tüten çorbalar ve et ye-mekleri içeri getirilince, deminki tatsız sohbetten geriye iz kal-mamıştı. Yenen lezzetli yemeklerle birlikte aç mideler için en keyifli anların yaşandığı sırada, keyfin insan vücudu üzerindeki bildik etkileri yeniden tekrarlanmış; sinirler gevşemiş, hırçını-lıklar törpülenmiş ve neşeli kahkahalar yükselmeye başlamıştı. Ye-mek faslı bitince tokluğun, günlerdir çekilen yolculuğun yor-gunluğuyla birleşen rehavetiyle adamlarının düşeceği savunma-sız durumu bildiği için akşama doğru Şemura, onları göçebe ça-dırlarından uzak bir yerde kamp kurmaya göndermek için tali-mat verdi. Gerekçesini söylemek kabalık olacağından dolayı, konukseverliğin gerektirdiği yoğun bir ısrarla karşılaşmasına rağmen, tedbir konusundaki titizliğini elden bırakmadı.

Adamlar istemeye istemeye çadırdan çıkıp gitmek üzere atla-rına binerlerken onların keyifli şakalarına laf yetiştiriyordu Şe-mura. Yanında, kendisine refakat etmesi için seçtiği İşbierra'ya, giden guruptaki herkes, şanslılığı konusunda takılıyordu. Adam-lar, kuru topraklarla içi tüy dolu döşeklerin karşılaştırmasını ya-pıyorlar, etrafta fazla göremedikleri kabile kızları konusunda gözlerini dört açmaları için önerilerde bulunuyorlardı kısık sesle.

Neşeli kalabalık, atlarının üzerinde karanlıkta kaybolduktan sonra Şemura ve İşbierra, refakatçilerinin nazik yol göstericili-ğiyle, kendilerine tahsis edilen çadırların başına kadar getirilip bırakıldılar.

İşbierra hemen çadıra girip kendini yatağa atmıştı bile. Şemura, çadırda kendisinin de yatacağı yer yatağının hazır olmasına rağmen kararsızca ayakta durmayı sürdürdü. Hem kafasındaki düşünceler yüzünden, hem de sıcak havadan dolayı biraz bunalmıştı. Serinlemek için, burada olduğunu düşündüğü bir kuyudan su çekmek ve elini yüzünü yıkamak bahanesiyle tekrar çadırdan çıktı. Arkasından, “Nereye?” diye seslenen İşbierra’ya, “Şimdi gelirim,” yanıtını verdikten sonra çadırların arasında yürümeye başladı. Sonunda aradığı kuyuyu bulmuştu. Kuyudan çektiği suyu azar azar dökerek yüzünü yıkadığı sırada karanlıkta hiç fark edemediği bir kadının sesiyle irkildi. Ses tanıdık gelmesine karşın, bu tanışıklığı bozan bir aksan vardı ya da ona öyle gelmişti.

“Şemura sen misin?” diye sordu ses.

Şemura, bu soruya şaşırıp afallasa da, “Evet benim,” diyebilirdi.

Karşı tarafın onu tedirgin etmesinden dolayı bu rahatsızlığı telafi etmek amacıyla özellikle seçtiği nazik üslupla, “Daldığın düşüncelerden çıkardım seni herhalde?” dediğini duyunca, aynı nazik üslupla, “Hayır, hayır. Yanlış düşünüyorsun,” diye yanıtladı onu. Ama karşısındaki yüzünü göremediği kadının kendisiyle bu şekilde konuşmaya çalışması gerçekten de tuhafına gitmişti:

“Ama öyle görünüyorsun. Hep öyle görünürsün zaten,” dedi kadın.

“Hep öyle göründüğümü nereden biliyorsun?”

“Sadece bir tahmin. Hayatta önemli amaçları olan bütün büyük insanlar gibi...”

“Ya buranın cadısıysın sen ya da beni tanıyorsun. Ama taktirinden dolayı da çok memnun oldum. Böyle iltifatlar yapacaksan hiç durma.”

“İltifat değil tahmin diyelim istersen. Ama mademki sevdin, devam edelim. Şimdi bir düşüneyim öyleyse: Bu kabileyle olan askeri hesaplarını... Amacına bir gün ulaşacağın zaferleri... Sonra senin için özel kadınları...”

“Devam et, gerçekten bir şey tutturabilecek misin bakalım?”

“Bunlar içinde kadınları ayrı tuttuğun olmuştur tabii ki.”

“Neden olmasın.”

“Bunlar arasında düzenli bir ilişki sürdürdüğün birisi var mı?”

“Hayır yok. Ama bunu senin bileceğini sanıyordum, büyücü değil misin yoksa?”

“Tabii ki büyücüyüm. Ama yine de senin adına üzuldüm.”

“Buna sen niye üzülüyorsun anlamadım,” dedi Şemura. Böylesi bir ilgi onu gülümsetmişti.

“Doğru ya, bana ne. Yine tahminime geçeyim istersen?”

“Devam et bakalım; ilginç tespitlerde bulunuyorsun.”

“Kadınlar içinde bir zamanlar Tutalya’yı da düşünmüşsün. Nasıl, bildim mi?”

Şemura şaşkınlıkla donakaldı. Kadının tamamen örtüye bürülü yüzünden kim olduğunu anlayamamıştı. Bu, kabilenin kendine has giyim tarzıydı ve bu nedenle ondan yüzünü açmasını istemek saygısızlıktan öte bir terbiyesizlik olurdu.

“Kimsin sen?” dedi heyecanla.

“Tutalya’nın gönderdiği bir haberci...” Şemura’nın aradığı sözcükleri bulmada zorlandığını görünce ekledi: “Biliyorum, soracağın binlerce soru vardır.”

“Nereden bilebilirsin ki bunları?”

“Çünkü Tutalya da aynı soruları sordu kendine.”

“Peki neye karar verdi.”

“Hiç.”

“İçimden bir his seni burada bulacağımı söylüyordu Tatal-

ya,” dedi Şemura. “Peki şimdi ne istiyorsun. Burayı da mı bırakıp gitmemi istiyorsun? Kunanna’nın malikânesinden kovduğun zamanlardaki gibi buradâ da mı sana zarar verebilirim diye kaygılanıyorsun?”

“Evet,” dedi Tutalya. “Artık sadece kendimi düşünmüyorum. Yakında bir bebeğim olacak. Buraya savaşçı toplamak için geldiğini biliyorum. Ben oradaki her şeyi unuttum. Sen de öyle yapmayı dene. Aratra buradan çok uzakta. Bırak onlar da kendi topraklarında yaşasınlar. İnsan nasıl olsa her yerde yaşabiliyor. Kocamı kaybetmek istemiyorum. Çocuğumu babasız büyütme istemiyorum. Buralarda Aratralı askerler görmek istemiyorum.”

“Sus artık Tutalya. Sen de, kocan da yerin dibine batsın! Bana bu şekilde baykuş muamelesi yapamazsın. Ben de senin buraya, yanıma geldiğin gibi, sadece görmek için geldim. Mesela benle Halki’yi ayağıyla dürterek uyandıran ve bizi satmak için lütuf yapar gibi konuşan bir Martu göçebesinin nasıl yaşadığını görmek istiyordum. Ya da senin şu andaki kıyafetler içinde ne yaptığını görmek için yanıp tutuşuyordum. Ama hepsi bitti işte, merakım geçti; şimdi çadırına gidebilirsin.”

Tutalya hiçbir şey demeden arkasına döndü ve ilerleyerek çadırların arasında kaybolmadan önce son bir kez daha Şemura’ya baktı; yüzündeki örtüyü açtı ve oradan uzaklaştı. Şemura arkasından boşluğa bakıyor olmasına rağmen uzun süre karşısında Tutalya’nın yüzünü açtığı andaki halini gördü. Hiç değişmemişti, ama yüzünde kendisini rahatsız eden, alışıık olmadığı yabansı bir ifadeyi yakalar gibi olmuştu.

Kendisi de, daha fazla orada, zavallıca bulduğu kendi yalnızlığıyla baş başa kalmak istemedi. Hırsla kendisi için tahsis edilen çadırına girdi. İşbierra, gözlerini ona çevirmiş bakıyordu. İrice vücudunu yatağa bırakmış, elini etli yanağına dayamış, sessizce davranışlarında bir gariplik olduğunu sezdiği Şemu-

ra'nın söyleyeceklerini bekliyordu. Sonunda Şemura, "Şu Eringal şeytanının yaptığına bak! Kaç gündür yollardayız, söyle bakalım?" dedi.

"Beş aydır."

"Bir o kadar da dönüşü hesap et. Bu kadar zamandır bu terk edilmiş diyarlarda, çölün tozları arasında akıllarını yitirmiş bir avuç göçebeden başka kimseyi bulamıyoruz. Bu adamların Aratra'nın görkemini bile kendi gözleriyle görmeden, içlerindeki ezikliğe bir bak! Biz de bunlardan birer savaşçı olmalarını bekliyoruz. Halbuki o, burayı başka türlü anlatmıştı."

Tam bu sırada dışarıdan gelen at sesleri, Şemura'ya adamlarının herhangi bir nedenle tekrar geri döndüklerini düşündürdü. Bıkkın bir hareketle çadırının girişini araladığında başka bir ihtimali düşünmediğinden dolayı uğradığı şaşkınlıkla adeta yerinde donakaldı. Kendini toparlar toparlamaz İşbierra'ya, "Çabuk hazırlan!" diye söylendi. Kısıvrak yakalandıkları bir tuzağa düştüklerine hükmederek, İşbierra'nın iyice açılmış gözlerinin kendisine bir ayna olduğunu düşünmeden, bir an göz göze bakiştılar. Gelenler yabancı bir gruptu ve eğer kendileri için gelmişlerse yapabilecekleri pek de bir şey yoktu aslında. Yabancı kabile, kendi çadırlarının önünde hiç durmadan doğruca şefin çadırının yanına gitti. Şemura tam zamanı olduğunu düşündüğünden, "Hemen şimdi çık ve bizimkileri al gel. Sen gelene kadar ben onları oyalarım!" dedi. İşbierra çadırdan fırladıktan sonra çadırda sinirli sinirli dolanmaya başladı.

Daha çok geçmemişti ki, İşbierra iki adamla çadıra geri geldi. İşbierra'nın sağında duran çıkık elmacıklı bir yüze sahip olan adam, telaşlı bir halde, "Kölelerin efendisi, kanaatinizin sizi ne tür bir yanılgıya sürüklediğini görememişsiniz. Daha önce tepelere gönderdiğiniz adamlarınızın yanlış bir kanıyla geri dönmesinin hepimizi nasıl zora sokacağını yeterince hesapla-

mamışsınız. Yeni gelen bu efendilerin kesinlikle sizle ilgili kötü bir niyeti yok. Hatta sizin buradaki varlığınızdaki bile haberleri yoktu. Ama biraz sonra buraya sizinle tanışmak için gelecekler,” dedi. Şemura, soran gözlerle İşbierra’nın yüzüne baktı. O da ikna olduğunu belirten onaylayıcı bir işaretle karşılık verdi. Ama korkaklığına hükmettiği bu göçebelerin üslubuna hiç de benzemeyen bu iki adamın küstahça akıl vermeye dönüşen konuşması canını sıkıyordu.

Şemura,

“Gelenlerin kim olduklarını bilirsek belki içimiz rahat eder,” dedi.

“Ama buna hiç yanaşmıyorsunuz ki. Sürekli bir şeyler tebliğ etme peşindesiniz. Kim olduklarını öğrenirseniz mutlaka rahatlayacaksınız: Gelenler Umma Krallığı’nın tüccarlarıydı. Bize mal almaya gelmişler.”

“Umma Krallığı’nın ilgisi, bu kuru topraklara kadar uzanıyor demek.”

“Bak yine aynı şeyi yaptınız: Bizi hâlâ küçümsüyorsunuz. Elbette ki buraya gelmelerini sağlayacak kadar önemli insanlarız biz.”

Biraz önce kendileri için fazla bir anlam ifade etmez durumdayken şimdi bu tüccarın gelişiyi önem kazandıkları varsayılan bu kabilenin yeni konumu, eskisinden de can sıkıcıydı Şemura için ve hoşnutsuzluğunu umursamaz bir üslupla her bildirişinde, daha küstah bir tavırla karşılaştığını artık anlamıştı.

O anda şef de, kafilenin başkanı olduğunu düşündüğü göbekli bir adamla çadıra girdi ve kendisini selamladıktan sonra, “İşte size söz ettiğim kişi bu efendim,” diye takdim etti yanındaki adama.

Adam orta boylu, iyi giyimli biriydi. Üzerindeki elbisenin kumaşı göçebelerin giydiği türden değil, yerleşik bir yaşam tar-

zının özenini gerektiren bir naifliğin ürünüydü. Derin gözçukurları içindeki gözleri, ona her daim yorgun bir hava veriyordu. Bir hayli şişkin göbeği, yüzünün kuruluğuyla tam bir zıtlık oluşturuyordu. Saçlarını örten başlığının kenarından görünen kır saçları adamın pek de genç olmadığını gösteriyordu. Bir anlık suskunluktan sonra Şemura'ya, "Aratra'ya saldırı düzenleyen köle birliğiyle bağlantılısınız galiba?" dedi.

Şemura gururla, "İyi tahmin ettin. Oradaki ayaklanmayla bağlantımız var tabii," diye karşılık verdi.

"Yok, hayır. Ayaklanma denmez buna. Çünkü Aratra diğer kentler gibi köleleri kontrol edemeyecek kadar basiretsiz değildir. Kent surları dışındaki tepelerde, ormanlarda, bataklıklarda saklanan, ancak işinde gücünde sıradan bir Aratralıya surların dışındaki işleri için fırsat vermeyen bir yıldırma hareketine ayaklanma demek, biraz abartı olur. Ama yine de büyük cesaret. Bundan on gün kadar önce Aratra'yı kuşatmaya almışsınız, bu zamana kadar püskürtülmemenize, yine de ben başarı derim."

Şemura'yla İşbierra şaşkınlıkla birbirlerine baktı. Karşılarındaki kafası karışık adamın, nereden edindiğini anlamadığı istihbaratını düzeltmek için esaslı bir açıklamaya gerek vardı. Hayali bir kuşatmadan bahseden bir yabancının ciddiyetinden kuşku duyulabilirdi doğrusu. Ama bununla uğraşmak yerine adamın ne öğrenmek istediğini anlamak daha önemli görünüyordu.

"Bilmem farkında mısınız ama bu kuşatmanın bütün başarısı, ancak başka bir kentin desteklemesine bağlı kuşkusuz," dedi adam yeniden.

Bu hayali kuşatma konusunda bu kadar ısrarcı olması can sıkıcı olmaya başlamıştı Şemura için.

"Hangi kuşatma?" diye sordu sonunda, dayanamayarak.

"Belki de size haber vermeyi unutmuşlardır," dedi tüccar kılıklı adam, yılışık bir gülümsemeyle. Onun gülüşüne şefin ve adam-

larının da katılması, hem şaşırtmış hem de sinirine dokunmuştu Şemura'nın. Ama adam ısrarla devam ediyordu aynı konuya.

İşbierra,

“Ama Eringal'in böyle bir planı yoktu ki,” dedi, direnen bir sesle. Bu sefer kimse gülmedi. Tüccar kılıklı adam, şakayı fazla uzattıklarını düşündüğünden olsa gerek, bıkkın bir sesle, “Bu köle kuşatmasıyla gerçekten bir bağınız varsa eğer, bunu bilmeniz gerekirdi,” dedi:

Şemura, kendilerinden habersiz birtakım olayların döndüğünü hissediyordu; ama bunu sezmesine rağmen, durumlarını ortaya serecek falsolar yapmamaları gerektiğini anlamıştı. Çünkü karşı tarafın, köle birliğiyle bir bağlantılarının bulunmadığını düşünmeleri, kendilerini, olsa olsa bu fırsattan yararlanmaya çalışan bir haydut çetesi durumuna düşürürdü. Bu nedenle Şemura, foyalarının açığa çıkmasından korkan dolandırıcıların tedirginliğiyle, “Biz çok geniş bir alanda faaliyet gösteren bir gücüz ve bu nedenle komutanların birbirlerinin faaliyetlerini geç haber alması normaldir,” dedi.

Bu açıklamasının bile köle ayaklanmasının zafiyetini açığa çıkarttığının farkında olduğundan dolayı, açıklama yapma konumundan kurtulmak için lafı hiç dolandırmadan karşısındaki adama yöneltti: “Siz niye buradasınız?” diye sordu. Hani çoktandır sorulması gereken bir soruydu bu; ama bunu o kadar damdan düşer gibi yapmıştı ki, kimse onun asıl niyetinin bu soruya bir cevap aramak olduğuna tam anlamıyla inanmadı. Yine de tereddütlü bir bekleyiştten sonra adam, “Elbette ticaret yapmak için,” dedi. Şemura'nın abartılı şaşkınlığını görünce de, “Burayı küçümsemenizi mazur görebilirdim belki ama, siz de başka amaçlarla gelme durumunda bulunmamış olsaydınız,” diye ekledi.

“Bu gece herkes pek alıngan,” dedi Şemura. Havayı yumuşatmaya niyetliydi. “Bu soru başka nasıl sorulabilirdi ki? Bura-

ya ticaret amacıyla geldiğiniz söylenmişti ama, alacağınız malın hangi derdinize deva olacağını sorsam, sizi daha da gücendirmiş olmaz mıyım?”

“Belki de haklısın. O halde şöyle açıklayayım: Buradan alacağımız sığır ve koyun etleriyle Aratra ordusu için erzak hazırlanacak. Ama sanma ki, bu yiyecek Aratra’ya ulaşmadığı taktirde Aratralılar ciddi bir sıkıntıya düşecekler. Bunu bu kadar açık yüreklilikle itiraf etmemdeki neden, bütün bu ticari faaliyetin, bir sürü siyasi hesapların ortasında kendi mütevazı çapının çok üzerindeki amaçlara hizmet etmesindendir. Tüccarın da bütün itibarı buradan gelir zaten. Herkes ticarete göre bir siyaset belirleyebilir. Buna hiçbir diyeceğim olamaz. İsterseniz size de birçok mal sağlayabilirim.”

“Sorularımı mal talebi olarak kabul edersen, neden olmasın. Karşılığını bir şekilde ödeyebilirim. Hem niye böyle ayakta duruyoruz ki? Oturalım şöyle.”

Şemura istediği gibi sıcak bir havayı yakalamaya çalışıyordu. Yere serilmiş yünlü minderlere konuklarını buyur etti. Çadırdaki herkes Şemura’nın gösterdiği yere oturdu.

“Ben, sizin sadece Umma’ya mal götüreceğinizi sanıyordum. Ama bu mallar Umma tarafından Aratra’ya gönderiliyorsa, bu durumda bir yerine iki düşmanımız oluyor demektir. Öte yandan, sen öyle düşünmesen de böylesine bir yiyecek ikmali, bizden hayli çekindikleri için uzun süreli bir kuşatmaya hazırlandıklarını gösteriyor.”

“Gerçekten de senin gibi düşünmüyorum kölelerin şefi. Bence Aratra, bizim gibi bütün kentlere, ticari ilişkiler başlatan veya geliştiren taleplerde bulunmuştur. Kimin dost ya da düşman olduğunu anlamaya çalışacaktır. Böyle bir kuşatma özellikle Umma’nın desteği olmadan uzun süre devam edemez. Oysa Umma, bu sembolik yardımla Aratra’ya düşman değil dost ol-

duğunu kanıtlamayı umuyor. Herkes biliyor: Umma'nın gücü Aratralılara öylesine örnek oldu ki, bir yıl içersinde tıpkı Umma'daki gibi dev bir saray inşa ettiler ve bunu o kadar aceleyle yaptılar ki, söylendiğine göre Başrahip Agrab'ın tapınağına yakın askeri bir kışla olan Emaşgalti binasını genişleterek işe başlamışlar, fakat daha sonra tapınağın tamamını ve çevredeki atölyeleri de içine alacak şekilde yapıyı genişletmişler.”

“Bu sarayın yapıldığını duymuştum. Ama o kadar büyük ve önemli olduğunu hiç sanmıyordum.”

“Savaşmaya niyetlendiğiniz düşmanınız karşısında bu kadar az şey bilmek bir zafiyet sayılmaz mı kölelerin şefi?”

“Belki de onların cüretlerinin nedeni, bunları hiç bilmemekten kaynaklanıyordur,” dedi şef gülümseyerek. Uzun zamandır konuşmamıştı.

Tüccar da gülümsüyordu. Bu lafını onayladığı her halinden belli, memnun bir ifadeyle, “Olabilir,” dedi. “Şu andaki yöneticisini de tanımıyorsunuzdur siz herhalde?”

“Agrab değil mi?”

“Yanılmamışım. Neyse, ben söyleyeyim: Yeni şefleri Tilla'dır. Hani şu kadınsı görünümlü Ay Tapınağı rahibi... Agrab'a gelince: Yaptırmaya başladığı dev sarayın harçları arasına karıştırıldığı söyleniyor. Sizin kafa tutma cüretiniz, Agrab'ı alelade bir beceriksiz konumuna düşürdükten sonra, Tilla'nın entrikalarına daha fazla dayanamazdı zaten.”

Şemura, zamanın kendinden çok daha hızlı davranıp elini çabuk tuttuğunu anlamasına neden olan bu tüccara, sayesinde farkına vardığı sefil durumunu daha fazla ele verecek soruları sormaktan kaçınması gerektiğini düşündü. Çadırda oluşan suskunluğun hiçbirinin kafasında bir soru işareti oluşturmamasına fırsat vermemek için konuyu ticari faaliyetin teknik ayrıntılarına getirmeyi tercih etti:

“Siz buradan aldığınız malları hangi yollarla Aratra’ya ulaştıracaksınız,” dedi tüccara.

O da gülerek, “Bu sakın bir soygun planı olmasın!” dedi. Şef ve diğer adamlar da bu lafa güldüler. “Bir Umma tüccarına saldırmaya kimsenin cesaret edemeyeceğini sanırken, Aratra konusundaki bilgisizliğinizin Umma’ya karşı da olabileceğini düşünerek ürperdim. Ama fark etmez. Zaten hiçbir ticari faaliyet gizli yürütülemez ki. Bu nedenle madem sordun, söyleyeceğim: Burdan doğuya doğru üç günlük yolda Uburru Nehri var. Dört gün sonra oraya, bizim ticari gemilerden birisi yanaşacak.”

Şemura, tüccarın kendisine verdiği bu kadar açık bilgiye karşılık ne tepki göstermesi gerektiğini kestiremiyordu; çok hevesli görünmesi kuşku uyandırabilirdi. Ama zaten tüccar, onun şu andaki kudreti uçup gitmiş gücünü tahmin ettiği için bu kadar rahat konuşmuş olmalıydı; ya da gerçekten de köle isyancılarla ilişki kurmanın yollarını arıyordu.

O bunları düşünürken tüccar, “Neyse,” dedi. “Bizim daha çok işimiz var. Sen rahatına bak, yat uyu.”

Tüccar gitmek için kalkınca şef ve adamları da onu izledi. Adamlar çadırı terk ettikten sonra İşbierra’nın yüzündeki çocuksu neşe ve heyecanı fark etti Şemura.

İşbierra,

“Bizimkiler saldırıya geçmişler ha! Şimdi bekle Aratra, gününü göstereceğiz sana!” diye söylendi.

Şemura, hırsından İşbierra’ya çatmamak için kendini zor tuttu: “Sen, Eringal’in yaptığı düzenbazlığı görmüyor musun? O, beni safdışı bırakmak için böyle apansız bu işe girdi. Hâlâ bu oyunun farkında değil misin?”

İşbierra, sevincine gölge düşsün istemiyordu:

“O, böyle gerektiği için bunu yapmıştır. Yoksa elbette ki sana ihtiyaç duyacak. Hem bu iş o kadar kolay değil ki. Biz gide-

ne kadar Aratra'yı teslim alacaklarını hiç sanmıyorum. Üzülme sen, yine seninle kente saldıracamız.”

İşbierra, hâlâ ilişkileri düzeltebileceğini düşünen bir iyimserin duygularını taşıyordu: “Hem bu harekâtı başına buyruk bir girişim olarak nasıl görebilirsin, hiç anlamıyorum. Eringal, olsa olsa en uygun zamanı kollamıştır.”

“Anlamıyorsun demek. Ama Halki olsaydı anlardı. Siz kalın kafalılar ise, bir kişinin kendi ihtiraslarıyla böyle saçma bir saldırı tarihini belirleyebileceğini anlamıyorsunuz bile.”

İşbierra'nın kırmızı yüzü renkten renge girmiş, Şemura'ya karşı kızgınlık ve şaşkınlıkla öylece bakıyordu.

“Ben neyim peki burada? Bu köhne yerde, kum fırtınaları arasında aklını yitirmiş göçebelerden sözümona savaşılar toplamaya niyetli bir safım herhalde ve herkes o kadar kolaylıkla beni görmemezlikten gelmeye çalışıyor ki, buna ses çıkarmam bile sana garip gelebiliyor. Oysa herkesin Eringal'ın hastalıklı beyninin hezeyanlarından sakınması gerekirdi. Bunu şimdilik bir ben görüyorum. Bu nedenle onun olduğu yerde ben yokum. Aratra'ya saldırıya katılmayı mı düşünüyorsun?”

“Evet.”

“O halde katıl! Benim başka planlarım var.”

“Nedir onlar?”

“Zamanı gelince anlaşılacak şeyler bunlar.”

Şemura'nın söylediklerinden ikisi de tatmin olmamıştı. Belirsiz planlar arasından fırlayıp müthiş enerjisiyle herkesi kendisine çeken bir süreç karşısında, Şemura'yı ilk kez bu kadar kısık bir nefes, sönmüş bir yürek gibi görüyordu İşbierra. Bütün yorgunların, kaç defa gördüğünü artık unuttuğu tükenmişlerin mazetleri gibi soluk bir hayaldi sanki Şemura. Belki o yüzden, Şemura'yı tokatlamak, onu uyandırmak, ona karşı bir şeyler yapabilmek isteği duymasına karşın, yapabildiği sadece yüreğin-

dekî ince sızıyla yanından süzülüp geçmek oldu. Biraz sonra Şemura, dışarıda atının ayak sesleri arasında İşbierra'nın kendisini çağırdığını duydu; hiç duraksamadan çadırının aralığından çıkıp, ona son talimatlarını verdi. İşbierra, artık komutanı olmayan bu adama, tıpkı eski günlerdeki gibi gerekli saygıyı gösterdikten sonra dostça bir veda ile kimseye görünmeden, karşı tepelerde konaklayan arkadaşlarının yanına doğru at sürdü.

Ardından, o kaybolana kadar bakıp sonra çadırına geri döndüğünde kararlıydı Şemura. Tüccarla görüşecek, Aratra'ya girmenin bir yolunu bulacaktı.

Ertesi gün, kendisiyle tüccarı buluşturan sabah yemeğinden sonra tüccarın o günkü işi olan hayvan seçimi sırasında teklifsizce yanına gelmesi, hem tüccarı hem de diğer kabile üyelerini biraz tedirgin etmişti. Üstelik diğer arkadaşının akşam habersizce çekip gitmesi kuşkuları daha da yoğunlaştırıyordu. Tüccar, Şemura'nın gözetimi sırasında ister istemez gerilen havayı yumuşatmak için özellikle en gösterişsiz ve sıska hayvanları seçiyordu. Bir süre böyle sessizce olan biteni seyreden Şemura, "Düşündüm de, ben de sizle gelsem iyi olur," dedi. "Aratra'nın çılgınlığına bir de ben fazla olmam sanırım."

Tüccar, şaşkınlıktan az daha küçük dilini yutacaktı. Önemli biri olduğuna kanaat getirdiği bir komutanın bu teklifi pek yabana atılır cinsten değildi. Kendine göre bir şeyler denemeye niyetli bu komutanı, şimdi bir de ticaret mantığının terazisine vurup, ne kaybedip ne kazanacağını hesaplamaya çalışıyordu. Gür, kırçıl sakalını çekiştirip kendi kendine bir şeyler mırıldandı ve sonra hesabını tamamlamış olarak, gerili yüz hatlarında beliren bir yumuşamayla cevap verdi: "Evet gelebilirsin," dedi. "Oraya gel ve Aratra'nın görmediğin yüzünü, dönen dolaplarını bir de benim gördüğüm gibi gör."

"Bir tüccar gözüyle mi?"

“Tabii. Sen bir şey ürettiğini düşünüyorsun ve onu şimdi pazarda görmelisin. Herkes kendi ürettiğine bir ad verir. Sen de kendininkini söyle. Adı nedir? Haydi söyle. Dur ben bir isim vereyim ona: Dava diyelim biz.”

Şemura, bu adlandırmaya tanık olduğu anda ürperdi. Sanki karşısındaki adam beynini okuyordu.

“Bu davada samimisin. Tıpkı şu kumaşı üreten bir genç kız gibi.”

Eliyle üzerindeki elbiseyi gösteriyordu. “Ya da genel olarak kumaşlardan bahsedelim. Kumaşlarda bir sürü güzel motif bulunur, değil mi? Çiçekler, kuşlar, birçok hayali varlık, kısacası genç kızların tüm dünyaları vardır onlarda. Ama kendi dünyalarıyla bunu satın alanın dünyası aynı olmayabilir. Bunu satın alan bir zorba, bir haydut da olabilir. Bu, pazarda kimin kaç para vereceğine bağlı. Oysa kız bunu dokurken pazarda ne fiyat biçileceğini bilmiyordu. Üstelik bu kumaş onun için paha biçilmez bir anlam taşıyor da olabilir. Çünkü ona kendi dünyasını aktarıyor, kendi sırlarının kapılarını açıyordu. Ama onun gibi bir kumaş, pazarda talep bulmadığı taktirde beş şekel gümüş bile etmez, değersiz bir mal olur.”

“Anlıyorum. Ama ben davamın sizin pazarınızda epey fazla gümüş edeceğine eminim. Üstelik, hem bana hem de isyancılara karşı dostluğunuza ne kadar değer biçtiğinizi öğrenme fırsatı bulacağım. Çünkü beni Aratra’ya götürdüğünüzde, eğer beni muhafızlara teslim ederseniz, daha önce söylediğim gibi, bir yerine iki düşmanımız olduğunu kesinlikle öğrenmiş oluruz. Üstelik beni bu kadar önemseyişin için gerçekten Aratra ve Umma, köle isyancılarından korkuyor demektir. Ama Aratra’da beni ihbar etmezsen, belki de Aratra’ya karşı bir ittifak kurabiliriz.”

“Konuşmalarınla çok önemli bir kişi olduğunu ima ediyorsun. Ama o kadar önemli misin bakalım?”

“Adım Şemura. Aratra’da bu ismi bir araştırsan istersen.”

“Peki nerede kalacaksın? Belki sana yardım edebilirim.”

“Gerektiğinde yardım isterim. Ama her an ne yaptığımı görmenize asla izin veremem. Çünkü dengeler değişiverirse fiyat bir anda düşer. Öyle değil mi?”

“Peki. Yine de anlaştık.”

“Ne zaman hareket edeceğiz?”

“Yarın.”

Ertesi gün, hayvanlar seçilip fiyatları ödendikten sonra, kafilé nehrin kıyısına doğru harekete geçti. Üç gün sonra nehrin kıyısına vardıklarında kendilerini büyük bir yük gemisinin beklediğini gördü. Heyecan verici bir manzaraydı bu. Bir kez daha Aratra’ya gideceği için sevinçliydi. Yolculuk edecekleri gemi, eskiden uzaktan seyirlerini izledikleri diğerlerinden daha büyük değildi. Sabırla canlı hayvanların gemiye yüklenmesini izliyordu. Koyunların ve sığırların yüklenmesi bittikten sonra en son atını yularından tutup onu da gemiye yükledi.

Palamarlar çözüldü, yelkenler indirildi ve gemi öğlene doğru kızgın bir güneş altında yavaş yavaş kıyıdan uzaklaşmaya başladı. Kendilerini uğurlamaya gelen Martu refakatçilere teşekkürlerini sunarak bindiği gemiden bir süre el salladı. Önlerindeki uzun yolculuk boyunca nehrin geçtiği alanlarda yetişen bitki örtüsünün zenginliği, yarım günlük mesafedeki konuk olarak kaldıkları Martu kabile topraklarının kuraklığını unutturuyordu. Geçtikleri bölgeler genellikle ıssızdı. Uçsuz bucaksız kıyı toprakları üzerinde bazen ağaç kümelerinin oluşturduğu yeşil alanları görüyorlar; bu görünüm kaybolduktan sonra, tekrar kùlrengi toprakların arasında seyahatlerine devam ediyorlardı. Bazen sürülerini otlatan çobanların kıyıda kendilerini uğurlama gösterileriyle karşılaşp eğleniyorlardı. Yola çıktıklarının üçüncü günü, bir köyün kıyısında demirleyip erzak almak için kıyıya

indiler. Biraz tuz, kurutulmuş balık ve temiz kaynak suyu karşılığında birbirinden güzel desenli kumaş toplarını ödeme aracı olarak kullanmışlardı. Bu olağan alışverişin dışında Şemura'nın ilgisini çeken en önemli şey, köyün şefinin kendilerini bundan sonrası için uyarmasıydı. Yolculuğun bundan sonraki bölümünde köle isyancıların saldırılarına uğrama tehlikesi olduğunu söylüyordu şef; onlara göre, ayaklanmacıların buraya kadar gelmeleri şaşılacak şeydi. Buralara kadar kovalanmışlarsa eğer, kuşatmayı çok geniş bir alanda sürdürmeyi düşünüyorlardı anlaşılan.

Gemi yanaştığı iskeleden demir aldıktan bir gün sonra köleleri ilk kez kıyıda gördüler. Kendilerinin yaptığı deri tulumların üzerine bağlanmış kütüklerden oluşan ilkel salları dışında bu gemiyi rahatsız edebilecek hiçbir araçları yok gibiydi. Buna rağmen salları mümkün olduğu kadar yanaştırıp, uçları alevli oklarla gemiye taciz atışı yapmaya başladılar. Atılan oklara gemiden derhal karşılık geldiği için sallarını çok fazla yanaştırma imkânı bulamadılar. Ama yine de attıkları oklardan birisi gemiye, hayvanların arasına isabet etmişti. Okun ucunda yanan alev, hayvanlarda bir paniğe yol açtı. Şemura, yakınına düşen oka söyleyerek yanaştı ve onu yerinden söküp suya fırlattı. Tam o sırada yanında yüksek sesli bir kahkaha işitti. Kahkahanın sahibi, o kargaşada fark etmediği tüccardı.

Tüccar alaycı bir gülümsemeyle, “Bazen insanın bulunduğu yer, davranışını da belirliyor,” dedi. “Deminden beri seni izliyordum. O okun hayvanlara zarar vermesinden korktuğun için onu denize attın; ama bu hayvanlar zaten sonsuza kadar yaşamayacak ki; üç beş gün sonra Aratralıların midesine inecekler. Ne için ya da kime iyilik yaptığının farkında mısın? Senin de kafan karıştı değil mi? Nasıl davranacağını unuttun, bizim gibi düşündün.”

Şemura'nın canı sıkılmıştı. Çünkü neden öyle davrandığını

kendisine açıklamayı hiç aklına getirmemişti. O gün susmuş, tüccarla mümkün olduğu kadar konuşmamaya özen göstermişti.

İki gün sonra, güneşin doğuşuyla birlikte puslu serin bir havada, uzakta Aratra surları görünmeye başladı. Aratra'nın tam karşısındaki kıyıda, bir zamanlar inşa ettikleri, sonra da tahrip etmek için ellerinden geleni yaptıkları halde görünüşünü ve azametini bozmaya güçlerinin yetmediğini fark ettiği Ziggurat'ı gördü. Gemi iskeleye yanaştıkça içindeki kaygıya karşın son bir umudun çırpınışını hissediyordu. Sanki iskeleye varışları, kendisinin sonu olacaktı da, daha oraya varmadan mutlaka bir köle saldırısı başlayacak ve hayatını bu şekilde kurtaracaktı. Bir yandan da, Halki ile daha önce girdikleri dehlizi kullanmaya hiç kalkışmamasının nedenini, Tutalya'nın o sıralarda, dehlizin çıkışı olan eski yıkık burcu onardıklarını söylemesi olduğunu düşündü. Ama bu onarımı kendi gözüyle hiç görmemişti. İçinde bir şüphe uyandı: Ya Tutalya'nın bütün yalanları gibi bu da bir yalansa, diye aklından geçirdi. Bu düşüncesinin, şu anda zihninin bir hezeyanı olduğunu bilmesine karşın yine de duygularını kontrol edemiyordu. Sonunda, bütün bu saçmalıkları, Tutalya'yı şu anda anımsıyor olmasına bağladı. Bu ihtimali bir daha aklına getirmemeye karar verdi. Dehliz kapanmıştı ve şu anda yaptığından başka bir seçeneği zaten yoktu. Bunu düşündükten sonra, en azından bütün ihtimalleri denemediği düşüncesinin yarattığı gerilimden kurtulmuş oldu.

Gözünde giderek büyüyen iskele karşısında korkunun yerini kızgınlık almaya başlıyordu. Bu su yolunu geçip iskeleye o kadar zahmetsizce ulaşmışlardı ki, isyancılar açısından, böylesine bir yeri kontrol edemededen yapılacak bir kuşatmanın başarıya ulaşmasına zaten imkân yoktu. Eringal'e küfreden dudaklarında belli belirsiz bir kıpırdanma oldu. Bu sırada tüccar yanında belirdi: "Gemi kıyaya yanaşıp malı boşaltmaya başlamadan önce

biz yapacaklarımızı düşünelim istersen,” dedi.

Şemura,

“Bu konuyu konuşmuştuk,” diye yanıtladı onu.

“Bizim yardımımız olmadan burada bir gün bile geçiremezsin; yardım etmemize izin ver. Hem unutma ki, bir tüccar için ölü bir ortak, ziyan edilmiş bir mal gibidir,” dedi gülerek.

Bu söz Şemura’yı da gülümsetmişti. İkna olduğunu belirten bir hareket yaptı başıyla. Şimdilik tüccara öyle görünmek gerektiğini düşünmüştü.

Tüccar bu karşılıktan memnun bir şekilde, gemiyi yanaştırmak için yelken indirten kaptanın yanına gitti. Şemura da atının yanına yanaşmış, gemiden iskeleye köprü atılır atılmaz atını aşağıya diğer hayvanlardan önce indirmeyi planlıyordu. Aratra’da dörtlü at sürecekti hali yoktu ama, sıkıştığında atı pazarda satıp kazanacağı gümüşle Aratra’da epey bir süre barınabilirdi.

Gemi iskeleye yanaştıkça bütün tayfalar yerlerini almaya başlamışlardı. Yelkenler indirilmiş, küreklerin yardımıyla kıyıya doğru bir manevra yapıldıktan sonra, gemiden palamar atılmıştı. Gemi hafif bir sarsıntıyla iskeleye dayandı. Gemiden iskeleye köprü atılır atılmaz, tayfalar Şemura’nın önüne geçmişler ve yakaladıkları koyunları aşağıya indirmeye başlamışlardı. Atını indirmek için bir iki denemesini gören tüccar: “Onu sığırlarla birlikte en son indiririz,” dedi.

Şemura’nın canı sıkılmıştı; ama tüccarı kuşkulandırmamak için kendisi de köprüden iskeleye inerek yükün boşaltılmasını seyretmeye başladı. Yaptıkları işte bir eğlence arayan genç tayfalar, yakaladıkları koyunları ata biner gibi bacakları arasına sıkıştırdıktan sonra, iki elle sıkıca yapıştıkları postlarına abanarak sürükleyip götürmeye çabalıyorlardı. Daha yük boşaltma çalışmasına başlayalı çok olmamıştı ki, tayfalardan biri, inat eden bir

hayvanı kontrol etmekte zorlanınca ikisi birden merdivenden kayarak suya düştü. Tayfalar için yeni bir eğlence konusu çıkmıştı. İskeledekiler düşen arkadaşlarına laf yetiştirmeye başlamışlardı. Kıyıda, yere indirilen koyunların başında bekleyen tayfaların da ilgisi sudaki arkadaşlarına yönelmiş olduğundan, Şemura, aşağıdaki şamatadan dolayı bir an başını kaldırıp tayfaları süzen tüccarın yeniden hesap işine dalmasını bekleyip tam zamanı olduğunu düşünerek yılan gibi temkinli hareketlerle sur kapısından içeri daldı ve hızlı adımlarla kalabalığa karıştı. Atını orada bırakmak zorunda kalmıştı; ama eğer atı, geminin güvertesinde rehin bir eşya gibi durmasaydı, tüccar da kendisini bu kadar gözden uzak tutmazdı.

Koşmayı kesip yürümeye başlayınca korkudan dolayı alnında biriken boncuk boncuk terleri elinin tersiyle sildi. Çok geçmeden, yakalanma korkusunu üzerinden atmaya başlayınca, içinde bulunduğu ortamı yadırgayan yabansı bir hisse kapıldı. Tüccardan kaçmada gösterdiği gayretkeşliğe karşılık, bir ödül gibi bu duyguya kapılmanın saçmalığına isyan ederek şimdi artık kendisine yabancı olmuş bu kentte dolaşmaya koyuldu; fakat çok geçmeden, düşüncelere daldığı bir sırada kendisine yönelik sesin etkisiyle irkildi:

“Nereye gideceksiniz müşkenu?” diye sordu ses.

Sese doğru döndüğünde iki askerle karşı karşıyaydı Şemura.

‘Muşkenu’ Aratralıların tanımadıkları insanlara yönelttikleri bir hitap tarzıydı. Fakat bu, nezaket kurallarını ihlal etmeyecek kadar özgür insan kavramını çağrıştırdığı için, şu anda düpedüz kurtuluş fısıldayan sihirli bir sözcük gibi geldi Şemura’ya. Oysa eski bir köle olduğunu anlasalar soru sormaya bile gerek görmezlerdi.

“Pazarda alışveriş yapmak için şöyle bir bakıyordum da...” dedi Şemura. Yine de durumun nazik olduğunun farkındaydı.

“Dışardaki gemilerden geliyorsunuz galiba muşkenu?”

Şemura, kendisinin konumuna açıklık getiren bu zahmetsiz tanımlamaya neredeyse sevinerek atlamıştı:

“Elbette,” dedi. “Şu halime baksana; bu kıyafetle başka nereden olabilirdi ki?”

Askerlerden birisi,

“Giysilerden anlam çıkarmaya gerek yok muşkenu. Biz zaten senin sır kapısından içeriye girdiğini görmüştük,” dedi.

Şemura, “Yaa?” dedi. “Koştuğumu gördükleri için belki de kuşkulanıp peşime düşmüşlerdir,” diye düşünerek canı sıkılmıştı.

Askerlerden diğeri, arkadaşının bu zamansız açıklamasına biraz bozulmuştu. Oysa onu konuşturarak, gevezelik etmek için biraz malzeme toplamak istiyordu. Yine de,

“Şimdi gemideki işini bitirip bir an önce iznini kullanmak istiyorsun herhalde?” diye sordu.

“Tabii. Bilirsiniz izinler göz açıp kapayıncaya kadar biter. Bunu en iyi şekilde değerlendirmek lazım.”

Hareketleriyle ne demek istediğini anlatır gibi yanından geçen bir kadını süzdü. Kadının cilveli hali her üçünü de neşelendirmişti. Birbirlerine sırtarak bakan bu üç adam, kadın gözden kayboluncaya kadar arkasından bir süre daha baktı. Sonra askerlerden aceleci olan uzun boylusu, kendisine bir görevleri olduğunu hatırlatan askerlerin o derli toplu hallerini takınarak,

“O halde, biz seni gideceğin yere kadar bırakalım,” dedi.

Şemura bu teklifi hiç beklemiyordu,

“Yok, ne gerek var,” diye karşılık verdi. Söylediği lafların açıklamasını bekleyen askerlerin sıkıntılı hallerini yatıştırmak istiyordu: “Yani ben öyle bir adamım ki kimseye yük olmak istemem hani; siz de izinli olsaydınız ve iki çift laf etme fırsatı arasaydınız tamam... Ama görevli insanları peşimden sürükleyip oradan oraya koşturmaya ne hakkım var ki benim.”

Bu defa diğerk asker de söze karıştı. Ama üzerindeki sıkıntı hâlâ dağılmış değildi:

“Bu bize verilen bir emirdir muşkenu. Yani savaş halindeyiz ve şu kapıdan -sol eliyle sur kapısını gösteriyordu. Sağ elindeki mızrağı toprağa sabitlemişti- her gelenin dost olması garanti değil ya. ‘Sen düşmana benzemiyorsun, burası kesin. Söylediklerimizden sakın alınma. Ama bizim işiniz emirleri yorumlamak değil, uygulamaktır.”

Şemura’nın iyice keyfi kaçmıştı. Bu adamları başından def etmek, kendisi için iyiden iyiye bir sorun haline gelmeye başlıyordu:

“Uzun süre pazarda kalacağım. Beni beklemek size ancak sıkıntı verir. Bir erkeğin pazar alışverişinin ne kadar yavan bir şey olduğunu bilirsiniz. Bu iyi bir gün geçirmek için akıllıca bir seçenek sayılmaz.”

“Seninle alışveriş keyfi yapacağız demedik ki muşkenu. Sen şimdi bizi kalacağın yere götüreceksin. Biz de senin referansını görmüş olacağız.”

Diğeri artık sıkılmıştı:

“Hadi gidelim muşkenu.”

Sesinde artık emredici bir ton vardı. Şemura istemeye istemeye aralarına girip yürümeye başladı. Nereye gideceklerini kendisi de bilmiyordu. Son bir kez şansını deneyip handa kalacağını söyledi. Ama hiç beklemediği bir sorunla karşılaştı: Kendisinin handa kalmasını sağlayacak belgeyi, gemi kaptanı, ona vermiş miydi bakalım? Yoksa bu tür denetimlerin sık yapıldığı bir sırada, başını belaya sokmadan bir gece bile geçiremezdi orada.

Şemura’nın bundan hiç haberi yoktu. Bunu söylediğinde askerleri iyiden iyiye kuşkulandırmaya başlamıştı. Aceleci olan uzun boylusu,

“Sen bizi kandırmaya çalışıyorsun awilu,” dedi. Bu hitap gerçekten tehdit edici bir çağrışım taşıyordu. Çünkü bu sözcük, köle olmamakla birlikte, kentli ayaktakımına verilen bir sıfattı ve hiçbir saygı ifadesi içermezdi.

Askerleri peşine takıp sürüklerken aklına hiçbir çözüm yolu gelmemesi, giderek içini sıkan tedirginliğinin kurtulunamaz bir kâbusa dönüşmesine neden oluyordu. Avuçlarının içi bile terlemeye başlamıştı. Doğrusu başına gelen onca şanssızlıktan sonra bile, yine de yakayı bu kadar çabuk ele vereceğini hiç düşünmemişti. İki askeri bile başından savamayacak kadar acze düşmüştü ve bu korkutuyordu onu. Bu iki askeri, kuytu bir sokak köşesinde haklamayı düşündü. Hemen o anda daracık bir sokak başından içeri askerlerle birlikte dalıverdi. Fakat daha biraz ilerlemişlerdi ki, bu sokağın çıkmaz olacağına ilişkin bir his belirdi içinde. Çünkü az önce sokağa giren salaş görünümlü üç adamın, serseriliklerini tescil eden konuşma biçimleri dikkatini çekmişti. Az önce sokağa girmiş olan bu üç adamın hemen arkalarında yürümelerine rağmen adamlar, dönemeçte bir anda gözden kayboldular. “Herhalde bahçeli evlerden birinin içine girmişlerdir,” diye düşündü Şemura. Ortalığın tenhaliğinden yararlanıp yapacağı hamlenin yeri ve zamanını kollamaya başlamıştı ki, köşede gördüğü dört askerin, fahişe olduğu belli bir kadınla konuştuklarını fark ederek kabaran öfkesini zor zaptetti.

Karşılaştıkları bu askerlerin yanındakileri tanıdıklarını belli eden selamlaşmalarının ardından aklından geçirdiği planın ne kadar saçma olduğunu düşündü. Bundan vazgeçmişti; ama bir planının daha olduğunu düşünüyordu Şemura. Zaten askerlerin başına musallat olmasından bu yana, aslında tek gerçek planının bu olduğuna inandığının çoktandır farkındaydı: Onları daha önce Halki’yle kaldıkları Kunanna’nın evine götürecekti. Eğer şansı yaver giderse, asla bu vakitlerde evde olmayan efendinin

yerine bakan kâhya konumundaki Eşdada'ya bir göz işaretiyle mesajını verecek; kendisinin anlattığı hikâyeyi ona teyit ettirecek ve bu askerlerden kurtulacaktı. Planını kendi kendine itiraf ettikten sonra içinde bir ferahlama oldu. Çoktandır canını sıkın tedirginliğini üzerinden attıktan sonra fazladan bir neşe bile belirmişti yüzünde. Yapılacak her şeyi o kadar muntazaman planlamıştı ki, bu durumu bozan tek eksik, sokağa çıktıktan sonra cadde üzerinde sapması gereken yerlerin hangisi olduğunu düşündüğü bir sırada, daha önce gittiği bu malikânenin yolunu hiç hatırlamadığını fark etmesiydi. Çoktandır zihninden sildiğini sandığı tedirginlik bir anda bütün benliğini yeniden sardı. Neşesi uçup gitmişti; adeta çocuksu bir utangaçlıkla, “Ben rahibin evini unutmuşum,” diyebildi. “Hani şu tapınak kâtibi olan Kunanna'nın evi... Yerini biliyorsanız beni onun evine götürün yer. O size her şeyi açıklayacaktır.”

Askerlerden biri pek keyiflenmişti. Bir süredir sıkıcı bir suskunluktan sonra gevezelik edebileceği bir konu bulmasına sevinmişti:

“Ha! Tamam o zaman. Deminden beri fahişeler sokağında dolanıp dururken Rahip Kunanna'yı aradığını tahmin etmiştim ben zaten,” diye dalga geçti Şemura'yla.

“Hayır, yanlış anlamayın. Kestirmeden çıkış yapacağımı sanmıştım; ama oraya girince yönümü büsbütün karıştırdım.”

Diğer asker:

“Senden bir bozukluk çıkacak ama, şimdi göreceğiz bakalım. Büsbütün yanlış işler yaptığın konusunda bir izlenim edinmeye başladım.”

Uzun boylu olanı,

“Beyimizi o kadar sıkma. Belki bize izah edemediklerini, daha cana yakın bulduğu için Kunanna'ya anlatacaktır!” dedi.

Şemura iyiden iyiye çuvalladığını fark ediyordu. Kunan-

na'nın evine gelene kadar bütün dikkatini, kaçacağı güzergâhta kaybolmamak için yolları tanımaya verdi. Daha, çok bir zaman geçmemişti ki, askerlerin kılavuzluğu sayesinde Kunanna'nın tanıdık gelen kapısının karşısında buluverdi kendini. Evin kapısı hafif aralıktı. Şemura kendine güvendiğini belli eden bir ifadeyle içeri girdi. Avluda kimseyi göremedi; Kunanna'yı bulmayı zaten beklemiyordu. Ama planını bozacak bir uğursuzluk varsa, bir an önce çıkmasını diliyordu. Çünkü ortalık tenhayken bu askerleri hâlâ tepeleme şansının olduğunu varsayıyordu. Sinirli sinirli etrafa göz attıktan sonra, hızla ön tarafı sundurmali kiler ve köle koğuşlarının olduğu binaya yöneldi. Birden, az ötesindeki yalağın başında tıraş olan birini gördü. Adama ısrarla bakmasına rağmen, daha önce burada kalan kölelerden hiçbirine benzetemedi. Ama onu bir yerde daha önceden gördüğüne dair güçlü bir his vardı içinde. Bütün efendilerin yaptığı gibi, adamı hiç umursamamaya özen göstererek yanından geçti. Buna rağmen kölenin sırtıtmış gibi duran suratındaki ifadeye neden olmanın, askerlerden birinin söyledikleri mi yoksa kendisinin içinde bulunduğu durum mu olduğunu kestiremedi. Gerisinde duran askerlerden birinin, "Ne zamandan beridir, evin efendisini köle koğuşlarında arıyorsun?" dediğini duyduğu için ne koğuşlara girebilmiş, ne de tıraş olan adama dikkatle bakabilmişti. Evin kapısını istemeye istemeye yokladığında, yalağın başında saçlarını tıraş etmiş olan adam koşarak geldi ve, "Kunana'yı mı arıyorsunuz?" diye sordu. Şemura isteksizce 'evet' anlamında başını salladı. Adam, "Belki de yukarıdadır," diyerek içeri girdi ve merdivende tıkırdayan ayak sesleri içinde gözden kayboldu. Yıl gibi uzun gelen tedirgin bir bekleyişten sonra Şemura kalbinin sesini bastırarak işitmeye çalıştığı ayak sesleri arasında sanki bir ahenksizlik olduğunu hissetmesine karşın, yine de, "Yalnız geliyor herhalde," dedi askerlere.

“Bunu da nereden çıkardın muşkeni, dinlesene yanında biri var,” diye karşılık verdi askerlerden biri. Çok geçmeden Kunanna’nın halsiz yüzünü herkes gördü. Şemura’nın başına gelebileceklerin en kötüsü gelmişti. Daha doğrusu, böyle olacağı belliyken, bir türlü buna bir çare bulamamış ve sonunda efendiyle yüz yüze gelmişti. Şemura heyecanlı bir sesle selam verdi efendiye. Kafa tutar gibi hışımla, “Beni tanıdın mı?” dedi.

“Elbette Şemura” dedi efendi. “Daha önceki ziyaretinden memnun kalmış olmalısın. Niye muhafızları da peşine taktın ha!”

Şemura karşılık vermedi. Daha doğrusu, ne söylerse söylesin hiçbir sözcük, ortadaki garip durumu düzeltecek gibi değildi. Efendi, gizli sandığı kendi kişisel tarihinin kaçış dönemini bildiğini ima etmişti ve şimdi kendisini dehşete düşüren bu bilgisi karşısında, bir zamanlar yaşlı Eşdada’nın korkusuna benzer bir korkuyla bu yorgun, halsiz adamdan korkmaya başladığını hissediyordu.

Şemura sıkıntıyla çevresine bakarak gözleriyle yaşlı köle Eşdada’yı ararken, askerlerin yaltaklanan bir tavırla kendisinden özür dileyişini fark edip kendine geldi. Askerler dış kapıdan çıkarlarken uzun süre arkalarından bakakaldı. Kendini biraz toparlar toparlamaz efendiye Eşdada’yı sordu. Kunanna’nın kendisi hakkında bütün bildiklerinin Eşdada’yla ilgisi olduğunu düşünerek içini rahatlatmaya çalışıyordu.

Kunanna,

“O burada yok artık,” dedi. “Yaptığı ihaneti öğrenip de onu burada tutmam mümkün değildi.”

“Ya diğerleri?”

“Kimler?”

“Mesela Rugen.”

“Hiçbiri yok artık.”

“Peki ya Tutalya?”

“Tutalya? Ha! O sıska kız mı? Serserinin birine takılıp gitti. Bir Martu ile kaçmış yanlış hatırlamıyorsam.”

Efendi, bu defa da doğruyu bildiği halde, bu seferki açıklama dehşet vermedi Şemura’ya. Çünkü söyledikleri, hiçbir ayrıntı içermeyen kuru bir malumat gibi geldi.

“Halki’ye ne oldu biliyor musun?” diye sordu Şemura yeniden.

Efendi, “Öyle birini hatırlamıyorum,” diye yanıt verdiğinde, Şemura efendinin kâhinliğinde ona her şeyi bilmesine izin vermeyen bir boşluk olduğunu anladı.

Birden gözü bahçe kapısından askerleri yolcu eden kabak kafalı kâhyaya takıldı. Adam onlara doğru yaklaşırken Şemura’ya gülerek,

“Elmalar kızardı mı?” diye seslendi. Şimdi hatırlamıştı onu. Eringal’in kampında zincirine bağlı Aratralı komutandı bu. Saçlarını tıraş edince tanıyamamıştı onu.

Kabak kafalı adam hiç istifini bozmadan Şemura’ya, “O yere batası elmaları toplamaktan daha önemli işlerim var artık,” dedi.

“Dilmun Dağların’da elmaları özlediğini sanıyordum?”

Kâhya bu lafa bozuldu, suratı asılmıştı:

“Dilmun Dağları’nda köle kovalamaktan da önemli şeyler var.”

“Burada kâhyalığın bu kadar önemli bir iş olduğunu bilmiyordum!” dedi Şemura, alaylı bir ses tonuyla.

Kâhya, Kunanna’nın gözlerine baktı; Şemura’ya haddini bildirmek için izin istiyordu. Kunanna’nın da canı sıkılmıştı. Ama Şemura’nın üzerinde bıraktığı etkiyi, görevinin bilincinde olmayan bu kâhyanın kendi gururu için yapmaya çalıştığı benlik kavgasıyla silmeye başlayacağından dolayı sözü kısa kesti.

Şemura ise hem memnun hem de kuşkuluydu. Çünkü kâhya görevindeki bu adam, macera düşkünü yapısıyla burada bir şeyin peşinde olmalıydı. Düşüncelerini Kunanna'nın konuşması kesti. Kunanna, onu yukarı çağırdığında, bir süreliğine de olsa, kendisini kâhinliğine inandıran bu yaşlı adamın eninde sonunda bir teklifte bulunacağına inanarak yapılacak pazarlıkta sıkı durması gerektiğini düşündü. Belki de yaşamı buna bağlıydı. Ama Kunanna, yine de kendisine tanıdık olmayan yollardan söze başlamadan önce Şemura, Kunanna'nın eliyle yukarı kata çıkış yolunu göstermek için yaptığı jesti kasten görmemezlikten gelerek sundurmanın hemen solundaki kapıya yöneldi ve onu zorladı.

“Bu taraftan, köle komutan,” diye uyardı onu Kunanna; ama Şemura'nın soran gözlerine bakıp nezaketi hiç elden bırakmayan tavrına denk gelecek şekilde, “Orası bizim kişisel mezarımızdır. Bu evi yaptıran büyük büyük babam, onun karısı ve dedem burada yatıyor. Bir ara sana gösteririm,” diye açıklamada bulundu.

Şemura, ‘olur’ anlamında başını salladı ve Kunanna'nın gösterdiği kapıdan içeri girdi. Sağındaki odada, Kunanna'nın kişisel tanrısının yer aldığı küçük bir tapınak gibi düzenlenmiş ibadet odası vardı. Bu defa aynı meraklılığı göstermedi. Sofaya geldiklerinde, Kunanna mermer platformun yanına konmuş bir küpten, kulplu bir çömlekle su çekerek elini, yüzünü ve ayaklarını yıkaması için Şemura'ya bir teklifte bulundu. Şemura da böyle bir teklifi reddetmedi. İşini bitirdikten sonra Kunanna'nın peşinden üst kata çıkmaya başladı. Tuğla merdivenlerden, etrafı tahta parmaklıklı geniş bir sundurmanın çevresinde toplanmış odalardan birine girdiler. Kunanna'nın en sevdiği ve son zamanlarda sürekli zamanını geçirdiği tablet odasıydı burası. Yerden sazlarla kaplı tavana kadar uzanan tahta raflarda sıralanmış birçok kil tabletin bulunduğu bir yerdi. Kapının tam karşısında ve

sağdaki duvarda, kare şeklinde iki pencere, beyaz badanalı eve yeterli ışığı sağlıyordu. Şemura ilk kez gördüğü bu odaya alışabilmek için çevresine bir göz gezdirdikten sonra pencereye gidip dışarı baktı. Pencereden bakıldığında bahçedeki ağaçlar, karşıdaki başka evler ve bahçe kapısının önünde başlayan yolun, ancak bir kısmı görülüyordu. Pencerenin hemen üstüne çivilenmiş bir post, fazla soğuk olmayan bu ülke şartlarında, aşırı soğuk günlerde pencerenin örtülmesi için oraya asılmıştı. Rafların önüne, ortasındaki delikten ip geçirilerek bağlanmış kare şeklindeki küçük levhaları eliyle yokladı.

“Onlar raflarda yazılan belgelerin konularını gösteren levhalardır,” diye açıklama yaptı Kunanna. “Edebi nitelikte olanları buraya aldırđım ve düzenledim. İşe yaramayan daha bir sürü belgeyi aşağıdaki odalardan birine, büyükçe kapların içine doldurdum. Onlar içinde, şu anda beni ilgilendiren tek bir belge bile yok; ama insan atamıyor işte... İçlerinde anı sayılabilecek çok şey var. Bu evi yaptıran büyük büyük dedemin, büyük büyük annemle evlilik belgelerinden miras belgelerine, tarla ve bahçelerin alım satımıyla ilgili sözleşmelerden başkalarından aldıkları mektuplara kadar pek çok şey var. O belgeleri karıştırırken içlerinden birinde, nehrin doğu tarafında kalan çok verimli bir tarlanın satışından söz ediliyor. Şimdilerde almayı düşündüğüm bu tarla, bir zamanlar bizimmiş. Ne garip değil mi? Sanki Aratra'nın neredeyse yarısı elimize geçmiş ve biz bunun kıymetini bilemediğimiz için elimizden uçup gitmiş gibi geldi bana. Bu evi yaptıran büyük büyük babamın, evin masraflarını o tarlanın satışından sağladığını öğrenince bu ev daha da önemli bir hal aldı benim için... Zaten aşağıdaki mezar odasında yatan kişi de odur. İnsanın atalarına saygıda kusur etmemesi lazım, öyle değil mi?”

“Ya! Tabii,” dedi Şemura. Soy sople ilgili böyle bir konu-

ma onu fazlasıyla sıkılmıştı. Kunanna odanın ortasında bulunan ahşap bir masanın yanındaki sandalyelerden birine oturdu. Şemura da aynı şeyi yaptı. Masada içi boş bir testi ve bir bardak duruyordu.

Kunanna, Şemura'ya şarap ve bira arasındaki tercihini sordu. Şemura birayı yeğledi. Kunanna sandalyesinden kalkarak pencereye yanaştı ve bahçenin karşısında görünen köle barakalarına doğru bağırdı. Sesine bir erkek sesi karşılık veriyordu. Şemura'ya dönerek: "Bira biraz sonra gelir," dedi.

"Aşağıda gördüğüm adamın burada ne işi var? O adam esir alınmıştı: Öyle kaçıp gelmesi pek mümkün değil."

"Kaçmadı ki, casusluk yapabileceğini düşünerek onu Eringal göndermiş. Urbau, orduya katılmadan çok zaman önce benim yanımda çalışıyordu. Çok hırslı bir çocuktur; ama köle isyanının başarılı olamayacağını bildiği için böyle bir riski denemedi bile. Casusluğu yani... Bütün her şeyi bana anlattı ve yeniden burada çalışmak istediğini söyledi. Bu arada, orada olan bitenden ve senden de söz etti."

Tam o sırada bir köle, elinde iki testiyle içeri girdi. Bir elinde tuttuğu testileri masanın üstüne bıraktı. Diğer elinde iki kupa ve iki kamyş bulunuyordu. Onları da masaya, iki adamın önüne bıraktı ve dışarı çıktı. Bu testilerin ağızlarında, üzerinde yapılış tarihleri yazılı kil kapaklar vardı ve ikisi de bu taze biraların kapaklarını keyifle kırıp açtılar. Kunanna, birasını kupaya dökerken, Şemura kamyşlardan birini testisine koyarak irice bir yudum aldı.

"Yine de sizin köle ayaklanması, hiç dikkate alınmayacak kadar da etkisiz bir güç değil. Ama bence, bundan elli yıl kadar önce dağlı Gutilerin saldırısını hatırlattığı için, şimdi olduğundan çok daha dehşetli bir etki yarattı Aratra'da. Onlar da çekirge sürüsü gibi dağlardan inmişler, surların dışındaki tarlaları,

bahçeleri ateşe vermişlerdi. Günlerce kimse surların dışına çıkamadığı için ne tarlalara ne de bahçelere bakılabilmiş; başka yerlerle haberleşme durmuş, nehirdeki tekneler bile balığa çıkamamış. Bütün bunları ben çocukken hem görmüş, hem de duymuştum. Şimdi ben, bu büyüklükte bir felaketi beklemiyorum doğrusu. Ama halk arasında yaygın olan bu korkunun sonucu olarak fiyatlar hızla arttı. Zabalam Krallığı'yla yaptığımız savaşta bile hiç değişmeyen yarım *sila*'lık arpanın bir *mana* gümüşe oranı daha şimdiden tarih oldu. Tabii aslında halk da bu çapulcuların güçlü Aratra'yı yenemeyeceğinin farkında; ama, peş peşe gelen kısa süreli Zabalam Krallığı ile mücadelemiz ve bu ayaklanma sonucunda her türlü verginin kendilerinden alınacağını da çok iyi biliyorlar. Guti savaşları sırasında, Aratra'da ölenler için bile vergi alınıyormuş. Bu nedenden dolayı pek çok kişi ölümlerini evlerinin tabanlarına gömmeye başlamışlar. Bu evi yaptıran büyük dedemin bu evde, aşağıdaki odalardan birinde gömülü olduğunu biliyordun değil mi? Ha! Evet biliyordun... Ama dedemin buraya gömülmesi kuşkusuz bundan dolayı değildir. O, mutlaka oğlu tarafından, eski Aratra geleneklerini yaşatmak için buraya gömüldü. Her neyse, savaşlar sırasında rüşvet, adam kayırma, tapınak mallarının talan edilmesi ve bu zararları kapatmak için de olmadık vergiler alınması, bilinmeyen yöntemler değil. Düşünsene bir; evlenmeden, boşanmadan, hatta ölümden bile vergi alacaksın. E, o zaman da bütün bu haksızlıklara karşı halk bir kurtarıcı arıyor. İlk zaman, Agrab'a karşı Tilla'yı kurtarıcı sandı. Agrab, Zabalam Krallığı'yla yaptığı savaşta halkı soyup soğana çevirmişti. Tilla sadece Agrab'ı yok etti; ama sarayın masraflarını kimden çıkaracak? Üstelik haksızlık ettiği insanlar da cabası. Beni bile Agrab'ın tarafını tutmakla itham ederek tapınaktaki görevimden uzaklaştırdı. Tabii ki beni, tapınağımızın toprak ve atölye ürünlerini yağmalama konusundaki hevesi kar-

şısında bir engel olarak görüyordu. Düşündüğü yalan da değil hani. Fakat ben uğradığım tüm haksızlıklara yine de göğüs gerebilirdim. Ama bir gece rüyamda görünen Aratra kentinin kutsal tanrısı Ea, bana çok önemli bir görev verdi.”

Birasından büyük bir yudum aldı. Karşısındakinin dikkatinden emin olduktan sonra devam etti:

“Ben rüyamda, ıssız bir yerde karanlıklar içinde yürürken anırsızın karşıma dev bir kapı çıktı. Kapı yavaş yavaş önümde açılmaya başladığında, iç taraftaki saraya giden bir yolun çevresinde bulunan birçok garip yaratık, yolun iki tarafına dizilerek oturdular. Ben bunların arasından geçip ikinci bronz kapıya geldiğimde, bu kapı da kendiliğinden açıldı; loş bir salonun ortasında buluverdim kendimi. İçimdeki korku giderek artmasına rağmen, karşı duvardaki dev bir tahta yaklaştığımı hissediyordum. Aslında haddimi aşarak, ne o garip yaratıkların arasında yürüyecek, ne de o tahta yaklaşacak bir cesareti kendimde bulamazdım. Ama bu insani bir cesaret değildi ki: Her şey beni ona doğru çekiyordu. Bu benim iradem dışında olan bir mucizeydi. Düşünse ne bir, kaç insan kaderine doğru yürüdüğünü bu kadar açık seçik görebilir. Ben bu görüntülerle mest olmuşken, birden ayaklarımın serin bir suyun içine batmış olduğunu fark ederek elimi suya batırdım ve elime bir göz attığımda bunun kan olduğunu gördüm. Hani sen de bilirsin: Tapınak ve mühür tasfirlerinde gösterilen Ea’nın omuzlarından dev bir şelale gibi fışkıran şeyin su olmadığını ilk kez o anda fark edip karşımdaki tahtta o an oturduğunu hissettiğim ama yüzünü göremediğim tanrıya yöneldiğimde, tavanı gök olan bu sarayın tepesinde ay belirdi ve ışı-ğ-ı giderek artarak her tarafı donuk bir renkle kaplamaya başladı. O anda uykumdan uyandım.

Rüyamı defalarca düşünüp yorumlamaya çalıştım. Bana verilen çok büyük bir mesajdı. Rüyamdan çıkardığım anlama göre

Ay Tanrısı Sin'in, Ea ile güç mücadelesine girdiği açıktı. Ay tanrısına verilen Sin adı Akad istilasından kalmadır ve bizim Nanna isminin yerini almıştır, belki bilirsin. Bu değişiklik yıkıcı bir dönemin eseridir. Fakat aynı yıkıcılığı bugün bile göstermeye çalışıyorlar. Bu önemsiz ve yabancı tanrıyı bir anda kentin en önemli ilahı haline getirmek için Ea'nın elinde olan kader levhası *me*'leri onun elinden nasıl aldığını anlatan bir ilahiye şimdilerde Tilla yeni yeni yazdırıyormuş. Bunun bazı parçaları kulağıma kadar ulaştı. Bugün, çoğu kimse bilmez ama Tilla da Akadlı bir sülaleden gelir. Şimdi anlayabiliyor musun? Daha sonra gördüğüm başka bir rüyada, Ea ile aramızda geçen ve ancak tanrıların kulaklarına yaraşır bir konuşma daha var ki bunu sana açıklayamam. Her neyse. Sana asıl söylemek istediğim şu ki, bu adam ikimizin de düşmanı. Esas konu bu ve ben de sana onu öldürebilmen için her türlü kolaylığı sağlayacağım. Sen onu öldürdükten sonra sur dışındaki ayaklanmacıların yanına dönersin ve yaptığın bu son kahramanlıkla rakiplerini gölgede bırakıp idareyi ele alırsın. Hatta güzel bir antlaşmaya vararak tekrar Aratra'ya dönmenizin bir yolunu sağlarız size. Mesela orduda görevleri olan özgür insanlar olursunuz. Ya da başka kentlerin surları dibinde yeni maceralar ararsınız. Bu defa da biz size yardım ederiz. Aratra da, sizin ayaklanmanızdan çok daha tehlikeli olan Tilla belasından kurtulmuş olur.”

Kunanna konuştuğuça coşuyordu. Şemura kendinden isteneni Kunanna'nın anlattığı kadar tozpembe görmüyordu.

“Siz niye öldürmüyorsunuz onu?” diye sordu.

“Çünkü bizim onunla ve kentteki herkesle ortak bir düşmanımız var: Bu kentin düşmanı şu anda sizsiniz, ne çabuk unuttun. Halkın sizden nefret etmesi için birçok neden var: Fiyatlar yükseliyor, insanlar tarlalarına gidemiyor, hayvanlarını otlatmıyor, balıkçı tekneleri bile kıyıdan açılmıyor. Bu kadar nefret

doluyken elbette halkın tek sığınacakları kişi Tilla'dır. Onun bütün kötülükleri, şu anda halk için bağışlanabilir ufak tefek kusurlardır. Biz ya da başka birileri, bu kentten kim olursa olsun Tilla'yı öldürerek iktidara gelirse halkın nefretiyle karşılaşacaktır ve bu durumda bize karşı da suikastlar meşru bir yol halini alacaktır. Sizinkiler sur dışında bizi boğazlamak için beklerken böylesi hesaplaşmalar bu kent için tehlikeli şeyler olarak görülür. Anlayabiliyor musun? Benim istediğim bu değil."

"Peki böylesi basit bir plan için niye kölelerinden bir ikisini kullanmıyorsun? Onlar da bu plana ters düşmezler ki?"

"Onlar, böylesi bir planı başarabilseler bile eninde sonunda ortadan kaldırılacaklarını bilirler. Çünkü bir kölenin durduk yerde bir *Ensi*'yi öldürmeye kalkışmayacağını herkes bilir. Böylesi bir davranış gösterirse, bunun arkasında mutlaka başka birilerinin olduğu ve kölenin de bu kimselere hizmet ettiği hemen anlaşılır. Oysa senin gibi bir komutanın kendi adamlarınla birlikte şehre sızıp bir Ensiyi öldürmesinin haklı bir nedeni vardır. Bu bakımdan, yakalansan bile söyleyeceğin gerekçelere kimse inanmamazlık edemez. Oysa canlı yakalanırsa, sıradan bir köle bizle ilgili sırlarını niye saklasın ki?"

"Ben de canlı yakalanırsam her şeyi söylerim."

"Hayır sen söylemezsin. Çünkü seni de bizim kurtaracağımızı biliyorsun. Seni kurtarmak için bir sürü nedenimiz var: Çünkü sen önemli bir komutansın. Tekrar adamlarının başına geçmek istiyorsun. Oysa burada olduğun sürece bütün inisiyatif Eringal'ın elinde olacaktır. Eringal'le bir anlaşmaya varma imkânımız olmadığı için, senin dirin bize lazım. Çünkü Tilla'yı öldürüp başa geçen birinin yönetimde kalabilmesi için savaşı durdurması gerekir. Savaşı sen durduracaksın Şemura. Sen işini bitirdikten sonra yakalansan bile, seni biz kurtarıp sur dışına salacağız ve sen de Aratra'yla savaşı durduracaksın. Bunun karşılı-

ğında ister muşkeni olma şansı, ister başka bir kente saldırmak için maddi destek sağlayacağız. İkimiz için de bundan daha kârlı bir anlaşma olabilir mi sence?”

“İyi ama bunu yapmak yine de tastamam intiharım olur benim. Herkesin gözü önünde elimde kanlı bir hançerle ya da başka bir silahla yakalandıktan sonra oracıkta katledilmememi önleyebilecek bir şey vaat etmiyorsun ki sen?”

“Hayır, hayır yanlış düşünüyorsun. Bunu yaptığın halde kendini kurtarabileceğin oldukça ilginç bir silah keşfettik. Bunu, deniz yolculuğuyla üç ayda gidilen Magan ülkesine sefer yapmış bir tüccar satın alıp getirmişti: Bu alet bazı ilkel kabilelerin avcılıkta kullandığı bir silahmış ve bizim tüccarlardan biri bunu hediye olarak bizim tapınağımıza getirmiş. Tüccarın, bu aletin ne şekilde kullanılacağına ilişkin, ancak kendisine anlatıldığı kadar bir bilgisi vardı. Ea Tapınağı’nda yaptığımız bir törende tüccar, onu sunağın etrafında çevirip şarap ve et sunusu yapıldıktan sonra sunak odasının bitişiğindeki hediye odasının yanına bıraktı. Ben onu tam oraya bırakırken gördüm ve onun ne olduğunu sordum. Yaptığı açıklama zihnimde şimşek gibi çaktı. Eminim o silahı tutarken kalbime dolan ilhamı Tanrı Ea kulağıma üflemiştir. Hemen silahı aldım ve tapınağın başrahibine, Ea’nın ilahi mührüyle mühürlenmiş sözlerini okutarak onu kutsattım. Ama sana vereceğim silah bundan daha iyi saklanabilen bir alet.”

Ayağa kalktı. Pencereden Urbau’yu çağırdı. Kunanna ayağa kalktığı anda, Şemura onun hatırladığından daha uzun boylu olduğunu düşündü. Bu çökkün ihtiyar, ihtiraslarının etkisiyle daha da gençleşmişti sanki. Kunanna aşağıdan silahın getirilmesini istiyordu. Aşağıdan yine bir erkek sesi karşılık verdi ona. Kunanna döndü ve yerine oturdu. Biraz sonra aleti Urbau getirip Kunanna’ya teslim ettiğinde, o,

“Benim özel olarak yaptırdığım bu silah bir flüt şeklindedir,”

dedi. “Ufleyerek fırlatacağın iğneyi iyice yerleştirdikten sonra fırlatmaya karar verdiğin anda parmaklarınla üstteki bütün delikleri kapatıyorsun ve sıkıca üflüyorsun. Flütün içindeki ok hedefini bulduktan sonra hemen gözden kaybolmaya bak. Çünkü o küçük okun kendisi değil, ucundaki zehir insanı öldürüyor. Bu süre içinde fark edilmemişsen, bir daha senin gibi bir müzisyenin suikastçı olduğunun anlaşılmasına imkân yok.”

“Zehir mi?”

“Evet, bu zehir özel olarak getirtiliyor. Onu, Ummalı bir tüccar buraya getirecekti. Duyduğuma göre gemisi iskeleye yanaşmış; belki biraz sonra o da gelir.”

Şemura bunu hiç beklemiyordu. Martu topraklarında karşılaştığı ve buraya kadar beraber yolculuk ettiği Kubabbar denilen adamı kastettiğini anlamıştı. Tilla’nın etrafında çok güçlü bir ittifak kurulmuştu ve onu bir şekilde tahttan indirecekleri gün gibi açıktı. Bu ittifakın gücü düşünüldüğünde, anlatılanlar epeyce akla yatkın şeylerdi. Bir tek husus dışında: Kendisinin buraya gelip bu ittifakın tam ortasına düşeceğini önceden bilmesine imkân olmadığına göre, bu iş için kendinden önce belirlenmiş birisi mutlaka vardı. Bu plana katılmayı reddedişi hiçbir şekilde onun uygulanmasını sekteye uğratacak gibi görünmüyordu. Yine de son bir umutla Kunanna’ya bu görevi yapmak istemezse ne olacağını sordu.

Kunanna birden ciddileşti. Planını mükemmelleştirdiğine o kadar inanmışken böylesi bir pürüz canını sıkmışa benziyordu.

“Başka zaman olsaydı Şemura, sen benim için büyük bir nimet olurdun. Böyle bir esiri yakalamayı kim istemez ki? Senin gibi birisi yönetim basamaklarında derhal birkaç adım birden atlatır insana. Bunu başardıktan sonra, *Ensi*’nin en değer verdiği ve en güvendiği insan olup çıkarsın; ama bugün çok daha fazlasını istediğim için buradasın ve yaşıyorsun.”

Şemura, bu pis işe girmedeği taktirde başına ne geleceğini anlamıştı. Kupasına testinin dibindeki son kalan birayı doldurduktan sonra, “Şerefine Kunanna,” dedi. Onunla böylesine eşit olduğunu vurgulamak hoşuna gitmişti.

Kunanna,

“Biraz sonra bazı tapınakların yöneticileri geldiğinde senin burada görünmen iyi olmaz,” dedi. “Aşağıdaki barakalara git ve bu gece orada güzel bir uyku çek.”

Kunanna’nın diğerlerine ondan söz etmeyip bunu sadece kendine saklayacağını anlamıştı Şemura. Kunanna, yukarıdan Urbau’ya seslendi. Şemura aşağıya inerken kapıda Urbau’nun kendisini beklediğini gördü. Yanından geçerken ona, “Tam adamını bulmuşsun!” dedi. “Elma toplayarak ve kölelerle savaşarak edinemeyeceğin şans ve şerefi bu adamla bulacaksın sanırım.”

Urbau’nun yüzünde hınzırca bir gülümseme belirdi. Taktir edilmek bu adamı çok memnun ediyordu. Köle barakalarına girdiklerinde neredeyse içerisini tanıyamayacaktı. Tertemiz badanalanmış ve düzenli aralıklarla sıralanmış karyolalara temiz çarşaf serilmişti. Eski dağınıklığından ve bakımsızlığından eser kalmamıştı. İçerdeki adamlar onu gördükleri için sevinçle karışık bir heyecan duydular. Urbau, Şemura’nın burada olduğunu herkese söylemişti. Şemura, daha içeri girer girmez etrafı çevrilmiş, sıcak bir sevgi gösterisi başlamıştı. Hep sevgiyle andıkları efsanelerinden birisi karşılarındaydı. Şemura’nın Ziggurat’ta neler yapıp dağlara nasıl gittiğini ve Aratra ordusunu arkadan vurarak yenilgiye uğramalarına neden olduğunu, kaçak kölelerden ve çevre köylerden haber ve istihbarat getiren casuslardan öğrenmişti Aratra’daki herkes.

Topluluğun neşesine diyecek yoktu doğrusu. Köleler arasında yaygın olan, nadiren neşelendikleri zaman yaptıkları kaba sevgi gösterileriyle duygularını belli etmeye çalışıyorlardı. Bu

arada, Şemura'ya yöneltlen sorular da ardı arkasına sıralanıyor; konuşması için sürekli teşvik ediliyordu. Peş peşe sorulardan hiçbirini doğru dürüst cevaplandıramıyordu Şemura. Üstünkörü yanıtladığı bir tanesi, biraz sonra başka birisi tarafından tekrar soruluyordu. Ama Şemura, bu yersiz gördüğü neşeye bir nokta koymayı düşünmeye başlamıştı. Kent dışından çok büyük hedeflerle buraya gelmiş, kaçışından bu yana başardığı o kadar büyük işler karşısında bile bu kadar çocuksu bir sevinç duymamışken, bu adamlar efendileriyle el ele verip büyük işler başaracaklarını sanarak, böylesine yersiz bir coşkunluğa kapıldıkları için sinirleniyordu.

Sorular hâlâ devam ediyordu: Ne zaman geldiğini yanıtlamıştı. Dışarıda ne olup bittiğini anlatmıştı. Agrab'ın yerine Tilla'nın geçtiğini ve ona karşı bir komplo kurulduğunu öğrenmişti; ama bir soruyu duyduğuna gerçekten sevindi:

“Yapacakları suikast hakkında ne düşünüyordu?”

Soruyu soran çıplak kafalı tıknaz köleye baktı ve büyük bir ciddiyetle: “İş bittikten sonra beni öldürecekler,” dedi. Birden herkes, böyle bir tahmin karşısında şaşırıp kaldı. Kimse ne diyeceğini bilemiyordu. Her şeyin eskisi gibi devam ettiğini onlara tekrar kabul ettirmek için kapıda olanları seyreden Urbau'nun bir şeyler yapması gerektiğini anlayarak söze karışması gerekiyordu: “Bunu da nereden çıkarıyorsun Şemura?” dedi. “İçtiğin biralar seni biraz hüzünlendirmiş galiba. Bu içkiler zaten insanı ya çok neşelendirir ya da böyle olmadık bir karamsarlığa sürükler.”

Şemura,

“Sadece beni değil, buradaki herkesi öldürecekler. Sen de hayatından biraz kuşku duysan iyi olur!” dedi.

“Bu söylediklerinin hepsi saçmalık!” Bu defa sesi sertti Urbau'nun. Keyfini kaçıran bu adam, ortalığı karıştırmak için her şeyi yapıyordu.

Şemura'nın, öldürüleceği konusunda kanısı net değildi ama, bir şeyden emindi: Kendisinin burada olduğu gerçeğini Kunanna, uzun süre diğerlerinden saklayacaktı. Zaten kendisini görür görmez, bütün ortak planları bir anda tek başına değiştirmişti. Şimdi de, diğer ortakları kendisinin burada olduğu haberini alırsa, kölelerin komutanını ele geçirmenin şerefiyle yetinip böylesine tehlikeli bir plandan vazgeçerek Tilla'nın inayetini kazanmak için uğraşabilirlerdi.

Herkesin keyfi kaçmış, Şemura'nın gözünün içine bakıyorlardı. Şemura bu kozunu çok iyi kullanması gerektiğini biliyordu. Herkesin nefesini tutup ağzından çıkacak sözleri beklediği şu anda, inandırıcılıktan yoksun bir iki sözü, bu defa Urbau'nun inandırıcılığını artırır ve bu topluluğu bu kadar derinden etkileme fırsatını belki bir daha asla yakalayamazdı.

Sözcükleri ağır ağır fakat bir o kadar da kendinden emin söyledi:

“Efendi Kunanna, bu geceki toplantısında benden kimseye bahsetmeyecek.”

Urbau gülerek, “Bu da ne demek oluyor şimdi?” dedi.

Şemura taş kesilmiş yüzünde hiçbir ifade belirmeden donuk gözlerle Urbau'ya bakmaya devam diyordu. Sorduğu soru, havada sanki asılı kalmış, öylesine duruyordu. Herkes Urbau'nun yüzüne bakıyor, ortamı geren bu laflar karşısında bir şeyler söylemesini bekliyordu. Nihayet Urbau, “Yanlışı düşünüyorsun, bu gece mutlaka senden bahsedecektir,” diye itiraz etti.

Şemura,

“Konuşulanları iyi dinle. Asla benden bahsetmeyecektir!” diye üsteledi.

“Dinleyeceğim, ama iddiaların asılsız çıkarsa kafanı patlatacağım!” diye tehdit savurdu Urbau. Şemura'ya bunu yapması mümkün değildi; ama bunu söylemek hoşuna gitmişti.

Urbau, gelen ziyaretçileri karşılamak için barakadan iki köleyi de yanına alarak bahçe kapısına yöneldi ve ağaçlar içinde gözden kayboldu.

Şemura, odadaki en yakın karyolaya kendini atıp sırtını duvara dayanmış karyola arkasına yaslayarak hiç konuşmadan beklemeye başladı. Diğerleri de onu konuşturamacaklarını anlayıp bir iki çift laf ettikten sonra kaçan keyifleri nedeniyle yapacak başka bir şey bulamayıp Şemura'nın yaptığını yaptılar. Güneş batmıştı. Birisi, sessizce yatağından kalkıp köşede bulunan bir sandığın içinden çıkardığı bir tutam kavı çakmak taşıyla ateşledikten sonra sessizce yağ lambasını yakmak üzere duvardaki nişlere konmuş lambaları dolaştı. Sağından solundan odaya ve yüzeye vuran soluk kandil ışıkları, bir tanrı heykelini andıran yüzünde derin çizgiler oluşturunuyordu. Gözlerinin altında beliren gölgeler sabit bakışlarını daha da korkunçlaştırmıştı. Dışardan gelen sesler ilk konukların teşrif ettiğini haber veriyordu. Toplantı biraz sonra başlayacaktı. Yapılacak hizmeti yürütme işi Urbau'ya düşüyordu. Yemeğe hemen geçileceği için köle barakasına tekrar geldiğinde, iki kişinin adını zikretti; yemeği servise hazırlamaları için onları yanına çağırmıştı. Herkes, efendilerin yanına giden diğerlerinin Şemura'dan söz edildiğini duyarak geleceklerine inanmaya çalışarak, huzursuz bir bekleyiş içine girmişti. Urbau'dan henüz bir haber yoktu; ama zaten yemek servisi de yeni başlıyordu. Yatakhane kalan grup içersinden, bu bekleyişe dayanamayan bir tanesi yerinden kalkarak, "Ben yardıma gidiyorum," dedi. "Şarap servisinde bana ihtiyaçları vardır."

Biraz sonra adam, efendinin yemek odasındaki servis işini tamamlamış olarak barakaya geri döndü. Merakla yukarıda olup bitenleri öğrenmek için bekleyen diğerlerine: "Rahipler planlarını anlatmaya başlamışlardı," dedi. "Biz içerde bulunduğumuz

sıralarda kendi aralarında şifreli konuşuyorlar. Ama yemin ederim ki, Kunanna'nın anlattıklarında Şemura'nın adı geçmiyordu.”

Şemura'nın sol tarafındaki yatakta oturup konuşulanları dinleyen bir tanesi hışımla yerinden kalktı:

“Şemura'nın adından söz etmiyorlarsa ben edeceğim. Bekleysin biraz!” dedi.

Toplulukta bir mırıltı yükseldi ve heyecanla herkes onun kapıdan çıkmasını seyretti. Bu sırada Şemura, bu kadar gizli bir planın evin bütün kölelerince bilinmesine şaşıtı. Kunanna gibi bir adamın, bütün planları kölelere anlatacak kadar boşboğaz olacağına pek ihtimal vermiyordu. O halde bütün bu ifşayı Urbau, bu plana dahil olması için bir veya birkaç köleyi ikna etmek için yapmış ve evdeki bütün köleler de bu plandan haberdar olmuşlardı. Kendinden önce birinin, bu plana mutlaka dahil edilmiş olduğunu hissediyordu. Nitekim yatakhanedeki bir kölenin, hiçbir servise çıkmamış olduğunu gözlemlemişti; adam, yatağı üzerinde öylece keyif yapar gibi uzanıyordu. Onun, kendisi içeri girdiğinde sevinmesine karşın konuşmadığını da şimdi fark etmişti. O adamın dilsiz olduğunu anladı.

Efendi, diğer kölelerinin bu tehlikeli planlar hakkında bir şeyler bildiklerinin farkında değildi belki de; ama Urbau, dilsiz adamın ayrıcalığının nedenlerini bir şekilde diğerlerine anlatmak zorunda kalmıştı. Belki de köleler, durmadan gelip giden konukların konuşmalarından bir şeyler anlamış, dilsiz köleyle olan bağlantısını kendileri bulmuşlar ve Urbau'ya onaylatmışlardı. “Urbau ne büyük bir belaya bulaştığının farkında mı acaba?” diye düşündü Şemura. Çünkü herhangi bir kent yönetimindeki yasalar, bu durum için bir müşkenuya, bir köleninkinden daha büyük bir bedel ödetir: Köle yalnız sefil hayatını kaybeder, ama bir müşkenu bütün ailesini ateşe atmış olur. Çünkü kent

adaleti, böyle bir işe bulaşan bir adamın bütün soyunu kurutur. Urbau'nun gözünü budaktan sakınmayan maceracı hali ve bütün bu pis işlerde görev almadaki pervasızlığı onun soysuzluğunun bir kanıtı gibi duruyordu.

Şemura bunları düşünürken Kazallu adındaki köle Urbau'yla odaya geri geldi. İkisinin de hallerinden hayal kırıklığına uğradıkları anlaşıyordu.

“Haklıymışsın Şemura!” dedi köle, kızgın bir ses tonuyla. “Yukarı çıkmadan önce kafamda küçük bir yalan kurmuştum. Senin adını odadaki herkese duyurmak için Kunanna'ya dedim ki: ‘Efendim, Şemura aşağıda kavga çıkarıyor. Şimdi ne yapalım?’ Sesimi herkese duyuracak şekilde ayarlamıştım ve oradaki herkes de bunu duydu. Fakat buna karşılık aldığım tepki hiç de beklediğimiz gibi olmadı. Efendilerden biri, Kunanna'ya: ‘Senin bu kölelerin fazla yüz bulmuş!’ dedi. Sonra bana dönerek: ‘Şimdi bunu sormanın yeri burası mı?’ diye söylendi. Hatta bu azardan Urbau bile payına düşeni aldı: ‘Kâhyan ne iş yapar senin anlamadım,’ diye çattı Kunanna'ya.

Efendi Urbau, durumu kurtarmak için, ‘Şemura yeni gelen bir köledir, efendim. Daha davranışlarını kontrol etmeyi tam beceremiyor,’ dedi. Şemura adını o da dillendirdi ama efendiler bu adın ne anlama geldiğini gerçekten anlamamışlardı. Çünkü içlerinden bir tanesi: ‘E! O halde basın sopayı!’ dedi ve konu kapandı. O anda efendi Kunanna, efendi Urbau'ya dönerek: ‘Konuklarımızın zihinlerini boş yere meşgul ettiğinizin farkında mısınız?’ diye çıkıştı. Her şey gün gibi açık: Şemura doğru söylüyor. Efendi Kunanna, ondan hiç söz etmemiş.”

O sırada Şemura konuşulanları ilgiyle dinlemesine karşın, gözü dilsiz olduğunu düşündüğü kölenin hareketlerine takıldı. Çünkü adam, yatağın altından çıkardığı bir şeyi kemirdikten sonra hareketleri sarsaklaşmış ve gözbebekleri küçük ve donuk

bir hal almıştı. Yatağında uzanmış, hiçbir şeyden haberi yok gibiydi. Şemura adamın bazı bitkilerle sürekli uyuşturulduğunu şimdi fark etmişti.

Gözünü tekrar Urbau'ya dikti; Urbau üzgündü, ama efendiyeye olan inancı ve bağlılığında bir değişiklik olmamıştı. O sırada pencereden Kunanna'nın yine o kısık sesi duyuldu. Urbau'nun bütün dikkati oraya yönelmişti. Serviste aksama olduğu için Urbau'yu hem çağırıyor, hem de söyleniyordu.

Urbau,

“Geliyorum efendim,” diye bağırdı ve evin kapısına doğru hızlı bir koşu tutturdu.

Şemura odadakilere dönerek,

“Buradan kaçmanın eninde sonunda bir yolunu bulmalıyız!” dedi.

Adamlar kuşkulu gözlerle Şemura'ya baktı. Bu cüret karşısında herkes açıklama bekliyordu. Şemura odanın ortasında sinirli sinirli dolaşüyor, aklına gelen her olasılığı düşünüyordu.

Adamlardan biri,

“Senin kaçmak dediğin sur dışına çıkmaya çalışmaksa, bu bir intihar girişiminden başka bir şey değildir,” dedi.

Şemura bir zamanlar Halki ile birlikte kullandıkları gizli geçidin şimdi kontrol altında olduğunu düşünerek hayıflandı. Başka bir yol bulması gerekiyordu. Kısa bir soruşturmadan öğrenildiğine göre, tarla sahipleri son zamanlarda askeri birliklerin gözetiminde birkaç kere dışarı çıkmışlardı. Ama sur kapılarından fazla uzaklaşmadan ve hiçbir iş yapamadan geri dönmüşlerdi. Bir dahaki çıkışın zamanı henüz belli olmadığından dolayı kaçış için buna bel bağlayamazlardı. Öyle görünüyordu ki, gerçek bir çözüm bulunmadan çiftçileri bir daha sur dışına çıkarmak zor bir ihtimaldi.

Öte yandan, Şemura'nın söz ettiği kaçış öyküsü, yatakhane-

deki kölelerden hiçbirinin aklına yatmamıştı. Böyle bir kaçışın olabileceğine inanmadıkları halde, hepsi de sırf Şemura'ya bir şekilde yardım etmek adına bu konuya kafa yoruyorlardı. Şemura, yaşamından kaygı duyduğu için kaçacaktı ve kendileri de bu pis işi sadece duymuş olarak kalacaklardı. Şemura'nın işini de, eski plana göre nasıl olsa dilsiz ve keş İgirru üstlenecekti.

Odadakilerden biri, köle kılıklı insanları taşıyan bir arabanın her hafta başı aynı saatlerde bir grup asker tarafından sur dışına çıkarıldığını hatırlattı.

Şemura,

“Bunların köle olduğunu nereden biliyorsun?” diye sordu.

Adam düşünceli bir tavırla sakalını çekiştirdikten sonra, “İçlerinden birini tanıyordum,” dedi. “Bir süre önce, onun efendisi, birçok köle sahibinin yaptığı biçimde onu tıpkı bir köpek yavrusu gibi evden kovarak kaderine terk etmişti.”

Kölelerin efendilerine bağımlılıklarını yansıtan alışkanlıkları Şemura'yı çileden çıkarıyordu. Sinirlenerek,

“Şuna azat edildi desene be adam!” diye söylendi.

Köle düşünceli bir halde Şemura'ya, “Bu duruma pek de azat edildi denemez,” diye karşılık verdi. Şemura'nın ısrarla yüzüne baktığını fark edince devam etti: “Çünkü kuşatma başladığından beri kilerlerde saklanan yiyecek miktarı yavaş yavaş tükenmeye başladı. Her şeyin fiyatı yükseliyor. Aslında şu anda Umma ve diğer bazı kentlerden gelen yiyecek maddeleri ile takviye yapılmasa Aratra'nın durumu çok daha kötü olabilirdi. Ama onların yardımına bel bağlanamayacağını düşünen Aratralılardan bazıları, şu anda kilerdekileri kullanmaktansa kölelerini başlarından savmayı yeğliyorlar. Öte yandan, kent yöneticileri, bu kölelerin sur dışına çıkarak kuşatmacılarla birleşmesini istemiyorlar. Bu nedenle onları şehir içinde tutarak dilenmelerine ve sokak köpekleri gibi artıklarla beslenmelerine neden oluyorlar. Fakat bu

da bir çözüm yolu olmadığı için geçenlerde tapınak yöneticileri bu köleleri tapınak topraklarında çalıştırarak onların karnını doyurmayı vaat ettiler. Tabii ki dışarı çıkmamanın tehlikelerini göze almak şartını da eklemeyi unutmadılar.”

Şemura,

“Sen buna inanıyor musun? Sence şehir dışında bunları gerçekten ne yapıyorlar?” diye sordu.

Kazallu adındaki köle,

“Bilmiyorum. Belki tapınak yöneticilerinin vaatleri doğrudur, ama çoğu zaman arabalar, sura boş olarak giriyorlarmış” diye yanıtladı onu.

“Muhtemelen dışarıda öldürüyorlardır.”

“Olabilir.”

“Şehirde herkesin gözü önünde öldürülmeleri köleler içinde bir tedirginlik yaratacağı için bunu dışarıda yapıyorlar. Her neyse. Bu, dışarı çıkmak için iyi bir yol olabilir.”

“Eğer dediğin gibiyse, dışarı çıkanların kaçmak için bir şansı olacağını düşünmüyorsun ya!”

“Eğer bir insan öldürüleceğini bilirse, kurtuluşu mümkün olur. Dışarıya götürülen zavallılar, muhtemelen tapınak tarlalarında çalıştırılacakları palavralarına inanıyorlardı.”

İçlerinden biri pencereden dışarıyı göstererek, “Bakın konuklar gidiyor!” dedi. Hepsi birden pencereden, giden konukları izlemeye başladıkları için odada bir suskunluk oldu. Gidenleri yolcu etme merasimi bittikten sonra barakaya iki köle daha girdi.

Bu sırada Şemura,

“Benle dışarı gelecek var mı?” diye sordu. “Sokakta kaderlerine terk edilmiş kölelerle bir an önce bağlantı kurmalıyız.”

“Bu gece mi?”

“Tabii ki bu gece. Kaybedecek zamanımız mı var sanki?”

Odadaki kölelerden biri olan Panua'nın bütün yüz hatları değişti. Oflaya puflaya yerinden sıçradı; huzursuz hareketlerle gidip pencereye dayandı ve baldırını yumruklamaya başladı. Bu oflamalar, dövünmeler arasında şekilden şekile giren yüz ifadesini gören herkes, Panua'nın kendisiyle mücadelesini kolayca anlayabilirdi. Şemura adamı görmemezlikten geliyordu. Ama odadaki herkesin huzursuz gözlerle ona baktığını ve içerde kimsenin artık konuşmadığını fark edince, "Ne oluyor böyle sana?" diye sormak zorunda kaldı.

Panua, nedeysse ağlayacakmış gibi buruşan bir yüzle konuştu: "Sırf kendini kurtarmak için bizi göz göre göre ölüme atacaksın. Bütün istediğin bu. Oysa hâlâ yiyecek yemeğimiz ve yatacak yataklarımız varken çılgınlar gibi bunların da elimizden alınması için uğraşıyoruz. Kunanna bizi kapı dışına koyacak olursa sokak köpeklerinden beter oluruz. On gün bile hayatta kalamayız. Yaptığımız aptallıktan başka bir şey değil. Her şeyini kaybetmiş diğer aptallarla birlikte yapacağımız işten hiçbir hayır gelmez. Bu kadar budalaca, onların akıbetine ortak olmaya çalışmamızı anlayamıyorum. Ben bu işte yokum."

Adamın tepkili hali Şemura'nın canını sıkmıştı. Panua'nın konuşmasını hışımla kesti Şemura:

"Sesini kıs biraz aptal! Kasten mi bağıırıyorsun böyle?" diye çıkıştı ona.

Panua'nın yüzü değişmişti:

"Ooo! Bu ne korku Şemura? Kimden korkuyorsun ki? Bak-sana herkesi kendine bağlamışsın zaten. Bir yaşlı efendiyle onun kâhyasından mı böyle korkuyorsun?"

"Sen kal burada, Ama Urbau'ya bir şey söylersen kendini ölmüş bil! Diğerleri de burada, bu adamlarla kalsın. Benimle sadece sen gel Kazallu, anlaştık mı?"

Hepsi onaylarcasına başlarını salladı.

Panua,

“Daha şimdiden hepinize emirler veriyor. Onun talimatıyla bana ve efendiye düşman kesilip nankörlük yapıyorsunuz!” diye söylendi. Bu son sözlerini Şemura duymamıştı; ama odadaki diğer köleler, her durumda başlarının belada olduğunu ancak şimdi anlamaya başlıyorlardı. Şemura ve Kazallu, huzursuz grubu sıkıntılarıyla baş başa bırakarak köle barakalarından çıkıp bahçe kapısına yöneldiler. Panua onları tedirgin etmişti. Dışarı kendilerini attıklarında, gerilimli bir ortamdan sıyrıldıkları için biraz rahatlamışlardı. Kazallu’nun nereye gideceklerine dair yol tarifi bile Şemura’ya keyif veriyordu şimdi. Çünkü onun sakin, tane tane konuşan hali tekrar yerine gelmiş, kaygıları biraz yatışmıştı. Bu adamın üstdudağının bir gaga gibi çıkıntı yaparak altdudağının üstüne kapanması ona müthiş bir sakinlik havası veriyordu. Konuşmalarının seyri, bu dudağının garip yapısıyla şapırtı gibi başlıyor ve bitiyordu.

Uzun süredir kendini Kazallu’nun yönlendirmesine bırakmasına karşın, kafasını toparlar toparlamaz nereye gittiklerini sordu Şemura. Daracık sokaklardan geçiyorlardı. Evlerin bahçe-lerindeki ağaçların dingin gövdelerini görüyor, sokağa bakan evlerin tıraşlarında bazen uyanık olan insanları seçer gibi oluyor, hiç aldırış etmeden yürümelerine devam ediyorlardı.

“Eninnu Tapınağı’na gidiyoruz. Evlerinden atılan köleler genellikle bu tapınağın merdivenlerinde dilencilik eder,” dedi Kazallu. Yine konuşmasının tınısında, ağzını şapırdatan doygun bir insanın tavrını hissetmişti. Ama bunu Kazallu’ya söylese mutlaka kendisiyle dalga geçtiğini sanacaktı. Şemura bunları düşünürken Kazallu, “Şuradan gidelim, daha kestirme olur,” dedi. Tenha bir yola girmişlerdi. Az ilerde, yolun sağında eski Ekur Tapınağı, yüzyıl önceki felaketini anlatır gibi hüznü bir sessizlik içinde harap olmuş haliyle duruyordu. İnsanda ürperti uyan-

dıran bu garip yıkıntılarla birlikte kentin bu yakası hiçbir zaman eski canlılığına kavuşmamış, harabelerin etrafı çınar ağaçlarıyla doldurularak karşısındaki parkla bitleştirilmeye çalışılmıştı. Bu da harabeliğe daha uğursuz bir hava vermişti.

Şemura,

“Haydi şuraya gidelim,” dedi.

Kazallu, huzursuz bir ifadeyle Şemura’nın yüzüne baktı ve, “Niye oraya gidecekmışiz?” diye ayak diretti.

Şemura içgüdüsel olarak oraya yönelmişti. Dağlarda geçirdiği zamanlardaki gibi, her ucube yerde bir sürprize hazırlıklı olması gerektiği fikri onda değişmez bir inanç halini almıştı. Ama Kazallu’ya bunun nedenini açıklamaya çalıştığı anda sözcüklere dökülen mazeretin onu bu harabeye yöneltecek hiçbir mantıklı açıklaması olamazdı.

Harabenin ilk duvarlarına geldiklerinde, yüz yirmi yıl kadar önce, bir Elam saldırısı sırasında buranın yerle bir oluşunun dehşetini duyar gibi oldular. Elamlıların tunçtan baltalarıyla parçalamaya çalıştıkları bu duvarlar, onların Aratra tanrılarına olan öfke ve saygısızlıklarının sınırsızlığını da gösteriyordu. Tapınağın koridorlarındaki can pazarından kaçmaya çalışan rahibelerin başlarına gelen akıbetler, yanarak yıkılan çatıların oluşturduğu yangınların izleri sanki tüm canlılığıyla duvarlara kazınmış gibiydi. Tanrı Utu’nun iki insan boyundaki heykelinin önünde durdular. Tanrının yüzündeki haşın ifadeyle ufuklara bakan dalgın gözleri, sanki bu felaketi hiç yaşamamış gibi hâlâ kibirli ve hükmediciydi. Onun bu ifadesinin Elamlıları ne kadar tahrik ettiği belliydi. Yıldızlı bir göğün altında sakın fakat heybetli bir ifadeyle sonsuzluğa bakan heykelin görkemine dalıp gittikleri bir sırada, az ötede hıçkırık gibi bir ses duyular. O yana yöneldiklerinde yıkık duvarların iki yanda sıralandığı genişçe bir koridordan geçip sütunlu, geniş bir salon olduğu anlaşılan bir alanda,

yan yatmış dev bir heykelin üstünde oturmuş, elindeki bıçakla diğer elinde tuttuğu kısa sopayı yontan bir adam gördüler. Adam da onları görmesine karşın hiçbir şaşkınlık belirtisi göstermedi. Yüzündeki yabansı ifadeyle sessizce onları süzdü. Ama ağlama sesi ondan gelmiyordu. Bir kadın ağlamasına benziyordu bu. Kendilerini süzen yabani bakışlı adam, Şemura ve Kazallu'nun da bu sese kulak kesildiklerini anlayarak arkasını döndü ve tok bir sesle, “Kes artık zırlamay!” diye bağırdı. Aynı güvenli tavırla yeni gelenlere dönerek, “Siz ne istiyorsunuz?” dedi.

Şemura tehditkâr bir sesle, “Sen kimsin?” diye sordu. Adam umursamadan yerinden kalktı ve “Kölesiniz galiba,” dedi. Adamın da köle olduğu anlaşılıyordu: “Buraya saklanmak için geldiyse sorunuz çıkmaz.”

Taş payelerden birinin arkasından bir kadının ürkek başı yükseldi. Duyduğu sese kulak kesilmiş ve ne olup bittiğini anlamak için ağlamasını keserek onlara bakmıştı.

Şemura, uzaktan uzağa konuşmalara bir son vermek için bir iki adım atmıştı ki, bir nesneye ayağı takılıp tökezledi. Ayağına takılan şeyin ne olduğuna bakmak için eğildiğinde, bunun kumaşlara sarılı bir nesne olduğunu fark etti. Eğilip onu yokladığında, ellerine yapışan bir sıvıya bulanmış bu şeyin bir ceset olduğunu anlamıştı. Şıçrayarak yerinden doğrulduğunda, “Ne olmuş bu adama böyle?” diye bağırdı.

“Benim olan bir şeye el uzatmaya kalkıştı. Ben de onu öldürdüm!” dedi adam. Kadını kastettiği belliydi. Fakat ondan herhangi bir tepki gelmediği için bundan daha fazla bilgi, Şemura'yı ilgilendirmezdi artık. Dünya yaşayanlarını ve ölmediği sürece bu yabani adamla bir çeşit ortaklığa girmesi gerektiğini biliyordu.

Duyguları tam tersi yönde olmasına karşın, “İyi etmişsin,” dedi. “Burada saklanabiliriz, değil mi? En azından dışarıdaki

köle ayaklanmacılar bizleri kurtarmaya gelene kadar...”

Adam neşeli bir kahkaha attı ve, “Sen başkaları tarafından kurtarılmayı bekleyecek kadar safsan, bekle. Buna hiçbir diyeceğim olmaz. Ama ben böyle şeyleri bekleyenlerin sadece kadınlar olduğunu sanıyordum!” dedi.

Söylediği sözler adamı eğlendirmişti ve hâlâ sinir bozucu gülüşüne devam ediyordu. En kötü şeyin hafife alınmak olduğunu bildiği için adamın görüşünü değiştirecek bir açıklama yapmak zorunda hissediyordu Şemura: “Dışarıda ayaklanmayı başlatanlar özgürlük için savaşırlarken bütün bunlara gözlerimizi kapayamayız. Yıllardır birileri efendi olarak bize her istediğini yaptırdı; ama her şeyin bir sırası var. Bize de şimdi sıra gelmişse eğer, dışarıda özgürlük için savaşan isyancılara yardım edeceğiz elbette. Sen bu kentte kimseye diş bilemiyor musun yoksa?”

Sözlerinin etkisini tartmak için bir iki söz söylesin diye pas atmıştı ona.

Adam,

“Elbette gırtlığını sıkmaya niyetlendiğim çok kişi var!” dedi. “Kimin yok ki? Efendilerinin gazabına uğradıktan sonra onlar için elbet iyi şeyler söyleyemem.”

“Ya sen! Senin düşmanın kim? Öç almak istemez misin?” diye ilk defa kadına döndü ve çoktandır ağlamasını keserek kendilerini dinlediğini fark ettiği için onu da kendi yarattığı girdaba katmak istedi.

Adam kızgın bir sesle, “Onun düşmanı da efendilerdir elbette,” diye araya girdi.

Şemura,

“Bırak da ne hissettiğini o söylesin,” diyerek sözünü kesti adamın; müdahalesini engelleme gereği duymuştu.

Kadın, artık ağlamaktan yorgun düşmüş bir sesle tane tane anlatmaya başladı: “Hanımım ölmeden önce onun en iyi arkada-

şıydım,” dedi. “Hemen hemen onunla aynı yaşıydık. Evin efendisi, dünya güzeli kızları için beni annemden satın almıştı. Onunla beraber büyüdük. İki ay kadar önce o ölünce, ailesi beni her bakışlarında onu hatırlatan bir anı olarak görmektense hiç görmemeyi tercih etti ve bir akrabalarına satmayı uygun buldu. Akrabaları olan bu adam beni kendi evine aldığı anda karısıyla kısa sürede ters düştü ve hem bu, hem de yiyecek stoklarının giderek tükenmesi nedeniyle beni başlarından savmanın bir yolunu düşünmeye başladı. Beni sokağa attıktan sonra evlerine geri dönmeyeyim diye bu vahşiyi başıma musallat etti. Bu adam, kendisiyle geçirdiğim daha ilk gecede beni buraya sürükledi ve hayvani isteklerini tatmin etti. Bütün insanlar öylesine birbirinden kötü ve acımasız ki, oç alma fikri artık çocuksu bir istek olarak benim için çok gerilerde kaldı. Çünkü çok masum bir duyguyu ifade ediyor!”

Bu yanıt Şemura’yı tedirgin etmişti. Kadının adamdan iğrenmesini hem anlıyor, hem de haklı görüyordu. Ama orta bir yol bulmadan da hiçbir plan için uygun bir başlangıç yapamazdı. Düşünceli bir hal takınarak adama dönüp, “Ceza gerektirecek bir suç işlemişsin sen!” dedi. “Ama onu başkalarına karşı savunduğun için de -parmağıyla yerde yatan cesedi gösteriyordu- besbelli ki evlilik yükümlülüğünün altına gönüllü olarak girmişsin. Şu halde isyan mahkemesi evliliğinizi koruyup kollamakla yükümlüdür.”

Ceza sözcüğü, karşısındaki adamı bir hayli kızdırdı: “Şu ceza lafını bir daha ağzına alırsan sana neler yapacağımı görürsün! Niye cezayı hak etmişim bakalım? Şimdi de sen mi efendilik taslamaya başladın? Hem de bu kadının söyledikleri için... Sen de bilirsin ki efendiler her istediğinde, köle kızların hepsi hiç itiraz etmeden onların yatağına girer. Bu kadının benden bu kadar iğrenmesindeki nedeni tahmin etmen gerekirdi: Köle olmam

ona da hoş görünmüyor. O beni efendilerin değer yargısıyla yargılayıp tam da efendilere özgü bir tepkiyi gösteriyor: Gurur efendilere özgüdür ve sadece kendilerinden daha değersizlere karşı gösterilir. Bu kadın da onu arzulamamı öyle değerlendirdi. Ve sen de çıkıp bana efendilik taslamaya kalkıştın. Nedeni onu beğenmen mi? O yüzden mi böyle fiyakalı laflar ediyorsun bakalım?”

Şemura’yı bırakıp Kazallu’ya dönerek, “Peki sen de beğendin mi ufaklık?” diye söylendi.

Kazallu, adamın hışmının üzerine yönelmesinden rahatsızlık duyarak, “Kadın senin olsun. Bizim peşinde olduğumuz konu bu mu yani?” diye karşılık verdi.

Şemura,

“Şimdi kavgayı bırakalım. Önümüzde çözülmesi gereken daha önemli sorunlar var,” dedi. “Birkaç gün içinde askerler buradaki herkesi toplayıp tapınak topraklarında çalıştırmak bahanesiyle sur dışına çıkarıp öldürecekler. Eğer belirlediğimiz vakitte sur kapılarından birini açabilirsek, işgalcilerin kenti işgal etmelerini sağlayabiliriz. Bundan başka hiçbir kurtuluşumuz yok!”

Şemura’nın böyle bir planı olduğundan Kazallu’nun bile haberi yoktu. Ama o, bu planı duyduğunda yine de diğer adam kadar tepki göstermedi.

“Sen kimsin be adam! Çok önemli bir kişiymişsin gibi, deminden beri neyin peşindesin anlamadım.” Elinde oynayıp durduğu bıçağı belindeki kemere sıkıştırarak ikisine doğru yanaştı.

Şemura,

“Dışarıdakilerle bağlantımız var,” dedi, sakın bir ses tonuyla.

“Senin var ama şu yanındakinin hiçbir şeyden haberi yok gibi.” Kazallu’ya dönmüş, nereye baktığı anlaşılmayan gözleriyle onu süzüyordu. “Senin haberin var mı peki bu adamın anlattıklarından?”

Kazallu bir adım gerileyerek, “Elbette var!” dedi. “Dikkat et, Ziggurat ayaklanmasını başlatan kişiyle konuşuyorsun sen.”

“Kim, bu mu?”

“Elbette, ne sandın.”

“Sen buna inanıyorsun demek? Peki burada ne işi varmış?”

“Ona niye sormuyorsun?”

“Doğru dürüst bir yanıt verebileceğini hiç sanmıyorum da ondan.”

“Diyelim ki buradaki ayaklanmayı hazırlamayı ben üzerime aldım,” diye araya girdi Şemura.

“Nerede kalıyorsun şimdi?”

“Bundan sana ne!”

“Kafamda hiçbir şey yerine oturmuyor. Bu harabeye yatacak bir yerler bulmak için gelip de kendinize bir hava vermemişseniz eğer, bana bir yer söyleyin de ikna olayım. Yoksa size nasıl inanıp da bir şeyler yapacağız?”

Kazallu,

“O, Kunanna’nın evinde kalıyor,” dedi. “Bizim efendi bile ona en büyük görevi verdi. Bir hafta sonraki törenlerde, Tilla’yı öldürüp Aratra’ya dehşet saçacaktı. Sonra Kunanna başa geçecek ve onu ödüllendirecekti. Ama Şemura bununla yetinmek istemiyor. Bütün köleleri düşünerek hareket ediyor o.”

“Büyük bir belaya bulaşmış bir kişinin demek, ha!”

Şemura’ya dönmüş, şimdi onu süzüyordu:

“Belki de paçasını kurtarmaya çalışıyordur. Belki de biz yardım etmezsek ıstıraplı bir ölümden başka hiçbir seçeneği yoktur.”

Şemura,

“Bu söylediklerin saçma. Doğru olsalar bile sizin durumunuz da benimkinden farklı değil,” dedi.

Adam yine elini beline attı; bıçağı çekerek havada daireler

çizmeye başladı. Bir yandan da öfkeli bir sesle,

“Buraya gelirlerse hepsinin boğazını keserim; hiçbirine buraya girme fırsatı vermeyeceğim. Burası benim yerim artık. Kimse beni zorla çalıştıramaz. Hepsini öldürürüm. Gerekirse kendimi bile öldürürüm!” diye bağırmaya başladı.

İkisi de şaşkınlıkla geri çekildiler. Kazallu, Şemura’yı dürterek,

“Bizim artık gitmemiz gerekiyor. Urbau yokluğumuzu anlarsa canımıza okur!” dedi.

“Bu gece burada kalın. Arkadaşlarım da biraz sonra gelecekler. Onlara da ihtiyacınız olacaktır.”

Sessiz hıçkırıklarla sarsılan kadın da suskunluğunu bozarak, “Yalvarırım kalın!” diye bağırdı. “Bu gece hiçbir yere gitmeyin.”

Adam Şemura’nın deminki sözünü ima ederek,

“Bakın, müstakbel karım da kalmanızı istiyor!” dedi sırttan bir yüzle.

“Bu gece olmaz. Yarın tekrar görüşürüz. Hem yarın sabahтан buluşursak daha fazla konuşma imkânımız olur.”

“Demek efendinizin korkusundan hiçbir yerde kalmaya cesaretiniz yok. Buraya gelirken de efendinizden emir mi aldınız yoksa? Sizi ödleler, burada bir araba dolusu süslü laflar ediyorsunuz ve şimdi efendiniz yeminizi vermeyecek diye koşup gideceksiniz. Benim yerimi söylemeyeceğinizi ne bileyim!” diye bağırdı. Yanındaki kadının, onlardan kalmalarını rica etmesi, adamın, onlara karşı tekrar düşmanca bir tutum almasına neden olmuştu.

“Tamam, bu gece kalıyoruz!” dedi Şemura. “Şu gelecek olan arkadaşlarını da bir tanıyalım bakalım.”

Kazallu dehşete düşmüş, Şemura’yı kararından caydırmaya uğraşıyordu. Karşısındaki yabani görünüşlü adamın gazabını üs-

tüne çekmemek için mümkün olduğu kadar alçak bir sesle, Şemura'nın kulağına eğilerek,

“Hadi bırak şu adamı, başka bir yere gideriz, başka insanlar buluruz,” diyerek kolunu çekiştirmeye başladı. Şemura ise çok iyi biliyordu ki, şu anda onlara lazım olan kimselerin en önemli özelliği bu adamda vardı. Aslında şu anda çekip gitseler, adam çok daha memnun olurdu belki ama, bu adama kendilerini küçümseme fırsatını asla vermemeleri gerektiğini düşünüyordu Şemura. Hiç ses çıkarmadan biraz ilerisindeki yıkık bir duvara sırtını verip oturdu. Kazallu da aynı şeyi yaptı.

Biraz sonra herkes bir köşeye uzanmış yatarken taş payenin yanındaki kadın, vakit gece yarısını çoktan geçtiği halde hâlâ uyumuyordu. Eskiye ilişkin ne varsa bir bir gözlerinin önüne geliyordu. Bir insanın öldüğü ana kadar şanslı ya da şanssız olduğunu söylemek için her vaktin erken olduğunu anlamak, böylesi kötü deneyimlerden sonra ancak öğrenilebilen zor bir dersti. Bir aptallık yapıp, bir zamanlar o da kendi hakkında tıpkı çevresindekilerin ona dediği gibi “şanslı” yorumunu yapma gafletinde bulunmuştu. Oysa bir kölenin şanslı olamayacağını ancak şimdi öğrenmişti. Her şey şu anda, şimdiye kadar hiç fark etmediği kadar şaşırtıcı görünüyordu. Sanki talih, son kötülüğünü yapmak için olabildiğince sinsi oyunlarla, küçük küçük mutlulukları hayatına serpiştirmiş, sonra da hepsinin bir serap olduğunu kendisine anımsatmıştı. Talihinin yaşamındaki ilk oyunu, küçük efendisi Nanşe ile birlikte onun arkadaşı olarak büyümesiydi. Onun bütün oyuncaklarıyla oynama ayrıcalığına erişmiş bir çocuk olarak büyümüştü. Efendilerine karşı hissettiği büyük sevgisine, bir gün onların da gerçek anlamda karşılık vereceklerine ilişkin umudunu hiç yitirmemişti. Bu nedenle diğer kölelerin o sessiz nefretini de hiçbir zaman anlamamıştı.

Bunları düşünürken şimdi her şey ona, yaklaşan felaketine

karşı kendisini hazırlıksız yakalatan bir tuzak gibi görünmeye başlamıştı. Efendisi öldüğünde, onun anne ve babasının yanına gelip boynuna sarılarak ağladığı anı hatırladı: “Kim, onların o andaki duygularının yalan olduğunu söyleyebilir ki?” diye düşündü. O anda sanki kendi kızları gibi bağırmasına basmışlardı onu. Ama duyguların, herhangi bir zorunluluğu dayatan ruhsuz bir yasa kadar bile bir güvence taşımadığını daha sonra öğrenecekti. Uğursuz yüzüyle efendilerinin akrabaları olan o adamın kendisine bir kötülük yapacağını bile bile, ona satmaya razı oldular. “Gözlerini kapayarak görüneni yok saymak hiçbir şeyi affettirmeye yetmiyor. Af mı dedim? Kimi affedebilirim ki ben? Hâlâ kendimi efendilerle bir tutuyorum herhalde.”

Yine bu eski anılarındaki bazı ayrıntılara aklı takıldı. Kendisine yapılacak bütün kötülüklere, sanki dünya el ele verse engelleyemeyecekmiş gibi, Zidanta adındaki bu canıye yem olana kadar hiçbir etken dur diyemedi.

Şimdi de şu iki adam çıkmış bütün köleleri kurtarmaktan söz ediyordu. Artık her iyilik girişiminin, kötülük peşinde koşan kaderin bir aldatmacasından başka bir şey olmayacağına inanıyordu. “Kurtarmakmış, hepsi yalan! Her şey bizi inandırmak için bir tuzak!” diye düşünüyordu.

Az ötede yatan Şemura da uyanıktı. Yıkık bir harabe duvarının dibinde, çarçabuk uyumak için kendini çimlerin yumuşaklığına bırakmıştı. Bu şekilde uyuyabilmeyi çoktan öğrenmişti. Bu durumda kızı, uzandığı yerden seyretmeyi denedi. Bu arada, görüş alanındaki adamın hareketlerini de çok rahatlıkla izleyebiliyordu. Adam, ısrarla yakmaya çalıştığı ateşe kavuşmuştu. O anda ateşin titrek alevleri etrafı cılız bir aydınlıkla ısıttı. Çimlere battaniyesiz uzanabilmeye alışkın olmayanların rahatsızlığıyla kız, birkaç defa yerinden doğrulup çevresine bakındı ve çaresizlik içinde tekrar yerine uzandı. Pileli uzun eteği, muşkenuların

giyim tarzını hatırlatıyordu ve bu haliyle kız, köle kadınların genel görünümünden çok farklıydı. Üstelik bir de onu çocukluğunun kırık dökük hayali simalarından birine benzetmişti: Galiba teyzesine... O nedenle yüzü çağrışımlarla dolu sıcak bir güzellikle bezeliydi sanki.

Biraz ötede adam, kızın rahatsızlığının farkındaymış gibi bir duvarın dibinden alıp getirdiği battaniyeyi kızın başucunda sallayıp duruyordu. Battaniye kuşkusuz çalıntıydı. Ama yaşama içgüdüsünü beceri ile birleştiren bu adamın elinde tuttuğu battaniye, tüm bu özelliklerinin bir kanıtıydı. Kızın tepki vermeyen tavrına karşın Şemura'nın canı sıkılmıştı. Soğuk bir gecede başlı başına bir serveti temsil eden bir battaniyeyi, adam, tam da efendilerin yaptığı gibi bir terbiye aracı olarak kullandığı için öfkesi daha da artıyordu. Sonunda: “Ben gidiyorum!” diyerek ayağa kalktı ve, “Yarın ne kadar tanıdığın varsa hepsini buraya topla!” diye adama seslendi. Adam bu defa hiddetlenmedi; tam tersine kahkahalarla arkalarından gülüyordu.

Kazallu ile birlikte barakalarına dönmek için yola koyuldular. Sinirlerini yumuşatan kısa bir yürüyüşten sonra ihtiyatla girdikleri Kunanna'nın evinin açık bırakılmış dış kapısından içeri süzülerek köle barakalarına ulaştıklarında, Urbau'nun sinir içinde onları beklediğini gördüler. Urbau'nun, “Az daha kaçtığını sanarak seni Kunanna'ya ihbar edecektim!” diye söylendiğini duyunca inandırıcı bir yalan uydurdu Şemura. Onu yatıştırmak için,

“O gece için hazırlanıyorduk. En uygun yerleri saptamaya çalıştık,” diye açıklama yaptı.

“Hangi gece? Sen suikastın gece olacağını mı sanıyorsun?”

Şemura, geceyle ilgili bir ipucu vermişti ama, neyse ki Urbau bunu yakalayabilecek kadar zekice davranmamıştı. Çünkü bu mazerete inanmış görünüyordu. Urbau, daha başka bir şey söy-

lemeden gittikten sonra Şemura odadaki boş yataklardan birine uzandı ve battaniyeyi başına çekerek uyumaya çalıştı.

Ertesi gün Şemura kendini güneşin parlak ışıkları altında eski neşesine kavuşmuş bulduğu için, akşamki düşüncelerinden sıyrılmış hissetti. Sur kapısını içerden açmaya yetecek kadar köle toparlamaya, en azından bir kişiden başlamıştı ve bu kişinin parçası olduğu bir planı geçersiz kılacak duygusallıklara girmedigi için de memnundu. Çünkü adam böylesi bir iş için gerekli gözükuralığa fazlasıyla sahipti.

Öğlene doğru bir grup askerin çekine çekine özür bildirerek bir ihbar için geldikleri haberi köle koğuşuna ulaşınca, Şemura'nın bütün neşesi uçup gitti. Dış kapının önüne yığılan kölelerin oluşturduğu kalabalığın hemen arkasında ne olup bittiğini anlamak için kulak kabarttığına, bir askerin döne döne aynı şeyleri söylemesinden dolayı konuyu anlamaya başlıyordu.

Askerlerden biri, köle olduğunu anlamayarak evin kâhyası sandığı Zazim'e,

“Tabii ki efendim,” dedi. “Bu evin yüce Kunanna'ya ait olduğunu biliyorum; ama biraz önce dediğim gibi, bu sabah iyi giyimli bir kadın bizim yolumuzu kesti ve bir hafta sonra üç beş başıboş eski kölenin ortaklaşa hareket edip Aratra'yı ayaklanmacılar için arkadan vuracağını söyledi. Bu işin elebaşısı olarak Ekur harabesinde saklandığını söylediği kişiyi orada bulamadık. Sonra kadın bir kişiden daha söz etti. Adını bilmiyor ama bu evde bulunan birinin onunla işbirliğine girdiğini ve bu adam konuşturulursa bahsettiği şahsın mutlaka yakalanacağını söylüyor.”

Şemura olup biteni daha iyi görmek için parmak uçlarına basıp yükseldiğinde, yandan yüzünü gördüğü bu kadının tanıdık simasıyla irkildi ve hemen önündeki köleleri kendisine siper yaptı. Kadının o olduğunu anlamıştı. Paniğe kapılmış kadın as-

kerin üslubundaki alttan almayı fark edince yaptığı ihbarın hiçbir işe yaramadığını anlayarak askerleri kışkırtmaya çalışıyordu. Ama bunu yaparken bütün niyetini ele vermeye başlamış, onun ihbarıyla gelen askerlerin bile artık canlarını sıkı bir baş belası olmuştu. Saçları dağınıktı ve birkaç gecedir uyumadığını kanıtlar gibi duran şiş gözleri ona, aynı zamanda bir kaçıklık ifadesi vermişti. Ağlayarak yalvardığı askerlere, “Onu bulmalısınız!” diyordu. “Bana sahip olmak için her kötülüğü yapacak. Beni kurtarın!”

Zazim, rolünü güzel oynayarak,

“Aklını kaçırmış bir kadının sözünü dinleyerek nasıl oluyor da Kunanna’nın evini aramaya geliyorsunuz anlamadım,” diye tersledi onları.

Askerlerin komutanı için de, bundan daha utanç verici bir durum olamazdı: Tam bir aptal gibi söylediklerini ciddiye aldığı bu kadın, kendi kişisel sorunlarının çözümü için böylesine iddialı bir yalanı bulup hepsini kendi amacı doğrultusunda kullanmıştı.

Komutan, eğer konuşmasını kısa kesmezse yaptığı hatanın kendisine pahalıya mal olacağını düşünüp bin bir özürle kadını kolundan tutarak Kunanna’nın kapısının önünden uzaklaştırdı. Yaptığı gafın daha da büyümemesi için kendisinin ve adamlarının da oradan bir an önce uzaklaşmaları gerektiğine karar vermişti. Bu düşünceyle acele ederken Urbau da, dışarıdaki işini bitirip tam evin kapısının önünde askerleri görünce yetişmek için adımlarını hızlandırdı. Komutana yetişip nazikçe ne olup bittiğini sorduğunda, komutan kim olduğunu bilmediği bu adamı hışmıyla tersledi ve yoluna devam etti. Urbau kapının önünde hiç vakit kaybetmeden bahçeye daldı ve kendi aralarında durum değerlendirmesi yapan kölelere, askerlerin niye geldiğini sordu. Herkes birbirine bakarken Zazim, Şemura’nın, akşam kırdığı cevizin parasını ödemediği için çingar çıkaran bir fahişe yüzünden

bütün bunların olduğunu anlattı; Şemura'nın burayı tarif edip de parasını ertesi gün vereceğini söyleyerek onu uyutmuş olduğunu kadının konuşmalarından anladıklarını söyledi. Herkes gülmek için kendini zor tutuyordu.

Urbau'nun, dün akşamla ilgili bütün kuşkuları kaybolmuştu. Şemura'ya bakıp hınzır bir ifadeyle göz kırparak: "Ne kadınmış ama! Ben de önemli bir ihbarın kokusunu almışlar sanıp korkudan ölüyordum. Meğer derdi başkaymış delinin!" dedi. Bu söz üzerine herkes gülmeye başladı. Urbau da yaptığı espriden memnun gülüşmelere katıldı.

Dışarıda hâlâ kadının sesi duyuluyordu. Şemura başını bu kadar büyük bir belaya sokmak üzereyken bile o kadına karşı bir hınç duyamıyordu. Çünkü onun isteklerini dikkate almadan, kendi amaçları için çok önemli saydığı bir kişiye onu kurban verdiğini biliyordu. Fakat işin kötüsü, kadın çözemediği bir sorun için Aratralı askerlerden yardım istemişti. Canını en çok sıkan da bu oldu. Ama günün geri kalan kısmında sıradan işlerin sakinleştirici etkisiyle her şeyi unuttu ve planını uygulamanın yollarını araştırmaya başladı. Çok geçmeden Kazallu, pazaryerinde yaptığı alışveriş sırasında, harabelerde karşılaştıkları adamı gördüğü ve konuştuğu haberiyle geldi. Bu defa bağlantıyı iyi ayarlayacaklardı. Kazallu, adamın adını bile öğrenmişti: Söylediğine göre adamın adı Zidanta idi.

Şemura böylesine önemli bir planda Zidanta'yı kazandığına seviniyordu, ama Zidanta'yı şimdi görse tanıyabileceğinden kuşku duyması, kendisine hoş gelmiyordu. Üstelik ona verdiği önem kadar yüzünün de tanidik gelmesi gerekirken, şimdi zihnini ne kadar zorlarsa zorlasın, akşam gördüğü bu yüzü hatırlamakta biraz zorluk çekiyordu. Anımsayabildiği basık, geniş bir yüzü olduğuydu. Hatta bu basıklığa burnu da uyum sağlamış; geniş ve yavvan yapısına eşlik eden kalın üstdudağının yukarı doğru kıvrılmış

hali, konuşurken hırlayacakmış gibi ortaya çıkan ön dişleriyle birlikte onu daha da korkunç gösteriyordu. Ama anımsadığı bütün bu ayrıntılara karşın, aklında en çok kalan gözleriydi. Çünkü biri dışa doğru şaşı olan gözleriyle karşısındakini süzerken bir türlü odaklayamadığı o bakışları sayesinde, insan karşısındaki adamın ne yöne baktığını anlayamadığından dolayı konuşulanlara olan ilgisini de tam olarak kestiremiyordu.

Şemura, adamın yüzünü anımsamak için gösterdiği bu çabadan sonra birlikte yapacakları plana daha fazla ısındığını hissetti. Kazallu'nun getirdiği haber gerçekten de iyiydi. Ama Kazallu, Şemura'yı çok sevinmemesi konusunda uyardı. Çünkü Urbau akşamki firarlarından sonra evin çevresine bir sürü gözcü yerleştirmişti. Bunlar dikkat çekmemek için dilenci ve satıcı kılığına girmişlerdi. Gerçi Urbau, Şemura'yı daha dolaysız bir biçimde de hapsedebilirdi; ama Şemura'yı bu kadar kızdırmaya kalkışmaması gerektiğini hissediyordu. Çünkü aslında kendisine sorsalar, Şemura gibi bir kişiyi, bu kadar karışık işlerin içine sokma fikrini kesinlikle onaylamazdı; ama kendisine kimsenin bir şey sorduğu yoktu ve emirleri icra göreviyle yükümlüken Şemura'ya, hele de bu kadar onun etkisinde kalan kölelerin içinde dış geçirmeye kalkışması gerçekten tehlikeliydi. Zaten bu kadar sorumluluğu taşımak bile bir haksızlıktı artık. Yine de bildiği birkaç numarayı hemen devreye sokmuştu. Önce malikânenin köleleri içinde kişiliği en kaypak ve en korkak olan Panua'yı, kendisi için göz ve kulak olarak kullanmayı denemişti; ama diğer arkadaşları bu köleyi Şemura'dan gerçekten de bir şekilde uzak tutuyorlar gibi gelmişti ona. Diğer numarasını ise, Şemura zaten yutacak biri değildi; ona tıpkı dilsiz İgirru gibi afyon teklif etmiş ama Şemura bu teklifini geri çevirmişti. Yapabileceği tek şey, şimdi olduğu gibi dış kapıya onu göz hapsinde tutacak nöbetçiler koymaktan ibaretti ve bunu da denemişti. Ama bütün

bunlara karşın Şemura'nın bir şeyler çevirecek olmasına ilişkin kanıtsız endişesini içinden atabilmiş değildi. Kunanna'ya kaç defa anlatmak istemişse de o, planının mükemmelliğine ilişkin inancını bu tür yersiz kuşkuyla gölgelendirdiği için daha da sınırlanıyordu. Üstelik görev paylaşımını yapmıştı ve bu tür sorunlara da kafa yoracaksa Urbau'ya ne gerek kaldığını düşünerek, gereksiz bir kibirle bu tür sorunlardan kaçıyor. Ne de olsa, birçok önemli rahiple görüşüp onların desteğini almakla ve *Ensi*'lik görevini eğer ele geçirirlerse, kimi nereye yerleştireceği konusunda bitmek tükenmek bilmeyen pazarlıklar yapmakla meşguldü. Aslında bu kadar plan içinde gerçekten herkes büyük oynuyordu ve gücünün yetmediği anlarda bile hatalarını gözden geçirip yanlışları tamir edecek kadar zamanlarının olduğuna inanmıyorlardı. Gözükaralık, umursamazlık halini almıştı ve bunca insan içinde en büyük oyunu oynayanın, bir kumarbazın iyi şansına da sahip olması gerektiğini bilmeyen yoktu elbette.

Kazallu'nun getirdiği haber uyarınca bir toplantının yapılacağı kesinlik kazanmıştı. Mevsimdönümü Şenlikleri'ne on gün kaldığı için, Kunanna her ne kadar zamanı kendisine bildirmese de, bu şenlikler sırasında suikastın yapılacağını tahmin ediyordu Şemura.

Bu on günün her birini kesinlikle boş geçirmemeliydiler. Üstelik zamanı en iyi şekilde değerlendirmeye çalışan tek kişi de kendisi değildi: Efendi Kunanna'nın ziyaretçileri de hayli kalabalıklaşmıştı. Kapıya kadar gelenler arasında bazen genç ve güzel Aratralı kızları da görüyordu Şemura. Bunlar Kunanna'nın değil, Urbau'nun ziyaretçileriydi. Böyle durumlarda Urbau, hızla bahçe kapısına seyriliyor; önce fısıltıyla başlayan konuşmalar kısa süre sonra şen kahkahalara dönüşüyordu. Yakışıklı bir genç olan Urbau'nun kişisel kaçamakları Kunanna'nın malikânesinin kasvetli havasını dağıtan tek farklılıktı. Bu arada, Urbau'nun bu

tür faaliyetleri sırasında, kısa bir zaman için bile olsa gözden kaybolduğunu fark etmişti Şemura. Bazen Kunanna'nın evdeki veya dışarıdaki toplantılarıyla çakışan Urbau'nun kişisel kaçamaları sırasında, koca evde olabildiğince serbest kaldıklarını fark ediyordu. Şüphesiz Kunanna Urbau'ya, o da dışarıdaki gözcülere güveniyordu; ama gözcüleri atlatmak o kadar zor olmasa gerekti. Çünkü Urbau, gözcüleri kendilerine fark ettirmeden dışarıya yerleştirmesine karşın bu gözcüler Şemura'yı uzaktan teşhis edebilecek kadar tanımıyorlardı. Belki tarif üzerine, üstündeki elbiseyi dikkate alarak onu teşhis edeceklerdi. Bu durumda, kimsenin aklına gelmeyen bir cüretle ellerini kollarını sallayarak dışarı çıkmaları mümkündü. Örneğin Kunanna'nın giydiği bir rahip kıyafetiyle sokağa çıksalar, hiç fark edilmeden dışarıdaki nöbetçilerden sıyrılabilirlerdi. Aratra'da rahipler, diğer kentlerdeki gibi özel keten kumaşlardan yapılma, bir omzu açıkta bırakan uzun entariler giyer ve kafalarına da yünden, siperliksiz örgü başlıklar geçirip iki üç kere bunların ucunu kıvrarak başlarına oturturlardı. Elbisenin bu bol ve rahat yapısı, Kunanna'nın yaşlı ve zayıf vücuduna kıyasla daha iriyarı olmasına karşın Şemura'nın vücuduna da rahatlıkla uyabilirdi. Kunanna'nın giysilerinden birini getirmesi için Kazallu ve Zazim'i ikna etmesi zor oldu Şemura'nın. Her ikisi de bu hırsızlığı diğerinin yapması için dil döktü; ama sonunda Kazallu bu işe razı oldu. Urbau'nun, yine bir gönül işi yüzünden evin gözetimini boşladığı bir sırada Kazallu, Kunanna'nın en bol entarisi ve başlığıyla aşağı indi.

Şemura üstünü köle barakalarında değiştirir değiştirmez bahçe kapısından dışarı çıktı. Zamanında geri geleceğine ilişkin diğerlerine söz vermişti. Urbau'yu yalanlarla uyutmak zorunda kalmaları herkese pahalıya mal olabilirdi ve Şemura da bunun farkındaydı.

Ekur harabesine giderek Zidanta ile bir kez daha temas kur-

mak için çok az vakti vardı. Hızlı adımlarla yürüyerek harabelere yöneldi. Biraz sonra harabelere vardığında Zidanta'yı yerde uyurken buldu. Sarsarak onu uyandırırken, az daha bu tedbirsizliğin hayatına mal olacağını çok tehlikeli bir biçimde anladı. Çünkü Zidanta, bunu bir saldırı gibi algılayarak hemen bıçağına sarılmış ve rasgele bıçağını sallarken, Şemura geriye sıçrayarak darbelerden kurtulmuştu. Zidanta, bu yaptığının farkına vardığında şaşkın şaşkın Şemura'nın yüzüne bakıyordu.

“Her gün başka bir şekilde karşıma çıkıyorsun!” dedi sonunda.

“Bıçağını bu biçimde askerlere de sallayabilirsen kurtulduk demektir.”

Zidanta bu söz üzerine yine sinirlenmişti, “Beni hâlâ tanıyamamışsın sen!” diye homurdandı.

Daha önce bahsettiği arkadaşlarının nerede olduğunu sordu Şemura. Zidanta onların biraz sonra geleceklerini söyledi; ama o zamanının kısıtlı olduğunu bildiği için Zidanta'ya sadece görevini bildirerek işini halletmek istiyordu.

“Yanına kaç kişi alırsan al, hiç umurumda değil,” dedi Şemura. “Yalnızca sur dışına çıkmaya bak. Bu kuytu yerlerde seni yakalayamazlar. Kent kapılarına yakın meydanlarda görün. Muhafızlar sizi yakalayıp kent dışına çıkarmak için bir arabaya bindirirlerse sakın kurtulmaya kalkışma. Umudumuz senin kent dışına sağ salım çıkıp muhafızlardan kurtulmandır. Dokuz gün sonraki Mevsimdönümü Şenliği'nden bir gece önce, dışarıdaki isyancılardan bir kısmını kuzey kapısının önüne kadar getirebilirsin. Çünkü eğer onları bulursan doğruca Nulhu'ya git ve görüş. Kapıya kadar gelmelerinin benim talimatım olduğunu söyle. Kapıları açmanın bir yolunu bulacağım. Mutlaka benim adamlarımı kapıya getirsin. Duydun mu? Anladın mı ne demek istediğimi?”

Zidanta hâlâ oturduğu yerden başını sallıyordu. Aslında Şemura'yı o ana kadar pek ciddiye aldığı söylenemezdi. Çünkü onu kendi gibi zor durumda bir köle olarak tanımıştı. Oysa şimdi, Şemura'yı birçok insanı ölüme sürükleyen ikna edici bir önder yönüyle görüyordu. Etkilenmemesi mümkün değildi. Çünkü söylediklerine o kadar inanıyor ve kendi canı pahasına o kapının arkasında onu bekleyeceğini hissettiriyordu ki, bu adamın şu anda söylediği bir tek kelimeden bile kuşku duyulamayacağını, yüreğinin en derin köşesinde hissetmişti.

Şemura,

“Acele gitmem gerekiyor. Seninle Kazallu aracılığıyla bağlantımızı sürdüreceğiz. Ama inan bana, yapman gereken şeyler bu söylediklerimden ne daha fazla, ne daha az... Her şey kumar oynamak kadar basit. Söylediklerimi yapsan da yapmasan da hayatın için bir güvence veremem; ama yaşarsan, geleceğin hakkında çok şey söyleyebilirim. Her şey sana bağlı, şimdi ben gidiyorum,” dedi. Ayağa kalktı. Arkasını dönüp seri bir hareketle gitmeye hazırlanırken son kez Zidanta'nın gözlerinin içine baktı. O anda, Zidanta'nın kararını vermiş olduğunu anlamıştı. Yapılması gereken her şey, ikisi için de çok berraktı artık.

Şemura, malikâneye dönerken, nedense dışarı çıktığından çok daha tedirgin olduğunu hissetti. İşlerin böyle umduğundan daha sorunsuz hallolması, felaket beklentisini katmerleyerek ertelemesine neden olduğu için belki böyle hissediyordu. Bahçe kapısından içeri girdiğinde, diğer köleler Urbau'nun az önce Kunanna'nın yanına çıktığını bildirerek, ona çarçabuk üstünü değiştirmesini söylemişlerdi. Köle barakalarına daldığında, dilsiz köle İgirru'nun yatağında oturmuş flüt çaldığını gördü. Acıklı bir ezgi çalıyordu; insanın içini eriten, hüzne boğan bir ezgiydi bu; ya da sinirleri bozulduğu için o anda kendisine öyle gelmişti. Ama kafası dumanlı değildi. Sanki her şeyin farkındaydı

da flütü bir silah olarak kullanacağı günün son provasını yaparken hem söndüreceği hayatın, hem de öldüreceklerini bildiği için kendi hayatının dağılıp gidecek olan yankılarının hüznü ve ıssız bir ovada çınlaması gibi, çok garip, anlatılamaz bir duyguya kapıldı. Bir adamı öldürürken ona hayatının ezgisini çalmak gerçekten dehşetli gelmişti. Bir insanın hayatının bir ezgiden nasıl daha farklı olduğunu şimdiye kadar hiç düşünmemişti. Üstünü değiştirip İgirru'nun hüznü gözlerinin kendisinde bıraktığı etkiden kurtulmak ve kendini avlunun güneşli havasına atmak için kapıdan çıkarken de kendi kendine, "Bir insanın hayatı bir ezgiden nasıl daha farklı olur?" diye geçirdi içinden.

Bahçede amaçsız bir şekilde dolanarak Urbau ve Kunanna'nın kendisini görmesini sağladıktan sonra tekrar yatakhaneye dönerek planını düşünmeye koyuldu.

Festivale iki gün kala, evinde yapılan son toplantıda Kunanna, planladıkları darbenin ortak bir metnini hazırlayıp, bunu siyah renkteki nemli kil tablete çubukla yazmaya başladı. Özel bir merdanenin şekillendirdiği pürüzsüz bir yüzeyi olan tabletin kenarları ince tellerle kesilmişti. Bu nedenle dikdörtgen tabletin ortası, kenarları kesilirken aşağıya doğru bastırıldığından dolayı yassılaştıran kenarlarına göre her zaman daha kabarık, neredeyse hafif bir dışbükey şeklinde olurdu.

Kendi beğenisini yansıtan, özel yaptırdığı üç kenarlı gümüş çubuk pürüzsüz kil yüzeye bastırıldığında ortaya çıkan izlerden oluşan yazı, anlamlı sözcükler ve cümleler halinde sıralandıkça, hazırlanan metnin içeriği de haftalardır konuşulan konulardan çıkan bir anlaşma halini almaya başlıyordu. Bu organizasyonda yer alacak olanların adları yazıldıktan sonra, Kunanna hepsinden kişisel mühürlerini kendisine vermelerini istedi. Odadaki herkesin törensel bir havayla boyunlarından çıkardıkları silindirik mühürleri tek tek toplayıp masaya bıraktı ve içlerinden birini se-

ip metnin altındaki boşluğa denk getirecek şekilde diklemesine yerleştirdi. Fildiğinden yapılmış mührü yarı yarıya gömüldüğü siyah renkli tablette yuvarladıka, Tanrıça İnanna'nın yumuşak kildeki baskısı ortaya çıkmaya başlıyordu: Tasvirde Venüs yıldızının altında duran İnanna, zun, kat kat etekliğinden sıyrılmış sağ bacağını ileri doğru atarak ayağıyla kendi özel hayvanı olan aslanın üstüne basmış, bir elinde onun simgesi olan aslan başlı grz, sırtından yukarı doğru uzanan çeşitli mızrak ve savaş silahlarıyla gsterilmışti. Karşısında; yardımcısının takdim ettiği huzura kabul edilmış Rahip Addakalla'nın sureti vardı.

Kunanna kil tabletin altındaki boşluğa diğerlerinin mühürlerinin izlerini de çıkarttıktan sonra pişirilmek üzere bu tableti Urbau'ya teslim etti. Bu belgeyle birlikte, planın dışında kalarak ihbar yolunu seçmek isteyenler için bütün kapılar kapanmış olmaktaydı. Pişirme işlemi bu evde yapılacak ve o zamana kadar da Kunanna, bu planın şerefine bir ziyafet verecekti. Ziyafete başlanmadan önce şemura'yı görmek iir sabırsızlanan rahipleri daha fazla bekletmeyerek, onu odaya çağırttı. Urbau'nun refakatinde, yukarı kattaki yemek odasına girdiğinde kendisini szen rahiplerin hepsinin yüzündeki şaşkınlığı rahatlıkla fark edebiliyordu şemura. Diğer rahipler bu kölenin ünlü şemura olduğunu, sadece Kunanna'nın iddiasından biliyorlardı. Aslında Kunanna, onu ne şekilde tanıyıp tespit ettiğini olduğu gibi anlatsaydı, bu kadar önemli bir faaliyeti sıradan bir kâhya olan Urbau'nun yaptığı teşhise güvenerek yeniden düzenlemek zorunda kalmış olduklarından dolayı aralarında çok büyük bir itilaf çıkabilirdi. Ama Kunanna, şemura'yı ele geiriş öyküsünü olmadık eklemelerle süslemeyi bildiği için, şimdi bu takdim karşısında itiraz edebilecekleri bir nedenleri olmadığından dolayı memnundular. Odadaki herkes onu karşılarında görmenin şaşkınlığını üzerinden atınca, planın ne şekilde uygulanacağını bir de

onun ağzından dinleyerek görevini iyice öğrenip öğrenmediğini anlamak istiyorlardı.

Şemura dumuzi ayına denk gelen festivalin dini programını anlatmaya başladı:

“Sabahleyin Ea Tapınağı’nın önüne gelen bir savaş arabası, Ea Tapınağı’nın hizmetkârları tarafından süslendikten sonra, büyük Ea heykeli arabaya konarak öndeki müzisyenler, tapınak fahişeleri ve rahiplerden oluşan bir kortej eşliğinde Emaşgalti evine gidecek. Burada Ensi Tilla, tanrıyı kapıda karşılayıp, sarayına buyur eden bir konuşma yapacak; işte benim görevim burada başlıyor.”

Odadaki rahiplerden biri olan Buriya,

“Sen bu görevi yerine getirmeye istekli misin?” diye sordu.

Şemura bir an Kunanna’yla göz göze geldikten sonra,

“Elbette,” dedi. “Bu, iki taraf arasında bir anlaşmadır. Şu an sizin elinizde bir esir olmakla birlikte, beni hemen öldürmediğiniz, ya da Tilla’ya teslim etmediğiniz sürece, bu planın içinde yer alan bir kişiyim ve eğer yakalanırsam, konuşmamam için sizden bir beklentim olacaktır. Buna karşılık, benim yaşamaya devam etmemden de sizin bir çıkarınız olacağı için, doğrusu ben bu işten hiçbir sıkıntı duymuyorum.”

Buriya,

“Çok akıllıca konuşuyorsun. Peki müzisyenler kortejinde çalınan ilahiyi öğrenebildin mi? Daha doğrusu sen bu flütü çalabilir misin?” diye sordu yeniden.

Şemura, “Hayır,” yanıtını verince, öfkeyle Kunanna’ya dönerek, “Peki, bu ezgiyi çalması için niye çalıştırmamışsın sen bunu,” diye söylendi Buriya. Kel kafalı, göbekli bir adam olan Buriya’nın etkileyici bir karizması vardı. Gerçekten de kimsenin aklına gelmeyen basit bir ayrıntıyı yakalamıştı.

“Evet haklısın,” dedi Kunanna. Şemura’ya dönerek, “Bu ge-

ce İgurru'dan o ezgiyi öğren; hatta geceyi de beklemene gerek yok, şimdi git çalışmaya başla!" diye emir verdi. Şemura, Kunanna'nın kendisiyle bu şekilde konuşmasından hoşlanmamıştı; ama bu gece çok işi olacağını aklından geçirip yüzünde beliren hafif bir gülümsemeye odadan çıktı.

Aşağıya, Urbau'yla birlikte indiğinde eline tutuşturulan flütle oyalanırken bir yandan da kendi planının muhasebesini yapıyordu: Panua hariç diğer köleleri artık ikna etmeyi başardığını biliyordu. Bu gece şehir kapısını açmak için dilsiz İgirru'yu bile götürecekti. Kaçtıklarını anlayınca, Kunanna'nın diğerlerini haberdar edip planı ertelediklerini söylediğinde, odada gördüğü rahiplerin halini düşünmek onu eğlendiriyordu. Ama işler umduğu gibi giderse, daha çok şey görecekti Şemura.

Gece olduğunda, Kuzey Kapısı'nın üzerindeki kulelerde nöbet tutan iki asker, karanlıklar içinde hareket eden çeşitli karaltılar gördüklerini aşağıdaki askerlere bildirdiler. Küçük bir kulübede nöbet tutan askerler, Emaşgalti'ye haber vermeye gerek olup olmadığını aralarında tartışıyorlardı. Buna gerek olmadığına karar verdikten sonra gecenin sürüp giden sessizliğiyle tekrar sıkılmaya başlayan nöbetçiler, az ötede beliren sekiz kişilik bir grubun dilenciye benzer hallerini fark ettiklerinde, kuşulanacakları yerde dalga geçip eğlenecek birilerini buldukları için sevindiler. Grupta, Urna adındaki kölenin çaldığı kitara ve yaptığı soytarica hareketler, hepsinin neşelenmesine neden olmuştu. Urna'nın gösterisi sonunda karınlarının aç olduğunu bahane edip bahşiş istemesi, nöbetçiler açısından gevezelik etmek için bulunmaz bir fırsattı. Askerlerden biri,

"Açsanız, müzik çalıp eğlenecek neşeyi nereden buluyorsunuz; bak biz eğlenebiliyor muyuz burada?" diye laf attı.

Uzun burunlu, tilki gibi biri olan Zazim:

"Haklısınız, siz çalışıyorsunuz; biz ise başıboş serserileriz.

Kimse sözlerimize değ er vermez; ama o kadar zararsız ki, insanlar bizi sever ve g m    verirler. Kimseye bir k      etmeyeceğimizi bildikleri için yaparlar bunu.”

“Ama bir insana, sırf zararsız ve sevimli görünüyor diye g m    verilmez ki, öyle değil mi? Yaptıklarının bir değeri olması gerekir.”

“Belki bizim de böyle bir değeri vardır. Üstelik şu dünyada zararsız olmak az şey midir? Mesela bu gece vakti k   bir niyetle gelmiş olsak; bir şekel g m   le canını kurtarabilir miydin hiç? Ama şansın varsa ve aklın h    yerindeyse, yaşamak için b   n servetini teklif etmeyi yine de d ş n rd n, öyle değil mi?”

“şunun söylediğine bak! Elbette b   n servetini o zaman teklif edersin. Ama şimdi durduk yerde niye g m    verelim?”

“E, şimdikinden bir farkı yok işte: O zaman da eline fazladan hiçbir şey geçmemiştir; ama yaşamı sevdiğin için bir şeyler  de miş olursun. şimdi de müzik dinleyip çene çaldığın için bir şeyler vermiş olursun. Aslında eline yine bir şey geçmiş olmaya-cak; ama yine yaşamı sevdiğin için vermiş olacaksın.”

“Deli bu adam,” dedi başka bir asker.

“Ne yani, ille de hayatın değeri ni anlamak için korkmak istiyorsan sen bilirsin!”

“Söylediklerin eğlenceli olmaya başladı. Nasıl korkutacaksınız merak ettim.”

“Mesela düşün ki biz buraya sizi öldürmek için geldik, üstelik yalnız da değiliz. Demin arkadaşın yukarıdaki kuleden, dışarıda birilerini görür gibi olduğunu söylemedi mi?”

“Eee?”

“İşte o adamlar bizim arkadaşlarımız. Sadece karanlıkta ortaya çıkarlar ve çok hızlı hareket ederler. Bir karabasan gibi insanın üzerine   kt klerinde kıpırdamana imkân yoktur artık. O

anda yere yumulup gözlerini ve kulaklarını saklaman gerekir. Bunları yapmasan seni çıldırtana kadar rahat huzur vermezler.”

“Uf! Gerçekten de ürperdim doğrusu. Haklıymışsın, bu sohbet bana yaşamı ne kadar sevdiğimi fark ettirdi. İçimden geldi, gerçekten de size bir şekel gümüş vereceğim.”

Asker cebinden bir şekel gümüşü çıkarıp uzattığında, Zazim’den önce Şemura gümüşü eline aldı. Gümüşü diğerlerinin görebileceği gibi havaya kaldırıp gülmeye başladı. Asker buna bir anlam verememişti; ama o da gülüşmeye katıldı. Bir yandan da, “Hadi, teşekkür etmenize gerek yok, bunu hak ettiniz siz,” diye bağıırıyordu.

Şemura birden ciddileşti, “Peki ama bu gümüş az değil mi?” diye sordu. “Demin de söylemiştiniz. İnsan kendisini öldürmeye gelenler için bütün servetini verebilir diye.”

Askerlerin gülüşleri yüzünde donup kalmıştı. İçlerinden biri silahına davranacağı anda dilsiz İgirru elindeki flütü adamın suratına indirip yere yıkmıştı bile. Birkaç dakikalık kısa bir arbededen sonra askerler kendilerinden geçmiş halde yerde yatıyorlardı. Kulelerdeki birkaç nöbetçinin olayın dehşetiyle avaz avaz bağırımaya başlaması da hiçbir şeyi değıştirmedi. Kuzey Kapısı’nın bronz sürgülerini çekip kapıyı açtıklarında, içeri girenler Şemura’nın tahmininden azdı. Gerçekten de sadece Nulhu toparlayabildiği adamları buraya getirmişti. Eringal böyle bir şeyi mümkün görmediği için teşrif etmemişti. Gelenler içinde Sardur bile yoktu. Ama Zidanta’nın öfkesi, hepsini hırslandırıyor’dı. Bu kadar az kişiyle kapının önünde duralayıp şaşkın şakın bakınamayacaklarına göre, var güçleriyle saldırmalıydılar.

Şemura, harekete geçmek için emir bekleyen bu savaşçılara, eğer iyi bir hedef göstermezse, kulede bağırıp duran nöbetçilerin seslerine uyanan Aratralıların Emaşgaltı’ye haberi götüreceğini tahmin ediyordu. Bu kadar az adamla Aratra’nın tam kalbi-

ne, Emaşgalti Sarayı'na gidip kılıçlarını buraya saplamaktan başka şansları yoktu artık.

Emaşgalti, Agrab zamanında yapılmaya başlanan kışla binasıydı. Ona *Ensi*'lik yolunu açacak çok akıllıca bir tasarıydı bu. Çünkü Aratra çetin düşmanlarla karşı karşıyaydı ve eskisi gibi savaşlarda, tapınak bünyesindeki çiftçi ve zanaatçı topluluklarının ekipbaşlarından oluşan subay kadrosuyla başarılı olmaları mümkün olmadığı için, masrafını büyük oranda Ea Tapınağı'nın üstlendiği bu binada kalan ve artık başka hiçbir işle uğraşmayan subaylar yetiştirilmesi planlanmıştı. Böyle bir güce hükmeden biri, tabii ki Rahipler Kurulu'nu feshedip kenti tek başına yönetebilirdi. Üstelik bu gücü kendi çocuklarına bırakarak iktidarını ebedileştirebilirdi. Bütün bunlar Agrab'ın planlarıyken, onun başarısını engelleyen tek etken sadece Ziggurat inşaatında başlayıp da bir türlü önünü alamadıkları bu köle isyanıydı.

Şimdi de bu kışlayı saray haline getiren Tilla'yı yok etmek için saldırıyorlardı. Ama bu defa hep adını duyup da hiç görmedikleri bu sarayın içinde oturan kişiyi yenmenin ne büyük bir zorluk olacağını kendi gözleriyle göreceklerdi. Çünkü bu saray Aratra'nın adeta kendisiydi. Sadece kışla değildi burası; eski Ea Tapınağı da şimdi bu binanın içinde kalmıştı ve onların çevresindeki bütün atölyeler bu iki bina tarafından yutulmuşlardı. Bina Aratra'nın hem siyasi, hem dinsel, hem de ekonomik gücünü elinde toplamış bir dev gibiydi.

Büyük bir gürültüyle ve vahşi çığlıklar atarak geçtikleri cadde ve sokakların kenarlarındaki evlerde, yataklarından fırlayan insanlar arasında durumu daha çabuk kavrayıp anlayanlar, Aratralı kölelerdi. Birçoğu bu heyecanlı kalabalığa katılmadan edememişti. Çok az bir kısmı da bir yangın gibi Aratra'yı saracak olan bu alevi, kendi çalıştığı evde tutuşturarak yıllardır beslediği hıncını nihayet alabilmenin mutluluğuyla eski efendisine sal-

dırmıştı. Aratralılar yüzyıllardır biraz daha rahatlık uğruna sahip olmak için can attıkları kölelerle birlikte yaşamamanın ne büyük bir tehlike olduğunu ve bedelini hiçbir mülke benzemeyecek şekilde ödemek zorunda kalabileceklerini öğrenebilirlerdi bu akşam. Satın almak için kullandıkları gümüş şekeller yerine bir hayata karşı başka bir hayat; belki de bu geceki tarife buydu.

Şemura'yla birlikte çevredeki evlerden katılan yüzlerce kölele birlikte Emaşgalti binasının kuleli giriş kapısına yüklenip, iki insan boyundaki bronz kapıyı kolayca açıp içeri girdiklerinde, bunun kendi güçlerinden ziyade bir tuzağın parçası olduğunu kapının arkasına denk düşen geniş avluya doluştuklarında anladılar. Bir anda üzerlerine yağmur gibi inen vızıltılı oklar birçok kölenin o anda ölmesine neden olmuştu. Kare avluya bakan, iki katlı asker koğuşlarından atılan oklara rağmen alt kattaki boş odalarda hiçbir asker bulamayan köleler, buraları siper olarak kullanarak oklardan korunmaya çalışıyorlardı. Avluda ölen ya da yaralanarak acılar içinde kıvranan arkadaşları için yapılacak hiçbir şey yoktu şu anda. Eğer Aratra sokaklarında kendilerine katılanlar olmasaydı, bu kayıplarla daha şu anda işleri bitmiş olurdu. Dışardan gelip açık kapıdan giren Aratralı köleler, yavaş yavaş kendilerinin en çok ihtiyaç duydukları malzemeleri getirmeye başlıyorlardı: Fıçı fıçı kandil yağları, üst katları tutuşturmak için mükemmel silahlar olacaktı onlar için. Fakat daha kapıdan girer girmez bir ok yağmurundan canlı kurtulmak pek mümkün olmadığı için kapı girişindeki freskli salondan, kazmalar yardımıyla oyuklar açarak yan tarafta şimdi köle savaşçıların sığındığı aşağı kat asker odalarına geçişler yapmaya başlamışlardı. Yan odaların duvarlarını oyarak geçiş tünelleri yapıp yakacakları odayı tahliye eden köleler, tahtadan yapılmış tavanları tutuşturmaya başlayarak ikinci kat odalarının tabanını çökertmeyi denediler. Yangınların çıkmaya başlaması saraydakilerin hesabını bozmuştu. İkinci av-

luda kendilerini bekleyen savaş arabalarını derhal birinci avluya sürerek köle savaşçılara karşı yeni bir saldırı yapmayı denediler. Meydana bir anda doluşan savaş arabalarının manevraları, avluda fazla bir panik yaratmadı. Bu arabalarla birinci kattaki odalara girmek mümkün olmadığı için avluda attıkları turlar, kendilerini birer hedef durumuna getirmişti. Alt kattaki asker odalarında mevzilenen köle savaşçılar, arabaların üzerindeki askerleri oklarıyla tek tek avlamaya başlıyorlardı. Bu defa tuzağa düşenler askerler olmuştu.

Birinci avluda, sonucu belirleyen bir çarpışma olmadığı için, Şemura yeni oydukları duvarlardan girerek tıpkı bir karınca sürüsü gibi istila taktiği uygulama emri verdi. Önlerinde açılan her oda, ele geçirilmesi gereken bir hedeften başka bir şey değildi artık. Atölye odaları, asker odaları, rahip odaları, aşçı, terzi, marangozlara ait yüzlerce odayı bu şekilde ele geçirmek zorunda olsalar da kararlıydılar. Nasıl olsa, artık zaman Aratralıların aleyhine işliyordu ve Emaşgalti'den yükselen alevlerin kızıllığı, bu defa Eringal'e bir yıl önce kendisinin Halki ve Şemura'ya verdiği gibi bir ilham vermeye başlamıştı. Eringal, bütün savaşçılarını toparlayarak sabaha doğru Aratra'nın sur kapısından içeri girdi ve hiç duraksamadan Emaşgalti binasının ele geçirilmesi için savaşçılarına emir verdi.

Bütün gün süren çarpışmalardan sonra akşama doğru sesler kesildiğinde, birçok Aratralı bir daha kendi ülkelerinde hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını biliyorlardı artık. Sarayın yanarak yıkılan tavanlarının kararttığı beyaz badanalı duvarlara yığınların isisi sinmişti. Sarayın bütün odalarının duvarlarında kazma ve balyoz darbeleriyle açılan deliklerden dolayı, artık direniş için hiçbir korunak kalmamıştı ve hayatta kalan diğer saray görevlileri ve askerler, canlarının bağışlanması için saldırganlara yalvarmaya başlamışlardı. Onların bu hali işgalciler için tam bir

eğlence kaynağı olmuştu. Çünkü gece yarısına kadar girilmemiş bazı depolardaki dev küplerin içinde saklanmaya çalışan korkmuş durumdaki zavallı saray görevlilerini bulup, bunları bazı odalara hapsedmekle uğraşıyorlardı. Bu dev saray şimdi, kapıları hâlâ sımsıkı kapalı olduğu halde, kimşenin bu durumu umursamadığı ve her türlü giriş çıkışın duvarlarındaki deliklerden yapıldığı garip ve ürkütücü bir labirente dönüşmüştü. Bu kez köleler, daha önce defalarca yaptıkları gibi, cesetlerden kurtulmak için onları savaş alanında bırakarak doğaya teslim edemeyeceklerini anladıklarından dolayı isteksizce cesetleri saray avlularından birinde toplamaya başlamışlardı. Komutanlar sarayın yüzlerce odasına dağılmış olan adamlarına söz geçiremez olmuşlardı ve hiçbir iş doğru düzgün ilerlemiyordu. Üstelik şimdi, ganimet toplamak ya da kölelik günlerinin öfkesini birilerinden çıkarmak için Aratra sokaklarına dağılmış bazı grupların şiddetine ilişkin bazı şikâyetler ulaşıyordu. Fakat bu gece hiçbir komutanın elinden daha fazlası gelmiyordu.

BÖLÜM VII

Alamzu'nun heykel atölyesi her zaman insanlarla dolup taşardı. Bu adam, Ea Tapınağı'nın birçok odasında bekleyen yüzlerce heykelciğin büyük bir kısmını tek başına yapmış, Aratra'nın en ünlü heykeltıraşıydı. Bu nedenle çoğu zaman tanrılardan ihsan bekleyen insanlara mutluluk dağıttığına inanarak huzurlu bir yaşam sürdüğünü düşünürdü. Yıllar içinde insanların bütün isteklerine tanık olmuş, yaptığı heykelciklerin üzerine, sahibinin isteklerini kazırken, onların duygularını paylaşmıştı. Bütün Aratra ve çevre köylerde derdini bilmediği pek insan kalmamıştı. Bu nedenle insanları kendinden daha iyi tanıyan başka birinin olabileceğini pek sanmıyordu. Her sokağa çıktığında yüzlerce insanla selamlaşır, çoğunun adlarını ve evlerinin yerlerini ezbere bilirdi. Yılların kendisine kazandırdığı ve en büyük erdemi olarak gördüğü bu saygınlığına karşın, ilkençlik yıllarında bu işe başladığından bu yana kendisinin yeni farkına vardığı bir gerçek, her gün biraz daha kafasını meşgul ediyordu: Yaptığı onca heykelle birlikte, kendisine gelenlerin ıstırapları arasında yavaş yavaş birçok şeye inancını yitirmiş, asabi ve hırçın bir insan olup çıkıvermişti. Çoğu insan onun bu özelliğini açıksözlülük olarak değerlendirmiyordu; ama o geçimsiz ve huysuz denilebilecek özelliklerinin bu şekilde yüceltilmesi karşısında, halkın kendinden vazgeçemeye-

ceğine ilişkin inancını daha da pekiştiriyordu.

Yıllar yılı kendisine müşteri olanların, çoğu zaman kendisinin de bu şekilde bulaştığı sorunlarını takip etmekteki merakı onu sıkıntıya sokuyordu. Sırf bu yüzden, bu zavallı insanların saflıklarına kızar, onların bu çaresizliklerinin kendisine de bulaşmasından onları sorumlu tutardı. Siparişler içinde en keyif aldığı konu evlenmek isteyenlerin talepleriydi. Bu siparişleri gerçekten zevkle yapar; biten heykelciğin üzerine sahibinin sözlerini, gülmemek için kendini zor tutarak işlerdi. Çoğu zaman kendisine içtenlikle anlatılan bir dolu laf arasından müşterisinin isteğini bir cümleye indirebilmek hayli zor olurdu. Ama o, bunu yine de büyük bir ciddiyetle yapmak ister; müşterisinin her sabah kendisini ziyaret edip, sevdiği kızın kendisi ve ailesindeki tavır değişikliğine işaret eden belirtileri sabırla dinler ve bu hikâyelerde gerçekten bir ilerleme göremediği zamanlar müşterisini başından savmanın mutlaka bir yolunu bulurdu. Ama neşeli bildiği bu tür konularda bile insanların mutlaka işin suyunu çıkaracağını öğrenmesi, meslek hayatının daha ilk başlarına denk gelmişti: Tapınağa gönderilmek üzere heykelini yaptığı bir gencin arzusunu tekrar tekrar dinleyip de gerekeni yaptığına kanaat getirdiği halde, hiçbir gelişme göremediği için artık daha sık başından savdığı bir günün ertesinde gencin, kendini sur duvarlarından aşağıya attığını öğrenmesi onu altüst etmişti. Delikanlı, bunu yapmadan önce son görüştüğü arkadaşlarına, kendisini doğru dürüst dinlemeyip işini iyi yapmadığı için tapınağa giden yüzlerce heykel içinde kendi heykelinin sesinin tanrı tarafından işitilmediğine hükmederek onu suçlamıştı. Günlerce acılı ailesi tarafından dükkânı işgal edilmiş; akşamları bu olayın etkisiyle uyuyamaz olmuştu. Ama olayın nedenleri yıllar içinde unutulup gitmiş ve epey bir süre sonra yine eskisi gibi çalışmalarını bir parça huzurla sürdürür olmuştu.

Hayatın tekdüze bir tempoyla devam ettiği ve sadece buna kanarak huzura kavuştuğunu sandığı bir gün, ağlamaklı bir adam, kendisine borcu olan gümüşleri vermek için geldiğini söylediğinde bir şeylerin ters gittiğini anlamıştı Alamzu. Adamı ve ona yaptığı işi çok iyi hatırlıyordu. Adam çocuğunun ölmüş olduğunu bildirdikten sonra onun için yaptırdığı bir düzine heykelin ücretini getirmişti. Alamzu gümüşleri almak istemiyordu. Her şeyi kuralına uygun yapmış olmasına karşın çocuk ölmüştü. Babasını teselli etmek için sarf ettiği basmakalıp sözlerin yanı sıra, yoksul olduğunu bildiği adamı bu yükten kurtarmak için borcu olan gümüş miktarını reddetmişti. Ağlamaklı adam titreyen bir sesle, “Ne yaparsın Alamzu?” demişti. “Tanrılar böyle istedi.”

Birçok kereler duyduğu bu söz, onu rahatlatacağı yerde, ilk defa bu kadar rahatsız etmişti. Çünkü o çocuğun iyileşmesi için ne kadar uğraştığını çok iyi biliyordu. O gün, ilk defa tanrıların istekleri yerine getirildiği halde, çocuk hakkında verdikleri hükmün keyfilğine öfkelenildiğini hissetti; çok geçmeden kendini toparlayarak bundan müthiş bir rahatsızlık duydu. Sanki tanrıların, çift taraflı bir anlaşmada insanları hiç dikkate almadan istedikleri gibi hüküm verdikleri gerçeği, ilk defa o gün kafasına dank etmiş gibiydi. Çoktandır kendisinin tanrılar katındaki aracı konumundan dolayı nedense bir hatırı olduğunu düşünmeye başlamışken, hiç kimsenin bir hatırı olamayacağını bu şekilde öğrenmesi onu tarifsiz duygulara sürüklemişti.

Geceler boyunca bu düşünce uykusunu kaçırp durmuş, yaptığı işten zevk alamaz olmuştu. Tanrılara öfkelenildiğinin farkındaydı. Evin içinde dolanıp duran küçük oğlu bile kendisine zavallı babanın talihsiz oğlunun öyküsünü hatırlatıyordu. Aynı şeyin kendi başına gelmesi halinde ne yapacağını artık bilemez durumdayken, bu kadar küçük ve yalnız varlıklar olduklarını

fark ederek kaderlerine isyan ediyordu. Çok geçmeden oğlu için korktuğu şey başına geldi: Bir gece ansızın ateşle başlayan hastalık sırasında çocuğu dayanılmaz iniltilele yatağında kıvranıırken buldu. O anda kapıldığı panikle, evinde işine yarayacak bir şeyler aramaya başladı. Mutfaktaki otları karıştırıyor; büyücülerden öğrendiği birkaç bitkiyi kaynatıyor; ama ateşi ve ağrıları dindiremiyordu. O gece sabaha karşı doğruca atölyesine gitti ve teknesinde artakalmış bir parça çamura şekil verdi. Güneşin ilk ışıklarıyla koşarak gittiği tapınağın koridorlarında tanıdığı bütün rahip ve rahibeleri ayaklandıran bir telaşla, bir çırpıda derdini anlatıyor ve kendisine bir an önce yardım etmelerini istiyordu. Tapınaktaki duası biter bitmez eve koştuğunda gördüğü manzara onu büyük bir sevince boğdu. Şişman bir kadın olan annesinin kucağında yorgun gözlerle ona bakan oğlu, biraz halsiz görünmesine rağmen kendine gelmişti.

“Yanılmışım ben, yanılmışım ben! Hepinizden beni bağışlamanızı diliyorum yüce Enlil, tanrıların babası An ve kutsal bakire İnanna” diye dua etmeye başladı Alamzu. “İnsanlarla yaptığınız anlaşmaya uymadığınızdan dolayı size kızdığım için beni bağışlayın. Şimdi anlıyorum ki o çocuğun ölümü sadece bir sınamaydı. Hastalık ise benim tanrılar katındaki hatırımlı, gereksiz büyüklenmelerle sarsmamam için bir uyarıydı.”

Alamzu başından geçen bütün olayları artık kendisine verilmiş bir ibret olarak görmeye başlamıştı. Ama bu kez çok dikkatli olmalıydı. İnsanların alışageldik davranışları kendisi için tuzaklarla doluydu ve yapacağı her yanılda bütün tanrıları küstürüp kendine düşman edebilirdi.

Bir gece, uğultularla içeri giren düşman isyancıların yaptığı şiddeti görünce de daha önce düştüğü umutsuzluğun bir benzerini yaşamıştı. Tanrıların kendi kentlerine dolan işgalcilere bu kadar hoşgörü göstermelerindeki gizli anlamı çözmeden, alda-

tılmışlara özgü bir hüznle olup bitene bakakalmıştı.

Ertesi gece mutlak bir ölümden dönmüş; dükkânını yağmalamaya gelen bir gruba, mahcup bir satıcı gibi onları memnun edebilecek bir mal gösterebilmek için çırpınıp durmuştu. Adamların heykellerini bir ganimet olarak görmeyişlerine içerlediği için, onlara hayatında yapmadığı kadar dil dökmüştü: “Bunlar tanrılar katına dileklerinizi ulaştıracak araçlardır. Dileklerinizin gerçekleşmesini istiyorsanız bunlardan yanınıza alın,” demişti; bu söz üzerine adamlar kahkahalarla güldükten sonra içlerinden biri: “İyi ama, bizim zaten bütün dileklerimiz gerçekleşti. Ne bunlara, ne de sizin tanrılarınıza ihtiyacımız var!” diyerek onunla dalga geçmişlerdi. Belki hayatını kurtaran da isyancılar için sevimli görünen bu saflığı olmuştu.

Alamzu hâlâ neyin değiştiğini anlamaya çalıştığı için mi, yoksa kendisini hor gören bu adamlara hâlâ kendini kanıtlama çabasından mı olduğunu tam bilemeden, “Bu heykelleri yanınıza alın. Kime isterseniz tanesini iki şekel gümüşten satabilirsiniz,” demişti ve adamların heykelleri alıp götürüşünü minnettarca bakan gözlerle seyretmişti. Yeni gelen bu işgalcilere önemini, bu şekilde de olsa kabul ettireceğine olan sarsılmaz inancıyla üç beş gün içinde sinirleri yatışmaya başlamıştı.

Şehirde hayat yavaş yavaş normale dönmeye başlarken, kendi işinin bir anda bıçakla kesilir gibi durmasını bir türlü anlayamıyordu. Zamanını hiçbir şey yapmadan bomboş geçirdiği bu günlerde gür, kırçıl bıyığını çekiştire çekiştire uzun süre boşluğa bakıyor; kısa, ortadan taranmış saçları arasında ellerini gezdirip atölyesinde sıkılarak tur atıyordu. Göbekli iri vücudu sağa sola çarpıp bir şeyi devirdi mi, öfkeyle kastığı yüzündeki kalın, kaba hatlar daha da korkunç bir hal alırdı. Buna rağmen bir tek gözleri, eskisi gibi naif çizgilerini korurdu. İnce ve birbirinden uzak kaşları altındaki kahverengi gözleri, kızgın olmadığı za-

manlarda ona oldukça sakın ve uysal bir hava verirdi.

Artık dükkânını her açtığında kendisine yabancı gibi duran aletlerine uzun uzadıya bakıyor; çamur teknesine özene bezene kili yerleştiriyor, yoğuruyor, sonra onu teknede bırakıp hışımla elini testideki temiz suyla yıkıyor ve eski iskemlesine oturup tekrar düşünmeye başlıyordu. Bir keresinde fırını bile yakmış, ama içerisinin sıcaklığı onu sinirlendirdiği için fırını söndürmüştü ve işini öylece bırakmıştı.

Bu arada saraydan gelen haberlerden ne olduğunu anlamak hayli güçleşmekteydi. Gün geçmiyordu ki birisi gelip de saraydan yeni haberler getirmesin... Biraz önce de çoktandır görmediği bir arkadaşı dükkânına uğramıştı. Adam eski işinden, sarayda aşçı olarak çalışırken başına gelen olaylardan konu açmıştı. İşinden ayrılmasının nedenini açıklarken,

“Sarayda şu anda hiç kimse kimseye güvenmiyor,” dedi. “Şemura ve Eringal taraftarları var. Her ne kadar sarayı ilk ele geçiren Şemura olsa da, Eringal kendisinin Ensi olması gerektiğini düşünüyor,” diye ekledi. Tarafların, rakipleri kendisini zehirletir kaygısıyla mutfağı ablukaya aldıklarını, kim olduğunu bilmediği bir sürü insanın içinde işlerini doğru dürüst yapamadığını ve buna rağmen bir de geçen gün, elindeki bir kâse içinde, adını bilmediği kurutulmuş bir otun tozunu yemeğe katması için kendisini zorlayan bir adamdan iyice huylandığını anlattı: “Ona, ‘Nedir bu?’ diye sorduğumda, adam, ‘Bu bizim komutanın çok sevdiği bir bitkidir. Onu yemeklerde mutlaka ister,’ demişti. Ben de bir şey anlamadan bunu kazana boca ettim. Daha yemek pişmeden başka bir adam daha geldi ve, ‘O döktüğün şeyin ne olduğunu söyler misin?’ diye sordu. Ben de, ‘Bilmiyorum, ama demin gelen kişi bunu komutanının çok sevdiğini söyleyerek yemeğe katmamı istedi’ dedim. O da, ‘Zıkkım yesin! Bir karavan dolusu yemeğe katılacak kadar ne önemi varmış

açaba? Bu yemeği onlar yemeyecek olursa başın büyük derde girer,' dedi. Ben orada çalışarak hayatımla oynadığımı o an anladım."

Daha çok anlatacak şeyi vardı adamın, biraz durduktan sonra: "Herkes Tilla'nın adamlarının bir şeyler yapacağını söylüyor. Çünkü öldüğü kesin değil, Tilla'nın cesedi hâlâ bulunamadı biliyor musun? Ama bence işgalçiler, Aratralılardan ziyade birbirlerinden korkuyorlar. Şemura taht odasını ilk kendisi ele geçirip oraya oturduğunda, Eringal yanına gelmiş ve, 'Şimdi, Ensi olacak kişiyi belirlememiz gerekir,' demiş. Bunu ben duymadım ama sarayda konuşulup duruyor."

Alamzu bir an aşçıyı kıskandığını fark etti. Kaç gündür önemsizleşen işinin yanında bu aşçının konumuna imrenmişti. Doğrusu yemeğe kattığı bir tutam ot için bile bu kadar ziyaretçisinin olması onun önemini gösteriyordu. Kendisine şu anda bir tek heykel bile sipariş edilmemişti. Dalgın gözlerle, "İnsanların tanrılarla işi kalmadı galiba," diye söylendi.

Aşçı ortalıkta duran iskemlelerden birini çekip oturdu ve öne doğru fırlayan göbeğini sanki bacakları arasında sıkıştırarakmış gibi iki dizini birbirine yaklaştırdıktan sonra, "Bu adamlar garip kimseler. Saraya gelen herkesi dinleyip bir şeyler yapacaklarına söz veriyorlar," dedi.

Alamzu,

"Bu kişilerin yapacağı işler tanrıların ihsanıyla aynı şey mi sanki?" diye homurdandı. İşinin niye bu kadar gözden düştüğünü anlamış ve buna içermişti.

Aşçı sitemi anladı, "Üzülme, yakında sana da saraydan iş çıkar; bu kadar önemli kişilerin heykelleri yapılmadan olur mu?" diye yanıt verdi.

Böyle tartışmaların olduğu sırada dükkânına konuşmayı dinlemek için başka esnaflardan da gelen olurdu. Yine öyle olmuş,

yandaki dükkândan komşusu olan biri içeri girmiş, gelenin yüzünü inceledikten sonra sessizce ellerini arkasında birleştirerek heykel tezgâhının önünde durup, tezgâhın üstündeki yarım kalmış bir taş yontmaya bakmaya başlamıştı. O da söze karışıp, “Evet,” dedi. “Hiç olmazsa bizi yönetecek olanların yüzlerini tanıyalım. Ama sen de hep bildiğini yapıyorsun be Usta: Hani ufak bir kaş hareketinin bile yüzde çağrıştırdığı birçok anlam varken, dikkat ediyorum da senin heykellerinde hep aynı huzur ifadesi... Ben olsam başka ifadeler kondururdum heykellere: Mesela bu pis herifler öfkeden başka ne tür duygular uyandırabilirler ki insanda?”

Alamzu,

“Düzen altüst oldu bir kere. Şimdi neyin anlamı var ki? Herkesin her şeyi pervasızca eleştirebileceği günlere geldik,” dedi.

Tam o sırada eli silahlı küçük bir köle grubu kapıda belirdi. İçeri girip çevrelerine soğuk ve mesafeli bakışlar fırlattıktan sonra içlerinden biri, tamamlanmamış heykellere şöyle bir göz attı. Alamzu, heykellerinin dikkat çekmesini mesleki bir duyarlılıkla, büyük bir memnunlukla karşıladı. Yine öyle oldu. Köle muhafızların gözlerindeki ifadeyi çözmeye çalışarak bir onlara bir heykellerine bakıyordu. Köle, yarım kalmış heykellerden birini göstererek, “Bu Tilla’ya benziyor!” dedi. Hepsi donmuş kalmıştı. Çünkü Tilla’nın o gece öldüğü söylenmişti. Oysa şimdi bu söz, tıpkı demin aşçının da iddia ettiği gibi yaşadığı ve bundan dolayı da ondan hâlâ korkulduğunu düşündürüyordu insana.

Alamzu’nun, kente yeni gelmiş bu işgalcilerin Tilla’nın çehresini tam olarak tanımlarının mümkün olmadığını düşünmesi, kuşkusuz mesleki duyarlılığının bir sonucuydu. Tilla’nın sivri burnu ve çenesi, yarım kalmış heykelde de aynen bulunuyor gibiydi; ama birbirinden aralık gözleri için aynı şeyleri söylemek haksızlık olurdu. Sağ gözü diğerine yakın gösteren, sadece taşın

yüzeyindeki bir renk farklılığıydı, o kadar. Ama bu farklı renk, gözbebeği gibi durmuş ve neredeyse Tilla'nın şehlalığını anıştırmıştı. Aslında bütün bunlar, ancak kafasında böyle bir niyet bulunuyorsa söylenebilecek şeylerdi. Yani keskiyi bir tırnak ucu mesafede sağa değil de sola vurduğu için, insan bu denli acımasızca suçlanamazdı.

Alamzu bu konuda ne kadar dil dökse de grubun rütbelisi gibi konuşan köle hâlâ ikna olmamıştı. Heykel tezgâhına yakın bir tabureyi çekip oturdu ve, “Bu heykelin sahibini bulup getirin o halde,” dedi. Alamzu'ya bir şaka gibi gelen bu sözler, birkaç saniye süren bir sessizlikten sonra ciddiyet kazanmıştı. Alamzu telaşlanmaya başladı; yüzünde, sözlere bir şaka havası vermeye yönelik gülümsemesi dondu kaldı ve bir an önce heykelin sahibini hatırlayamazsa başına gelebilecek felaketin korkusunu hissetmeye başladı. Adamı gözünün önüne getirebiliyordu; adını da biraz gecikmeyle anımsadı; ama dükkânının yerini, adamları yaptığı gevezelik sırasında söylediklerinden az çok kestirebiliyordu. Adamın dükkânı nehir kapısının yanındaki pazaryeri alanına bakan bir mahallede olmalıydı.

“Gidelim,” dediğinde, köle muhafızlar da yerlerinden hareketlendi; sadece taburede oturan liderleri alaycı bir bakışla Alamzu'nun telaşını seyrediyordu. Bu ifadeden kuşkulanması gerektiğini anlayan herkes, ne olursa olsun başına bir bela sarılacağını tahmin edebilirdi.

Alamzu aceleyle sokağa çıktı. Kendisiyle birlikte gelen dört muhafızı beraberinde götürürken hiç konuşmuyordu. Şişman vücudunun yolda yürürken sergilediği kıvraklık şaşılacak gibiydi. Caddedeki insanlara çarpmadan hızlı bir biçimde yürüyor, tanıdıklarına selam veriyor, alnında belirmeye başlayan ter damlalarını eliyle silerken alnından kafasına götürdüğü elleriyle kırçıl saçlarını geriye yatırıyor ve bu hareket onu rahatlatıyordu.

Farkında olmadan yaptığı hareketlerden biriydi bu.

Biraz sonra aradıkları yere geldiklerinde bir çömlekçi ustası olduğunu anladığı müşterisi, böylesine ani bir baskını beklemediğinden dolayı onları abartılı bir sevinçle karşıladı. Ama Alamzu'nun varlığı, yanındaki dört muhafızı açıklamak için yeterli görünmediğinden dolayı içi rahat değildi. Bu muhafızların, çoktandır kendilerine göre mahkemeler kurduğunu bildiği için belanın nereden ve kimden geldiğini kestirmeye çalışıyordu. Adamları selamladıktan sonra sırf bir şeylerden bahsetmiş olmak için Alamzu'nun ve diğerlerinin buraya kadar zahmet etmesinden ne denli mahcup olduğunu tekrar tekrar belirtti. Ama yine de konuyu nereye bağlayacağını bilemiyordu:

“Çoktandır sana uğramayı düşünüyordum, ama gümüşüm çıkışmadığı için o heykeli tamamlamak mümkün olmadı. Ama hiç dert etme, yakın zamanda bir iş aldım. Bir gemi kaptanı, getireceği şaraplar için yüzlerce testi sipariş etti.”

Dükkân sahibi adam, özür faslını hâlâ uzatıyordu: “Söylediğine göre bu kaptan, Şemura'yı da bu kente taşımış ve o zaman kendi hesabına, hiç aklında yokken bu kentte başlayan ayaklanmaya bir katkıda bulunmuş.”

Çömlekçi bu hikâyeyi bilerek anlatmıştı. Şemura lafını duyunca muhafızlarda beliren hoşnutluk işine geliyordu. Bu ufak tefek adam, hiç vakit kaybetmeden dükkânın merdivenle çıkılan üst katından orta boy iki testiyi aşağı indirdi.

“Bu küçük ikramımı beğenirsiniz umarım,” dedi. Fırının önüne dizili fincanlardan dört tanesini eline aldı ve mutlulukları yüzlerinden okunan muhafızların eline tutuşturdu, “Hadi, daha ne bekliyorsunuz, içsenize,” diye onları teşvik ediyordu. Alamzu, bir yolunu bulup çömlekçinin kulağına eğildi ve, “Başı dertte olan sen değilsin, benim. Bu değerli şarapları böyle dağıtman gerekmezdi,” diyebildi. Çömlekçi, “Daha bende çok var,

istedikleri kadar içebilirler,” diye karşılık verdi. Yüzünde güvencili bir ifade vardı.

Alamzu, “Dedikleri doğruymuş meğer,” diye geçirdi içinden.

Çömlekçi, birden ciddileşen bir ifadeyle, “Neyin var, nasıl bir bela bu?” diye sordu.

Alamzu,

“Henüz ben de bilmiyorum, ama benle gelmen gerek.”

“Nereye?”

“Benim atölyeme. Senin için zor bir şey değil, ama beni bu durumdan ancak sen kurtarabilirsin.”

“Tabii gelirim. Sana da borcum var zaten. Arzu ederseniz hemen gidebiliriz.”

İkisi de ayağa kalkmıştı. Birbirleriyle fazlaca konuşmayan, fakat durumlarından hoşnut oldukları anlaşılan dört muhafız da son yudumlarını içti. Onların bu halini gören çömlekçi,

“Beğendiniz mi? Beğendiyseniz her zaman sizi buraya beklerim, gelip dilediğiniz kadar içebilirsiniz,” dedi.

Muhafızlar ne söyleyeceklerini bilemeden sırtıyıyorlardı. Teklif cazip olmasına karşın bu kadar bolluğa hiçbirinin alıştığı söylenemezdi.

Altı adam hiç konuşmadan biraz önce başlayan yağmurun altında Alamzu’nun atölyesine geldiler. Komutanları durumunda ki kişi, hâlâ oturduğu iskemlenin üstünde onları bekliyordu. Diğer iki tanıdığı gitmişti. Alamzu, içeri girer girmez, “İşte size sözünü ettiğim kişi buydu, saygıdeğer komutan,” dedi.

Adam hiç istifini bozmadan bir ona, bir de yarım kalan heykele baktı ve, “Bu heykeli adama pek de benzetememişsin heykeltıraş!” dedi. Alamzu açısından bu söz, her ne kadar heykelin Tilla’nın olduğu savı kadar korkunç bir anlam içermese de, yine de oldukça can sıkıcıydı. Bu tür saygısızlıklar kölelerin şehri ele geçirişinden sonra başlamış şeylerdi. Daha önce böyle bir sözü

söylemeye cüret edecek kişiye bir daha heykel yapmayarak, tanrılar katına çıkma fırsatını elinden aldığı için en büyük cezayı verebilirdi. Üstelik karşısındakinin kaç şekel gümüş teklif edeceği bile önemsiz bir ayrıntıydı; ama şimdi adam gözlerine inanamayacağı bir şey yapıyor, tezgâhın üzerinden aldığı keski ve çekiçle, rötuşlanmamış olarak bıraktığı heykelin çene kısmına darbeler indirmeye hazırlanıyordu. Alamzu muhafızın hareketlerini içi giderek izlerken, komutan birden Alamzu'ya dönerek, “Biz doğanın bu şekilde yorumlanmasına karşıyız,” dedi. Bir yandan da keskiyi heykelin çenesine dayamış, diğer taraftaki çekici, ders veren bir elin doğal bir uzantısıymış gibi sallıyordu: “Eğer bir insan yüzü yapıyorsan, nihai hedefin bunu ona benzetmek olmalıdır. Yoksa birtakım klişelerle insanların kafasını bulandırmak değil... Üstelik heykeldeki cansız duruşu hayatın hangi anında yakalıyorsunuz, anlamıyorum. Yaşamın hareketliliği bu heykellerde yok. Olsa olsa, hükmü bekleyen bir suçlunun teslimiyetini ifade eden sahte bir huzur betimlemesi var. Bütün bunlar çok saçma.”

Sözünün sonlarını kendi kendisiyle konuşur gibi söylemişti. Çünkü çekici bu defa gerçekten keskiye vurup seken keskinin yüzeyde bıraktığı izi kontrol ediyordu. Birkaç deneme daha yapıp hevesini aldı. İskemleden kalkarken bir şeyden kuşkulanmış gibi durdu; havayı kokladı ve sonra kendisine en yakın muhafıza dönerek, “Şarap mı içtiniz, yoksa bana mı öyle geliyor?” dedi.

“İçtik Komutan Zazim,” dedi biri. “Biz de sana onu söyleyecektik; ama bunu dışarıda yapacaktık. Bu çömlekçiden çok hoş bir teklif aldık ve onun yanında açgözlü durumuna düşmemek için sana sonra söylemeyi düşünüyorduk.”

“Bu bizim çocuklar hâlâ bir kız kadar utangaçlar. Görüyorsunuz ya, yapılan teklifler onları mahcup ediyor.”

Çömlekçi:

“Yüce komutan, onların söylemek istedikleri şuydu: Geçen gün iskelemize ayak basan Ummalı bir tüccardan, ancak bana yetecek kadar şarap armağanı almıştım; benim mütevazı teklifim bundan kaynaklanıyor. Ama aynı tüccarın benim hiç sevmediğim, hatta düşmanım diyebileceğim bir kişiye, neredeyse bir gemi dolusu şarap sattığını biliyorum. Yanlış hatırlamıyorsam iki ay önceydi. Aynı adam bu şarapları depolarında bekletiyor. Fiyatı yükseldikçe azar azar sattığını duydum.”

Komutan hiddetle yerinden kalktı, “Neredeyse hemen gidip bakalım şu depoya. Fiyatlarla oynamak neymiş görsün!” dedi.

Çömlekçi yaptığı ihbardan memnundu. Sinirlenen komutanın peşinden, Alamzu’nun dışında hepsi dışarı çıkıp çömlekçinin gösterdiği yöne doğru yola koyuldular. Alamzu, başına gelen bahtsızlıkları düşünerek boş dükkânında kendiyile baş başa kalmıştı.

Hafifçe serpiştiren yağmurlu bir havada kısa bir yürüyüşten sonra oraya vardıklarında, daha önceden buraya el konulduğunu gösteren kalabalık bir muhafız grubunu karşılarında buldular. Zazim, depoya girmek istediye de, deponun gözetiminden sorumlu olduğunu söyleyen iriyarı, kaba görünümlü biri, yeni gelen grubun komutanının teftiş isteğini reddetti. Aralarında bir türlü anlaşamıyorlardı. İriyarı adam, yetkiyi kimden aldığını kanıtlayabilecek hiçbir belgeyi gösterme zorunluluğunun olmadığını ısrarla söylüyordu Zazim’e.

Komutan Zazim, zeki bir adam olduğundan, çevrelerinde toplanan diğer grubun muhafızlarını kendi safına çekmeye yönelik kışkırtıcı bir konuşma yaptı. Ona göre, muhafız kardeşliğini sarsacak gerginliklere neden olmak şöyle dursun, kuşkucu ve uyanık olmak her gurubun en önemli göreviyken, böyle sorulara muhatap olan grupların bundan gücenmesi düşünülemezmiş.

Hatta karşı tarafı taktir edip yüreklendirmesi, iktidarları için adeta bir görev gibiymiş.

Bu vaazdan sıkılan iriyarı depo görevlisi, hoşnutsuz bir ifadeyle içerden yetki belgesini getirmesi için birini gönderdi. Mahzen kapısından içeri giren muhafızın çok geçmeden dışarı çıktığında, elindekinin ne olabileceğini hiç kimsenin tahmin etmediği, şimdi oluşan şaşkınlıktan anlaşılıyordu. Adamın getirdiği bir silindir mühürdü. Zazim bunu eline alıp incelemeye başladı. Yüzeyindeki figürlerden bunun köle iktidarını temsil eden hiçbir yönü bulunmadığı anlaşılıyordu. Bundan tatmin olmamıştı Zazim. Bu yetkiyi verenin adını sorduğunda, diğer komutan, kendisine söylenen ismi bir türlü anımsayamadı. Zazim, canı sıkılmış bir halde bir süre daha tartıştıktan sonra bundan hiçbir şey elde edemeyeceğini anlayarak beklemeye başladı. Biraz sonra yanlarına taşıma işiyle görevli bir ekip geldi. Yeni gelenler, sıkıntılı bir halde oyalanmaya çalışıyorlarmış gibi göründü ona. Varlıklarının onları rahatsız ettiği anlaşılıyordu. Depodan içki almak için gelen bu ekibi gidecekleri yere kadar takip etmeyi kafasına koymuştu Zazim. Depo muhafızlarına, ikna olduğunu söyleyerek, çoktan oradan sıvışmış olan çömlekçinin dışında kendisiyle gelen diğer dört muhafızla birlikte sokağın başına kadar gidip gözden kayboldu. Onlar gözden kaybolduktan sonra yeni gelen ekip, yanlarında getirdikleri öküz arabalarına, mahzenden çıkardıkları testileri yüklemeye başladılar.

Testilerin arabaya yüklenmesi bittikten sonra taşıma ekibi yola çıktı. Dolambaçlı yollardan geçerek nehir kıyısındaki sur kapılarından birinin önüne geldiler. Buradaki kapı muhafızları, neredeyse ayakta duramayacak kadar sarhoştı ve konuşmaya yetkili gibi görünen birkaçı da, o sırada gemiden indikleri anlaşılan birileriyle ticari olduğunu varsaydıkları bir anlaşmanın koşullarını tartışıyorlardı.

Komutan Zazim, durumu, yakından tanıdığı ve Kunanna'nın evinde beraber kaldıkları Komutan Şemura'ya rapor etmeyi düşünüyordu. Gerçi Şemura'nın saraydaki gücü hâlâ tartışmalıydı; üstelik Şemura, kendi adamlarına karşılaştıkları bütün sorunları kendi imkânlarıyla çözmelerini öğütlemişti; ama Zazim'in de bundan sonrasına müdahale edebilecek yetkisi yoktu. Eğer taht kavgası daha da uzayacak olursa, kentteki karmaşanın üzerine ciddi bir şekilde gidip fırsatçıların kökünü kazımak mümkün olmazdı. Kaç zamandır sokaklarda gördüğü bu manzara, Şemura'ya mı, Eringal'e mi, yoksa tapınak yöneticilerine mi bağlı olduğu anlaşılamayan grupların birbirinden habersiz işler çeviriyor olmasından kaynaklanıyordu. Eğer bu çok başlılığın önüne geçilemezse, Şemura'nın yönetimi altındaki köle iktidarının bir hayalden başka bir şey olamayacağı açıktı.

Zazim bunları düşünerek sarayın yolunu tuttu. Kapıdaki nöbetçiler kendisini çok iyi tanıdıkları için hiç zorluk çekmeden içeri girdi. Şu anda belki de bu şehirdeki en ayrıcalıklı kişilerden biriydi; ama gördüğü bunca aksaklıktan sonra kesinlikle en rahat kişiler arasında sayılamazdı.

BÖLÜM VIII

Ortalık biraz durulup da, yeni iktidar kendi kişiliğini yapacağı icraatlara yansıtacak kadar Aratra'ya damgasını vurduğuna inanmaya başladıktan sonra, sarayda, Şemura'nın öncülük ettiği Halki'yi anma faaliyetleri hummalı bir sahiplenme halini aldı. Saraydan çıkan her yönlendirme, halka yeni bir bilincin tohumlarını atmak için düzenlenmiş planlı bir hareketti. Şemura, kendisini meşgul eden iktidarın iç sorunlarıyla uğraşmaktan dolayı kamuoyuna yönelik çoktandır süregelen suskunluğunu bozmuş; Halki ile nerelerde saklandığını, koskoca Aratra kentinin surlarının dibi sayılabilecek yerlerde nasıl zaman geçirdiklerini anlatmaya, bir tarih hazinesi olan bu yerleri halka göstermeye karar vermişti. Bütün bu bilgiler, başkalarının da aynı yolları kullanarak kendi iktidarlara bir tehdit oluşturabileceği korkusuyla uzun zamandır halka açıklanmamıştı. Fakat bu kaygılar yavaş yavaş dağılmaya başladığında, artık yeni bir bilinç atılımı yaratılmaya çalışıldığı şu dönemde, olayların bilinmeyen yönlerinin halka açıklanmasında hiçbir sakınca görülmedi.

Şemura, Halki ile birlikte kente girdiği gizli geçidi, kendi iktidarlarından önceki iki *Ensi*'nin zamanında da görev yapan yaşlı saray mabeyincilerine sorduğunda, bundan çoğunun haberi olmadığını şaşkınlıkla öğrendi. Bu geçidin Agrab tarafından

kapattırılmış olabileceğini, daha henüz bir kaçakken Tatalya'nın getirdiği bir haberle öğrenmişti. Çünkü Tatalya, Kunan-na'nın evinde saklandıkları günlerde, dehlizin çıkışı olarak tarif ettiği kent içindeki harap burcun onarılmaya başlandığını söylemiş ve ondan sonra da bir daha bu yolu kullanmayı denemişti. Şimdi ise mabeyincilerden sadece birinin söylediğine göre, bu dehliz tam olarak kapatılmadan, yarı yarıya doldurularak öylece bırakılmıştı.

Şemura bu açıklamayı duyduktan sonra ertesi gün bir dolu insanla birlikte bu tünelin girişine geldi. Girişin üstüne inşa edilmiş olan kulübe yerle bir edilmişti. İşin garip tarafı, dehlizin ağzı öylece bir mağara gibi açık duruyordu. Şemura'ya iletilen bilgiler gerçekten de doğrudu. Girişten itibaren, bu nemli ve karanlık dehliz, ancak kırk beş elli adım uzunluğunda bir galeri oluşturuyordu. Geri kalan kısım taşlarla doldurulmuş ve sonra bu işlem nedense öylece bırakılmıştı. Şemura, yanındaki muhafızlardan birinin meşalesini istedi ve gözüne ilişmiş olan şekilleri görebilmek için duvara iyice yüzünü yaklaştırdı. Muhtemelen yanmış bir odun parçasıyla çiziktirilmiş şekiller, belki de yağmurlu bir havada buraya girip ısınmaya çalışan bir çobanın marifetleri olabilir. Ama oradakileri asıl şaşırtan olay, Şemura'nın dikkatli bakışlarla duvardaki bu basit çizikleri süzerken ağzından dökülen sözcükler oldu. Kendisiyle konuşur gibi, "Ne kadar da Halki'nin yüzüne benziyor!" dediğini oradaki herkes duymuştu. Tüylere diken diken eden bir ürpermeyle sarılmıştı herkes. Şemura kimsenin yüzüne bakmadan, gözlerinde biriken yaşları hissettirmemek için başı önde dehlizin çıkışına yönelirken, arkasındakilerin korkulu mırıltıları hâlâ devam ediyordu.

Ertesi gün bu mucize kentte çalkalanmaya başladı. Daha dehlizin içi çeşitli adak sunularıyla yeni yeni dolmaya başla-

mıştı ki, bir grup rahip ve rahibeden oluşan tören alayı, kentin Eninmah Kapısı denen yerden çıkarak dehlizin girişinin yolunu tuttular. Aralarındaki hiyerarşiyi ifade eden renkte giysilerle, en öndeki sarı renkli kortejin arkasında siyah, kırmızı, mavi renkte diğerleri, ellerinde çeşitli türden çalgılar ile büyük bir sıra oluşturmuşlardı. Uzun entarili müzisyenlerin arkasında, kutsal bir dansın figürlerini sergileyen rahibelerin huşu içindeki hali etkileyiciydi. Muhafızlar bile ne yapacaklarını şaşırmış, halkla birlikte kortejin arkalarından gidiyorlardı. Dehlizin girişine geldiklerinde, kortejdekiler ne yapacaklarını bilerek alana dizilmişler; müzik ve dansın giderek mest ettiği kalabalığın ortasında dans figürleri ve söyledikleri ilahinin sözleriyle sunularını yapmışlardı.

Aynı topluluk işleri bittikten sonra Ea Tapınağı'nın hâlâ faaliyetteki okuluna ulaştıklarında, bu haber sarayda karışık duygu ve yorumlara neden oldu.

Haberi aldığı anda Şemura, sakın sakın dinlediği raporun bir yerinde kahkahayı basıverdi. Söylenen ilahide Halki'nin daha küçücük bir bebekken nehre bırakılmış bir sepet içinde Aratra ülkesine geldiği anlatılıyordu. Bu garip hikâyenin temelinde, kendilerinin geçmişi sorulduğunda herkese hayatla dalga geçmek için söylediği bir şakanın yattığını anlamıştı. Hemen saray muhafızlarını gönderip okuldan bu yaptıklarına dair açıklamalarının gelmesini bekledi. Muhafızlar, okulun yöneticilerinin şaşkınlıkları kendilerine de sirayet etmiş olarak saraya geldiler. Bu faaliyeti emir veren belge, Şemura'nın özel mührüyle mühürlenmiş bir tabletti ve bu tablet, şimdi Şemura'nın önünde duruyordu. O gün bu tableti getiren kişiyi tapınak rahipleri de tanııyordu; ama belgedeki mühür baskısı Şemura'nın mührüne aitti.

Bu olay böylece kapanıp gitti. Daha sonraki hafta köle muhafızlar, her yere şefleri Şemura'nın halkla kaynaşmanın yolu-

nu açacağına inandığı bir uygulamayı başlatacağını yaymaya giriştiler. Dileyen herkes belirlenen günde sarayı gezebilir, günlük hayatları içindeki bütün yöneticileri, işleri başında gözleyebilirdi. Yayıdıkları bu haberin doğruluğuna inanamayan Aratralıların soruları karşısında köle muhafızlar, gururla söylediklerinin tasdikini yapıyorlar; övünerek kendi idarelerinin kendilerinden önceki hiçbir yönetime benzemeyeceğini tekrarlıyorlardı. Belirtilen zamana gelinene kadar geçen bir hafta içinde sarayda herkes, sanki oyunlarını ezberleyen oyuncular gibi provalar yaptılar. Günlük işler içinde en önemlisi, Şemura'nın *Ensi*'lik tahtına oturup sunulan raporları dinlemeye başlayacağı andı. Çünkü bu raporlar içinde gizli olanların es geçilerek, toplumu ilgilendiren vaat edilmiş bütün projelerin uygulanacağını kanıtı olan bilgilerin sayılıp dökülmesine geçilecek ve raporun bu bölümünü dinleyen halk arasında yeni iktidara karşı memnuniyet amaçlanacaktı. Bu raporun Eringal tarafından okunmasının da ayrı bir önemi vardı. Çünkü Eringal ile Şemura arasındaki soğukluğun, sokak başındaki dilencilerin bile kulağına gittiğini herkes biliyordu.

Ancak Eringal'i ikna etmek hiç kolay olmadığından dolayı, onun isteksizliğini gizleyecek şekilde bir kâtibin, elindeki tabletten raporu okuması fikri de herkesi rahatlatan bir çözüm yolu gibi görünüyordu. Bu sayede söylenecekler daha kontrollü ve halka verilecek mesaj daha net olabilirdi.

Öte yandan, halkta da tatlı bir telaşın belirtileri başlamıştı. Alamzu'nun dükkânı şimdiden hiç olmadığı kadar dolmuş, yetiştirilemeyen siparişler üzerine halk daha başka çözüm yolları aramaya koyulmuştu. Uzun zamandan beridir yaşanmayan bu tatlı heyecana kimse bir ad koyamıyordu. Dilinin ucundaymış da akla bir türlü gelmeyen bir kelime gibi başka bir örneğe benzeyen, ama aslında hiç bilmedikleri bir şeye hazırlanıyordu herkes.

Hazırlıklar bitip beklenen gün geldiğinde yavaş yavaş yola koyuldular. Daracık sokaklardan süzülen halk, caddelerde bir nehir gibi kavisler çizip saray kapısına ulaştı. İki tarafında bir kulenin bulunduğu giriş kapısından geçerek, duvarlarında dini sahnelerin yer aldığı genişçe bir salona geldiler. Duvardaki resimlerden ürperen topluluk, burada yer alan tanrı ve tanrıça figürlerinden tanıyabildiklerini birbirine işaret ediyorlardı. Bu salonu kat edip avluya çıktılar. Avlu başından geçen felaketlerin izlerinden kurtulmuştu. Delik deşik olmuş asker odaları onarılmış, çöken tavanlar yeniden yapılmıştı. Şimdi burada yeni sahipleri barınıyordu.

Avlunun genişliğine bir de izleyecekleri güzergâh konusunda kararsızlığa düşüren kapıların bolluğu eklenince, topluluk büsbütün başıbozuk bir grup haline dönüştü ve avlunun çeşitli kapılarından girilen mutfak bölümüne, arşive, kilere, depolara, atölyelere, nereyi bulurlarsa kapısı açık her mekâna girmeye başladılar. Bu durum muhafızlar için can sıkıcı bir hal almaya başlamıştı ki, avlunun çevresindeki odalardan birinden gelen heyecanlı sesler bütün herkesi telaşlandırıp oraya sürükledi. Bir grup insan, uzunca bir koridoru geçerek varılan bir odanın başında toplanmıştı. Odanın garip ve kullanışsız gibi görünen bir yapısı vardı. Bunun nedeni yeni sahipleri açısından gayet açıktı: Küçük odanın ortasında, bir insanın yarı beline kadar yükselen dört köşe bir paye, alanın bütün kullanımını imkânsız hale getiriyordu. Üstelik bu payenin bir kaide gibi kullanılmasını sağlayacak ne bir sütun, ne de başka bir şey vardı üstünde. Sadece belli belirsiz bir şekil, yüzeyine oyulmuş gibiydi. Ancak muhakeme gücüyle bunun çift ağızlı bir balta şekli olduğu anlaşılabilirdi.

Bunun hemen yanı başında başka bir oda daha buldular. Zeminini diğer odalardan daha alçakta bulunan ve beş basamaklı bir

merdivenle inilen bu odanın merkez noktasında bir sunak ve karşısındaki sekide, gelişigüzel yerleştirildiği anlaşılan doğal bir taş vardı. Dikkatli bakıldığında iri bir kadını çağrıştıran bu taş nesnenin yanında bir çift boğa boynuzu yer alıyordu. Sütunun üzerine ketenden şerit şeklinde bir bez, kutsal düğümle bağlanmıştı. Herkesi şaşkınlığa ve coşkuya boğan bu nesneleri halk dini şaretlerle selamladı.

şemura, kendinden geçmiş bu garip topluluğun yanına geldiğinde gördükleri bunlardı. Dilini bilmediği bir sarayda oturduğunu yeni yeni fark ediyordu. İlk defa Aratra halkının garip şifrelerle bağlı olduğu bu saraya hiçbir zaman yeterince sahip olamayacağını hissetti.

şemura'yı kızdıran şey, kalabalığın gan-kur denilen toprak parsellerinin yeniden dağıtımı gibi önemli bir konuyla ilgili raporu dinlemek yerine, o garip figürleri keşfettikleri için yaptıkları gösteriydi. İşte bunu hazmedemiyordu. Gerçi gan-kurların, saray inşa edilmeden önce tapınaklar tarafından da dağıtılıp iltimaslı kişilere verildiği bilinen bir gerçektir. Bunun denetimini şimdiki yöneticilerin ele geçirmiş olması, Aratralılar için adaletin yeniden tesis edileceğine ilişkin başlı başına bir güvence olarak algılanmamıştı. Adalet hakkında böyle bir çağrı yapıldığında, sanki bu mesaj, sadece saraya ya da tapınaklara yakınlığı bilinen birtakım iltimaslı kişilere yapılıyormuş gibi buna ilgi gösterenlerin sayısı fazla olmamıştı. Bu konuda şemura tarafından ortaya atılan iyi niyetli fikirlerin, Aratralıların önyargılarına takılarak rağbet göstermemesi bundandı. Kafasına takılan bu sorunu, eski görevine devam etmesini istediği yaşlı Kunanna'ya da açmıştı. Kunanna'yı sağ bırakmasını kendi adaletinin bir kanıtı sayıyordu.

Uzunca bir süre sessizce şemura'yı dinledikten sonra Kunanna, düşünceli bir tavırla, "Ancak tanrısal bir varlık ilahi ada-

leti tesis etmeye muktedirdir,” diye söze başladı. “Oysa insan sadece bir çiftçi, balıkçı veya asker olarak değil, kral olarak da güvenilir bir varlıktır. Hatta içindeki dürtüler o kadar hayvansıdır ki, bir insanda tanrısal bir özellik aramak tümüyle boş bir çaba olmasa da, zordur. Ama insanda tanrısallık vardır. Çünkü insanda merhamet de, yücelik de mevcuttur. Bunların olduğu yerde ve hepsinin üstünde adalet melekesi insanın içindeki tanrısallığa işaret eder. Bir Ensi de, en başta adaletini kanıtlayabilmelidir. Çünkü tanrılar bile bir şeyler kanıtlamak zorundadır.”

O ana kadar sarayın yüzlerce odası içinde gizli bir dehlizi andıran dokuma atölyelerinin ana koridorunda bir köşeye konmuş, Alamzu’nun yaptığı bir cin heykelini seyrederken, Şemura yüzünü heykelden ilk defa çevirdi ve Kunanna’ya bakarak, “Kanıtlamak mı?” dedi, hayretler içerisinde. “Böylesine müthiş bir varlık kanıtlamaya ihtiyaç duyar mı? Tanrısal kavramların kendilerini ısıtacak güçleri yok mudur?”

“Benim bildiğim,” dedi Kunanna, rahat bir ses tonuyla, “tanrılar bile kendilerini kanıtlama zorunluluğunu duyar, Böyle olduğu için de halkın, ilk defa başlarında gördükleri bir *Ensi*’nin adaletinden şüphe etmesi çok doğaldır.”

“Kanıtlamak ha! Peki ama nasıl?”

“Sakın yanlış anlama Şemura; senin adaletinden en ufak bir kuşku yok. Zaten iktidarı ele geçirdikten sonra durumu çabuk kabullenişim bu yüzdendir. Sen de biliyorsun ki ben de Ensiliğe talip olmuştum, ama sen daha akıllıca hareket ettin ve kazandın. Öte yandan, bunu elinde tutman için tecrübeli insanların sözlerine gereksinimin vardı. Duygularına yenilmeyip beni düşman görmek yerine mademki bana fikirlerimi soruyorsun, ben de sadece bu kentte adaletin tesisi için Ensiliği istemiş bir insan olarak, senin adaletinin tam da benim yapmayı tasarladığı

ğım şeylerin aynısı olduğunu gördüğümünden dolayı hiç kıskanmadan kendi fikirlerimi sana açıyorum: Bir kez daha söylüyorum, senin adaletinden en ufak bir kuşku yok. Sen kararlarında nasıl olsa en doğrusunu verirsin. Ama sorun bundan da öte bir şey: Her yargıç gibi sen de bir davaya bakarken, karşına kendisinin haklılığı konusunda en ufak bir şüphesi olmayan insanlar geldiğinde, son kararın eninde sonunda taraflardan birini üzecek, diğerini sevindirecektir. Sevinen taraf açısından kararın adilliği ve senin adaletin konusunda bir sorun olmaz. Ama kaybeden taraf için, verdiğin kararı oluşturan gerekçelerden daha ikna edici olanı, senin kişiliğindir. Eğer buna inanıp güvenmezlerse senin hakkında olmadık söylenti ve iftiralar çıkarırlar. Hatta senin aleyhine her türlü kumpasın içinde de yer alabilirler. Sen elbette tek tek bütün davalara bakmayacaksın; ama bütün yargıçları sen atayacaksın, bütün *gan-kur* topraklarını sen dağıtacaksın, bütün ticari mallara fiyatı sen biçeceksin. Bütün bunları yaparken tekrar tekrar kendini Aratralıların gözünde kanıtlayacaksın. Her icraatın bir kanıttır, bunu unutma. Sakın ola kanıtlama işini küçümseme. Çünkü, dedim ya, tanrılar bile kendilerini kanıtlama ihtiyacı duyarlar.”

“Nasıl?”

İlk defa Kunanna’nın yüzünde bir gülümseme belirdi, yanıtı kısıydı: “Mucizelerle.”

“Şimdi benim de mi bir mucize göstermem gerekiyor?”

“İstersen...”

“Nasıl bir mucize yapacağım peki?”

Kunanna heyecanlanmıştı, “Bu gece düşünüp ertesi gün sana bunu anlatacağım,” dedi.

“Ertesi güne kadar beklemeye gerek yok. Ne söyleyeceğini şimdi de çok iyi biliyorsun. Aklından geçenleri hemen şimdi söyle.”

“Evet, sadece büyük ve değerli önderlerde görülen bir özelliğe sahip olduğun için gerçekten de aklımdan bir şeyler geçtiğini hemen anladın. Planımın öyle incelikli yönleri var ki, bazı şeylerin ne hissettirdiğini de ancak sen söyleyebilirsin. Örneğin Ziggurat?”

“Birçok şey. Ama içlerinden bir duygu biraz daha öne çıkıyor: Ölümü hatırlatıyor bana. Anlayabiliyor musun bunu?”

“İşte!” diye bağırdı Kunana. “Mucize de burada başlıyor... Nasıl bir ölüm bu sence?”

“Nasıl mı? Nasılını hiç düşünmedim. Yani, duygularımı sözcüklere dökmek zor. Ama ille bir şeyler söylemek gerekiyorsa, yüzlercemiz orada öldüğüne göre bir mezarlık gibi orası.”

“Senin için anlamına bir katkı yapacaksa eğer, tanrılar geçinden versin, ben derim ki sen öldüğünde göklere yükselen bu kulenin en tepesinde senin gibi eski bir kölenin cenazesi bulunmalıdır. Fakat benim söylemek istediğim bunlar değil Şemura. Bence, yaşarken sarayda ve halk içindeki dostlarının çokluğunu bir gözden geçirmelisin.”

Şemura Kunanna’yla birlikte iç avlulardan birine çıkarken bu işin nasıl olacağını sordu.

Kunanna tutkulu fikirlerinden coşmuş bir halde, “Büyük bir cenaze töreni düzenleyerek...” dedi. “Saraydan Ziggurat’a kadar uzanıp giden bir alan, Aratra’nın gördüğü en görkemli geçit törenine sahne olmalı. Sensiz geçirilen birkaç günün sonrasında kentteki birkaç büyük tapınağın başrahiplerine dirilerek geri döneceğinin haberlerini vermelisin. Ve nihayet kentin en büyük tapınağında tekrar ortaya çıkıp saraydaki tahtına bir Ensi olarak tekrar oturmalısın.”

Şemura:

“Beni hayal kırıklığına uğrattın Kunanna!” dedi. “Bu düpe-

düz bir aldatmaca. Bu sahtekârlığı yaptıktan sonra mucize neredede kalıyor peki?”

Kunanna,

“Mucize bu olayın kendisinde değil elbette,” dedi. “Mucize, buna inananların inançlarının tamlığında. İnsanlar buna inandıktan sonra, gerçek denen şeyin etkisinin aynısını yakalamış olmayacak mıyız? Üstelik insanları buna inandırmak, mucizenin kendisi değil de peki nedir, o halde?”

“Aratra halkının ruhunu bir rahipten başka kim daha iyi bilebilir ki?” dedi Şemura, ikna olmuş gibi bir hali vardı. “Eğer bu saf ve dindar halk, dinlemeye doyamadığı öykülerine bir yenisini daha istiyorsa, bunu onlardan esirgemeyelim o halde. Üstelik ikna yeteneğimizi sınamak için böylesine bir deneyime gereksinim duyduğumuzu da hiç korkmadan kendimize itiraf edelim, öyle mi?”

“Her şeyi bir idareci gibi tanımladın. Bense bunu rahiplik kurumunun başarabileceği büyük bir sanat olarak görüyorum: Gerçekten de, ölüp de yeniden dirilen bir kraldan daha kudretli kim olabilir ki?”

Ertesi gün haberciler beklenmedik bir hastalık ilanını duyurmak için Aratra’nın her köşesine ve köylere haberler götürdüler. Şehirdeki üzüntü gözle görülür bir hal aldı. Şehirde asayişi sağlayan köle muhafızlardaki çökkünlük daha da hissedilir ölçüdeydi: Öksüz bırakılmış çocuklar gibi çekingen ve silik bir görünüşleri vardı sanki. Şemura uzun süre hasta rolü oynamayı düşünüyordu. Ortalıkta görünmemesi gereken en az bir aylık bu süre zarfında, saray arşivlerini okumayı tasarlıyordu. Okumayı kendi ülkesinde öğrendiği için bu pek zor olmayacaktı onun açısından.

Hasta rolünün ilk gecesinden başladığı okuma sırasında, Aratra ve başka kentlerin rahip ve kral ailelerinin yaşantılarının

her yerine sinmiş olan tutkuların yıkıcılığını, arşiv metinlerinden öğrenmeye başladıkça, tutkularla ilgili saptamaların, esasında kral saraylarında billurlaşarak varlık bulduğuna, basit bir asker ve sonra da köle olarak yaşam deneyiminin hiçbir anına denk düşmediğine kanaat getirdi Şemura. Bu öyküleri tiksintiyle okuduğu zaman: “Ama,” diyordu. “Hayatlarını öğrendiğim hiçbir başrahip ve Ensi, köle kökenli değildi.” Bu açıklama onu rahatlatıyor, güvenini tazeliyordu. Sonunu bildiği ıstıraplı öykülerdeki ihanetleri, bir de kendisinin yaşamasını önleyecek sihirli sözleri bulmuş gibi hissediyordu o anda. Bu açıklama, şimdiye kadar Aratralı efendiler tarafından yapılan her türlü şeye karşı nefret ve küçümsemesinin de nedeniydi. Her gece kütüphanede, kendine verdiği ödevlere büyük bir titizlikle çalışıyordu.

Böylesi bir uğraşla kafası meşgulken, bir seferinde odasının kapısı vuruldu. İçeri bir kadın girdi. Bu kadını tanımıştı. Yıkık tapınağın içinde, şimdi muhafızların ve casusluk teşkilatının başı olan Zidanta’nın karısı Kuddasi idi karşısındaki.

Kuddasi’nin kızgınlığı her halinden belli oluyordu. Yıkıcı bir tartışmadan sonra boşanmak için soluğu Ensinin karşısında almış; ama yana yakıla bir çırpıda anlattığı öyküsüyle Şemura’nın kafasını karıştırmıştı. Boşanmanın başka birinin yardımını veya tanıklığını gerektirecek kadar önemli bir sorun olabileceğini ilk defa düşünmüştü Şemura. Bu nedenle, ayrılmayı kendi istedikten sonra bunu dilediği an gerçekleştirebileceğini söylemesine karşın kadın, Zidanta’nın buna asla razı olmayacağını ileri sürerek, Şemura’nın sorunun ciddiyetini bir türlü kavrayamadığını ima ediyordu. Şemura’nın anlayışsızlığı Kuddasi’yi kızdırmıştı:

“Bu defa, umarım başyargıç olarak yetkilerini başka çıkarlar gözetmek için adaletle engel olacak şekilde kullanmazsın!” de-

di. Neyi kastettiğini anlamıştı Şemura. Kadın yakınırçasına konuşurken, ona tanıdık gelen fiziksel özelliklerinin yanında, umduğundan daha uzun boylu ve daha genç olduğunu fark etti. Düz siyah saçlarını, arkada bir topuz yapacak şekilde toplamıştı. Üzerinde, açık renkte keten bir elbise vardı.

Şemura,

“Aratralı askerlere yakalatıp öldürtmek istediğin bir kişiden şimdi adalet mi bekliyorsun?” dedi. Bunu laf olsun diye söylemişti.

“O zamanlar senin adaletin henüz Aratralılarla boy ölçüşebilecek düzeyde değildi. Kuşkusuz o durumda beni Zidanta’nın elinden kurtarabilme kararını vermek için, senin beni daha çok beğenmiş olman gerekirdi. Oysa bunu düşünmek bile saçma. Çünkü sen bütün köleleri kurtarmanın bir yolunu arıyordun ve bütün gücünü buna harcıyordun. Ama bugün durum farklı. Şunu bilmeni isterim ki, bugün de bütün özgürlükler kazanılmış değil; sırada benim özgürlüğüm var. Bunu şimdiye kadar sessizce, kimsenin başını ağrıtmadan bekledim. Ama mademki kölelere ve herkese tüm özgürlükleri vaat ettin, bunu şimdi benim için de kanıtlamanı bekliyorum.”

Şemura yine herkes ve her olay tarafından sınıandığını hissetti. Fakat zaten Kunanna bu konuda kendisini uyarmıştı, böyle davalara hazır olmalıydı. Hukuk konusundaki bilgi noksanlığı sorun olabilirdi; ama yine de konuyu kurcalamaya karar verdi:

“Demek Zidanta’yı hiç sevemedin?” diye sordu Şemura.

“Doğrusunu istersen bir alışkanlık olmadı değil. Ama ben her şeye rağmen verilen vaatlerin herkes için tutulduğuna emin olmak istiyorum. Çünkü bu evlilik benim onayım alınmadan yapılmıştı, tek taraflı bir zorlamaydı düpedüz.”

“Yarın sabah Aratra yasalarının boşanma konusundaki uygulamalarına bir bakarım. Bunların yasalarının baş köşesinde,

mutlaka birbirlerinden aldıkları malların iadesiyle ilgili yargılar yer alır. Sizin durumumuzu yansıtmıyor bunlar. Çünkü ne de olsa o geceki halinizi biliyorum.”

Lafın burasında gülümsemişti. Ama Kuddasi’den aynı tepkiyi göremeyince hemen topladı: “Geriye sadece kararın yazıya geçirilip birer örneğini size vermek kalıyor.”

Kuddasi,

“Bu sarayı özleyeceğim,” dedi.

Şemura,

“Nasıl?” diye sordu şaşkın şaşkın. Sonra, “Ha! Evet,” dedi. “Sen de burada yaşıyordun, öyle değil mi?”

Kuddasi sanki hiç Şemura’yı dinlemiyormuş gibi, “Zidanta nasıl bir tepki gösterecek acaba?” dedi. “Bütün muhafız bölüğü onun yönetiminde. Casuslardan bizzat raporları kendisi alır. Nereye gidersem beni bulur ve eninde sonunda benden intikamını alacaktır.”

“Benim adaletimin olduğu yerde kimse kimseden intikam alamaz!” dedi Şemura.

“Bir keresinde o bana, ‘Şemura’nın bile bilmediği çok şeyi biliyorum. O kadar çok düşmanı var ki...’ demişti; ama cümlelerin sonunu getirmemişti.”

Şemura meraklanmıştı, “Benim bile bilmediğim düşmanlarım kim olabilir?”

“Bilmiyorum. Doğrusu bunu tanrılar bilir. Ama sen bu sarayın olanaklarından niye yararlanmıyorsun ki? Örneğin sarayın hizmetindeki falcı kadından hiç fikir almamışsın duyduğuma göre.”

“Hani şu ihtiyar cadıdan mı?”

“Çok tatlı bir kadındır o. Ama onu belki de sırf kadın olduğu için küçük görüyorsun. Biliyor musun? Zidanta da böyle düşündü.”

Zidanta'ya benzetilmekten canı sıkkın bir şekilde Şemura, "Sen iyice Aratralılaştımsın. Falcıların soru sorduğu tanrılar Aratralılara bizden söz ettiler de, onun için mi kendilerini yenilgiden kurtarabildiler?" dedi.

"İyi ya. Demek ki tanrılar bizim tarafımızı tutmuşlar. Gel gidip yaşlı kadına geleceğimizi soralım. Bu saatlerde genellikle uyumamış oluyor."

Şemura saray ve içindekiler hakkında yeni şeyler öğreniyordu. Bu da onu hem şaşırtıyor, hem de hoşuna gidiyordu.

Kandillerle aydınlatılan koridorlardan geçip uykulu muhafızların gece sohbetlerini bölerek en nihayet bir kapının önünde durdular. Şemura sarayın bu bölümüne hiç uğramadığını fark etti. Kuddasi'nin birkaç kere çaldığı kapıyı, saçları bembeyaz, yüzü kırış kırış yaşlı bir kadın açtı. Şemura'yı Kuddasi'nin yanında görünce, küçücük siyah gözlerini Şemura'ya dikerek, "Yeni Ensimizin burayı ziyaretinden şeref duydum," dedi.

Şemura başıyla kadını selamladı; fakat burada olmasını kendisine bile doğru dürüst açıklayamadığı için, yüzündeki tedirgin ifade kararsızlığını ele veriyordu.

Yaşlı kadın her gelenin başka nedenlerden dolayı buna benzer kaygılı hallerine alışık olduğu için, "Tanrıların fikirlerini almaya önem veren sizin gibi dindar yöneticilere, eminim ki yüce tanrılar da sırtlarını çevirmeyecektir," diyerek onu rahatlatmak istemişti; ama bu söz Şemura'yı kızdırdı.

"Senin bütün fallarının doğru çıktığını bildiğim için yüce Ensiyi sana getirdim. Onun gizli düşmanlarının olduğuna eminim. Bul onları ki, Aratra'nın başına yeni felaketler gelmesin."

Yaşlı kadın gülerek, "Tanrılar karşısında bu kadar emin konuşmamak gerek. Daha düşmanı olup olmadığını bile bilmiyoruz," dedi.

Şemura bu sözden hoşlanmıştı, içini bunaltan sıkıntı hafifle-

di. Yaşlı kadının hazırlığı sona erene kadar oyalandıktan sonra onun götürdüğü yere doğru ilerlemeye başladılar. Bir süre git-tikten sonra önünde durdukları odanın kapısı yaşlı kadın tara-fından açılıp, içinde havuz bulunan odaya girdiklerinde, burayı tanıdı Şemura. Sarayı halka açtığı gün, kendi planları uyarınca, yazılan raporu dinlerken kulağına gelen garip çılgınlıklar nedeni-y-le raporu yarıda kestirip katabalığın toplandığı yere geldiğinde, burada, halkın çeşitli nesnelere tapındığını görmüştü. O zaman bu havuz boştu. Şimdi içi suyla dolu havuzda çeşitli yılanlar bu-lunuyordu. Havuzun kenarlarına, ortaları delik çeşitli taş nesne-ler dikilmişti. Yüzeyi seramiklerle döşenmiş bu kubbeli odada konuşulan her kelime havada yankılanıyordu.

Yaşlı kadın Şemura'ya dönerek, "Hangi tanrıya soru sormak istiyorsun?" dedi. Şemura böyle bir soru ihtimalini hiç düşün-mediği için şaşırmıştı. Aklına hiçbir tanrı adı gelmeden düşü-nürken Kuddasi'nin, "Hadi canım, söylesene şunu!" diyerek yaşlı kadının bekletilmesinin, kendinin beklemesinden daha uy-gunsuz kaçtığını ifade edişine şaşırdı. Kuddasi'nin nezninde, yaşlı kadının itibarını gördükçe onu kıskanmıştı. İki kadını bek-leten isim nihayet aklına geldi ve, "Ea," diyebildi. Kendisini büyük bir yükten kurtaran bu ismin aklına gelmesine neden olan etkenin, Ziggurat'ta onun adına çalıştırılması olduğunu fark etmemişti.

Ea adını duyan genç kadın gözlerinin önünde gerçekleşecek bu yeni mucizenin başlamasını sabırsızlıkla bekliyordu. Kadı-nın bu mutlu hali, Şemura'nın hoşuna gitmişti.

Yaşlı kadın diz çöküp çapraz olarak iki omzunda kavuştur-duğu elleriyle dua pozisyonu alıp işini bitirdikten sonra, suya batırdığı sağ elini hiçbir yere sürmeden ayağa kalktı ve elini Şe-mura'nın yüzüne silkeledikten sonra, "Senin de kaderin bu su kadar saf ve temiz olsun!" dediğini işitti. Bu ani hareket ve so-

ğuk suyun teması Şemura'yı yine sinirlendirmişti. Yaşlı kadın köşeden aldığı uzunca bir sırtığı suya daldırıp bir tören havasında üç kere su içinde daire çizdikten sonra, suyun dalgalanışıyla bir anda içinde bulundukları uyuşukluktan silkinip hareketlenen yılanların sağa sola yüzüşlerindeki hız ve kıvraklık hepsini heyecanlandırmıştı.

Yaşlı kadın, "Soruyu sor!" dedi.

Şemura yakarış hitaplarındaki şükran faslına hiç girmeden, "Benim düşmanım var mı?" diye kestirip attı.

Yaşlı kadın, bu soruyu adabına uydurarak, "Ey bilgelik tanrısı şanlı Ea, tanrıların babası; sana sunulan kurbanların bolluğunu bilirsin! Sana karşı görevlerinde ihmalkârlık nedir bilmeyen yüce Ensinin düşmanları olup olmadığını bize bildir!" diye bağırdı.

Şimdi sakinleşmiş su yılanlarının hareketlerini, meraklı bakışlarla izliyorlardı. Kafalarını su üstünde tutarak ilerleyen bu hayvanların devinimleriyle yarılarak dalgalar oluşturan suyun yüzeyi kıpır kıpırdı. Ortada toplanmış yılanlardan bir tanesi yavaş yavaş diğerlerinden ayrılarak havuzun kıyısında yüzmeye başladı ve daha sonra tekrar ortaya yöneldi. Hepsini heyecanlandıran bu hareketlenmenin arkasından başka bir tanesi, bu defa tereddütsüz bir şekilde "intikam taşı"nın olduğu yerde dolandı ve bu taşın ön yüzündeki deliğe girdi.

"Yanıt açık!" diye bağırdı Kuddasi: "Ne yazık ki düşmanın olduğu yadsınamaz."

Şemura zıvanadan çıkmıştı artık, "Nedir bu düşman lafı böyle? Şimdi gidip Zidanta'dan bana bir rapor vermesini isteyeceğim!" diye bağırdı. Onun bu çılgın halini gören Kuddasi, Şemura'yı nasıl yatıştıracağını bilemiyordu. Onu durdurmak için, "Yapacağın şey benim sonum olur!" diye yakınmaya başladı. "Zidanta'yı bilmezsin sen, bütün bu duruma benim sebep

olduğumu düşünerek ona kumpas kurduğuma inanacaktır. Bu durumda beni asla yaşatmaz!” diye inliyordu.

Fakat Şemura,

“Senin, işin içinde olduğunu nereden bilecek?” diye tersledi onu.

“Buraya gelene kadar bir dizi nöbetçi tarafından görüldüm. Zidanta’nın bunlardan rapor alabileceğini bilmiyor musun?”

Kuddasi ister istemez, onu durdurmak için kendi varlığını hatırlaymasını istemişti Şemura’dan. Ama hatırların, Şemura ya da başka biri için yeterli olamayacağını çok iyi biliyordu. “Niye bir hatırlam olsun ki,” diye itiraf etti kendi kendine. “Böyle bir erdemi hangi erkekte gördüm sanki?” diye geçirdi içinden.

Kuddasi kendini suçluyor, elinden gelse kendine cezaların en büyüğünü vermek için yeminler ediyordu.

Kuşkudan kıvranan Şemura, karşısındaki kadınlara daha büyük bir panik yaşatmamak için, “Odalarınıza gidip yatın,” dedi. Kuddasi’ye önem ve değer verdiğini göstermek istiyordu: “Yarın boşanman için gerekli yazıları yazdıracağım,” diyerek konuyu değiştirmek istedi.

Kuddasi büyük bir suçluluk duygusuyla, “Hayır! Boşanmayacağım,” diye yanıtladı onu.

Şemura bu lafa pek inanmamıştı, ama odasına gitmeye hazırlanırken, “Böyle bir saray hayatını bırakıp, hiçbir işi yokken kentte yeni bir yaşam kurma fikri onu korkuttu galiba,” diye düşündü. Yine de daha başka bir şey söylemeden kadınları orada bırakıp selamlayarak odasının yolunu tuttu.

O akşamdan sonra içini kemiren kuşkların kanıtlarını neredeyse her yerde görüyor gibiydi Şemura. Daha önce dikkatini çekmeyen birçok küçük gelişme, onun için, kendisine düşman olanların gururlarını ele verebilecek kanıtlar gibi görünmeye başlamıştı. İçini yakan kuşklarla, saraydaki her hareketi daha

dikkatli izlemeye başladı. Saraya girip çıkanlar arasında yeni denebilececek yüzler pek azdı ve bunların çoğu, rutin görevlerinin gereği olarak giriş yapıyorlardı. Ama birkaç gündür Alamzu'nun da saraya girip çıktığı haber verildiğinde, bu durum merakını çekmişti.

Alamzu'nun heykel yaptığı batı avlusundaki çalışmayı incelemek için oraya gittiğinde, Zidanta'nın kendi heykelini Alamzu'ya yaptırdığını gördü. Aralarındaki samimi şakalaşma, kendisi geldiğinde bir anda kesildi ve derin bir sessizlik oldu. Şemura bu duruma bozulmuştu. Bir süre her şeyin eski seyrini almasını beklediği halde, sessizliğin devam ettiğini görünce dayanamayıp, "Biraz önce pek eğlenceli bir haliniz vardı," diye söylendi. "Şimdi niye böyle şuspussunuz?"

Ama yıllardır daha önceki rahip ve *Ensi*'lere de heykeller yapan Alamzu, nasıl konuşması gerektiğini bilen biriydi:

"Bir güneşin önünde huşu ile kendinden geçmeden değersiz ruhlarımızı eğlendirmeye devam edersek, o güneşin ışıkları ruhumuzu yakıp soldurur," dedi.

Şemura bu tumturaklı laflarla süslü saray üslubuna pek de alışık olmadığını anladı. Bu üslup saray halkını *Ensi*'nin sorularından koruyordu. Şemura ise daha fazla açıklama beklediğinden dolayı sinirlenmişti: "Bakıyorum da gururun pek büyük ve gösterişli!" diye sitem etti Zidanta'ya. Sonra Alamzu'ya dönerek, "Bana yaptığın heykelden daha büyük değil mi bu?" diye sordu.

"Hayır efendim," dedi Alamzu. "Sizin heykeliniz elbette ki daha büyüktü." Başka bir açıklama gelmeyince Şemura hayal kırıklığı içinde avluyu terk etti. Arkasını dönüp giderken, Alamzu'nun Zidanta'ya, "*Ensi*'ninkinden daha büyük bir heykelin Ensileri her zaman kızdıracağını size söylememiş miydim?" diye açıklama yaptığını; Zidanta'nın da, elini "boş ver"

anlamında salladığını daha sonra Kazallu Şemura'ya anlattı.

Giderek huy değiştirdiğini ve kendisi gibi köle kökenli olmayan diğer *Ensi*'lere benzemeye başladığını, şaşarak fark ediyordu Şemura.

Birkaç gün sonra kütüphaneye, yaşlı falcının yanında olduğunu bildiği Kuddasi'yi çağırttı. Şemura'nın kendisini beklediğinin haberini alan Kuddasi, bunu neye yoracağını bilemiyordu. Bir anda kendini esir alan çeşitli duygularla kafası karıştı: Üzerini değiştirip beğendiği bir elbisesini giydiği anda, bunun erdemsizlik olduğunu düşünüp, garipsediği bu hevesin neden olduğu vicdan azabıyla üzerindeki giysileri çıkarıp karyolasının üzerine attı. İkinci defa gelen nöbetçi, kendisini uymaya zorunlu olduğu bir emri yerine getirmeye yükümlü bıraktığı için en azından Şemura'yı bekletip bekletmemek konusunda vicdanının kendisini kınayan hallerine bir açıklama getirme zorunluluğundan kurtardı.

Şemura beklemesine neden olan bu gecikmeye bir hayli bozulmuştu. Bu durumu Kuddasi'nin kendisini hafife aldığı şeklinde yorumlayabilirdi. Ne yapmaya niyetlendiğini bir türlü kestiremediği bu kadının her davranışının sonunda kendini müthiş bir mutsuzluğa ve kırgınlığa sürüklemesine bir anlam veremiyordu.

Kuddasi'nin içeri girdiğini görünce, etek kısmı aşağıda ayak bileklerine kadar uzanan keten elbisesinin ona çok yakıştığını düşünerek neşelendi. Ona, "Bugün senin için önemli bir gün olabilir!" dedi.

Elile masanın bir ucuna yerleştirilmiş ve içinde bir ciğer bulunan sepeti gösteriyordu. "Geçen söylediklerimi düşündüm ve senin için en uygun olanına karar verdim: İşte sana fırsat! Fal maharetini göster bakalım," dedi. Oysa Kuddasi, küçüklüğünden beri etlere dokunmaktan müthiş huylanır, bu yüzden et bi-

le yemezdi. Yüzünde beliren tiksinti ifadesine rağmen masada duran yazı çubuklarından birini eline aldı ve ciğerin orasına burasına dokunmaya başladı.

“Hadi, ne görüyorsun söyle!” dedi Şemura, merakla.

Kuddasi,

“Zidanta’nın yolculuğu iyi geçmiş... Yüzü sevinçli, biriyle uzun uzun sohbet etmiş. Bir karara varmışlar, bu anlaşmadan sonra talihi yaver gidecek,” dedi.

Şemura Kuddasi’nin Zidanta hakkında bilgi verdiğine inanmıyordu. Sanki bilerek, sırf kendisini kızdırmak için bunu söylemiş olduğunu düşündü. Ama Zidanta’nın yapacağı herhangi bir yolculuktan haberi yoktu. Bu defa Kuddasi’ye ciğer falını bahane etmeden sordu: Zidanta nereye gitmişti?

Kuddasi Zidanta’nın, Aratra’nın kendi işgallerinden önce ve sonra vasal kenti olan Gaştu’ya gittiğini söyledi. Bu kentin yöneticiliğine Eringal’i bizzat Şemura atamıştı. Bir tür sürgün de denebilirdi buna; ama Eringal’in iktidar hırsının kendisini bile hedef alabileceğini çok iyi bildiğinden dolayı böyle bir çözüm yolu seçmişti. Şimdi ise nedenini bilmediği bu ziyaretten kim olsa kuşkulanırdı. Kuddasi ona bilerek mi, yoksa farkında olmadan mı haber vermişti, bundan emin olamıyordu. Ama böyle doğrudan soruları bir kadına yöneltemeyeceğini iyi bildiğinden dolayı, lafı Zidanta hakkındaki duygularına getirdi. İstiyordu ki Zidanta’yı bir daha sevmediğini söylesin. Ondan boşanmak istediğini yeniden dile getirsin.

Kuşkusuz Kuddasi, Zidanta’nın Şemura’ya, yapacağı ziyaret hakkında bir rapor verip vermediğini bilmiyordu. Söylediklerinden Şemura’nın ne gibi kuşklar içine düştüğünün bile farkına varmamıştı. Ama kendisinin Zidanta’dan ayrılmayacağını bir kez daha söylemesinden sonra Şemura’nın yüzünde beliren hayal kırıklığını fark edemeyecek kadar da aptal değildi. Buna

rağmen açıklamasına, “Zidanta beni seviyor,” diye başladı. “O gece sen de oradaydın. Kaç erkek hayatını riske atarak benim için kavgayı göze alır?”

Söylediği sözlerde, bir zamanlar kendisinin Zidanta ile kavg etmekten korktuğunun imasını sezdi, Şemura.

O anda Kuddasi’ye karşı duyduğu isyan dayanılır gibi değildi. Bir zamanlar yaptığı bütün faaliyetlerinin çoktan destanlaştığı ve her seferinde fedakârlık vurgusunun önplana çıktığı bütün övgülerin aksine, şimdi sadece ikisinin anladıkları ortak bir dilde bütün kadınlar gibi dünyanın merkezi olduğunu sanan Kuddasi tarafından, o gece çok başka türlü yorumlanıyordu.

Tabii ki o süreçte, Şemura için en önemli özellik Zidanta’nın savaşçı nitelikleriydi. Ama şimdi her şey tersine dönüyor, Kuddasi’yi müthiş önemsiyor ve onun ithamlarına karşı kendisini çaresiz hissediyordu.

Kuddasi için ise nefret ettiği o geceye dair her şey bir öç alma aracıydı. Bu öcün kime ve ne şekilde alındığı dahi onun için pek bir önem taşımıyordu. Bu nedenle şimdi Şemura’ya anlattığı bütün erdemli kadınlara özgü kocasına sevgi ve bağlılık hikâyeleri, her ikisinin de kafasını daha çok karıştırıyordu.

Şemura kendisi için başka gerekçelerin o zamanlar çok daha önde olduğunu düşünmesine karşın, Kuddasi açısından haklılık payı olan bu suçlamalardan kurtulmak amacıyla fal için getirdiği ciğeri göstererek, “Bunu niye getirdim, biliyor musun?” dedi. “Falcı kadının yaşının bir hayli ilerlemiş olduğunu düşünüyorum. Onun yanında yetişip yerine geçecek birisi gerekli buraya. O kadının aldığı bütün maaşın aynısını sana da bağlayacağım.”

Şemura’nın gerçek anlamda inanmadığı böyle faaliyetler için bu kadar hevesli görünmesinde elbette ki başka bir niyet vardı: Onun amacı Kuddasi’nin Zidanta’dan ayrılmasını önle-

yecek gelir sorununu ortadan kaldırmaktı. Kuddasi'nin ayrılmaktan vazgeçmesinin nedeninin bu olduğunu düşündüğü için sorunu böyle halledebileceğine inanmıştı. Fakat Kuddasi, hiçbir şey demeden odadan çıkarken, Şemura ikna olmasına yardım etmek amacıyla, "Senin ciğer falın daha şimdiden işime yaramaya başladı bile!" diye seslendi arkasından.

Kuddasi üzerine çöken müthiş bir pişmanlık duygusuyla, içinden, "Keşke o da Zidanta'yla aynı türden bir insan olmasaydı," diye geçirdi. "Bu saraydakilerin birbirinden ne farkı var ki? Hepsi de güç peşindeler."

Zidanta'dan boşanmasının nelere yol açacağını ve daha sonra kaderinin kiminle kesişeceğini hissediyordu. Ama Zidanta ile yaşadıklarını bir başkasıyla da yaşamak, erdemli kadınların yaşamadığı rezaletlere talip olmak demekti. İlerde olacağı kesin bir iktidar krizinde, bir casusun hain yaradılışıyla kendisini pek bağdaştıramıyordu. Evliliğinin bütün kahırlarını çektikten sonra, tam da kendisine yaraşır bir erdemin sahibi olduğuna inanmışken, yine aynı sancıları bir başkası için ve yeniden yaşamayı göze almak ve bunu yapsa bile, kendisine yöneltilecek rezillik suçlamalarından kurtulamayacak olması, bütün bunlara değebileceğine dair hiçbir güven oluşturmuyordu yüreğinde.

Şemura, Kuddasi'nin falcılıkla ilgili yeni görevinin, onun, kocasından kurtulmasından sonra da, alıştığı saray yaşamının sağladığı rahatlıkların devam edeceği güvencesi anlamına geldiğini hissettirmesine rağmen, yine de onun kocasından ayrılma kararından dönmeyişini pek de hayra yorulacak gibi görmüyordu. Artık içinde beynini kemiren bir kuşku onu çileden çıkarak bir hale gelmeye başladı: Daha öncekinin doğru çıkmadığını bildiği için bu defa ki tahminine göre Kuddasi'nin boşanmaktan vazgeçmesindeki sebep, Zidanta'nın kendi yerine göz diktiğini hissetmesinden ve bunu yapabileceğine inanıyor ol-

masındandı. Bu durumda ihtirasından ya da korkusundan dolayı Zidanta'dan bir türlü vazgeçemiyordu. Bu ihtimal onu çıldırtıyordu. Eğer böyle bir ihtimal varsa bir an önce harekete geçmeliydi.

Aklında kurduğu planı uygulamak için koşulların bir türlü olgunlaşmadığını çok iyi biliyordu: Zidanta'yı görevinden almayı çoktandır düşünmesine karşın, onun yerine getirebilecek kimseyi bulamıyordu. Kendinden sonraki en itibarlı kişi olan Eringal'in, Aratra'ya çok yakın olan Gaštu kentindeki valilik görevini yaparken bile Aratra'da çeşitli kimseleri ayarttığını, bu listenin en başındaki kişi olan Zidanta'dan başka Sardur'un da bu grupta olabileceğini düşünüyordu. Sardur gibi çıkarıcı bir adamın hep daha fazla menfaat peşinde koşacağı sır değildi. Ama başka ülkelerle yapılan ticaret işini devraldığı için hem Aratra sınırlarında pek bulunamıyor; hem de askeri bir gücü temsil etmiyordu. Eringal'in ta o zamanlardan bile sağ kolu olan sinsi Nagar'ın, Zidanta'nın başında bulunduğu casusluk teşkilatının içinde olduğunu biliyordu. Şimdiye kadar kendisiyle yaptığı muhasebede, gözden geçirdiği birçok ismin konumunu düşündüğünde oldukça yanlış atamalar yaptığını fark ediyordu. En güvendiği adamlar olan İşbierra ve Kazallu'yu ise batıdaki Amurrularla ortaya çıkan asayiş sorunlarını halletmeleri için göndermiş, fakat her ikisi de kesin bir başarı sağlayamamıştı. Oysa Şemura'nın ihtiyaç duyduğu şey, şu anda kesin bir başarıydı. Çünkü Zidanta alaşağı edildikten sonra ancak Amurru kahramanı olarak saygınlığı yüksek bir kişi bu göreve getirilirse, askerler içinde ortaya çıkması muhtemel bir huzursuzluğu önleyebilirdi.

Bütün bu elverişsiz koşullara rağmen tehlikeyi hiç umursamayan Kunanna, Aratra'yı insan ruhunun sırlarını çözmeye yarayacak büyük bir deney alanı olarak görüyor olmalıydı ki, ken-

di çılgın tasarısına başlanması için Şemura'yı bir hayli sıkıştı-yordu. Şemura da bu arada boş durmadı: Törenin ayrıntıları Aratra geleneklerinin dışında, tamamen kendi tasarıları olacaktı. Ülkedeki bu yeniliğin herkesin ilgisini çekeceği ve zaman içinde taklit edilip halk tarafından benimseneceğine emindi. Şemura için bunun ayrı bir anlamı daha vardı: Bu tören biçimi, kalıcı bir zafer anlamına da geliyordu. Çünkü bu yaşlı kent, tarihinde birçok defa başka halklar ve göçebe kavimler tarafından ele geçirilip yönetilmiş olmasına karşın, Aratra'da rahiplerin elinde yönlendirilen kültürün hiçbir yönüne nüfuz edemeden silinip gitmişlerdi. Oysa Şemura'nın Aratra'ya hıncı onlardan çok daha fazlaydı.

Şemura'nın Kunanna ile ayrıntıları hakkında hemfikir oldukları törenin, sadece tarihi konusunda belirsizlik sürüyordu. Habercilerin bu tören için uydurulmuş bir hastalık hakkında yirmi gün önce meydanlarda duyurdukları kötü haberi şimdi ölüm ilanıya noktalandırmak gerekiyordu. Bu aşamada önemli bir fikir ayrılığı yaşandı: Gerçek bir cenaze töreni yapılacağından dolayı cenazenin Kunanna'nın önerdiği gibi herhangi bir Aratralı için düzenlenmesine Şemura şiddetle karşı çıkıyordu. Bu törene layık kişinin, kendisiyle ya da Eringal birlikleriyle Aratralılara karşı özgürlük için savaşmış olması konusunda kesin bir ısrarı vardı. Bu savaşlardan sağ çıkmış birçok kişinin şu anda Aratra'da, kendi eliyle dağıttığı *gan-kur* topraklarında yaşadığını bilmesinden dolayı, Aratra entrikalarına artık yabancı olmadığına göre, Kunanna'nın sabırsızlığının neden olacağı herhangi bir suikasta böylesi bir insanın kurban gitmemesi için, Şemura ancak şöyle bir çözüm yolu bulmuştu: Ölenin şu anda bazı sınır anlaşmazlıklarına müdahale etmeleri için gönderilen muhafızlardan olması konusunda kesin bir emir verdi. Kunanna'yı ikna etmek zor olsa da bu emrinde kararlıydı. Çok geçme-

den beklenen de oldu: Dilmun Dağları'nda beraber savaştıkları İşbierra'nın öldürüldüğü haberiyle birlikte cesedi de saraya getirilmişti. İlk defa o anda yapmayı tasarladığı bütün bu tören planının maskaralıktan başka bir şey olmadığını düşündü Şemura. Bu tören için şart koştuğu özellikte birini beklerken, bunun kendi tanıdıkları içinde en değer verdiklerinden biri olabileceğini hiç umursamadığı için, onun ölümüne sebep olduğunu düşünerek kendisini bile suçladı. Fakat beyinde uçuşup duran fikirler içinde bir tanesi yavaş yavaş baskın geldi: Yaptığı şey büyük bir köle anıtının açılışına önderlik etmektir. Köleliği resmen yasak ettiği için bu pislik kavramının ifade ettiği hiçbir olguyu, yakında hiç kimse anlamayacaktı. Şimdi Aratra'da bile azınlıkta olduklarını bildiği bütün bu kuşağın istekleri, tutkuları ve hayalleri bir gün gelecek sonraki kuşaklar için belki anlaşılabilir, ilkel veya gaddarca görünebilecekti. Ama zamana meydan okuyan Ziggurat'ın varlığını kimse yok sayamazdı. Her zaman gösterişi seven Aratralılar için bu koca bina, çıkaracağı onca buyruktan, yasadan, zafer yazıtlarından daha çok şey ifade edecekti.

Şemura karar verdikten sonra ölüm ilanı sokaklarda, meydanlarda duyurulmaya başlandı. Ertesi gün şehrin sokaklarında yürüyen tören alaylarının hüznü şarkıları kent halkını sonsuz bir yas havasına sokmuştu. Tören alayındaki ağıtçıların yürekleri parçalayan sesleriyle, Aratra'nın şimdiye kadar görmediği bu en yiğit önderinin kahramanlıklarını anlatan hikâyeleri, halkın gönlüne işlemeye başlamıştı. Bir tek kişi bile yoktu ki, bu hıçkırık ve gözyaşı sellerine kendisini kaptırmasın ve gönlünden gelen bir hisle bir damla gözyaşı dökmesin...

Böyle bir durumun tek istisnası, saraya çağrılan Alamzu'nun saraydaki havayı kastederek, "Sanki orada kimse ölüyü umursamıyor," sözleriydi. Dükkânına gelen herkes bu lafları

duyduktan sonra içtenlikli bir isyanla saray halkına lanetler yağdırıyor, onların bu katılığına öfkelerini belirtiyorlardı.

Şemura'nın ölümü için öne sürülen iddiaları anlatırlarken saray halkındaki tutarsızlıklar ve anlatımlarındaki yapmacıklık gözden kaçacak gibi değildi. En çok fikir birliğine varılan sap-tama, ölüme bir hastalığın neden olduğuydu; ama açıklama yapılrken birbirine uymayan belirtilerden söz ediliyor; kullanılan ilaçlar konusunda farklı ifadelerde bulunuluyordu. Alamzu iki gün sonra işlerini bırakıp tümünden saraya taşındı ve orada bütün taş yüzeylere, şehirde dolaşıp duran tören alayındaki görevlilerin birbirini izleyen tekrarlı hareketlerini yansıtan yakarış figürlerini işlemeye başladı.

Cenaze için düzenlenecek törenlerde ilk gün sarayın giriş kapısının önünü devasa bir fırına çevirecek olan odun yığını yapıldı. Sarayın kullanılmayan boş bir odasında yıkanan ceset, keten bir beze sarılarak sarayın önünde yığılı duran odunların üzerine yatırıldı; çiçeklerle bezeli üst yüzeyi cesede bir yatak görevi görüyordu. Başrahip Kunanna'nın işaretiyle odun yığınları tutuşturulmaya başlandı. Göklere yükselen kavurucu alevlerle saatlerce yanmaya devam eden bu ateşin karşısında bütün saray görevlileri, kadehlerine doldurulan şarabın ancak bir yudumunu içtikten sonra geri kalanını alevin üstüne serptiler. Saatler sonra sönen odun yığınının kül olmuş kalıntıları arasında İşbierra'nın kömürleşmiş kemikleri, birer birer toplanarak özel bir karışımla hazırlanmış kutsal yağa batırıldı. Bu sırada, görevli yaşlı kadınlar ilahiler okuyordu. Yağa batırılmış kemikler, keten bezlere büründükten sonra, yakılmadan önceki bedensel özellikleri oluşturulacak şekilde yeniden bir araya getirildi. Bu işlem bittikten sonra üzerine Şemura'nın elbiseleri giydirildi ve kurulan bir sofranın başına, bir sandalyeye oturtuldu. Üzeri yiyeceklerle donatılan masadan herkes bir parça yiyecek alarak

karşısındaki sandalyede oturan ölüye dualar okudular. Ölünün ruhu için kesilen boğaların etleri yendikten sonra, kemikler katırların çektiği bir arabaya konup cesetle birlikte geceyi geçirmesi için tek katlı, küp biçimindeki sade bir binaya taşındılar. Burada Kunanna, eline aldığı terazinin bir kefesinde altın, diğerinde toprak olduğu halde tanrılara yakarıшта bulundu ve ölen kişi için hangisinin daha değerli olduğunu sorduktan sonra ölünün huzur içinde geceyi bu odada geçirmesi kararını verdi.

Ertesi gün beklenen etkileyici son gerçekleştiriliyordu. Sabah erkenden taş binadan alınan ceset, süslü bir cenaze arabasına yerleştirildikten sonra, yan yana bağlı dört atın çektiği araba tören alayının en önünde ilerleyerek nehre açılan Liman Kapısı'na doğru harekete geçti. Kapıdan geçip nehir kıyısına gelindiğinde büyük bir tekneye taşınan cenaze, Ziggurat'a gitmek için yol alırken, Ziggurat'ta kurban edilecek boğaların gemilere yüklenmesi sorun oldu. Şehir halkı bu tür sorunlarla oyalanacak gibi değildi. Herkes ellerine geçirdikleri herhangi bir su taşıtıyla karşıya geçmek için birbiriyle yarışlıyordu.

Karşıya ulaşan görevliler resmi tören alayını oluşturmak için arkadaşlarını beklerken, müzisyenler lirlerini ve kitaralarını akort ettikten sonra çalparaların çalmaya başlamasıyla, tören ritmi yakalanmış oldu. Boğaları kızdıran akrobatlar, kılıç yutan adamlar, ateş dansçıları, merdivenli akrobatlar, kendi etraflarında dönerek ilerleyen dansçılar, en arkada ilahi grubu ve bütün bunları karışık duygularla izleyen Aratra halkı, yavaş yavaş Ziggurat'a doğru yürüyüşe geçmişlerdi. Ziggurat'ın yanmış iskelelerinin çirkin manzarası artık geride kalmıştı; cenaze töreninde yer alan kalabalığı en üstteki terasa çıkarmak için hazırlanan tahta rampalar birkaç hafta önce bitirilerek tören için en önemli sorun aşılmıştı. Sekiz adım enindeki bu tahta rampalardan yapılan göğe yolculuk, son terasa çıkıldığında tamamlanmış oluyor-

du. Bütün bir ovaya egemen olan bu koca yapının buradan görünen manzarasını seyreden herkesin yüreği, huşu ve hayranlıkla doldu. Son terasın orta yerine, daha önce olmayan küçük bir oda yapılmıştı. Bu oda Tanrı Ea için yapılması gereken tapınak mekânının boyutlarında inşa edilmişti; fakat bu terastaki dev Ea heykeli, bu yeni mekâna yerleştirilmek yerine, oradan alınarak başka bir yere nakledilmişti. Bu mekânın yeni tanrısı, Şemura olduğu sanılan kişiydi artık. Ceset odanın ortasındaki lahde yerleştirildikten sonra uzun bir dua faslına geçildi.

Bu sırada sarayda büyük bir merakla olan biteni öğrenmeye çalışan Şemura, törenin sonlarına doğru rahat bir nefes aldı. Çünkü tören alanından yeni gelen haberciler, törenin kusursuz bir şekilde yürütülerek şu anda tamamlanmakta olduğunun haberlerini getiriyorlardı. Akşama doğru Kunanna müjdeli haberi bizzat ulaştırdı; her şey yolunda gitmiş, tören tamamlanmıştı. Kunanna, Şemura'yı görür görmez, "Bir ay sonra Ea Tapınağı'nda yeniden ortaya çıkışını sabırsızlıkla bekliyorum," demişti.

Bütün gününü tören izlenimleriyle dönen adamlarını dinleyerek geçirdi Şemura. Gece, artık bir alışkanlık haline gelmiş olan kütüphanesindeki okuma çalışmasına başladığında, uzun zamandır yapmadığı halde yanına bir testi şarap ve bir de kadeh almıştı. Başarılması konusunda uzun zamandır çaba sarf ettiği hayali gerçek olmuş; Ziggurat'a karşı hissettiği, her zaman karışık ve birbirine zıt duygulara bir anlam kazandırmıştı. Aradığı kelime buydu işte: Anlam kazandırmak...

Anlam kazandırmak alışmak gibi bir şeydi. Oysa daha Ensilik görevine bile alışamadığını fark ederken hayatını yönlendiren bütün edimlerinin bu alışamamışlıktan kaynaklandığını şimdi kavırıyordu. Köleliğe alışamadığı için isyan etmişti. Ama bu alışamamak illeti, her şekilde kendisini belli ettiğine göre ve Ensilik görevinde bile kendisinin yakasını bırakmadığını bildi-

ği için, her ne kadar kölelikten farklı da olsa, umduğu kurtuluşu hâlâ başaramadığını biliyordu. Çünkü şimdi de kendini yeterince özgür hissetmiyordu.

Kadehinden büyükçe bir yudum içti ve, “Yakında hiç fark etmeden, kendi isteğimizle karşı karşıya geçip silahlarımızı çekeceğiz ve buna şaşırmayacağız bile, tıpkı uğursuz Sinddapa’nın dediği gibi... Hayır! Buna da alışmak istemiyorum” diye geçirdi aklından.

Ne olursa olsun bunu görmek istemiyordu. Bu defa olayların içinden değil, üstünden bakmak istiyordu. Bir ölünün ruhu gibi hem varken, hem yokken kendinden sonra olabilecekleri, en azından ipuçlarını görüp yakalamayı arzu ediyordu.

Düşüncelerini bir an kapıda hissettiği tıkırtılar kesti. Kapıya dikkat kesilmişti. Öne kaydıldığı sandalyesinde, gecenin sessizliğini yırtan bir gıcırta koptu. Duyduğunu sandığı tıkırtı şimdi kesilmişti. Ama koridoru aydınlatan lambaların, kapının altından yansıyan ışığını perdeleyen gölgeler hâlâ kıymıldıyordu. Hiç dikkatini çekmediği halde, bu gölgeleri birkaç gecedir bu saatlerde sürekli gördüğünü fark etti. Sinirlerinin gergin olduğunu şimdi hissediyordu.

Kapı tiz bir gıcırtaıyla açıldı. Kapıda dikilen adam Zidanta idi. Doğrusu Kuddasi girmiş olsaydı hayli sevinecekti, ama Zidanta’nın yeni geldiğini unutmuştu.

Zidanta’nın karşısında öylece duran halinde anlam veremediği bir hava vardı. Davranışlarında, her hareketinde bir bayağılık seziyordu. Saygılı olması gereken yerde, Zidanta yüzünde uygunsuz bir gülümsemeyle ona bakarak konuştu: “Yürümek ister misin saygıdeğer Ensi?”

Şemura, Zidanta’nın göstermek istediği bir şey olduğuna hükmederek yerinden kalktı. Sandalyenin yere sürtünen ayaklarının çıkardığı bir gıcırtaıdan başka bir süre devam eden sessiz-

liği ilk bozan Zidanta oldu: “Ben gelmeden törene başlamışsınız,” dedi. “Aslında bu töreni ben de çok merak ediyordum.”

“Neyini merak ediyorsun?” dedi Şemura. Zidanta’nın yüzüne bakıyordu.

“Şu anda ölüsün ve Aratra’yı temsil eden hiç kimse yok. Ölü olmak nasıl bir duygu ha?”

Şemura cevap vermedi.

“Bana sorarsan ölü olmanın en büyük zorluğu yaşayanlarla bağlantı kuramamaktır herhalde. Bütün destanlarda bu sorun öne çıkar. Enkidu ile Gilgameş, İnanna ile de Dumuzi, bir türlü bağlantı kuramıyorlardı, hatırlasana.”

Yavaş yavaş Zidanta’nın yol göstericiliğiyle yürümeye başladılar; yağ lambalarıyla aydınlatılmış koridorlardan geçip iç avlulara ve oradan da sarayın dış kapısından önceki son büyük salona gelmişlerdi. Duvarlardaki kabartmalar arasında Zidanta’nın sözünü ettiği dini sahneler de vardı. Sarayın dışına çıkacaklarını anlayan salondaki muhafızların peşlerinden gelmelerini ikisi birden engelledi. Artık ikisi için de bir yük haline gelen suskunluğu bozmak için Şemura, “Muhafızların gelmesini istemedin, neden?” diye sordu.

Zidanta,

“Savaşçı özelliklerini iyiden iyiye yitirmişsin sen, Şemura,” dedi. “Kaç zamandır sarayın dışına çıkmıyorsun?” diye sordu.

“Üç ay oldu sanırım.”

“Pek fazla değilmış, ama sarayın dışındaki havayı unutmuş gibisin. Uzaktan bile fark edilen muhafızlar, olsa olsa seninle Aratralılar arasındaki uçurumu biraz daha açarlar. Oysa hiçbir zaman sıradan bir Aratralının, bir saraylı için muhafızları gerekli kılacak bir tehlike oluşturacağına inanmıyorum. Nasıl olsunlar ki: Şu koca duvarlar arkasında kimin ne hayaller kurduğunu, nelerin konuşulduğunu bilmezler bile. Zaman içinde bu-

rada yaşayanların yüzleri unutulur; ara sıra bellerini bükten yönetim hataları da olmasa sarayın işlevi bile unutulur. Ama salt tapınaklara özgü saygı ve korku kalır geriye. Sarayın duvarlarına karşı kadeh kaldıranları gördüm ben. Saraya karşı dua edenleri de... Ama bu seni yanıltmasın: Çünkü aynı duaları Tilla'nın mezarı başında da yaparlar.”

Yürüyüşleri ve konuşmaları sırasında bir çekicin sert bir cisme vururken çıkarabileceği türden sesleri işitince adımlarını o tarafa yönelttiler. Şemura'nın içinde beliren bir tanıdığa rastlama ümidi bir atölyenin kapısı önüne geldiklerinde gerçekten de boş çıkmadı. Biraz ötede, bir çalışma masasının arkasında bu geç saatte çalışan kişi onu büyük bir şaşkınlığa uğrattı. Bu adam bir gümüş atölyesinin naif ortamına hiç de yakışmadığını düşündüğü Urbau idi. Bir iki adım daha atarak iyice yaklaştığı atölyeye doğru Zidanta'yı da sürüklemişti. Tam kapının önünde ansızın durarak içeriye bir göz attı. Urbau'nun eski bir tezgâhın başında, elindeki küçük çekiciyle uzun bir gümüş tele şekil verirken ki hali inanılır gibi değildi. Aratra'yı ele geçirdikleri gecedен beri Urbau'yu görmemişti. Ölüp ölmediğini bile bilmediği halde araştırma yapmadan, sadece Zazim'den Urbau'nun o gece evi bırakıp kaçtığını dinledikten sonra bir daha ondan hiç bahsedildiğini duymamıştı. Dilmun Dağları'nda, kendi birliklerine esir düştüğü andaki hali gibi ortadan ayırdığı uzun siyah saçları alnından yüzüne doğru sarkmış, çukur gözlerine bir gölge vermişti. Urbau kapısında beliren hareketliliği bir an fark edip bir eliyle yüzünü örten saçlarını geriye attığında Şemura'yla göz göze geldi; ama Şemura Urbau'nun yüzünde beliren şaşkınlığı görmesine rağmen yine de kendisini tanıyamıyormuş gibi bakan yabani ifadeyi yüzünde fark etti.

Zidanta Şemura'nın ona seslenmesine fırsat vermeden, “Gördün mü? Urbau da yaşadığına inanmıyor,” diyerek onu pe-

şinden sürükledi. Şemura istemeye istemeye ona eşlik ederken, Zidanta, “İstediğin etki de bu değil miydi? İnsanların üzerinde, senin onlara söylediklerinin dışında gözlerinin ve kulaklarının algıladıklarına bile inanmayacak kadar büyük bir otorite edinmişsin. Tebrik ederim seni,” dedi.

Şemura, “Neler hissettiğini iyi biliyorum fırsatçı sersem,” diye geçirdi içinden. “Aratra’yı nasıl kolaycacık yönettiğim konusunda bilmişlik taslamaya bayılıyorsun. Üstelik aynı şeyi kendinin de yapabileceğini düşünüyorsun. Oysa ben olmasam Aratra’da köpek gibi öldürülmekten başka bir şansın yoktu.”

Tam o anda Zidanta Şemura’nın düşüncelerini yarıda keseerek, “Urbau yarın sabah uyandığında seni gördüğünü tanıdıklarına anlatsa bile, herkesin ona rüya gördüğünü ya da sarhoş olduğunu söyleyeceklerini biliyor. Söylediklerine kimse inanmayacaktır. Öyle ki buna yeltense bile aldığı tepkilerden bir süre sonra kendisi bile düş gördüğüne inanacaktır.

O anda Şemura’nın bir şey dikkatini çekmişti: Zidanta’nın Urbau’yu yakından tanıyormuş gibi konuşmasını ilk kez garipsedi. Şemura bu karşılaşmayı bir an Zidanta’nın tezgâhlamış olabileceğini düşündü. Çünkü mizacını bildiği Urbau’nun ömrünü gümüş telleri eğip bükerek geçirmesine inanamazdı. Zaten gördüğü çalışmada bir iğretilik, nedenini anlayamadığı bir sahtelik varmış gibi gelmişti ona. Birden işin içinde Kunanna’nın da olabileceği ihtimali aklından geçti. Yoksa Kunanna kendisini ölü rolüne ikna ederken başka bir hesabın mı peşindeydi?

Gerçekten de şimdi kötü bir tuzağa düşmüş olabileceğini düşünmeye başladı. Sessizce yürüdükleri karanlık yolda başka kimseyle karşılaşmadan saraya geri döndüler. Şemura ondan ayrıldıktan sonra derhal koridordaki muhafızı, Zazim, Nulhu veya Kazallu’yu bulup getirmesi için gönderdikten sonra içeri geçti. Odaya girdiği anda, çağrılmasını istediği bu üç kişinin de

şu anda Aratra dışında olduğunu anımsadı. Ertesi gün mutlaka Zidanta'yı görevinden alacaktı. Fakat buna vakti olmayabileceğini de düşünüyordu artık.

Gecenin geç bir vaktinde dışarıdaki konuşmalardan birilerinin geldiğini anladı. Masanın üstündeki kadehini bir dikişte bıraktı; derin bir soluk aldı ve eli uzun zamandır kütüphanede duran kılıcına uzandı. Kapı açıldığında hiç ummadığı bir kişiyi karşısında gördü. Bu kişi Kuddasi idi.

Arkadan vuran yağ lambalarının ışığının kızıla çevirdiği saçlarının bu defa ki lüle lüle dalgalarla omzuna dökülen hali hoşuna gitmesine rağmen, yine de bu ziyarete kızmıştı: “Bu adam daha ne istiyor?” diye içinden geçirdi. “Her şeyi bildiğine göre karısıyla bu saatte boş bir odada bulunmamızı kasten mi planlıyor? Bu duruma bir baskın havası verip haklılık mı kazanmak niyeti.”

Kuddasi'nin onu etkileyen bu haline karşın Şemura canı sıkılmış gibi yaparak, “Hayır. Şimdi seninle görüşemem,” dedi.

Kuddasi bu beklenmedik çıkışa şaşırmasına rağmen bunu erdemlilik taslayan birinin kendisini cezalandırmaya yönelik reddi sandı: “Hayır, gidemem Şemura. Biliyor musun Zidanta'nın seni öldürmek istediğine eminim artık. Yok, hayır, gülme! Biliyorum, bunu fallardan öğrendiğimi sanıyorsun, ama değil.”

Şemura'nın gülmeye falan niyeti yoktu, ama bu uyarı üzerine gerçekten de yapmacık bir gülümsemeyle Kuddasi'yi sakinleştirmeye çalışarak onu masanın yanındaki diğer sandalyeye oturttu. Kuddasi hemen anlatmak istiyordu:

“Zidanta açık açık söylemedi. Bana sadece bir rüyasından bahsetmişti. Ama bunu anlatırken kendinden söz etmese bile senin bir suikasta kurban gideceğini söylediğinde yabani bir kahkaha attı. Ben de bunu kendisinin yapacağını anladım. Hem,

beraberce sarayın dışına da çıktınız değil mi? İşte o an adeta deliye döndüm. Şu ana kadar böylesine hareketsiz kaldığım için kendimi öldürmeliyim. Böyle bir adamın sınırsız gücüne karşı tek başına kalmanın ne demek olduğunu hayal bile edemezsin. Senin isteğinle duyurulan ölüm ilanının, herkese Şemura'sız bir yaşam için düşünme ve alışma fırsatı tanıdı. Oysa ben bu aldatmacayı bildiğim için hazırlıksız yakalandım. Ama bu gece sarayın dışına çıktığınızda aldatmaca yoktu; bunu biliyordum. Aldanan sadece bendim ve sen göz göre göre ölüme giderken ben bu haberden sonra gelecek ikincisini bekliyordum. Çok şükür ki korktuğum başıma gelmedi.”

Şemura o anda heyecanlanarak ayağa kalkmıştı; aynı şekilde Kuddasi de ayağa fırladı; Şemura kendiliğinden olduğunu hissettiği bir hareketle onu kucakladı. Kuddasi fısıltı gibi çıkan bir sesle, “Seni sevdiğimi söylemek için ölmeyi beklemem gerekmeyecek!” dedi. Gözünden sevinç gözyaşları süzülüyordu. Kollarının arasında mutluluğun verdiği heyecandan titreyip duran Kuddasi'nin varlığı, Şemura'yı kendinden geçirmişti. Şimdi bu mutluluğa gölge düşürecek hiçbir aksilik istemiyor, buna engel olabilecek her şey onu kızdırıyordu. Bir yandan da kendisinin felaketi için uğraşan Zidanta'nın bu gayretkeşlikleri olmasa, Kuddasi gibi bir kadının asla böylesine kararlı ve sevdiğinden bu kadar emin olarak şu kapıdan içeri girebileceğine ihtimal vermiyordu. Şemura'nın yüreğinde beliren bu yücelik karşısında Zidanta'nın soğuk varlığı bile intikam alevlerinin yıkıcılığından kurtuluyor ve belli belirsiz bir acıma duygusu hissediyordu. Böyle bir kadın için Zidanta'nın kendisine düşman olmasından daha doğal ne olabilirdi ki? Ama içinde bulunduğu bütün bu mutluluk âleminde, ne Zidanta'nın artık gözünde başka bir hal almış gerçek niyetini, ne de Kuddasi'nin bu ani değişimine neden olan etkenleri öğrenme gereğini duyuyordu. Bu

mutluluk anında her şey hayal gibiydi zaten.

Ortak geçmişlerinin ürünü çok fazla anıları olmadığı için birbirlerinin hoşuna gidecek sözleri ancak basmakalıp laflarda aradılar. Birçok güzel, fakat duyguları tam olarak yansıtmayan kelimededen sonra her birinin kişilik özellikleri, tekrar kendi stillerinin damgasını taşıyan sözcüklerde açığa çıkmaya başladı. Eğer birbirlerini çok iyi tanıyor olsalardı, ilişkilerinde kendilerine yer açmak için birbirlerini daha çok törpülemek zorunda kalacaklardı. Ama şimdi ikisi de birbirlerini iyi tanımadıklarından dolayı kendilerini alabildiğine özgür hissediyorlardı. Karşılıklı sandalyeye oturmuşlar, yanlarındaki masanın üzerinde birleşen elleriyle birbirlerinin sıcaklığını hissetmeye çalışıyorlardı.

Bir çocuğun sevimliliğine bürünen Kuddasi'nin ince, küçük çenesindeki her bir kımlıtyı seyreden Şemura, "Kendini tehlikeye atıyorsun," dedi. "Buna izin veremem. Şimdi derhal o yaşlı falcı kadının yanına git ve bu geceyi orada geçir. Yarın sabah Zidanta'yı görevden alma emrini vereceğim. Yarın sabah Zidanta'dan çekinmen için hiçbir neden kalmayacak."

"Hayır, bu gece seni asla bırakmayacağım sevgilim!" dedi Kuddasi. Kendisini hiç bu kadar güçlü ve bu kadar kararlı hissetmemişti. Sanki bu sevgisinin koruyucu bir büyüğü varmış gibi şu anda beklenen felaketi kapının dışında tutanın kendi sevgisi olduğuna dair bir inanç taşıyordu. Sanki sevgilisine bir an ilgisini kaybetse, bir an onu yalnız bıraksa, kötülük, şu kapıdan içeri giriverecekmiş gibi geliyordu ona. Kendisini Zidanta'ya bağlayan zincirlerin kopuşunu bütün herkesin duyabileceğini, devrilen kuralların gümbürtüsünü Şemura'nın da işittiğini sanıyordu. Şu anda yanlışı olabilecek hiçbir şey yoktu.

Şemura ise gitgide daha sakınımsız ve cesur olan bu kadının karşısında her şeyden korkmaya başladı. Aslında sabahlara ka-

dar bu aşk oyunlarıyla oylanmak, bu anın tadını doya doya yaşamak istiyordu. Ama her seferinde yapması gerekeni ertele-yen, Kuddasi'nin aşkı, onun varlığıydı. Zamanı bir türlü akılcı kullanamıyor, güvenlikleri açısından yapması gerekenler için zaman bulamıyordu. Kuddasi'nin kendisi hakkında en önemsiz sözlerini bile iktidarını tehlikeye atmak pahasına dinliyor, on-dan ayrılıp talimatlar vermek için ayırması gereken zamana bir türlü fırsat bulamıyordu. Bu kadar savunmasız kalmak ona hâ-lâ garip gelmesine karşın, şu anın güzelliği uğruna kendi kendi-ne yaptığı hayali pazarlıkta, iktidarını feda ediyordu. Hatta bu-nu yaptığında, hayatlarının da sona ereceğini bilmesine rağmen buna bile degeceğini düşünerek kendisini taktir ediyordu.

Soğuk gecelerde omzuna aldığı bir battaniyesi olduğunu anımsadı. Odanın bir köşesindeki eski bir sandığın içindeydi. Onu oradan aldı ve yere serdi, ikisi birlikte boylu boyunca bat-taniyenin üzerine uzandılar.

Kuddasi,

“Beni özle, beni ara, beni sev,” diyordu. “Bundan gerçekten emin olmak istiyorum.”

Şemura,

“Senin için iyi planlarım var,” dedi. Ona bütün mutlulukla-rı tattırmak istiyordu.

Oysa Kuddasi,

“Bütün iyi planları duydum ben,” dedi.

“Kimden?”

“Zidanta'dan tabii ki.”

Bu söz üzerine ilk defa Kuddasi'nin kendi başına ıssız bir dağdan kopup gelmediği, onun da kendinden önceki yaşantısı-na ait insani birtakım ilişkileri olduğu aklına geldi Şemura'nın. Bir kocası vardı ve kendi bakir planlarından önce başka biri, bunlar gibisini ona fısıldamıştı. Hiç hoşlanmadı bu durumdan.

Ama istemeye istemeye yine de bunlardan söz etmesini istedi. O da anlatmaya koyuldu: Zidanta'nın kendisi için en büyük hayali, tapınağa bağlı kumaş atölyelerinin yöneticiliğine getirmekmiş.

“Adam bu baştan aşağı yanlış yaratılmış haliyle bile incelikli bir şeyler düşünebilmiş,” diye geçirdi aklından. “Ben bile atölyelerin yöneticisi o sıska kız kurusu rahibeyi görevden almayı göze alamam. Zidanta'nın ne büyük bir hırs.”

Aklından bunlar geçmesine rağmen yine de, “Sen bu göreve gelmeyi ister misin?” diye sordu.

“Bu konuda başarılı olacağımdan en küçük bir kuşku yok. Ama teklif Zidanta'dan gelirse, isterse tanrıların katına beni yerleştirmeyi önerisin yine de hoşlanmıyorum dediklerinden. Çünkü o benim elde ettiğim her görevi kendi için bir basamak olarak görüyordu. Hep kendine bir çıkar sağlamaya önem verirdi. Oysa senin bunlara ihtiyacın yok. Sırf sevdiğin için bu görevi bana teklif ettiğini biliyorum ve bu nedenle seve seve kabul ediyorum.”

Kuddasi'nin ufkunun varabileceği yerleri hâlâ keşfetmeye devam ediyordu Şemura. Zidanta'nın ufkunu açtığı her konuda Kuddasi hiçbir alçakgönüllülük göstermiyordu. Oysa böylesi zorlu bir görev için hesap bilgisinin yetersiz olduğunu düşünüp geri durması gerekirdi Kuddasi'nin.

Onun sınırsız ihtiraslarını, her bir kelimesinden öğrenmeye başlıyordu ve bu arada kendini dokuma tezgâhları sorumlusu Nisaba'yı görevden alamayacak kadar dengeleri gözetken, hayata karşı savunmaya geçmiş bir yaşlı gibi hissediyordu.

Belki de Zidanta'yla kıyaslanınca en büyük zafiyeti buydu. İhtiraslarla yanıp tutuşan bu insanların karşısında kendisi sabahın olmasını bekleyecek ve gerekli yasal düzenlemeleri yaptıktan sonra Zidanta'yı görevinden alacaktı. Peki dokuma tezgâh-

ları sorumlusu kadına ne diyecekti?

Belki de Kuddasi'ye karşı bir anda alevlenen aşkı, cevaplayamadığı bu sorulardaydı. Belki ihtiraslarını bu kadın kamçılıyordu ve bu ihtiraslar olmadan iktidarda bir gün bile tutunamazdı. Tekrar ruhunun yorgunluklarını hissetmeden, deli dolu vaatlerde bulunmak istiyordu. Öyle de yaptı: Kuddasi'ye bir kadının gelebileceği en yüksek mevkiye, Sal Lugal mevkisine getireceğine söz verdi. İsterse dokuma tezgâhları sorumluluğuna da getirirdi. Bu doyumsuz geceyi mükemmel kılmak için daha ne söyleyebilirdi ki?

Hiçbir adalet, hiçbir utanma duygusuna yer yoktu. Aşk her şeyi siliyordu. Karısıyla bir olup bir adamı yok etme fikrinde şehvetli bir taraf bile buldu. Bu defa Kuddasi'yi korumak yerine onu bu işe daha çok bulaştırmak için, "Zidanta saraya döndükten sonra odasında ne yapıyordu?" diye sordu.

Kuddasi,

"Odaya gelmedi, ne yaptığını bilmiyorum; zaten çoktandır ancak sabaha doğru odaya geliyor," dedi.

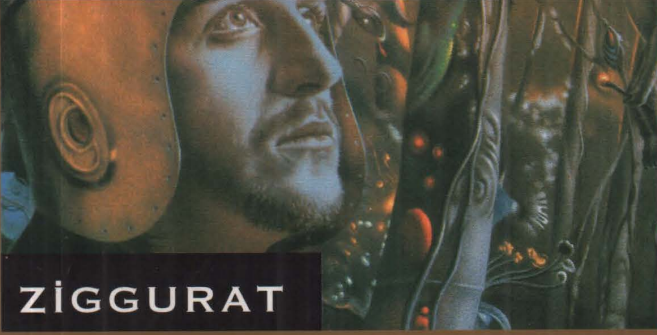
"Git, bak o halde. Sarayın içinde bir yerlerdedir. Bulduğunda onu kontrol et, bir şekilde oyala. Onun icabına bakmak için bana yardım et," dedi Şemura. İstiyordu ki, daha sonraları kendisini suçlayabilecek tek kişi de bu işe tam anlamıyla ortak olsun.

Kuddasi'nin, şeytani bir güzellikle bezenen yüzünde, verilen göreve istekli halini gördükçe, ona olan arzusu daha da artıyordu. Kadınsı bir işveyle yattıkları yerden kalkışını, omzundaki askıyı düzeltişini, uzun siyah saçlarını kolundaki bilezikleri şıngırdatarak geriye atışını büyük bir zevkle seyretti.

Kuddasi odadan çıktıktan sonra giderek artan huzursuzluğu ve işlerin çığıırından çıkmışlığı duygusu bir anda katlanılmaz bir hal aldı. Sinirlerini bozan, şimdi bu sessiz, loş odada, bin yıldır

birilerinin maceralarını anlatan arşiv tabletlerinin fısıltılarını işiten bir bahtsız gibi hissetmeye başladı kendini. Kılıcını eline aldı ve daha sıkı kavradı; ama rafların karşısında bu şekilde bir hazırlığın hiçbir rahatlatıcı etkisi olmadı. Tabletlerde kendilerinden bahsedilen diğer kişileri de kahramanlık zorunluluğuna sürükleyen aynı gizli emri almış gibi yerinden doğruldu. Eğer ölürse, tabletlere yaşam öyküsünün nasıl yazılacağını merak ederek, bu koyu, kara bir kedinin mutlu yatışı gibi raflarına uzanmış geçmiş i mırıldayan tabletlere bir daha baktı ve tam kapıya yöneleceği sırada, koridorda ayak sesleri duydu. Kapının tokmağının açılışını nefesini tutarak seyrediyordu.

Kapının tokmağı usul usul çevrilirken aklından geçen tek şey karşısında göreceğinin aşk mı yoksa nefret mi olacağıydı.

ZİGGURAT

Arkeolojinin bulup çıkardığı eserlerin göz zevkimize hitap eden görüntülerden ibaret olmadığını bilmeliyiz. Onların her birinin kendine göre bir hikâyesi vardır.

M.Ö. 3. Binde, Sümer ülkesinde, Erken Hanedanlar ve sonraki 3. Ur Sülalesi çağlarında, birbirlerinden bağımsız küçük siyasi birimler oluşturan kent devletleri, kendi kudret ve güçlerini kanıtlamak için, Güney Mezopotamya'nın düz ovalarında, büyük dağlara öykünürcesine Zigguratlar inşa etmeye başlamışlardı. Daha sonra Babil döneminde inşa edilen Zigguratlarda zorla çalışmak mecburiyetinde bırakılan İbrani halkı ve peygamberleri için bu yapılar sadece kargaşa ve kaosu ifade etmişlerdir. Oysa Zigguratlar kent halkına hükümdarlar ve ruhbanlar tarafından birlik ve dayanışmanın simgesi olarak bildiriliyorlardı.

Tevrat, bu binaların yapımında uygulanan zorbalığı Tanrı'ya atfetmiştir. Bu, gizemli güçler ve karmaşık imgeler dünyasında Ziggurat'ın gerçek anlamı neydi peki? Herkesin kendince yorumladığı şekilde birlik ve dayanışmanın bir ifadesi mi, meydan okuma mı, yoksa kargaşa ve kaos mu? Belki de gerçek bunların hepsidir.

3.GRUP KAMPANYA

8 600010 432697